

ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ || ΜΑΡΙΑΣ ΠΟΛΥΜΕΝΑΚΟΥ
(ΕΙΡΗΝΗΣ ΑΘΗΝΑΙΑΣ) || ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ
ΤΟΥ ΕΝ ΡΕΘΥΜΝΗ ΓΥΜΝ. ΘΗΑ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ Α' ΤΑΞ. ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΗΜΙΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

(ἀντίτυπα 1000)

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗ

ΑΘΗΝΑΙ - ΣΤΑΔΙΟΥ-52

1935

Κάθε γνήσιο άντίτυπο ἔχει τις ύπογραφές τῶν συγγρα-
φέων καὶ τὴ σφραγῖδα τοῦ ἐκδότου.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ-ΣΠΑΧΗ
ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ & ΚΑΒΑΛΛΙΕΡΑΤΟΥ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ

**O φρωτόγονος ἄνδρων*

ΠΩΣ ΖΟΥΣΑΝ ΟΙ ΠΡΩΤΟΓΟΝΟΙ

ΠΑΛΑΙΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Πρὶς γεννηθῆ ὁ ἀνθρωπος, ή Γῆ, μὲ τὶς στεργιές της, τὶς θάλασσες, τὰ ζῶα καὶ τὰ πουλιά της, ἥταν σὰ μιὰ ὁραιά ζωγραφιά, μὰ χωρὶς ἀρκετὴ ἔκφραση. "Ως που κάποια μέρα, γεννήθηκε κι αὐτός. Τότε ή Δημιουργία συμπληρώθηκε. Κι ὅχι μόνο οἱ ἔρημες ἐκτάσεις τῆς γῆς πῆραν κίνηση καὶ ζωή, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ σμίξονται καὶ νὰ συνδεθοῦν ὅλες οἱ διμορφιές της! σὲ σύνολο ἀρμονικό, τῆς ἔδωσαν καὶ τὴν ἔκφραση ποὺ τῆς ἔλειπε.

"Ο ἀνθρωπος βγῆκε στὸ φῶς τοῦ κόσμου ἔδω καὶ πενήντα χιλιάδες χρόνια. Στὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς του εἶχε περισσότερες δύμοιότητες μὲ τὰ ζῶα παρὰ μὲ τὸν ἀνθρωπο, δπως ἔξελίχθηκε. Ζοῦσε στὸ ὑπαιθρο. Κι ἐπειδὴ αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη τοῦ νεροῦ, γιὰ νὰ τὸ βρίσκη εὔκολα, κατοικοῦσε κοντά σὲ ἀκτὲς καὶ σὲ πηγές.

Οἱ πρῶτοι ἀνθρωποι, ἀν καὶ σὲ τέτοια κατάσταση, εἶχαν

τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης πολὺ δυνατό. Ἀγαποῦσαν τὴν ζωὴν μὲ δὲ λὴ τὴν δρμὴ τῆς ἄγριας φύσης τους κι δ πόθος νὰ τὴν χαροῦν δῆσο γινόταν περισσότερο, τοὺς ἔκανε νὰ ἐνεργοῦν μπροστά στὸν κίνδυνο μὲ δξιοθαύμαστους τρόπους. Γι αὐτὸ στὰ μέρη ποὺ κατασκήνωναν, στίβαζαν ξύλα, κι ὅταν ξεσποῦσαν καταιγίδες ἢ ἔβγαιναν μηροία ἀπὸ τὰ δάση, τρύπωναν ἀπὸ κάτω.

Τὸ πρῶτο ὑλικὸ ποὺ μεταχειρίστηκαν οἱ πρωτόγονοι ἦταν δὲ πυρίτις λίθος, ποὺ σήμερα τὸν λέμε τσακμακόπετρα. Μ' αὐτὸν ἔφτιαναν τὰ χοντρά, βαριὰ ἐργαλεῖα τους. Μ' αὐτὸν ἀναβαν τὴν φωτιά. Ἀμα ἔπιανε τὸ ξερὸ ὑλικό, ποὺ ἔβαζαν γιὰ προσάναμμα, φρόντιζαν νὰ τὴν κρατοῦν ἀκοίμητη πιὰ γιατὶ τοὺς ζαίσταινε, τοὺς θεράπευε ἀπὸ πολλὲς ἀδιαθεσίες καὶ κοντά της προστατεύονταν ἀπὸ τὴν ἄγρια ζῶα. Ἡ φωτιά, στοὺς πρωτογόνους, εἶχε πάρει ὑπόσταση θεῖκή.

Ἐκεῖνα τὰ χρόνια, ξεκωριστὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες ταλαιπωρίες ποὺ περνοῦσαν οἱ ἀνθρώποι, εἶχαν νὰ παλεύουν καὶ μὲ τὶς καταιγίκες μεταβολές. Ὄταν ἀρχίζαν οἱ κειμονιάτικες καταιγίδες, τελειωμὸ δὲν εἶχαν. Ἀλλὰ καὶ τὸ καλοκαίρι δὲρας ἦταν τόσο κρύος, ὥστε οἱ ἀνθρώποι γιὰ νὰ ὑποφέρουν λιγότερο, κάθονταν μαζεμένοι δὲν ἔνας κοντὰ στὸν ἄλλο σὲ παχιὰ στρώματα ἀπὸ βρῦνα καὶ φτέρη. Φαίνεται δικασ πὼς σὲ καμιὰ ἐποχὴ δὲν τοὺς ἀπόλειπε ἡ φωτιὰ τὶς ὁρες ποὺ δεύλευαν, Ὁ γεροντότερος τῆς διμάδας πελεκοῦσε ἐκεῖ κοντὰ τὸν πυρίτη, τὰ παιδιὰ ἔκαναν τὸ ἔδιο, μαθαίνοντας ἔτσι τὴν τέχνη κι οἱ γυναικες χτυποῦσαν μὲ φρεδιὰ τὸν ἀκαθάριστο πυρίτη γιὰ νὰ πέσῃ ἡ κιμωλία. Τὶς ὁρες, ποὺ δὲν εἶχαν δουλειά, τὰ γυναικόπαιδα γύριζαν νὰ βροῦν ὑλικὸ γιὰ τὴν φωτιά.

Οἱ πρωτόγονοι πολὺ γρήγορα μεταχειρίστηκαν τὰ δέρματα τῶν ξώων. Οἱ ιστορικοί, περιγράφοντας τὴν ζωὴ τους, μᾶς λένε,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅτι γύρω ἀπὸ κάθε κατασκήνωση ἦταν ἀπλωμένα τομάρια. Τὰ ζῶα τὰ σκότωναν, βέβαια, σὰν πιὸ δυνατοὶ οἱ ἄντρες· μὰ τὰ τομάρια τὰ καθάριζαν οἱ γυναῖκες. ὜πειτα τὰ τέντωναν, τὰ στερεώναν στὴ γῆ, κι ἅμα στέγνωναν, τύλιγαν μ' αὐτὰ τὰ παιδιά τους. Στὸ πολὺ κρύο τὰ εἶχαν γιὰ στρωσίδι καὶ σκέπασμα καὶ οἱ μεγάλοι.

Κάθε διμάδα εἶχε τὸν ἀρχηγό της. Ἐκεῖνος κυβερνοῦσε καὶ διάταξε δλους τοὺς ἄλλους. Ὡς καὶ τὴ ζωή τους ἐκεῖνος τὴν ὥριζε. Ὅταν τὸ ἀρχόρια ἔφταναν σὲ ἡλικία νὰ κάνουν τὴ δικῆ τους οἰκογένεια, δὲ ἀρχηγὸς ἀπὸ ζήλεια τὰ σκότωνε. Πάντα, βέβαι, δὲν τοῦ ἦταν εὔκολο νὰ τὸ κάνῃ, γιατὶ τὸ ἀρχόρια πρόφταιναν κι ἔφευγαν. Ὅσα κορίτσια τῆς διμάδας μποροῦσαν καὶ ἥθελαν, πήγαιναν μαζί τους. Ἀλλοιῶς τὰ παλληκάρια περιπλανιόνταν μοναχά τους ὕσπου νὰ βροῦν ἄλλη διμάδα. Τότε, ἀρπαζαν ἀπὸ αὐτὴν τὰ κορίτσια ποὺ ἥθελαν γιὰ γυναῖκες τους καὶ πήγαιναν νὰ κάνουν τὴ δική τους κατασκήνωση.

Ὅταν δὲ ἀρχηγὸς τῆς διμάδας γεροῦσε καὶ δὲν ἦταν πιὰ σὲ κατάσταση νὰ κυβερνάῃ, τὸν αἰσθάνονταν βάρος οἱ ἄλλοι κι ἔπρεπε νὰ πεθάνη. Τὴ θανάτωση τὴν ἔκανε πάντα δυνατότερος ἀπὸ τοὺς ἄντρες τῆς διμάδας κι ἔπαιρνε ἐκεῖνος τὴ θέση του.

Οἱ πρωτόγονοι ἦσαν σαφοφάγοι καὶ χορτοφάγοι. Ἐτρωγαν τὰ φουντούκια, τὰ βελανίδια κι δλους τοὺς ἀγριοὺς καρπούς. Ἀγαποῦσαν τὰ πουλιά, τὸ αὐγά, τὶς κερῆθρες, τὶς σαῦρες, τοὺς βατράχους, τὰ σαλιγκάρια καὶ τὰ κάθε λογῆς φείδια καὶ ἑρπετά. Συνήθιζαν ἀκόμα τὰ ψάρια τῆς θάλασσας καὶ τοῦ γλυκοῦ νεροῦ, ζωντανὰ εἴτε ψόφια, κι ὅλα τὰ κρέατα. Καθημερινή τους τροφὴ ἦταν ἔνα μῆγμα σὰ βούτυρο, ποὺ τὸ ἔφτιαναν ἀπὸ λυωμένα κόκκαλα.

Οἱ πρωτόγονοι εἶχαν δεξύτατη ὁσφρηση. Ἡξαιραν τὴ γεύση κάθε φαγιοῦ, πρὸς ἀκόμα τὸ δοκιμάσουν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλες αἰσθήσεις τους ἦταν τόσο δυνατές, ὡστε μποροῦσαν κι ἔχαιρονταν μ' αὐτὲς πολλὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς,

ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Ο νεολιθικὸς ἄνθρωπος εἶχε μεγάλη διαφορὰ ἀπὸ τὸν παλαιολιθικὸν πρόγονό του. Ἡταν βάροβαρος ἀκόμα. Οἱ δυστυχίες ὅμως ποὺ πέρασε καὶ εἶδε σ' αὐτὸν τὸ ἀπέραντο διάστημα, ἀπὸ τὴν μιὰ ἐποχὴν στὴν ἄλλη, φωτισαν κάπως τὸ νοῦ του κι ἔρχισε νὰ σκέπτεται, νὰ φαντάζεται καὶ νὰ θέλῃ κι αὐτὸς κάτι νὰ πλάσῃ. Ὡς ποὺ σιγὰ-σιγὰ οἱ φαντασίες του ἔγιναν ἔργα. Κι ἀπὸ τότε ἐκδηλώθηκε στὸν ἄνθρωπο ἡ θεία χάρη νὰ δημιουργῇ.

Οἱ νεολιθικοὶ δὲν ἀπολάμβαναν τὴν πλάση μόνο μὲ τὶς αἰσθήσεις, τὴν ἔνιωθαν καὶ σὰν δύναμη ποὺ ἐνεργοῦσε ἀπάνω τους εὐεργετικά. Καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ ἔχουν κοντὰ τὸ νερό, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶναι προφυλαγμένοι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, τοὺς ἔκανε νὰ φτιάνουν κατοικίες καὶ μέσα στὶς λίμνες. Θεμέλια τέτοιων σπιτιῶν πρωτοβρέθηκαν στὰ 1854, ποὺ τὰ νερὰ κάποιας ἑλβετικῆς λίμνης κατέβηκαν πολὺ χαμηλά.

Οἱ κατοικίες ἐκεῖνες ἦσαν παιράδοξες. Στηρίζονταν σὲ χοντρά, κάθετα παλούκια, στερεωμένα στὸ βυθὸν καὶ συγκοινωνοῦσαν μὲ γέφυρας. Δὲν ξαίρομε τί σχέδιο καὶ ποιεὶς εὐκολίες μποροῦσαν νὰ είχαν. Ἀν κοίνωμε ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα ποὺ βρέθηκαν ἐκεῖ κάτω, ἐργαλεῖα, ξυλόγλυπτα καὶ πέτρινα δοχεῖα, κοσμήματα, κουρέλια καὶ κόκκαλα ζώων ἀκόμα, μποροῦμε νὰ ποῦμε, πώς οἱ λιμναῖοι ἦταν ἀνώτεροι ἀπὸ δλους τοὺς ἄλλους ἄνθρωπους, ποὺ ζοῦσαν τὸν ἴδιο καιρό. Ἡταν, νὰ ποῦμε, οἱ ὁδηγοί τους.

Οἱ νεολιθικοὶ κυνηγοῦσαν, ψάρευαν καὶ καλλιεργοῦσαν τὴν γῆ. Ἡταν ἀγγειοπλάστες, καλαθοπλέχτες, θορυβοτέρες, μαρμαροπελεκητές. Ἀκόμα, ἥξαιραν καὶ δούλευαν πολλὰ μέταλλα. Τὰ ἐργαλεῖα ποὺ μεταχειρίζονταν γι' αὐτὲς τὶς δουλειές, τσεκούρια, τόξα, βέλη, δίχτυα, κοντάρια, τὰ κρεμοῦ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαν στοὺς τούχους, μαζὶ μὲ τὰ μυτερά, ἀπὸ κάτω, πιθάρια τους καὶ ἄλλα τὸ ἀράδιαζαν κοντὰ στὰ κάθε λογῆς δοχεῖα μὲ τὶς τροφές. Κάπου ἐκεῖ σὲ μιὰν ἀκρη τοῦ σπιτιοῦ ἔβαζαν καὶ τὰ ζῶα τους. "Ετσι δχι μόνον δὲν φοβούνταν μήπως τὰ χάσουν ἄλλα μὲ τὴν ἀναπνοή τους τὸ χειμῶνα ζεσταίνονταν. Κι ἀπὸ τότε ἔγινε συνήθεια νὰ ἔχουν οἱ ἀνθρώποι κατοικίδια. "Ετρεφαν βρόδια, χοίρους, πρόβατα, κατσίκες. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ μεγάλοι εἰχαν ὅλες τὶς βαριές δουλειές, τὰ ζῶα τὰ ἔβοσκαν τὰ παιδιά. Φρόντιζαν μόνο νὰ γυρίζουν τὸ βράδυ πρὸιν βγοῦν ἀπὸ τὸ δάσος οἱ ἀρκοῦνδες καὶ οἱ λύκοι. Στὶς μεγάλες κακοκαιρίες, ποὺ στιβαζόταν τὸ χιόνι καὶ πλημμυροῦσε τὸ νερό, οἱ ἀνθρώποι ἔπρεπε νὰ μποροῦν νὰ ταΐσουν τὰ ζῶα στὰ σπίτια τους. Καὶ ή ἀνάγκη νὰ ἔχουν πάντα τροφές, τοὺς ἔκανε νὰ σκεφθοῦν νὰ καλλιεργήσουν τὴν γῆ, δχι πιὰ μόνο γιὰ τὰ ζῶα τους ἄλλα καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό τους. "Αρχισαν κι ὕργωναν. Τὸ ὕργωμα τὸ ἔκαναν χτυπώντας τὸ χῶμα μὲ ἔνα κοντάρι, ποὺ κατέληγε σὲ ἑλαφοκέρατο. Στὴν ἀρχὴν ἔσπερναν δημητριακά, σιτάρι, ρύζι καὶ κεχρί. "Οταν ἐρχόταν δὲ καιρὸς τοῦ θερισμοῦ, μάζευαν τοὺς σπόρους, τοὺς ἔψηναν, τοὺς κοπάνιζαν καὶ τοὺς φύλαγαν σὲ δοχεῖα.

Οἱ νεολιθικοί, μὴ ξαίροντας τὸ προϊόντι, ἔφτιαναν ἔνα ψωμὶ σκληρό, πλακωτὸ καὶ συμπλήρωναν τὴν τροφὴ τους μὲ κρέας ἀπὸ ζωρκάδια, ἐλάφια, ἄγρια βρόδια καὶ ἀετούς. Στὴν ἀνάγκη ἔτρωγαν καὶ ἀλεποῦνδες. Τὸ λαγὸν ἀπόφευγαν νὰ τὸν φάνε, ἀπὸ φόρο μὴ γίνονταν δειλοὶ σὰν κι αὐτόν. Ἀλάτι μεταχειρίστηκαν γιὰ πρώτη φορά, ὅταν ἀρχισαν νὰ τρῶνε χόρτα. "Οσο γιὰ τὸ γάλα, τὸ ἔδιναν μόνον στὰ παιδιά τους. Οἱ μεγάλοι ἀργησαν πολὺ νὰ τὸ πιοῦν.

"Η φρεσιά τους ἦταν παραδοξὴ καὶ παρδαλή. Τὸ χειμῶνα σκέπταζαν τὸ σῶμα τους μὲ δέρματα. Ἄλλα ὅταν δὲ καιρὸς ἦταν καλὸς φρούριος ροῦχα ἀπὸ λινάρι, ποὺ τὰ στόλιζαν, κατὰ τὴν περίσταση, μὲ κομμάτια ἀπὸ τὸ ἔδιο ὕφασμα.

Τὸ χτένισμά τους ἀκολουθοῦσε κι ἐκεῖνο τὸν τρόπο τῆς

φορεσιᾶς. Χώριζαν τὰ μαλλιά καὶ τὰ ἔκαναν πολλὲς σφιγτές πλεξίδες ἢ τὰ ἔστριβαν καὶ τὰ στήριζαν στὸ κεφάλι μὲ φουρκέτες κατασκευασμένες ἀπὸ τὰ μέταλλα ποὺ μεταχειρίζονταν γιὰ τὰ κοσμήματά τους.

Τὰ σπίτια τους γιὰ πάτωμα είχαν πατηκωμένη ἄργιλλο καὶ φωτίζονταν ἀπὸ τὴ λάμψη τοῦ τζακιοῦ. Κι ὅπως δὲν ἦξαιραν ἀκόμα οἱ νεολιθικοὶ νὰ κάνουν καθίσματα καὶ τραπέζια, ἔτρωγαν καὶ δούλευαν καθισμένοι χάμιο, σταυροπόδι.

Ἐκεῖνοι οἱ ἀνθρωποι δὲν ξαίρομε πότε ἀρχισαν νὰ τραγουδοῦν. Στὴν ἀρχὴ ἢ ἀνάγκῃ νὰ τραγουδήσουν ἐκδηλώθηκε σ' αὐτοὺς μὲ φωνὲς χωρίς λόγια.

Τὰ ὅργανά τους ἦταν ταμπούρια ἀπὸ πηλὸν ἢ ἀπὸ ἔντο, μὲ ἕνα τεντωμένο δέρμα ἀπάνω. Είχαν διμως καὶ ἔγχορδα. Γιὰ νὰ τὰ φτιάσουν φαίνεται πὼς ὥδη γήθηκαν ἀπὸ τὸν ἥχο τῆς χορδῆς τοῦ τόξου,

Ἡ ἐμπορικὴ συναλλαγὴ εἶναι κι αὐτὴ ἐπινόηση τῶν νεολιθικῶν καὶ διαθόθηκε ἀπὸ τότε ποὺ ἀνακάλυψθηκε τὸ σίδερο. Δὲ γινόταν, βέβαια, ὅπως σήμερα. Ἄλλὰ ὅσα πράματα είχαν δέξια γιὰ τὴ ζωή, τὸ ἐργάλεια, τὸ χρυσάφι, οἱ πολύτιμες πέτρες, τὰ δέρματα, τὰ ὑφάσματα, τὰ στολίδια, τὰ ἀντάλλαζαν οἱ ἀνθρωποι ἀνάλογα μὲ τὴν ἀνάγκη ποὺ είχε δι καθένας τους. Ἔτσι ἔκαναν ἀπὸ τότε αὐτὸν ποὺ λέμε σήμερα ἀνταλλακτικὸ ἐμπόριο.

Ἀπὸ τὶς πληροφορίες αὐτές, συμπεραίνουμε, ὅτι δι ανθρώπος γεννήθηκε ἔχοντας μέσα του ὅλες τὶς δυνάμεις ποὺ φανέρωσε στὰ κατοπινὰ ἀπειρα χρόνια. Μόνο ποὺ δὲν τὶς αἰσθανόταν. Καὶ εἶναι νὰ θαυμάζῃ κανεὶς ἀμα σκεφθῆ μὲ πόσες προσπάθειες καὶ μὲ πόσους ἀγῶνες ἀπόκτησε στὴ ζωὴ τὴ σημερινὴ κυριαρχηθέση του. Τώρα βρίσκεται στὸ σημεῖο νὰ κάνῃ ἔργα, ποὺ λίγες ἔκατοντάδες χρόνια πρίν, οὔτε καν τὰ φανταζόταν. Γιὰ νὰ πάρῃ αὐτὴ τὴν ἔξελλιξη, ποιὸς ξαίρει ποὺ ἀκόμα θὰ φθάση στὸ μέλλον.

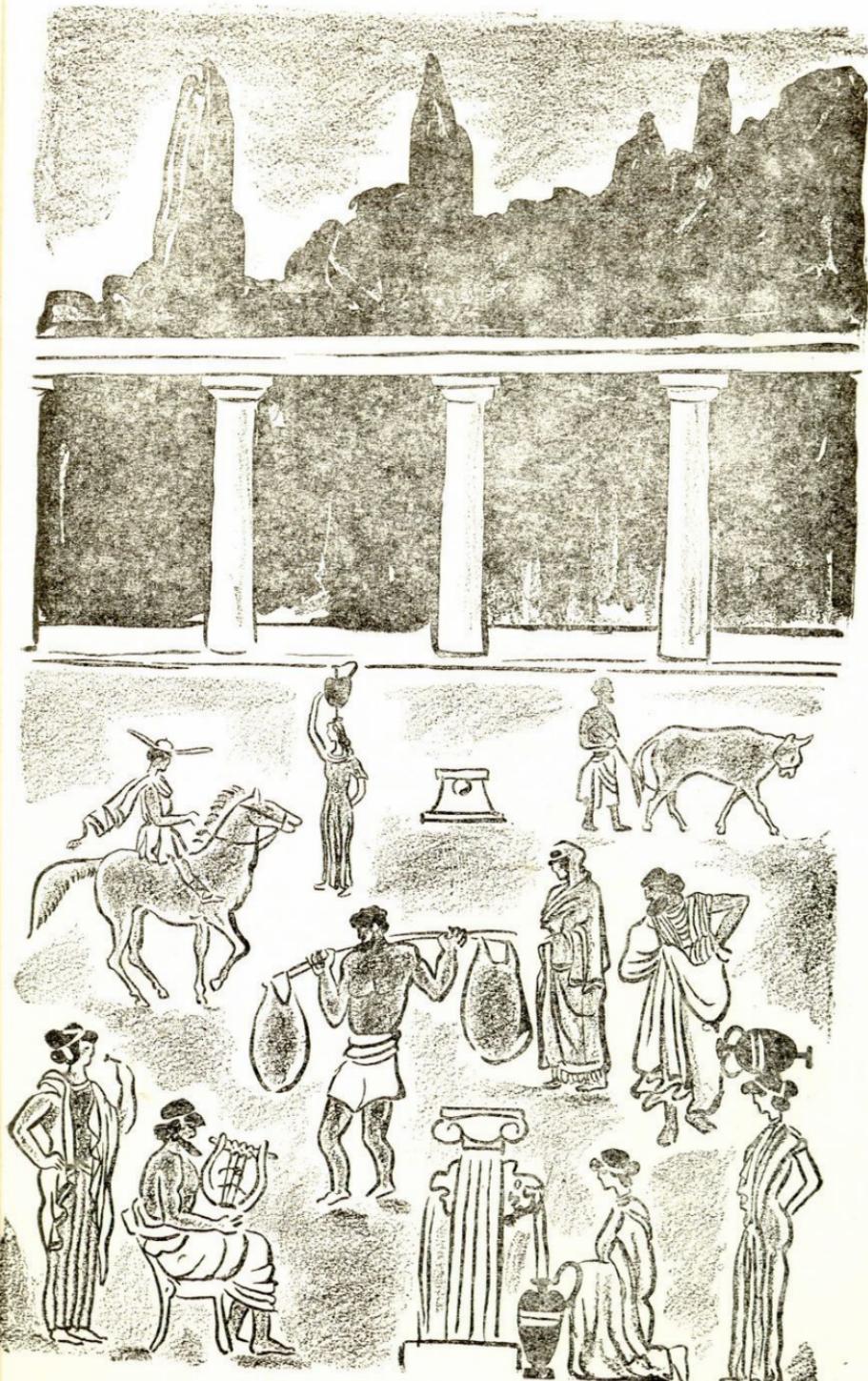
E. G. Οὐελλες—Διασκευή.

Αωδὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα

Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ
Μαρίας Πολυμενάκου ἔκδ. Γ'.

2

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

('Απόσπασμα α')

Σὰν τί τραγούδι νὰ βρεθῇ ποὺ νὰ ταιριάζῃ ἐσένα ;
στὸ δλόλευκό σου φόρεμα ποὺ τόχουν ὑφασμένο
τὰ χέρια τὰ σοφώτερα καὶ τὰ δικά σου χέρια
φαίνεται χρυσοκεντιστὸς ὁ οὐρανὸς μὲ τὸ ἄστρα.
Οἱ δίπλες του ταράζονται στὸ κάθε κίνημά σου
Σὰν κύματα ποὺ τὰ φιλοῦν τοῦ φεγγαριοῦ οἱ ἀχτῖνες,
καὶ τρέμοντας λαμποκοποῦν ἀπὸ τὸ φύλημά τους.
Στῆς περικεφαλαίας σου τὸν ἵσκιο ἀποκάτου
χωροῦν καὶ σκέπη βρίσκουνε χιλιάδες παλληκάρια.
Στὸν ἵσκιο σου χαρούμενα μερεύουν τὰ λιοντάρια.
Τὸ μέτωπό σου ἀσκέπαστο ἔανοιγετ' ἀπὸ πέρα
Σὰγ τὸ ἄστρο τοῦ Ὡρίωνα, πρῶτο στὸ ἀστέρια τὸ ἄλλα.
Ἄπανου στῆς ἀσπίδας σου τὸ ἀπάρθενο χρυσάφι
σοῦ σκάλισε τοὺς Γίγαντες ἔνας θεὸς τεχνίτης
τὴν ὥρα ποὺ τὸν Ὀλυμπο χυμᾶν καὶ φοβερίζουν,
κι ἔτσι ἔκει πάνου μιὰ ζωὴ τὴν χάρισε καὶ ἡ Τέχνη
παντοτεινὴ στὴ λύσσα τους καὶ στὴ δική σου νίκη !
Στὴ μέση ἀπὸ τὸ ἀμόλυντο καὶ τὸ ἀγκιχτό σου στῆθος
ποὺ διασκορπίζει μυστικὴ μοσχοβολιὰ ἀπὸ κρῆνα,
κι ἀσάλευτο καμαρωτὸ τεντώνει, ἔεχωρίζει,
τὸ στοιχειωμένο δείχνεται κεφάλι τῆς Γοργόνας.

“Αλλοίμονο στοὺς πονηρούς ! Τὸ βλέπουν, μαρμαρώνουν.
“Ετσι δὲ γεγένη ὁ κεραυνὸς τὸ κάνει μαύρη στάχτη,
καὶ τῆς ἀλήθειας ἡ πνοὴ τὸ ψέμα ἀποστομώνει.
Γύρω στὰ πόδια σου γλυστροῦν καὶ σοῦ φιλοῦν τὰ χέρια
ὅρνια ἄλλου κόσμου καὶ πουλιὰ καὶ φείδια μαγεμένα,
— καὶ τῶν φειδιῶν τὰ στόματα λαλοῦνται σὰν ἀηδόνια—
καὶ κρέμονται ὅλα ὑπάκοα μονάχος ἀπὸ τὴν ματιά σου.
Κι δὲ Φόβος καὶ δὲ Κατατρεγμὸς καὶ ἡ Δύναμη καὶ ἡ Νίκη
λάμπουν, μαυρίζουν, καρφωμένα στέκονται σιμά σου.
Τριγύρω σου λιγοθυμᾶς τὸ ἀγέρι φοβισμένο,
τὸ στόμα σου κι ὅποιος τὸ ἰδῃ, καὶ δίχως νὰ τὸ ἀνοίξῃς,
νιώθει πώς λόγια γνωστικά, λόγια σοφὰ θὰ βγάλῃ.
Κι ἐνῷ εἰσαι σὰν τὴν ἀδολη τοῦ βράχου ἔσυ ἀνεμώνη,
ἔνας σου λόγος τὸν λαοὺς γεννάει καὶ μεγαλώνει.
Μέρα σκοιδοῦν τὰ μάτια σου τὰ γαλανὰ στὴ μέρα.
Δόξα σοι, δόξα σοι, θεὰ παρθένα καὶ Μητέρα !

K. Παλαμᾶς

Η ΑΘΗΝΑΙΑ ΚΟΡΗ ΚΑΙ ΣΥΖΥΓΟΣ

Kαλύτερα θὰ γνωρίσωμε τὴν ζωὴ τῆς Ἀθηναίας ἀν μποῦμε
μαζί της στὸ πατρικὸ καὶ στὸ συζυγικό της σπίτι.

“Η Ἀθηναία παντρευόταν τὶς περισσότερες φορὲς πολὺ μι-
κρή. Ποιά ἦταν ἡ ζωὴ της ὡς τὴν ὥρα τοῦ γάμου της ;

“Όταν γεννιόταν κρεμοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ
μιὰ λουρίδα ὑφασμα. Ἰσως γιὰ νά συμβολίσουν ὀλάκερη τὴ
ζωὴ της. Στὶς ἐπτὰ ἢ στὶς δέκα μέρες τῆς ἔδιναν ὄνομα ποὺ τὸ
διάλεγε δὲ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας.

“Η μικρούλα μεγάλωνε κλεισμένη στὸ γυναικωνίτη χωρὶς
νὰ μαθαίνῃ τίποτα. Η μητέρα τὰ ἀνάτορεφε τὰ παιδιά, μὰ δὲν
τὰ μόρφωνε. Οἱ καλύτερες μητέρες ἔδιναν γιὰ μόνη μόρφωση
τὸ καλὸ παράδειγμα. Πρόσεχαν καὶ στὰ λόγια τους καὶ στὶς
πράξεις τους. Σὲ ἄλλα μέρη, δπως στὴ Σπάρτη, τὸ ἀγόρια καὶ

τὰ κορίτσια ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ γυναικωνίτη σὲ διοισμένη ἡλικίᾳ· γιὰ νὰ μορφωθοῦν σωματικὰ καὶ πνευματικὰ πήγαιναν στὸ σχολεῖο καὶ στὶς παλαιῖστρες.

‘Η Ἀθηναία δῶμας οὔτε σὲ παλαιῖστρες οὔτε στὸ σχολεῖο πήγαινε. Κλεισμένη μέσα στὸ σπίτι της μάθαινε ἵσως λίγο γοράφιμο, λίγην ἀνάγνωση καὶ λίγο χορὸν κι ὅσο, φυσικά, σήκωνε ἡ ἡλικία της, μάθαινε καὶ τὸ νοικοκυριό.

Μά, ἀς ἀκούσωμε καλύτερα τὸν Ἰσχόμαχο ποὺ περιγράφει στὸ Σωκράτη, πῶς πῆρε τὴ γυναῖκα του καὶ πῶς τὴν δίδαξε.

Σ.—“Οταν τὴν πῆρες τὴ γυναῖκα σου, Ἰσχόμαχε, τί ἥξαιρε;

Ι.—Τί ἥθελες νὰ ξαίρῃ. Σωκράτη, ἀφοῦ ὅταν παντρευτήκαμε δὲν ἦταν ἀκόμα δεκαπέντε χρονῶν! Μὰ καὶ πρίν ναρθῆ στὰ χέρια μου, εἶχαν φροντίσει στὸ σπίτι της νὰ μὴ μάθη τίποτα, νὰ μὴν ἀκούσῃ τίποτα καὶ νὰ μὴ φωτᾶ γιὰ τίποτα. Ἡ μόνη δουλειὰ ποὺ ἥξαιρε ἦταν νὰ ὑφαίνη.

Καὶ διηγίεται ὁ Ἰσχόμαχος πῶς γεμάτος συγκατάβαση καὶ καλοσύνη προσπάθησε νὰ ὑψώσῃ τὴ μικρούλα πνευματικὰ ὡς ἔκει ποὺ στεκόταν ὁ Ἰδιος. Ἀφοῦ ἐκαναν θυσία στοὺς θεούς, γιὰ νὰ γίνη αὐτὸς καλὸς δάσκαλος κι αὐτῇ καλὴ μαθήτρια, ἀρχίζε ἡ διδασκαλία :

—Ξαίρεις, τῆς λέει, γιατί οἱ γονεῖς σου διάλεξαν ἐμένα γιὰ ἄντρα σου κι ἐγὼ ἐσένα γιὰ γυναῖκα μου; Γιατὶ εἴδανε πῶς εἴχαμε ἥθικες ὅμοιότητες κι οἱ δυο, ποὺ ἔξασφαλίζουν τὴν εὐτυχία. Ἄπο τώρα εἴμαστε δύο συναγωνιστὲς καὶ θὰ είναι νικητὴς ἐκεῖνος ποὺ θὰ συντελέσῃ περισσότερο στὴν εὐτυχία τοῦ σπιτιοῦ μας.

“Επειτα ὁ Ἰσχόμαχος εὐλογεῖ τοὺς θεούς, ποὺ ἔισι σοφὰ κανόνισαν τὰ συζυγικὰ ζεύγη, ὥστε νὰ συμπλήρωνῃ ὁ ἔνας τὸν ἄλλο. Παρομοιάζει τὴ γυναῖκα μὲ τὴ βασιλισσα τῆς κυψέλης . . . «”Ετσι, λέει, είναι καὶ ἡ νοικοκυρά αὐτῇ δίνει ζωὴ καὶ κίνηση σε ὅλο τὸ σπιτικό».

‘Η μικρὴ Ἀθηναία ἀκούει γεμάτη φόβο καὶ μὲ ἔκπληξη τὰ λόγια, ποὺ πρώτη φορὰ ἀντηχοῦν στὰ αὐτιά της.

Μὲ ἀπορία βλέπει τὸν κόσμο ποὺ ξανοίγεται μπροστά της καὶ φωτάει :

—Τί μπορῶ ἐγὼ νὰ κάνω; ‘Η μητέρα μου μοῦ εἶπε, ὅτι δική μου δουλειὰ είναι νά είμαι πάντα ὑπάκοη.

Μὰ σιγὴν - σιγὴν ἐνθουσιάζεται, γιατὶ αἰσθάνεται πῶς θὰ μπορέσῃ ἐδῶ νὰ κινηθῇ, νὰ ἐνεργήσῃ. Νιώθει, ὅτι ἀξίζει κι αὐτὴ, καὶ γεμάτη δρᾶξη καὶ θέληση ἀκούει τὴν διδασκαλία τοῦ ἄνδρα τῆς.

“Οταν μιὰ μέρα ὁ Ἰσχόμαχος ζήτησε κάτι, ἥ μικρὴ νοικοκυρὰ δέν μπόρεσε νὰ τὸ βρῷ. Ἐψαξε σὲ ὅλο τὸ σπίτι καὶ στενοχωρημένη, ἥταν ἔτοιμη νὰ κλάψῃ. Τότε τῆς λέει :

—Δέν εἶναι δικό σου τὸ λάθος, ἐγὼ φταίω ποὺ δὲ σοῦ ἔδειξα στὸ σπίτι μας τὴν θέση τὴν πρεπούμενη γιὰ κάθε πρᾶμα.

Κι ἀκοῦμε τὸν Ἀθηναῖο ποὺ ἐνθουσιάζεται μὲ τὸ ὕραιο, νὰ λέη : «Θὰ γελάσῃ κανένας ἂν μὲ ἀκούσῃ, ἀλλὰ εἶναι τόσο ἀρμονικὸ νὰ βλέπῃ κανένας τὶς χύτρες κανονικὰ βαλμένες !»

“Αλλη φορὰ πάλι, ὅταν εἴδε ὁ Ἰσχόμαχος τὴν γυναῖκα του φτιασιδωμένη, γιὰ νὰ φανῆ πιὸ ὕραιά, μὲ εὐγένεια καὶ καλοσύνη τὴν διώρθωσε.

«Θέλεις τῆς λέει, ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ ψέμματα ὅτι ἔχω πλούτη καὶ νὰ σοῦ δείξω ψεύτικα κοσμήματα καὶ ψεύτικα νομίσματα ;»

—“Οχι, γιατὶ δὲ θὰ σ² ἀγαπῶ, λέει ἥ μικρή.

—“Ετσι λοιπὸν κι ἔσù δὲν πρέπει νὰ γυρεύῃς νὰ μὲ γελάσῃς. Ἀν θέλης νὰ είσαι ἀληθινὰ ὕραιά, δούλεψε ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ θὰ είσαι γερή καὶ φοδοκόκκινη.

Τοῦ φτωχοῦ Ἀθηναίου ἥ ταν ἀναγκασμένη καὶ μέσα στὸ σπίτι της νὰ κάνῃ μόνη της τὶς δουλείες, ἀλλὰ καὶ ἔξω νὰ βγαίνῃ γιὰ νὰ ψωνίζῃ. Πολλὲς φορὲς ἥ φτώχεια μάλιστα τὴν ἔσπρωχνε ὀλότελα ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ ἔκανε τὸν ἐμπόρο στὴν ἀγορά, ἀν καὶ ἥ κοινὴ γνώμη ἥταν πολὺ αὐστηρὴ καὶ τὴν κατεδίκαζε.

Μέσα στὸ σπίτι της καὶ στὸ νοικοκυριό της ἥ Ἀθηναία ἥταν βασίλισσα. Καὶ καθὼς δὲν είχε στὰ χέρια της ἄλλη ἔξουσία, πιανόταν ἀπ' αὐτὴ μὲ ὅλη της τὴν δύναμη. Ἡταν περίφανη καὶ δὲν ἀφῆνε κανένα νὰ ἀνακατευθῇ στὴ διοίκηση τοῦ σπιτιοῦ της. Ὁ Ἀθηναῖος τῆς ἀφῆνε μὲ εὐχαριστηση αὐτὴ τὴν φροντίδα. Βέβαια μᾶς παρουσιάζουν οἱ κωμικοὶ καὶ γυναικες ἀκατάστατες ἥ λαίμαργες ποὺ ἀνάγκαζαν τοὺς ἀντρες τους νὰ τοὺς παίρνουν τὰ κλειδιά, ἀλλὰ γενικὰ ἐκεῖνες είχαν ὅλη τὴν εὐθύνη τοῦ σπιτιοῦ.

‘Η γυναῖκα ὅμως ζηλότυπα πιασμένη ἀπ’ αὐτὴν τὴν ἔξουσία, ἀποκτοῦσε μερικὰ ἐλαττώματα ποὺ τὴν ἔκαναν συχνὰ βαρετὴ στὸ ἄντρα τῆς. ‘Η συμβίωσή της μὲ τὶς σκλάβες γινόταν ἀφορμὴ νὰ ἀποκτήσῃ τρόπους καὶ τόνο ἐπιτακτικὸ καὶ κυριαρχικό. Γι’ αὐτὸ πολλές φορές, συνηθισμένη ἀσχημα, φερνόταν καὶ στὸν ἄντρα τῆς κακά. Συχνὰ οἵ κωμικοὶ μᾶς διηγοῦνται τέτοια ἐπεισόδια. Στὸ Μένανδρο ἔνας συζυγος φωνάζει : “Απὸ ὅλα τὰ ἄγρια θεριὰ τὸ πιὸ ἄγριο εἶναι ἡ γυναῖκα», Πάντα συντελοῦσε στὴ γκρίνια καὶ στὴ νευρικότητα κι ἡ συνισθηση γιὰ τὴν ταπεινὴ θέση, ποὺ τῆς ἔδινε ὁ νόμος καὶ ἡ κοινωνία. Κοντὰ στὸν ὑπερβολικὸ ζῆλο τῆς νοικοκυρᾶς εἶχε ἡ ἀρχαία Ἀθηναία καὶ ἔνα ἄλλο ἐλάττωμα. Θέλοντας νὰ εἰναι οἰκονόμα καταντοῦσε φιλάργυρη. ‘Ο ‘Αριστοφάνης μᾶς παρουσιάζει συζύγους σαστισμένους καὶ ζαλισμένους ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο ἐλαττώματα τῆς γυναῖκας του. ‘Ο κακομοίρης ὁ Στρεψιάδης, στὶς Νεφέλες, κλαίει τὴν κακοτυχιὰ του. ‘Απλὸς αὐτὸς καὶ μετρημένος, παντρεύτηκε γυναῖκα ἀπὸ μεγάλη οἰκογένεια καὶ πλούσια. ”Εχασε τὴν ήσυχία του. Εἶναι δυστυχισμένος. “Ολοι μέσα στὸ σπίτι του τὸν περιφρονοῦν κι ὁ κακομοίρης χάνει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναθρέψῃ τὸ παιδί του ὅπως αὐτὸς θέλει.

‘Υποφέρει ὁ ἄντρας, μὰ ὑποφέρει καὶ ἡ γυναῖκα, γιατὶ μέσα στὴν οἰκογένεια ἔγινε τὸ λάθος ἡ γυναῖκα νὰ περιπατῇ δίπλα στὸν ἄντρα, σὲ ὅλη τους τὴ ζωὴ, μὰ ποτὲ νὰ μὴ πέρονη μέρος σ’ αὐτή. ”Οπως ἔλεγε ὁ Μένανδρος : «Ζητοῦμε χίλιες πληροφορίες ἀνώφελες. Ζητοῦμε ποιός εἶναι ὁ παπποὺς καὶ ποιὰ ἡ γιαγιὰ τῆς κόρης ποὺ παίρνουμε γυναῖκα μας, μετρῶμε τὴν προῖκα καὶ χίλια ἄλλα, μὰ γιὰ κείνη ποὺ θὰ τὴν ἔχωμε σὲ ὅλη μας τὴ ζωὴ δὲ οωτήσαμε καθόλου τί ἀξίζει καὶ τὴν παίρνουμε στὴν τύχη».

Μένοντας ἡ γυναῖκα στὸ περιθώριο τῆς ζωῆς τοῦ ἄντρα, τί ἔκανε γιὰ τὸ παιδί της : Σχεδὸν τίποτα, γιατὶ τίποτα δὲν εἶχε γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὰ παιδιά της τὰ ἐμπιστεύεται στὴν τροφὴ κι αὐτὴ μένει ξένη στὴ ζωὴ τους.

“Ας γνωρίσωμε ὅμως τώρα καὶ τὶς λίγες στιγμές, ὅπου ἡ μονότονη ζωὴ τοῦ γυναικωνίτη ἔπαιρνε κάποια ποικιλία. Εἶναι οἱ ὥρες ποὺ ἡ Ἀθηναία δεχόταν τὶς φίλες της στὸ σπίτι της γιὰ συμπόσιο ἢ οἱ μέρες, ποὺ ἔβγαινε ἡ Ἰδια νὰ πάν σὲ ἐπίσκεψη ἢ σὲ καμμιὰ θρησκευτικὴ τελετή.

Οἱ προετοιμασίες της γιὰ τέτοιες στιγμὲς ἦταν, ὅλοι τὸ νιώθουμε, μεγάλες. Εἶναι ἡ ψυχολογία καὶ ὁ τρόπος τῆς πολὺ κλεισμένης γυναίκας, ποὺ ἔνας περίπατος πιὰ παίρνει γι' αὐτὴ σημασία μεγάλη. Στολίζεται, λοιπόν, ἡ Ἀθηναία. Ζητεῖ νὰ διορθώσῃ τὰ φυσικά της ἐλαττώματα, ἐνῶ μιὰ οκλάβα κρατεῖ στὸ χέρι ἔνα ἀπὸ τοὺς κομψοὺς μειάλλινους καθορέφτες μὲ τὶς τοισχαριτωμένες καλλιτεχνικὲς μυθικὲς παραστάσεις. Ἐχει μαλλιὰ συνήθως μαῦρα, μὰ ὁ Ἀθηναῖος προτιμᾶ τὴν ἔανθρα. Μιὰ σκόνη, λοιπόν, δίνει στὰ μαλλιὰ τὸ χρυσαφὶ χρῶμα ποὺ ὑμνοῦν οἱ ποιητές. Γυναῖκες, χλωμὲς ἀπὸ τὸν περιορισμό, βέβαια, καταφεύγουν σὲ καλλυντικὰ διάφορα, ποὺ μᾶς τὰ παραδίνουν τὰ κρυστάλλινα ἢ ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο μπουκαλάκια ποὺ ἔχουμε στὸ Μουσεῖο, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν ὁμορφιὰ καὶ δροσιά. Φοροῦν τὸν κομψὸ ἰωνικὸ χιτῶνα μὲ τὶς μακριὲς χειρίδες, ποὺ ἔφτανε ὥς κάτω στὰ πόδια πλούσια στολισμένος. Μιὰ ζώνη στὴ μέση συγκρατοῦσε τὸ μακρὸν χιτῶνα καὶ σχημάτιζε τὸ βαθὺ κόλπο. Συμπλήρωνε τὸ ντύσιμο πέπλος, ποὺ ἄλλοτε τὸν φοροῦν στὸ κεφάλι καὶ ἄλλοτε τὸν περούν κάτω ἀπὸ τὸ δεξὶ χέρι καὶ ἀπάνω ἀπὸ τὸν ἀριστερὸ ὕμο. Στὰ μαλλιά τους, δεμένα γενικὰ σὲ κόρυμβο, λαμποκοποῦν χρυσὲς ἢ ἀργυρὲς καρφίδες, ποὺ ἀπολήγουν σὲ λωτὸ ἢ σὲ κεφάλι πουλιοῦ. Τὰ πλούσια κοσμήματα, περιδέραια, βραχιόλια, δαστυλίδια, ὅλα ἀπλὰ μὰ καὶ ἀριστουργηματικά, ἀφηναν θαυμάσιες λάμψεις. Βέβαια τέτοιες ἐπισκέψεις γίνονται στὰ πλούσια ἀθηναϊκὰ σπίτια. Ἡ φτωχὴ Ἀθηναία ἔκανε δλότελα βιαστικὲς ἐπισκέψεις στὶς γειτόνισσες, πότε γιὰ νὰ ζητήσῃ καμιαὶ χύτραι, πότε γιὰ νὰ φένη μιὰ ματιὰ στὴν ἀρρωστη φιλενάδα της ἢ νὰ τῆς παρασταθῇ στὴ γέννα της.

Ομως γιὰ κάθε Ἀθηναία οἱ ποιὸ λαμπρὲς ἡμέρες ἦταν οἱ μεγάλες θρησκευτικὲς τελετὲς καὶ πομπές. Γιατὶ φαντάζεται κανένας τὴν ἔντυπωση ποὺ θὰ ἔκανε ἡ λαμπροφρορεμένη περήφανη πόλη στὴν κατάκλειστη γυναικούλα ποὺ μόλις ἔτρεψε ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ γυναικωνίτη.

P. Ιμβριώτη

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ
(Απόσπασμα β')

Kαι μόνον σὰν ἀγνάντεψες στὸ διάφανον ἀέρα
τὴν χώρα τὴν διθάλασση ποὺ δλομεσίς φυλᾶνε
ἀπὸ τὴν μιὰν δὲ "Υμητὸς καὶ δὲ Πάρνης ἀπὸ τὴν ἄλλη,
σὰν ἀδεοφὴ μονάκοιβη δυὸς ἀντρειομένῳ ἀδέοφια,
καὶ ποὺ ἔχει χάρες καὶ διμοδφίες, ἀλλὰ τῆς λείπει ἀκόμα
τὸ ἀρμονικό σου τὸ δύνομα καὶ η σκέπη σου καὶ η δόξα,
τότε μονάχα στάθηκες, χαμήλωσες, κατέβης
ἔδω στὴ μεγαλόπετην Ἀκρόπολην ἐπάνω,
καθὼς τρανὴ βασίλισσα στὸ θρόνο τὸ δικό της.
Παλάτι σου εἶν' δὲ "Ολυμπος, καὶ η Ἑλλάδα εἶναι ναὸς σου,
καὶ τοῦ ναοῦ σου δὲ πιὸ λαμπρὸς βωμὸς εἶν' η Ἀθήνα!
Ἀθήνα! χρυσοστέφανη καὶ τιμημένη χώρα!
οἱ μεγαλόχαροι θεοὶ ἀπάνω σου ἀγρυπνοῦνε
καὶ φεύγοντιν ἀπὸ τὸν "Ολυμπο γιὰ νὰ ξεκουραστοῦνε
στὴ γῆ σου τὴ βραχόσπαρτη. Γιατὶ ἔδω πέρα βρίσκουν
πῶς πιὸ πολὺ μὲ τοὺς θεοὺς δὲ ἀνθρωπος ταιριάζει,
γιατὶ ἔδω πέρα η προσευχὴ πιὸ γκαρδιακὴ ἀνεβαίνει,
ἀκούγεται γλυκύτερη τῶν ποιητῶν η λύρα,
καὶ τὸ καθάριο τὸ νερὸ καὶ τὸ ξανθὸ τὸ μέλι
καὶ τὸ χιλιάκοιβο ποτὸ ποὺ διώχνει τὶς φροντίδες
προσφέρονται μὲ ἀγνότερη ψυχὴ στοὺς ἀθανάτους,
καὶ τὶς εἰκόνες τῶν θεῶν σκαλίζουν οἱ τεχνίτες
πλέον πιστὰ καὶ ἀληθινὰ στὸ μάρμαρον ἐπάνω
ποὺ τὴν κρατάει ἀνάλλαγη τὴ φωτεορῇ του ἀσπράδα.

.....

"Ἐδῶ τὰ πάντα εὐγενικά, θεῖκὰ πλασμένα πάντα!
Πέρα γυαλίζει η θάλασσα καὶ εἶν' ἀπλωτὴ σὰν κάμπος
καὶ ἔδω εἶν' η γῆ καμαρωτὴ σὰν κυματοῦσα θάλασσα.
"Ἐδῶ κανεὶς ἵσκιος βαρὸς δὲν κάθεται στὰ μάτια,
ἔδω ψηλώματ' ἀφταστα, περίσσιες πρασινάδες
δὲν κρύβουν σὲ καμιὰ μεριὰ τὴ γῆ, δὲν τὴ χαλοῦνε.
ἄπλα, σεμνά, προσεχτικά, γραφτή μὲ τὸ κοντύλι.

Κι ολόβαθυντος δούρων και πλουμιστός τὰ βράδια
πάντα στὰ μάτια εἶναι μπροστά ποὺ τὸν ἀναζητᾶνε,
πάντα Ἐπιφάνης ἀρχοντικὴ και μυστικὰ χυμένη
ποὺ δὲ θαμπώνεις τὴν ματιά, ποὺ τὴν ψυχὴ φτερώνεις !
‘Η Ἀρμονία, νὰ τῆς χρυσῆς Παφίας ή θυγατέρα !
‘Η Ἀρμονία ξανθή, ξανθή γεννήθηκ’ ἐδῶ πέρα !

K. Παλαμᾶς

ΤΑ ΠΥΘΙΑ

Κάθε χρόνο δούρων τοῦ Ἀπόλλωνα στοὺς Δελφοὺς ἔορταζόταν μὲ μιὰν ἀνοιξιάτικη ἔορτή, τὰ Θεοφάνια, μὲ τὰ δποῖα ἀρχιζε και τὸ δελφικὸ ἔτος. Τὸν ἀκόλουθο μῆνα γίνονταν τὰ Θεοξένια και ἀκολουθοῦσαν τὰ Πύθια, ή μεγαλύτερη Δελφικὴ ἔορτή, ποὺ γινόταν ἄλλοτε τὸν Βουκάτιον, και ἄλλοτε τὸν Ἡραίον μῆνα, Μετὰ τὸν πρῶτον οὐρὶ πόλεμο τελοῦσαν τὰ Πύθια (582 π. Χ.), κάθε πέμπτο χρόνο (πυθικὴ πενταετοὶς) και εἰκαν τὴν ἐποπτεία τους οἱ ἀμφικτίονες ποὺ ἦταν και οἱ ἀγωνοθέτες. Τὸ θρησκευτικὸ τυπικὸ τῆς ἔορτῆς δὲ εἶναι ἀρχετὰ γνωστό. Οἱ θρησκευτικὲς τελετὲς ἀρχιζαν τὴν ἔκτη μέρα τοῦ Βουκατίου μὲ θυσίες. Τὴν ἑσπέρα γινόταν ή ἀναπαράσταση τοῦ φόνου τοῦ δράκοντα. ποὺ ἀργότερα, ἀπὸ τὸ 342 π. Χ., πῆρε τὴ μορφὴ τῶν Σεπτηρίων. Ἀκολουθοῦσε τὴν ἄλλη μέρα ή μεγάλη πομπὴ τῶν ιερέων, τῶν θεωρῶν και τῶν ἀγωνιστῶν μὲ τὰ θύματα γιὰ τὴν ἐκατόμβη στὸ βωμὸ τοῦ Ἀπόλλωνα και τὴν ἑσπέρα γινόταν πανηγυρικὸ δεῖπνο. Τὴν τετάρτη μέρα ἀρχιζαν οἱ ἀγῶνες, οἱ μουσικοὶ και δραματικοὶ πρῶτα, ἐπειτα οἱ γυμνικοὶ και οἱ ἵππικοι. ‘Ο κόσμος, ‘Ἐλληνες και βάρβαροι, συναθροίζονταν στὰ Πύθια ἀπὸ κάθε χώρα και τὴν ἔορτὴ ἐκαναν μεγαλοπρεπέστερη οἱ ἐπίσημες ἀντιπροσωπεῖες τῶν πόλεων, ἀνάμεσα στὶς διποῖες ξεχωριστὴ θέση εἶχεν ή Ἀθηναϊκὴ «Πυθαϊκὴ θεωρία».

T. Μηλιάδης

ΔΕΛΦΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Εσένα τὸν κιθαριστὴν τὸν κοσμοξακουσμένο
Θὰ ψάλλω, τοῦ τρανοῦ Διὸς Ἐσένα τὸ βλαστάρι,
Τὰ λόγια Σου τ' ἀδάνατα θὰ τραγούδήσω, ἔκεινα
Ποὺ φανερώνεις, δὲ Θεέ, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅλους
Κοντὰ στὸ χιονοστέφανο τὸ βράχο ! Θὰ κηρύξω
Τὸ μαντικὸ τὸν τρίποδα πὼς ὠρμησες καὶ πῆρες,
Τὸν τρίποδα, ποὺ δράκοντας δὲπίβουλος κρατοῦσε,
Σφυρίζοντας, ἀλύπητος καὶ πὼς μὲ τὸ δοξάρι
Τοῦ τρύπησες τὸ παρδαλό, τὸ στριφογυρισμένο
Κορυμί ! Καὶ πὼς ἐκράτησες παράλυτο μπροστά Σου,
Μὲ δῆλη του τὴν παλληκαριά, τὸν ἄπιστο Γαλάτη !
Τοῦ βροντεροῦ Διὸς Ἐσεῖς πανώριες θυγατέρες,
ποὺ δρίζετε πυκνόδεντρο τὸν Ἐλικῶνα, ἔλατε,
Καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χορούς, ὑμνεῖτε, διαλαλεῖτε
Τὸ ἀδέρφι Σας τὸ θεϊκό, τὸ χρυσομάλλη Φοῖβο.
Ἀπάνου κεῖ στοῦ Παρνασοῦ τοὺς δίκορφους τοὺς θρόνους
Στὰ κρυσταλλένια τὰ νερὰ τῆς Κασταλίας προβάλλει
Ἄναμεσα στὰ Δελφικὰ τὰ πανηγύρια, ἀφέντης
Τοῦ φημισμένου αὐτοῦ βουνοῦ, τοῦ μαντικοῦ τοῦ βράχου.
Καὶ καίσε, δὲ πολυδόξαστη, μεγάλη χώρα, Ἀθήνα,
Τῆς πολεμόχαρης θεᾶς λάτρισσα, οἰζωμένη
Σὲ γῆν ἀπάνου ἀσάλευτη γι' αὐτὴ σου τὴν λατρεία !
Καίει τῶν ταύρων τὰ μηριὰ στοὺς βωμούς Του
Ὄ "Ηφαιστος, καὶ ἀραιβικὸ θυμίαμα σκορπίζει
Ψηλὰ ψηλὰ δις τὸν Ὁλυμπο μαζὶ μὲ τὴ φωτιά Του.
Χίλια λαλήματα κι ὁ αὐλός δὲ λυγερός κυλάει,
Ὑμνούς κι ἡ γλυκερόφωνη χρυσὴ κιθάρα αἴπλωνει.
Τῶν Ἀθηναίων δὲ λαός, Θεέ, Σὲ προσκυνάει !

Κ. Παλαμᾶς

Μύδοι καὶ ωαραμύδια

Νεοελληνικά Ἀναγνώσματα Εἰδ. Δημητρακοπούλου και
Μαρίας Πολυμενάκου ἔκδ. Γ'.

H M A N A

Πέθανε διάγεροντας γονιός κι οί δυὸς Νεράϊδες μοίρασαν τὰ κάστρα· ἡ μιὰ πῆρε τὸ Χλομούτσι καὶ ἡ ἄλλη τὸ Σανταμέρι. Οἱ δυὸς ἀδερφάδες εἶχαν μιὰ χαρὰ καὶ μιὰ λύπη καθεμία. Ἡ Νεράϊδα ποὺ πῆρε τὸ Χλομούτσι ἔχαιρόταν γιατ' ἡταν ὅμορφη κι ἐλυπόταν γιατὶ δὲν εἶχε παιδιά. Ἡ Νεράϊδα ποὺ πῆρε τὸ Σανταμέρι ἔλυπόταν γιατ' ἡταν ἀσχημη, μὰ ἔχαιρόταν γιατ' εἶχε παιδιά. Τὰ παιδιά, βλέπεις, εἶναι ἡ μοναχὴ εὐτυχία στὸ σπίτι. Σὰν τάβλεπε ξαπλωμένα στὸν πύργο, τόνα ἐδῶ νὰ κυλιέται κατὰ γῆς, τ' ἄλλο ἐκεῖ νὰ πηδάη καὶ νὰ γελάη χωρὶς νάχη καμιὰ φανερὴ αἰτία, τ' ἄλλο παρέκει νὰ θέλη μὲ τὸ καλάμι νὰ φθάσῃ τὸ Θεὸ διὰ τοῦ θεραπευτή στὸν πλάτες, ἐλησμόναγεν ἡ μάνα καὶ τὴν ἀσχημιά της κι ὅλα. Κι ἀν ἐτηροαζόταν καμιὰ φορὰ στὸ γυαλὶ κι ἔβλεπε τὸ ζαρωμένο ἴπρόσωπό της καὶ τὰ μαλλιά της τὰ κόκκινα κι ἀγρια, ἐτραβιόταν πίσω κι ἔλεγε χαμογελώντας, γιὰ ξερὴ παρηγοριά :

— Τὰ νειᾶτα μου τάδωκα στὰ παιδιά μου! Κι ἐλησμόναγε δόλα καὶ τοῦ κόσμου τὰ λόγια καὶ τῆς γειτονιᾶς ἀκόμη τὶς καλωσοσιές ἔκανεν δτὶ δὲν τὶς ἀκουεν.

Ἐχεις δυὸς μάτια σὰν αὐγά δυὸς χείλια σὰν τρουμπέτες, κι ἐπάνω στὰ ρουθούνια σου μετρᾶντες τὶς γαζέτες.

Τῆς ἔλεγαν τὰ κακὰ στόματα τραγουδιστά, σὰν νὰ λέγαν καμιὰ φίμα τάχα. Τότες ἡ ἀσχημη Νεοάιδα φουρκιζόταν, ἔκλαιγε ἀπὸ τὸ κακό της, μὰ ἔξαιφνα γύριζε κι ἐφώναζε μὲ φωνὴ δυνατή, ν' ἀκουστῇ σ' ὅλα τὰ κάστρα καὶ τοὺς πύργους γύρω.

—Τί κοιτᾶν ἐμέ· νά ἴδοῦν τὸ κορίτσι μου !

Κι ἀλήθεια είχε ἑνα κοριτσάκι ποὺ ἦταν νὰ τὸ πιῆ κανεῖς στὸ ποτήρι—ΐδια ἡ Πεντάμορφη !

Μὰ ἡ ἄλλη ἡ Νεοάιδα τοῦ Χλομούτσι τί νὰ εἰπῆ καὶ πῶς νὰ πυρηγορηθῇ ; Τί κι ἂν ἦταν γαλανομάτα κι ὅμορφη, τί κι ἂν ωμολογοῦσαν τὰ κάλλη της ὅλοι γύρω, τί κι ἂν ἔδινε τὸ βιός του γιὰ νὰ τὴν κάμη ταίριο διείτονάς της δ Ἀράπης τῆς Αὐλακιᾶς· τί κι ἂν τὰ ξωτικὰ τοῦ Λίντζι κάθε βράδυ καὶ μεσ' τὰ ξημερώματα ἔχαλαγαν τὸν κόσμο μὲ τὰ ταμπούρια, τὴν όμορφιά της τραγουδώντας ; "Οταν ἐθυμόταν, καὶ τὸ ἐθυμόταν κάθε λίγο καὶ λιγάκι, ἡ δόλια !—πῶς ἦταν μοναχή, καταμόναχη στὸ κάστρο της, πῶς οἱ αὐλές δλες κι πόρτες ἔμεναν ἔρημες, ἄλαλες, ἀνατριχίλα τὴν ἐπιανε, κρυερή ἀνατριχίλα, κι ἐπεφτε τοῦ θανατᾶ προύμυτα κι δλο ἔκλαιγεν, ἔκλαιγε. Γιατί κι ἐκείνη νὰ μὴν ἔχῃ ἑνα παιδί ; γιατί, Θεέ μου, νὰ μὴν ἔχῃ ἑνα παιδάκι, μικρό, παχουλό, ροδοκόκκινο παιδάκι, νὰ κλώθη τὰ σγουρά του τὰ μαλλιὰ μὲ τὰ δάχτυλά της, νὰ δένη στὸ λαιμό της τὰ μικρὰ χεράκια του, νὰ κολλάῃ ἐπάνω της, νὰ γελάῃ μὲ τὸ ἀθώ του γέλοιο, νὰ παίζῃ ἡ γλώσσα του λέγοντας ἀδιάκοπα :

Μάνα—καλημάνα
βάρα τὴν καμπάνα
νὰ κατεβοῦν οἱ Φράγκοι
νὰ φᾶνε μακαρούνια,
μὲ τὰ χρυσᾶ περούνια ! . . .

Μιὰ μέρα ποὺ πῆγε στὸ Σανταμέρι νὰ ἴδῃ τὴν ἀδελφή της κι εἶδε τὴν τόση χαρὰ ἐσάστισε.

—Νὰ σοῦ εἰπῶ, καημένη, δὲν μοῦ δίνεις κι ἐμένα ἑνα παιδί ; εἰπε στὴν ἀσχημη.

—Τί τὸ θές :

Νὰ τόχω συντροφιά· γίνονυμαι τόσο κακὰ μοναχή· μέρα νύχτα ἀρρωσταίνω ! . . .

—Οοῦ, καημένη, δὲ δοξάζεις τὸ Θεὸ ποὺ σὲ φύλαξε ἀπὸ δαῦτα! . . .

‘Η ἄσχημη ἔκανε τάχα πώς εἶναι βαργόμισμένη ἀπὸ τὰ παιδιά· μὰ ἡ καρδιά της ἥξαιοε ποὶα ἦταν ἡ ἀλήθεια . . .

—Πάρε δοιο θές· εἴπε στὸ τέλος στὴν ἀδερφή της.

Κι ἀλήθεια, σὰν ἔφυγε τὸ βράδυ ἡ ὅμορφη, πῆρε μαζί της καὶ τὸ καμάρι τοῦ Σανταμεριοῦ, τὴν ὅμορφη κόρη τῆς ἄσχημης Νεράϊδας.

Πέρασαν μῆνες καὶ καιροί, μὰ οὕτε τὴν ἀδερφή της οὔτε τὴν κόρη της εἰδε παὶ ἡ ἄσχημη. Χάνει μιὰν ἡμέρα τὴν ὑπομονὴ καὶ κινάει καὶ πάει στὸ κάστρο τοῦ Χλομούτσι. Μὰ βρίσκει τὸ κάστρο ἔρημο καὶ βουβό, τὶς πόρτες μανταλωμένες. Χτυπάει τὶς πόρτες, χτυπάει τοὺς τοίχους, φωνάζει, κλαίει, τίποτα. ‘Η Νεράϊδα ἡ ὅμορφη μὲ τὴν ὅμορφη κόρη, παῖζει μέσα καὶ γελάει, εὐτυχισμένη στὴ συντροφιὰ καὶ κάνει πώς δὲν ἀγροκαὶ τὴ μάνα, τὴ θλιβερὴ μάνα, ποὺ χτυπιέται ἔξω καὶ δέρνεται γιὰ τὴν κόρη της τὴν πεντάμορφη, γιὰ τὴν ἵδια της τὴν ὅμορφιὰ! . . .

Καὶ τώρα ἀκόμη δὲν ἔχασε τὴν ἐλπίδα καὶ πηγαίνει συχνὰ στὸ κάστρο μὲ σκοπὸ νὰ πάρῃ τὴν κόρη της. Καὶ πηγαίνει πάντα μὲ χαρὲς καὶ μὲ γέλοια, μὲ τραγούδια καὶ παιγνίδια τόσο γλυκά, ποὺ δλος δ κόσμος γύρω, δλος δ κάμπος δὲν σιέται, δὲν ἀναδεύεται, σὰν νὰ εἶναι μεθυσμένος, θαρρεῖς ἀπὸ τὴ γλύκα. Μὰ σὰν κουραστῇ ἡ ἄσχημη μάνα χτυπώγυτας τοὺς τοίχους τοῦ κάστρου, σὰν ματώσουν τὰ δάκτυλά της στὶς πέτρες καὶ βραχιάσην δ λάουγγάς της ἀπ’ τὶς φωνὲς καὶ τὸ κλάμμα, θυμάται καὶ τ’ ἄλλα τὰ παιδιά καὶ γυρίζει πίσω στὸ Σανταμέρι. Στὸ γυρισμό της δὲν εἶναι ἡ χαρούμενη μάνα ποὺ πάει νὰ πάρῃ τὸ παιδί της· παρὰ ὠργισμένη Νεράϊδα, σίφουνας δυνατός, πού στὸ διάβα του συνεπιάζει δ, τι τύχη, δέντρα ξεροίζωνει, χτίζει γκρεμίζει, σκέπες φίγνει, βότσαλα καὶ λιθάρια σαρώνει κι ἀκούγεται στὸν ἄλλο κόσμο τὸ κλάμμα της.

A. Καρκαβίτσας

Ο ΔΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΦΕΙΔΙ

Σὰν ἐπληροφορήθηκαν ἀπὸ τὶς βροντὲς τὰ ζῶα τὸ πῶς δὲ Δίας στὸν Ὀλυμπὸν εἶχε χαρᾶ καὶ γλέντι ἔκαναν συνέλεψῃ, βουλὴ καὶ ἀποφασίσαν καθένας μὲ τὰ μέσα του καὶ μὲ τὴ δύναμῆ του, νὰ τοῦ χαρίσουν κάτι τι. Τὸ ἀκουσε καὶ τὸ φείδι κι ἔκοψε ἔνα τριαντάφυλλο· στὰ δόντια τὸ κρατάει, κι ἔτσι σεργάμενο κι αὐτό, μαζὶ μὲ τὸ ἄλλα ζῶα ἀνέβηκε στὸν Ὀλυμπὸ. Τόδε μπροστά του δὲ Δίας καὶ μὲ ἔνα γέλοιο δυνατὸ γυρίζει καὶ τοῦ λέει : — «Ετράνταξε ή βουνοκοφῆ. — Τὰ δῶρα ὅλων τῶν ζώων τὰ δέχομαι καλόκαρδα, μὲ εὐγνωμοσύνη ἀκόμα. Δὲν εἶμαι δὰ τόσο ἀγαθὸς ὅσο θεὸς κι ἀνείμαι νὰ πάρω τὸ τριαντάφυλλο κι απὸ τὸ δικό σου στόμα.

ΛΙΟΝΤΑΡΙ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Κάποιον καιρὸν ἔνας ἀνθρώπος κι ἔνα λιοντάρι ἀντάμα ἀδερφικὰ δρομίζανε καὶ λέγαν τὰ δικά τους. «Μὴ συζητᾶς, λιοντάρι μου, κι ἀκου με ποὺ σοῦ λέω, πιὸ δυνατοὶ εἰναι οἱ ἀνθρώποι». Καὶ τὸ λιοντάρι : «Ἐγώ, ἀνθρώπε μου, νὰ σοῦ πῶ, θαρρῶ πῶς κάνεις λάθος » «Εσεῖς πιὸ δυνατοὶ ἀπὸ μᾶς ! καὶ πῶς τὸ συμπεραίνεις ;» «Ἐκεῖ ποὺ τὰ μιλούσανε καὶ τὰ φιλονεικοῦσαν ἐν ἄγαλμα ξαμώσανε, πούδειχνε ἔνα λιοντάρι νὰ κοίτεται, νὰ ξεψυχᾶ στὰ πόδια ἐνὸς ἀνθρώπου. «Τὰ βλέπεις τα, λιοντάρι μου, ποὺ πάντα ἐμεῖς νικᾶμε ; τὸ δείχνουν καὶ τὸ ἄγαλμα». Καὶ τὸ λιοντάρι στέκει, κοιτάζει μιὰ τὸν ἀνθρώπο μιὰ τὸ ἄγαλμα, καὶ λέει : «Οταν θὰ μάθουμε καὶ μεῖς τὴν γλυπτική, ἀδερφέ μου συχνότερα στὸ ἄγαλματα θὰ βλέπεις τοὺς ἀνθρώπους νὰ κοίτωνται, νὰ ξεψυχοῦν στῶν λιονταριῶν τὰ πόδια».

N. Παπαγεωργίου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΠΕΤΕΙΝΟΣ ΚΙ Η ΟΡΝΙΘΑ

Ο πετεινὸς κι ἡ ὅρνιθα περονοῦσαν ἀσκημη̄ ζωὴ στὸ δάσος ἔναν καιδό. Τὰ γεράκια τὴν ἡμέρα δὲν τοὺς ἀφηναν νὰ σταθοῦν σὲ χλωρὸ κλαρί. Τὴν νύχτα οἱ ἀλεποῦδες πήγαιναν καὶ τοὺς εὔρισκαν στὴ φωλιά τους. Χίλιοι δυὸ ἄλλοι κίνδυνοι τὸς φοβέριζαν. Ἡ γενιά τους ὅλο καὶ λιγόστευε. Θαρκόταν μιὰ μέρα ποὺ νὰ σβύσῃ ὀλότελα. Τί νὰ κάμουν;

Ρώτησαν τὸ ἄλλα τὰ πουλιά, κι ὅλα τὰ βρῆκαν παραπονεμένα μὲ τὴ μοῖρα τους τὴν ἀδικη. Τὸ ἔνα παραπονιόταν γιατὶ δὲν εἶχε πιὸ μεγάλα τὰ φτερούγια του νὰ πετάῃ καὶ νὰ γλυτώνῃ ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς του. Τὸ ἄλλο γιατὶ τὸ φτέρωμά του τὸ πλούσιο δὲν τὸ ἀφηνε νὰ τρυπώνῃ στὶς πατουλιές. "Άλλο ἔκλαιγε τὸν ἑαυτό του πὼς ἦταν ἀσκημο, ἄλλο πὼς ἦταν ὅμορφο καὶ ζηλεμένο. "Άλλο πὼς εἶχε μύτη μεγάλη κι ἄλλο μικρή. "Άλλο πὼς ἦταν μακροπόδαρο καὶ κολοβό, κι ἄλλο κοντόσωμο καὶ μακρονούρικο.

"Ο πετεινὸς κι ἡ ὅρνιθα βρέθηκαν σὲ μεγάλη στενοχώρια. "Εκεὶ ποὺ βγῆκαν νὰ βοσκήσουν ἀπάντησαν ἔναν κόρακα. Μόλις εἶχε ἀποσώσει τὸ φαγί του καὶ χώνευε τώρα καθισμένος σὲ ἔνα κλαδὶ κι ἀγνάτευε. "Ο πετεινὸς κι ἡ ὅρνιθα τὸν εἶδαν ἔτσι μαῦρον, ἀσκημον καὶ δὲν τοὺς γιόμισε τὸ μάτι. Δὲν ἥξαιραν τίποτα γιὰ τὴν ἥλικία καὶ τὴ σοφία του, Κι εἶπαν μὲ τὸν ἑαυτό τους.

— Αὐτὸς δὰ θὰ εἶναι χειρότερος κι ἀπὸ μᾶς. Νὰ τὸν ωτήσουμε; "Ας τὸν ωτήσωμε κι αὐτόν.

Καὶ χωρὶς πολλὲς ἐλπίδες τούδωσαν γνωριμία. "Ο κόρακας βρέθηκε σὲ διάθεση. Τοὺς μίλησε ἀποσκάλεστος γιὰ τὸν ἑαυτό του.

— Εγὼ περνῶ τὴ ζωὴ μου ὅπως μὲ ἀρέσει, εἶπε. Κανένας δὲ μὲ συλλογίέται, αὐτὸ ποὺ θέλω κι ἔγω. Γιατὶ, ἀλήθεια, δὲν ἀξίζω καὶ τίποτα. "Η σάρκα μου εἶναι γιὰ πέταμα. Μονάχα ἔγὼ θὰ μποροῦσα νὰ τὴ φάω, πρᾶμα ποὺ δὲν ἔχω ἀνάγκη. "Ετσι, ἀν δὲν ξαίρω πεῖνα τί θὰ πῆ, δὲν παραδίνω καὶ τὰ κῶλα στὴν ἀχορταγιὰ ἄλλουνοῦ πιὸ δυνατοῦ μου. Κι ὅπως γιὰ

τὴν τροφή μου δὲν σκοτίζομαι, τρώγοντας ὅ, τι βρίσκω ὅ, τι κανεὶς δὲ θὰ ἔτρωγε, τὸ ἵδιο κι ἀμα ἔρθη ἡ ὥρα τοῦ θανάτου παραδίνομαι χωρὶς ἀντίσταση. Γέροντας πιὰ πολύχρονος δὲν ἔχω τί νὰ λυπηθῶ. Μονάχα τὸ θάνατο βαραίνω.

Ο πετεινὸς κι ἡ ὁρνιθα συχάθηκαν τὸν κόρακα. Ἡθελαν νὰ φύγουν κι ὅμως ἔμεναν θαυμάζοντες πῶς βρέθηκε ἐνας εὐχαριστημένος τῆς φυλῆς του. Ἀγάλια τὸν πῆραν καὶ σὲ ὑπόληψη. Κι ἀποφάσισαν νὰ τοῦ ἀνοίξουν τὴν κυρδιά τους.

— Μὴ φωτᾶς τὰ γάλια καὶ τὰ δικά μας, τοῦ εἰπαν. Δὲ σοῦ λέμε τίποτα. Ἰσως εἶναι κι ἀπὸ δικό μας φταιξιμό. Γιατὶ ἔχομε φαίνεται, κάτι ποὺ μᾶς κάνει ζηλευτοὺς σ' ὅσους μᾶς κυνηγοῦν. Κι αὐτὸ εἶναι τὸ κρέας καὶ τ' αὐγά μας. Πέξ μας, τί νὰ κάνωμε γιὰ νὰ σωθοῦμε; Φαίνεσαι σοφός. Ἀπ' τὴ σοφία σου κρεμόμαστε.

— Σᾶς λυπάμαι, εἶπε ὁ κόρακας. Θέλω νὰ σᾶς βοηθήσω στὴ περίστασή σας. Ὁμως δὲν ἔχω τίποτ' ἄλλο νὰ σᾶς συμβουλέψω παρ' αὐτό, νὰ σηκωθῆτε καὶ νὰ πᾶτε νὰ βρῆτε τὴ μοῖρα σας, ποὺ εἶναι ἡ Μοῖρα ὅλων τῶν πουλιῶν. Αὐτὴ θὰ σᾶς φωτίσῃ τί νὰ κάμετε. Ποῦ θὰ τὴ βρῆτε; κι ἐγὼ δὲν καλοξαίρω. Ζητῆστε την! Περοπατεῖ μαζὺ μὲ τ' ἄλλα τὰ πουλιά. Καὶ τρώει ἀπὸ τὰ ἵδια ἀμα πεινάει. Κι εἶναι ἀχόρταγη! Γι' αὐτὸ νὰ φυλακθῆτε ἀμα τὴν ἀπαντήσετε. Ζητῆστε την! Πολλὰ χρόνια κι' ἐγώ ἔψαχνα γι' αὐτή. Καὶ πέρασα τὰ μύρια. Καὶ γέρασα ὅσο νὰ τὴν εὔρω. Καὶ τ' ὅτι ἀκόμα ζῶ εἶναι δεῖγμα πῶς τὴν ηὗρα. Καὶ σεῖς λοιπὸν νὰ τὴν ζητήσετε, ἂν θέλετε νὰ μὴν ἔρθη μοναχή της. Καὶ τότε ἀλλοίμονό σας! Νὰ πάρετε κάμπους καὶ δάση καὶ βουνά. Κι ἀφοῦ τὴ σμίξετε, νὰ κάμετε ὅ, τι σᾶς διατάξῃ.

Ο πετεινὸς κι ἡ ὁρνιθα συλλογίστηκαν τοὺς κόπους καὶ τὰ βάσανα ποὺ θάχε τέτοιο τόλμημα. Πάλι νὰ μὴν κάμουν τίποτα ἥταν κειρότερο. Ἀποφάσισαν λοιπὸν νὰ βάλουν σὲ πρᾶξη τοῦ κόρακα τὴ συμβουλή. Ἀρχισαν τὸ ταξίδι τους καὶ τὸ τί πέρασαν στὸ δρόμο δὲν λέγεται. Υπόφεραν ἀπὸ δύψια τρομερή, κι ἀπὸ τότε, χάσκοντας κατ' ἀπάνου καὶ περιμένοντας νά βρεῖη, ἀπόκτησαν τὴ συνήθεια νὰ κοιτάζουν τὸν οὐρανό, ἀμα πίνουν νερό. Η πεῖνα τοὺς θέριζε, κι ἀπὸ τότε πάλι, μὴ ἔχοντας τί νὰ φάνε, κακόμαθαν νὰ σκαλίζουν τὰ σκουπίδια.

Μιὰ μέρα τέλος, καμένοι ἀπὸ τοὺς κόπους, μισόγδυτοι,

κυνηγημένοι ἀπὸ ἔναν ἄγριο γέρακα ἔφτασαν σὲ μὰ σπηλιά κατάμαυρη καὶ μπῆκαν μέσα. Ἀφοῦ συνήθισαν τὰ μάτια τους στὸ σκοτάδι, γύρω τους εἶδαν πλῆθος κόκαλα πουλιῶν στρωμένα καταγῆς. Βαθύτερα, στὴ φίξα τῆς σπηλιᾶς, ἔνα δρυιο μεγαλόσωμο, μαδημένο, ἀσαρχο ἀπὸ τὰ γεράματα, στεκόταν ἀπάνω σὲ μιὰ πέτρα ἀκίνητο καὶ κατασκόπευε. Τὸ στόμα καὶ τὰ νύχια του ἦταν γιομάτα αἴματα πηγμένα. Καὶ φαινόταν πεινασμένο τὸ θεριό, ἔτοιμο νὰ χυμήῃ. Ὁ πετεινὸς κι ἡ δρυιδα φοβήθηκαν φρικτά. Πρώτη φορὰ ἔβλεπαν τόσο μεγάλο πουλὶ καὶ τόσο παράξενο. Στάθηκαν μακριά του, ἔτοιμοι νὰ πάρουν φτερό, ἢν κήθελε τ' ὁ δρυιο νὰ τοὺς πλησιάσῃ. Καὶ ποῦ νὰ καταφύγουν; Ὁξώ ἄλλος φόβος τοὺς περίμενε. Ὁ γέρακας δὲ γερακομύτης! Ἀπελπισμένοι, εἶπαν ὁ ἔνας μὲ τὸν ἄλλον:

— Ἀκόμα ἡ κακή μας μοῖρα θὰ μᾶς βασανίζῃ! Ποῦ μᾶς ἔρριξε τώρα; Τί ἔχουμε νὰ πάθουμε;

Τ' ὁ δρυιο κατάλαβε τὰ λόγια τους.

— Ελάτε πιὸ κοντά! τοὺς εἶπε ἄγρια.

— Δὲ βλέπομε, ἀφέντη, εἴμαστε κοντόματοι, εἶπε ὁ πετεινὸς (κι εἶπε τὴν ἀλήθεια).

— Τί θέλετε ἐδῶ; Ποιὸν ζητᾶτε; τοὺς ωτήσε αὐστηρά.

— Ζητᾶτε τὴ Μοῖρα τῶν πουλιῶν, εἶπε ταπεινὰ ὁ πετεινός.

— Τὴ Μοῖρα μᾶς, ποὺ νὰ μὴ σώσῃ! εἶπε ἡ δρυιδα ἀγανακτισμένη.

— Ἐγὼ εἴμαι! φώναξε τὸ δρυιο θυμωμένο.

Δόξα νάχης! εἶπε ὁ πετεινός. Ήταν ὥρα τέλος νὰ σὲ βροῦμε!

— Ξέρεις, ἀδεօφέ, εἶπε ἡ δρυιδα, πὼς μᾶς πέθανες ὅσο νὰ σὲ ἔτερη πάσωμε; Τί σοῦρθε νὰ φωλιάσῃς ἐδῶ μέσα; Νυκτοπούλι εἰσαι; Μποῦφος; Ἡ κόρακας; Κι αὐτὰ τ' ἀπομεινάρια; Ἐσύ ἔκαμες καλασμό. Τί ἔξεκολάισμα!

— Βουβάσου, παληρογύναικο! εἶπε τ' δρυιο μὲ φοβέρα.

— Αμέσως ἡ δρυιδα ἔκασε τὴ λαλιά της. Γιατὶ ώς τότε λαλοῦσε σὰν πετεινός. Κι ἀπὸ τότε δλες οἱ δρυιδες ἔπαψαν νὰ λαλοῦν σὰν πετεινοί. Ὁ πετεινός μᾶς τώρα τὰ χρειάστηκε. Στάθηκε ἀντίκρου στ' δρυιο καὶ τὸ παρακάλεσε.

— Λυπήσου μᾶς! τοῦ εἶπε, χανόμαστε! Τὸ καὶ τό, Κεκιρίκο!

Τ^ο δόρνιο, ἀφοῦ ἀκούσετε τὸν πετεινό, γλύκανε τὸ θυμό του. Συλλογίστηκε λίγο κι εἶπε:

— Σὺ μοῦ φαίνεσαι ἔνας φωνακλάς καλόβολος. Λοιπὸν σοῦ δίνω κατὰ τὴ φωνή σου, καὶ τὸ χάρισμα νὰ ξεχωρίζῃ τὰ σημάδια τῶν καιρῶν καὶ νὰ τὰ διαλαλῆς. Αὐτὸν σοῦ φτάνει. Κοίταξε ὅμως ἔνα πρᾶμα, νὰ κρατῆς τὴ γυναῖκα σου πιστὴ στὸ θέλημά σου. "Αν φανῆς ἀνάξιος, θὰ κατανήσῃς χειρότερα ἀπὸ δ.τι τώρα βρίσκεσαι. Καὶ θὰ σοῦ δώσω καὶ πολλὲς γυναῖκες.

— Μὴ σὲ μέλη! εἶπε ὁ πετεινὸς χαρούμενος. "Ομως αὐτηνῆς τῆς κακομοίδας δὲν θὰ τῆς δώσης τίποτα; Δῶσ^ο της, τὸ λιγότερο, τὴ φωνή της.

— Τὴ φωνή της, κοῦκο, καὶ γιὰ καλὸ δικό σου ἀκόμα δὲ θὰ τῆς τὴ δώσω. Γιατὶ σὰ θηλυκὸ πρᾶμα ποὺ εἶναι, μπορεῖ μὲ τὴ γλωσσάρα της πολλὰ κακὰ νὰ προξενήσῃ. Μονάχα μιὰ παραχώρηση τῆς κάνω τότε νὰ βρίσκῃ τὸ λάλημά της, ὅταν θάχη θανάτου συφορδὰ νὰ διαλαλήσῃ.

— Καλὸ κι αὐτὸν τὸ χάρισμά σου εἶπε ἀπὸ μέσα της ἡ δόρνιδα. Μοῦ χρειάζεται.

— Δὲν εἶναι καλοσύνης χάρισμα, κακότροπη! εἶπε τὸ δόρνιο (κατάλαβε τῆς δορνιθας τὴ σκέψη). Εἶναι χάρισμα κατάρας!

— Καὶ σὲ τί θὰ μᾶς χοησιμέψουν αὐτά σου τὰ χαρίσματα; ρώτησε πάλι ὁ πετεινός

— Νὰ πάτε νὰ βρῆτε ἔνα ζῶο ποὺ λέγεται ἀνθρωπος. Νὰ μπῆτε στὴ δούλεψή του. Αὐτὸς θὰ σᾶς προστατέψῃ. Κι δ.τι θελήσῃ νὰ σᾶς κάμη θὰ τὸ υποφέρετε. Κι ἀν σᾶς φάη, θὰ φαγώθητε. Εἶναι ἀπόφασή μου.

Λυπημένοι, πῆραν τὸ δρόμο ὁ πετεινὸς κι ἡ δόρνιδα νὰ γυρίσουν στὰ κατατόπια τους. Ἐνῶ πήγαιναν, θέλησε ὁ πετεινὸς νὰ δοκιμάσῃ τὴ δύναμή του. Κοίταξε κατὰ τὸν οὐρανό.

— Κικιούκο! Θὰ βρέξῃ! εἶπε.

"Επιασε μιὰ βροχή, ποὺ τοὺς ἔκαμε παπιά. Νύχτωσαν σ' ἔνα δάσος. Κοιμήθηκαν. Ξυπνάει, κοιτάζει ἀπάνω ὁ πετεινός.

— Κικιούκο! Θὰ ξημερώσῃ! εἶπε.

"Εγινε μέρα. Πήγαν πάλι τὸ δρόμο τους. Ἡ δόρνιδα ἔσκαζε ποὺ δὲν εύρισκε νὰ δοκιμάσῃ κι αὐτὴ τὴ δύναμή της. Τέλος ἀπάντησαν ἔνα πλάσμα ἀλλοιώτικο.

- Κικιρίκο ! Τί είσαι σύ ; οώτησε δ πετεινός.
— "Ανθρωπος, είπε δ ἄνθρωπος.
— Θέλεις δουλειά ; Τί μπορεῖτε νὰ κάμετε ;
— 'Εγὼ ξαίρω πότε θὰ βρέξῃ καὶ θὰ ξαστερώση. Ξαίρω τὶς
δρες τῆς νύχτας καὶ τῆς ήμέρας.
— Καλὸς είσαι. "Αξίζεις πιὸ πολὺ ἀπὸ ρωλόγι. Κι ἡ γυ-
ναῖκα σου τί δουλειὰ κάνει ;
— Αὐγά.
— "Ας ἔλθῃ κι αὐτή. Μ' ἀρέσει γιατί, βλέπω ἔχει καὶ τὰ
λόγια μαζωμένα. Συχαίνομαι τὶς γλωσσοῦδες.
— Εμειναν κοντά του καὶ τὸν δούλευαν. "Ηταν εὐχαριστη-
μένος δ ἄνθρωπος ἀπ' τὴ δουλειά τους. Εἶχε τῆς δρνιθας τ'
αὐγὰ καὶ τοῦ πετεινοῦ τὰ διαλαλήματα. "Η δρνιθα δύως δὲν
τὸν χώνευε. Φύλαγε νὰ τοῦ δείξῃ τὴ δύναμή της. Μιὰ μέρα δ
ἄνθρωπος κρειάστηκε ἔνα αὐγό. Πήγε στὴ φωλιά, δὲν ηὔρε.
— Επιασε τὴν δρνιθα νὰ ιδῇ ἀν τόχε. Πρώτη φορὰ πάθαινε ἡ
δρνιθα τέτοιο κακό. Μέσ' τὸ θυμό της ηὔρε καὶ τὴ φωνή της.
— Κικιρίκο ! Θὰ πεθάνης ! εἶπε.

— Τί εἰπες, βρωμοῦσα : ἔκαμε δ ἄνθρωπος. Πᾶς λάλησες
ἔτσι ; Θὰ μᾶς κάμης τώρα καὶ τὸν κόκκορα ; Θὰ σὲ διορθώσω ;
Καὶ τῆς ἔκοψε τὸ λαρύγγι. "Απὸ τότε ἀμα ἡ δρνιθα λαλῆ
σὰν πετεινός, τὴ σφάζουν γιὰ νὰ διώξουν τὸ κακὸ μάντεμα. Κι
ἔτσι δ πετεινός ἔμεινε χηρευάμενος. "Ομως γοήγορα παρηγο-
οήθηκε.

Αὐτὴ ἡταν ἡ μοῖρα τοῦ πετεινοῦ καὶ τῆς δρνιθας.

Γ. Βλαχογιάννης

ΤΟ ΦΛΟΥΡΙ ΚΑΙ Η ΔΙΟΡΙΑ

Mιὰ μέρα πάει στὸ Νασραντίν - χότζα ἔνας φίλος του καὶ
τοῦ λέει :

- "Η θέση μου εἶναι ἀσκημη, φίλε μου.
— "Ο Θεός νὰ κάνῃ τὸ καλό του, τοῦ ἀποκρίνεται δ χότζας
μὲ συμπόνια.

— Σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ βοηθήσῃς.

— "Ο, τι, μπορῶ, δ, τι μπορῶ· τοῦ λέει πρόθυμα ὁ χότζας.

‘Ο ἄνθρωπος κοιτάζοντας τὴν προθυμία τοῦ χότζα προχώρησε στὸ ζήτημά του μὲ περισσότερη ἐλπίδα.

— "Ερχομαι, χότζα μου, νὰ σου γνωρίψω δυὸ πράματα· πρῶτα νὰ μοῦ δώσης δανεικὸ ἔνα φλουρὶ καὶ κατόπι νὰ μοῦ δώσης διορία νὰ σου τὸ γνωίσω.

— Διορία, φύλε μου, τοῦ λέει ὁ Νασρατὶν-χότζας, σου δίνω δσῃ θέλεις, φλουρὶ δμως μὴν περιμένης νὰ σου δώσω γιατὶ δὲν ἔχω.

ΚΑΡΥΔΙΑ ΚΑΙ ΚΑΡΤΟΥΖΙΑ

Μιὰ μέρα ὁ Νασραντὶν χότζας πῆγε νὰ δῆ τὸ μποστάνι του. Ἀφοῦ τὸ γύρισε ὅλο καὶ τὸ χάρηκε γιὰ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα καρπούζια καὶ πεπόνια του, κάθισε νὰ ξεκουραστῇ κάτω ἀπὸ μιὰ φουντωτὴ καρυδιά. Ἐκεῖ συλλογίστηκε πὼς δὲν ἔκανε καλὰ ὁ Θεδός νὰ δώσῃ στὴ μεγάλη καρυδιὰ τόσο μικροὺς καρποὺς καὶ τὰ μεγάλα καρπούζια νὰ τ’ ἀφήσῃ κάτω στὴ γῆ νὰ κοίτωνται.

Σὲ λίγο δμως πέφτει ἔνα καρύδι καὶ τὸν κτυπᾶ στὸ κεφάλι. Τρελλάθηκε ἀπὸ τὸν πόνο.

— Πώ, πώ, Θεούλη μου! φώναξε, κι ἂν αὐτὸ ποὺ ἔπεσε ἀπάνω στὸ κεφάλι μου ἦταν καρπούζι, τί θὰ γινόμουν! χωρὶς ἄλλο θὰ πέθαινα. Σοφὰ τάκανες ὅλα ἐσὺ καὶ μόνο ἐγώ είμαι ὁ ἀνόητος.

M. Φιλήντας

”Εδιμα καὶ Παραδόσεις

NANARIΣΜΑΤΑ

Υπνε μου, καὶ ἔπαιρέ μου το, κι ἄμε το στὰ περιβόλια,
καὶ τὴν ποδιά του γέμισε τριαντάφυλλα καὶ φόδα.
Τὰ φόδα νάν^τ τῆς μάνας του, τὰ μῆλα τοῦ κυροῦ του,
καὶ τὸ ἀσπρα τριαντάφυλλα νάναι τοῦ σάντουλού του.
‘Ο ύπνος τρέφει τὰ μωρά, κι ὁ κάμπος τὰ βιοσκάρια,
κι ἐμένα τὸ παιδάκι μου τὸ τρέφουνε τὰ χάδια.
‘Ο ύπνος μου στὰ μάτια σου κι ἡ γειὰ στὴν κεφαλή σου,
κι ἡ ἀγρυπνιά στὸν κύρη σου νὰ κάμη τὸ προικὶ σου.
Κοιμήσου, ποὺ στὸ γάμο σου στὸ ἀρραβωνιάσματά σου
θὸ ἀνοίξουν φόδα καὶ ἀνθοὶ μέσα στὴ κάμαρά σου.
Τὰ χιόνια ἀλεύρια θὰ γενοῦν καὶ τὰ βουνὰ δαμάλια,
κι ἡ θάλασσα γλυκὸ κρασὶ νὰ πιοῦν τὰ παλληκάρια.

Χῆνα μου, ἀπλωσ^τ τὰ φτερά, νὰ πλύνω τοῦ παιδιοῦ μου,
ἀϊτέ μου τὰ φτερούγια σου, ν^τ ἀπλώσω ταγοριοῦ μου,
καὶ σύ, ἀηδόνι μου χρυσό, στὴν κούνια νὰ καθήσης,
μὲ τὴ γλυκιά σου τὴ φωνὴ νὰ μοῦ τὸ ναναρίσης
καὶ σὰν τὸ ίδης νὰ κοιμηθῇ, τὰ μάτια του νὰ κλείσῃ,
τρέξε τὸν ύπνο φώναξε, νὰ μοῦ τὸ σεργιανίση.
“Ελά, “Υπνε, καὶ πᾶρε το, πάν το στὰ περιβόλια,
καὶ γέμισε τοὺς κόρφους του τριαντάφυλλα καὶ φόδα
τὰ φόδα θὰ εἰν^τ τῆς μάνας του καὶ τάνθη τοῦ κυροῦ του
καὶ τὰ χρυσὰ τριαντάφυλλα θανὰ εἶναι τοῦ νονοῦ του.

ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΝ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

(Παραλογή)

Σαράντα δυὸς ἀρχοντόπουλα μιὰ κόρη γαγαποῦσαν,
κόρη πανώραια κι ὅμορφη καὶ στὰ φλωριὰ χωσμένη.
Κι ὅλοι νεκαλεστήκανε μιὰ μέρα γιὰ νὰ πάνε.
Γεμίζουν οἱ στάβλοι νάλογα τὰ παραθύρια σέλλες,
καὶ τὰ πορτοπαράθυρα σκάλες καὶ χαλινάρια.
Στρώνει τὴν τάβλα νὰ γευτοῦν πολλῷ λογιῶ τραπέζι
«Τρῶτε καὶ πίνετε, ἀρχοντες, κι ἐγώ νὰ σᾶς φηγοῦμε.
Μέσα στὸ περιβόλι μου σιὴ μέση τῆς αὐλῆς μου,
μάρμαρο νέχει ὁ ἀφέντης μου δοκίμιν τῆς ἀγάπης
κι ὅποιος βρεθῇ καὶ πιάσῃ το, κι ὀπίσω του τὸ οἵξη,
ἐκεῖνος εἶναι ὁ ἀντρας μου κι ἐγώ εἶμαι ἡ ποθητή του».
Κι οὗλοι μονόσυνάγονται, κι οὗλοι τὸ δοκιμάζουν,
κι ἔνας τὸ παίρνει δάχτυλο, κι ἄλλος μούτε καθόλου,
καὶ τῆς Μαριᾶς ὁ ψυχογιός, τάξιο τὸ παλληκάρι,
μονοχεριάρι τὸ πιασε κι ὀπίσω του τὸ οίχτει.
«Ἐγὼ εἶμαι κόρη, ὁ ἀντρας σου καὶ σὺ εἶσαι ἡ ποθητή μου»

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Στὸ παραθύρι κάθεται ἡ πεθερὰ κι ἡ νύφη,
μὲ τὰ μαλλάκια ἔπλεγα στὶς πλάτες της οηγμένα.
Οὕλον τὸν κάμπο ἀγνάντευε, τὰ πράσινα λιβάδια.
Θὰ σὲ ωτήσω, πεθερά, θὰ σὲ ωτήσω, ἡ μάνα,
τὸ τίνος εἴν' τὰ πρόβατα ταργυροκουδουνάτα,
πὸν χλίασαν καὶ μύριασαν καὶ γέμισαν οἱ φάκες;
— Δικά μας εἶναι, νύφη μου, δικά μας μαυρομάτα.
— Θὰ σὲ ωτήσω πεθερά, θὰ σὲ ωτήσω, ἡ μάνα,
τὸ τίνος εἴναι τὸ ἄλογα, ποὺ βόσκουν στὰ λιβάδια;
— Δικά μας εἶναι, νύφη μου, δικά μας μαυρομάτα.

Νεοελληνικά 'Λναγνώσματα Εἰρ. Δημητρακοπούλου και
Μαρίας Πολυμεράκου ἔκδ. Γ'.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Θὰ σὲ ρωτήσω, πεθερά, θὰ σὲ ρωτήσω ἡ μάνα,
τὸ τίνος εἶναι τὰ σκυλιά, ποὺ εἰν' ἄξια σὰ λιοντάρια;
— Δικά μας εἶναι νύφη μου, δικά μας, μαυρομάτα.
— Θὰ σὲ ρωτήσω πεθερά, θὰ σὲ ρωτήσω, ἡ μάνα,
τὸ τίνος εἶναι οἱ πιστικοί, τ' ἄξια τὰ παλληκάρια;
— Δικοί μας εἶναι, νύφη μου, δικοί μας, μαυρομάτα.
Θὰ σὲ ρωτήσω πεθερά, θὰ σὲ ρωτήσω, ἡ μάνα,
τὸ τίνος εἰν' ἔκειός δινὶός δι μαυροκιτρινιάρης;
— "Αντρας δικός σου, νύφη μου, δικός σου, μαυρομάτα.
Φωτιά νὰ κάψῃ τ' ἀσπρα του καὶ φλόγα τὰ φλουριά του,
λύκος νὰ φάῃ τὰ πρόβατα κι' ἀρκούδα τ' ἄλογό του,
μπροστὰ στὸν ἄντρα τὸν καλὸ, μπροστὰ στὸ παλληκάρι!"

ΣΤΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΗ ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΓΕΩΡΓΟΣ

Eσένα πρέπει, ἀφέντη μου, τὸ ἄξιο τὸ ζευγάρι,
τὸ ἄξιο, τὸ περήφανο καὶ τὸ στεφανωμένο.
"Ας εἰν' καλὰ τ' ἀλέτοι σου, Θεὸς νὰ τὸ πλουταίνῃ,
γιὰ νὰ θερίζης σταυρωτά, νὰ δένης ἀντρειωμένα,
νὰ θυμωνιάζης πυργωτά, νὰ ζῆς γιὰ νὰ σὲ πάρω,
νὰ κοσκινίζης μᾶλαμα, νὰ πέφτῃ τὸ χρυσάφι,
τὰ πυκνοκοσκινίσματα νὰ δίνης στὶς βαΐστρες.

ΣΤΗΝ ΚΥΡΑ

Kυρὰ ἀργυρή, κυρὰ χρυσή, κυρὰ μαλαματένια,
σὰν δι Θεὸς ἐμοίραζε τὴν ἐμορφιὰ στὸν κόσμο,
καὶ σὺ στὴ πόρτα στέκουσουν, τὴν καλομοῖρα πῆρες.
Πῆρες τὰ ρόδα ἀπ' τὴν ροδιά, τ' ἀσπράδι ἀπὸ τὸ χιόνι,
πῆρες καὶ τὸ ματόφυρδο ἀπὸ τὸ χελιδόνι.

ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΓΙΟ

Eλα κι ἂς τὸ παινέσουμε τοῦτο τὸ παλληκάρι,
ὅπχει πλάτες γι' ἀρματα κι ἀρμοὺς γιὰ τὸ λιθάρι,
καὶ χέρια γοργογύριστα νὰ φίγουν τὴ σαΐτα,
νὰ σαΐτεύη τὰ πουλιά καὶ τὰ ὅμορφα κορίτσια.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΕΙΑΣ

Tὴν ξενιτειά, τὴν δραφανιά, τὴν πίκρα, τὴν ἀγάπη,
τὰ τέσσερα τὰ ζύγιασαν, βαρύτερά εἰν' τὰ ξένα.
Οἱ ξένοι εἰς τὴν ξενιτειὰ πρέπει νὰ βάνη μαῦρα,
γιὰ νὰ ταιριάζῃ ἡ φρονεσιὰ μὲ τῆς καρδιᾶς τὴ λάβρα.

Ξενιτεμένο μου πουλὶ καὶ παραπονεμένο,
ἡ ξενιτειὰ σὲ χαίρεται κι ἐγὼ ἔχω τὸν κατημό σου.
Τί νὰ σοῦ στείλω ξένε μου, τί νὰ σοῦ προβοδήσω ;
Μῆλο ἀν σοῦ στείλω σέπεται, τριαντάφυλλο μαδιέται,
στιαφύλι ἔρογιαζεται, κυδώνι μαραγκιάζει.
Νὰ στείλω μὲ τὰ δάκρυνά μου μαντήλι μουσκεμένο,
τὰ δάκρυνά μου εἶναι καυτερά, καὶ καῖνε τὸ μαντήλι.

Τί νὰ σοῦ στείλω, ξένε μου, τί νὰ σοῦ προβοδήσω ;
Σηκώνουμαι τὴ χαραγὴ γιατὶ ὑπνο δὲν εὑρίσκω,
ἀνοίγω τὸ παράθυρο, κοιτάζω τοὺς διαβάτες
κοιτάζω τὶς γειτόνισσες καὶ τὶς καλοτυχίζω,
πῶς ταχταρίζουν τὰ μικρὰ καὶ τὰ γλυκοβυζαίνουν.
Μὲ παίρνει τὸ παράπονο, τὸ παραθύρι ἀφήνω,
καὶ μπαίνω μέσα, κάθομαι, καὶ μαῦρα δάκρυνα χύνω.

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ

Eἴχα μηλιά στὴ πόρτα μου καὶ δέντρο στὴν αὐλή μου,
καὶ τέντα κατακόκκινη τὸ σπίτι σκεπασμένο,
καὶ κυπαρίσσι δόλώχουρο κι ἥμουν ἀκονυμπισμένη,
εἴχα κι ἀσημοκάντηλο στὸ σπίτι κρεμασμένο.
Τώρα ἡ μηλιά μαράθηκε, τὸ δέντρο ξεροιζώθη,
καὶ ἡ τέντα ἡ κατακόκκινη, καὶ κείνη μαύρη ἐγίνη,
τὸ κυπαρίσσι τὸ χρυσὸ ἔπεσε κι ἐτσακίστη,
τὸ ἀσημοκάντηλο ἔσβυσε, τὸ σπίτι δὲν φωτάει.

ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ

Pοιὸς ἔχει πέτρινη καρδιά, θέλω νὰ μὴ φαΐση
νὰ εἰπῶ τραγούδι χλιβερὸ καὶ παραπονεμένο,

μηδ' ἀπὸ χῆρες τ' ἀκουσα, μηδ' ἀπὸ παντρεμένες
τοῦ Χάρου νὶ μάνα τόλεγε, τόσουρνε μοιολόγι.

«Πόχουν παιδιά, ἂς τὰ κρύψουνε, κι ἀδέλφια ἂς τὰ φυλάξουν,
γυναικες τῶν καλῶν ἀντρῶν νὰ κρύψουνε τοὺς ἄντρες,
γιατὶ ἔχω γιὸ κυνηγητή, γιατὶ ἔχω γιὸ κουρσάρο
οὖλο τὶς νύχτες περπατεῖ καὶ τὶς αὐγὲς κουρσεύει,
κι διπόβρη τρεῖς παίρνει τοὺς δυό, κι διπόβρη δυὸ τὸν ἔνα,
κι διπόβρη κι ἔνα μοναχό, κεῖνον τὸν ἔκληρίζει».

Μὰ νάτον καὶ κατέβαινε στοὺς κάμπους καβαλλάρης.
Μαῦρος ἦταν, μαῦρα φορεῖ, μαῦρο καὶ τ' ἄλογό του,
σέργει στελέτα δίκοπα, σπαθιὰ γιὰ τὰ κεφάλια.
στελέτα τάχει γιὰ καρδιές, σπαθιὰ γιὰ τὰ κεφάλια.

«Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ
Ἐλληνικοῦ Λαοῦ» N. Πολίτη

ΝΕΡΑ·Ι·ΔΑ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΤΙΑ

Στῆς Μηλιᾶς τὸν κάμπο, στ' ἀμπέλια κοντὰ στὴν Τουρκό-
βρυση, ἦταν μιὰ ἑτιά. «Ο συχωρεμένος δ Δημητράς, δ ἀδελφὸς
τοῦ Γιανναρᾶ ἀπὸ τὴ Σιέρη, ἀνέβηκ» ἔνα μεσημέρι νὰ κόψῃ κλά-
ρες, νὰ τὶς πάη στὸ σπίτι του νὰ μαυροπλύνουν. «Ἔταν μονα-
χός, κι ἐκεῖ πόδκοψε δυὸ τρεῖς κλάρες, ἀκούει καὶ σίεται ἥ ἑτιὰ
καὶ σκούζει. «Ωχ! ἐγώ εἶμαι ἥ ἑτιὰ γιατὶ μὲ κόβεις; βάνε στὴ
στιγμὴ τοὺς κλώνους στὴ θέση του». «Ο ἄνθρωπος ἔλαβε φόβο,
ποὺ ἀκουσε νὰ μιλάῃ τὸ δένδρο, κι ἐκατέβηκε Λιγοθυμισμένος.
Σὲ τρεῖς ἡμέρες ἀπέθανε, κι ἀφῆκε τὴν κακομοῖδα τὴν γυναικα
μὲ ἔφτὰ παιδιά.

ΟΙ ΗΜΕΡΕΣ ΤΩΝ ΠΟΥΛΙΩΝ

Οἱ καλὲς ἡμέρες ποὺ κάνει στὰ μέσα τοῦ Γεννάρη λέγον-
ται ἡμέρες τῶν πουλιῶν. Γιατὶ τὰ γλαδόνια ποὺ χτίζουν τότε τὶς
φωλιές των, παρεκάλεσαν τὸ Θεὸν νὰ τοὺς χαρίσῃ δυὸ τρεῖς κα-
λὲς ἡμέρες γιὰ νὰ μὴ χαλάῃ ἥ τρικυμία τὶς φωλιές των καὶ νὰ
ἡμποροῦν νὰ ἔκλωσιάζουν τὰ αὐγά των. «Ο Θεὸς τὰ ἀκουσε
καὶ γιὰ τοῦτο στὴν καρδιὰ τοῦ χειμῶνα κάνει τρεῖς ἡμέρες κα-
λοκαιρινές.

Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Βασιλιάς τῶν πουλιῶν εἶν' ὁ καλογιάννος γιατὶ μιὰ φορᾶ ἔζητοῦσαν τὰ πουλιὰ βασιλιὰ κι ὁ Θεὸς τοὺς εἶπε νὰ γίνη ἐκεῖνος ποὺ θὰ πετάξῃ ψηλότερα. Τὰ πουλιὰ δὲν ἥθελαν, γιατὶ ἔξαιραν πώς θὰ γίνη ὁ ἀετός· μόνον ὁ καλογιάννος ἐπέμενε. Παραδέχτηκαν λοιπὸν τὰ πουλιά, πετάει ὁ ἀετός καὶ ἀμα ἐπέρασε δῆλα τὰ πουλιὰ στὸ ὄψις καὶ ἔφτασε ὡς ἐκεῖ, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ πετάξῃ πιὰ ψηλότερα, ἔφωναξε: Ποιὸς μπορεῖ νὰ πετάξῃ ψηλότερα ἀπὸ ἐμένα; » ‘Ο καλογιάννος, ποὺ εἶχε κρυφτῇ στὴ θάλη τοῦ ἀποτοῦ, ἀνετινάχτη λίγο κι ἔφωναξε. «Ἐγώ!» Κι ἔτι ἔγινε βασιλιάς.

ΤΟ ΓΙΟΥΣΟΥΡΙ

Τὸς Γιούσουρι εἶναι δενδρὶ ποὺ φυτρώνει στὸν πάτο τῆς θάλασσας, μὲ κορμὸ καὶ κλαδιὰ χωρὶς φύλλα. Εἶναι ζωντανὸ πρᾶμα καὶ γιὰ νὰ τὸ κόψῃς πρέπει νὰ τὸ βρῆς στὸν ὑπὸ του. Γιὰ τοῦτο οἱ σφουγγαράδες ἀμα τὸ ἀπαντήσουν κοντοζυγώνουν σιγὰ καὶ ὅ,τι πρωτοκόψουν μὲ τὸ πριόνι. “Αμα ξυπνήσῃ δὲν κόβεται.

“Ενα γιούσουρι, μεγάλο σὰν πλατάνι, βρίσκεται στὸν κόρφῳ τοῦ Βόλου, ἀπάνου σ' ἔναν πάγκο δεκαφτὸ δρυγυνὲς τοῦ βάθους.

Εἶναι στοιχειωμένο. “Ενας σφουγγαράς ἔνα κλαδὶ ἔκοψε ἀπὸ δαῦτον τὸν παλιὸν καιρό.

“Αμα βγῆ ἀπὸ τὸ νερὸ τὸ γιούσουρι εἶναι κιτρινοπράσινο. ἔπειτα παίρνει καὶ μαυρίζει ὡς ποὺ στὸ τέλος γίνεται κατάμαυρο.

Στὰ Γεροσόλυμα κάνουν κομπολόγια καὶ σταυροὺς ἀπὸ δαῦτο. Μοσκοβιόλαιει τόσο ποὺ ἀνασταίνει. “Οταν ἔχῃς λύπη καὶ τὸ κρατᾶς σκάει, ἔπειτα μαζώνει πάλι.

«Παραδόσεις» N. Πολίτη

Ο ΓΑΜΟΣ ΣΤΟ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙ

Τὴν Κυριακὴ τὸ πρωΐ στὶς ἔννια φεύγοντις ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ δυὸ στενοὶ συγγενεῖς του, οἱ ντραφτσαραῖοι, μὲ ἔνα μπουκάλι κρασὶ καὶ ρακὶ καὶ μιὰ κουλούρα, γιὰ νὰ παραλέψουν τοὺς μπράτιμους καὶ νὰ τοὺς φέρουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Αὐτὴ τὴ φορὰ τὰ μπρατίμια κρατοῦν καὶ τὰ χλάμπουρα καὶ φοροῦν τὴν ἐπίσημη φορεσιά τους, ποὺ ἄλλοτε ἦταν φουστανέλα μὲ τὸ φέσι. “Οταν φτάσουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ τὸν βάζουν στὴ μέση καὶ κάθονται γιὰ νὰ ὑποδεκτοῦν ὅλους τοὺς καλεσμένους, ποὺ θὰ μαζευτοῦν γιὰ νὰ ξεκινήσουν ὅλοι μαζὶ νὰ πᾶνε στῆς νύφης.

“Αν ἡ νύφη εἶναι ἀπὸ ἄλλο χωριὸ τότε ξεκινοῦν νωρίτερα. Τὴν ἕδια ὥρα ἡ νύφη ἄλλαζει, ἐνῶ τρία κορίτσια τραγουδοῦν.

‘Αλλάξ² ἡ νύφη μας
κι ἀχημεύγεται.
βάνει πουκάμισο ἀχήμευτο,
βάνει σαγιάν ἀχήμευτο,
βάνει ἀντιρὶ ἀχήμευτο,
βάνει κοντόσι ἀχήμευτο κτλ.

Κάθεται ἡ νύφη στὴν ψάθα κάτω ἀπὸ τὴν δποία ἔχουν βάλει τὸ σιδερένιο λουρὶ τοῦ ἀδοτρού γιὰ νὰ στεριώσῃ σὰν «οὐ σίδηρους». Επειτα τρεῖς πρωτοστέφανες γυναῖκες παίρονται τὸ λουρί, ποὺ σκαλώνεται στὸ ἀλέτιρι, καὶ τὸ περνοῦν τρεῖς φορὲς στὸ σῶμα τῆς νύφης «γιὰ νὰ μὴν ἀρμενιάζεται», δηλαδὴ γιὰ νὰ μὴ ματιάζεται καὶ γιὰ νὰ εἶναι σβέλτια σὰν τὸ λουρί.

Βάζουν ἔπειτα τὰ ροῦχα της στὸ κόσκινο μαζὶ μὲ ζαχαρωτά φέζι κτλ. καὶ τὰ ρίχνουν ὅλα τρεῖς φορὲς ἀπάνω της. Υστερα τῆς φοροῦν, ὅλα τὰ ροῦχα της μὲ τὴ σειρά, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ζουνάρι καὶ τὰ παπούτσια, ποὺ τ’ ἀφήνονται μέσα στὸ κόσκινο. Ετσι ἡ νύφη εἶναι πιὰ ἔτοιμη γιὰ νὰ περιμένῃ τὸ γαμπρό, ἐνῶ φτάνουν οἱ διάφοροι καλεσμένοι τοῦ σπιτιοῦ.

Κατὰ τὶς δέκα μὲ ἔντεκα ἡ ὥρα, δ γαμπρὸς ξεκινάει ἀπὸ τὸ σπίτι του μὲ τὰ ὅργανα, τὰ μπρατίμια καὶ τοὺς συγγενεῖς του. Πᾶνε πρῶτα νὰ παραλάβουν τὸ νουνὸ καὶ τὴ νουνὰ ἀπὸ τὸ σπίτι τους. Ἡ συνοδεία, ὑστερα ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα κεράσματα, ξαναγυρίζει στοῦ γαμπροῦ μὲ τὴ νουνὰ καὶ τὸ νουνό, ποὺ κρατάειτο χλάμπουρό του. Τὸ χλάμπουρο τοῦ νουνοῦ εἶναι ὅπως εἴπαμε, τὸ πιὸ πλούσιο. Σὲ πολλὰ ὅμως χωριὰ ἔχουν οἱ κοινότητες, χλαμπουρό βακούφικο, γιὰ τὸ νουνό. Μόλις φτάσουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ ἔτοιμαζονται, γιὰ νὰ πᾶνε πιὰ στῆς νύφης, φεύγουν πρῶτα δυὸ ντρατφσαραῖοι γιὰ νὰ φέρουν τὴν εἰδηση, τὴν ντρά-

φτσα, στὸ σπίτι τῆς νύφης, πὼς φτάνει ὁ γαμπρὸς καὶ νὰ τὴν κεράσουν μὲ φακὶ καὶ κρασὶ ποὺ ἔχουν στὸ μπουκάλι μαζὶ τους. Ἐτσι ὅταν ἔρθῃ ὁ γαμπρὸς τὴν ντράφτσα τὴν ἔχουν φέρει.

Τότε ὁ γαμπρὸς μὲ τοὺς συγγενεῖς του, χωρὶς τὴν μάνα του καὶ τὸν πατέρα του, ποὺ μένουν στὸ σπίτι, μὲ τὸ νουνὸν καὶ τὴν νουνά, καὶ μὲ τὰ μπρατίμια ποὺ κρατοῦν τὰ γλάμπουργά τους, ἔσκινοῦν γιὰ τῆς νύφης. Μπρὸς πηγαίνουν οἱ γιοῦφτοι μὲ τὰ νταούλια καὶ τὸν ζουρνάδες, παίζοντας ἀδιάκοπα, καὶ δλόγυργά τους τὰ μπρατίμια, ὁ νουνὸς καὶ οἱ ἄλλοι συγγενεῖς, μπρὸς οἱ ἄντρες, πίσω οἱ γυναικες. Ἡ νουνά, πλούσια «ἄλλαγμένη» κρατάει ἔνα κόσκινο γεμάτο λαζαρωτὰ καὶ φίξι, τυλιγμένο μὲ κόκκινο μεταξωτὸ πανί. Ὅταν φτάσουν στὴν πόρτα τοῦ σπιτότοπου τῆς νύφης, στὴν πρώτη πόρτα τοῦ ἀνθόκηπου σταματοῦν τὰ νταούλια παίζονταν πιὸ δυνατά Μιὰ στενή συγγένισσα τῆς νύφης βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι μ' ἔνα δίσκο μὲ νερά, φακὶ καὶ λουκούμια, φιλεύει πρῶτα τὸ γαμπρὸ καὶ ὑστερᾷ τὸν ἄντρες. Χορεύουν λίγο καὶ κινοῦν γιὰ τὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου οἱ γυναικες στὴ σειρὰ περιμένουν. Μόλις φτάσουν στὸ σπίτι, πλάγια πρὸς τὸ ἀχούρι, στὸ μέρος ποὺ «ιηγάει» πρὸς τὸν ἥλιο, σταματοῦν καὶ τὰ ὅργανα σωπαίνουν.

Βγαίνει τότε ἀπὸ τὸ σπίτι πρῶτος ὁ πατέρας τῆς νύφης νὰ καλωσορίσῃ τὸ γαμπρό, καὶ μὲ τὴν σειρὰ ἡ μάνα τῆς νύφης καὶ οἱ στενοὶ συγγενεῖς της. Τὸν χαιρετοῦν καὶ τὸν χαιρετάει τρεῖς φροδὲς σταυρωτά, χωρὶς ἀσπασμό, μὰ σιμώνοντας τὰ κεφάλια καὶ κουνώντας τα δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ἀφοῦ χαιρετήσει μὲ ἀπλὸ πιὰ χαιρετισμὸ καὶ τὸν ἄλλον πιὸ μακρυνούντας συγγενεῖς τῆς νύφης, ἔχεται ὁ δίσκος μὲ τὸ φακί, ποὺ τὸν κρατάει ἡ ἀδεοφὴ ἢ ἡ ξαδέοφη τῆς νύφης. Παίρνουν δλοι οἱ ἄντρες ἔνα ποτηράκι φακὶ στὸ χέρι καὶ δλοι μαζὶ• βγάζουν μὰ κραυγὴ ἄναρθρη χαρᾶς. Τότε τὰ νταούλια ποὺ σώπαιναν βροντοῦν ἡχηρὰ καὶ συνάμα ἔνα ἄλογο μὲ τὸν καβαλλάρη του φεύγει σὰν ἀστραπὴ ἀπὸ τὸ ἀχούρι, μπρὸς ἀπὸ τὰ «μπρόστια» τοῦ σπιτιοῦ. Εἶναι τὸ ἀσπρὸ ἀτι ποὺ μὰ καβαλικέψῃ ἡ νύφη γιὰ νὰ πάν στὴν ἐκκλησιά καὶ πρέπει νὰ τρέξῃ καμιὰ ὥδα γιὰ νὰ κουραστῇ. Τὸ τρέξιμο τοῦ ἄλογου τὸ κρατοῦν σὰν ἀπαράβατη συνήθεια στοὺς γάμους, ποὺ ἡ νύφη γιὰ νεωτερισμό, δὲν καβαλικεύει τὸ ἄλογο ἀλλὰ πηγαίνει μὲ ἀραμπὰ στὴν ἐκκλησία.

Προχωροῦν στὴν αὐλή. Οἱ ἄντρες κάθοντας σὲ μπάγκους

βαλμένους κάτω ἀπὸ τὸ ἀμπάρι, μὲ τὸ γαμπρὸ στὴ μέση. Τὰ μπρατίμια καὶ ὁ νουνὸς ἀκονυμποῦν τὰ χλάμπουρα στὸ μέρος τῆς στέγης πὸν προεξέχει, στὸν ἀστραγάλα. Ξαναρχίζουν τότε τὰ ὅργανα. Οἱ πιὸ ἐπίσημα καλεσμένες μπαίνουν στὸ σπίτι νὰ καιρετήσουν τὴν νύφην οἵ ἄλλες «μνήσκουν ἔξω γιὰ νὰ λογιάσουν» (νὰ δοῦν), ποὺ θὰ βγοῦν τὰ προικιὰ καὶ ἡ νύφη. Ὁ κῆπος καὶ ἡ αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ γεμίζουν ἀπὸ κόσμο. Ὅλοι εἶναι σοβαροὶ καὶ ἀμύλητοι, ἀντρες καὶ γυναῖκες, σὰν νὰ βρίσκονται στὴν ἐκκλησία. Πιστοὶ στὶς παραδόσεις τοῦ τόπου τους, παρακολουθοῦν μὲ εὐλάβεια, κατάννηξ καὶ προσοχὴ ὅλες τὶς συνήθειες, ποὺ μὲ ἀκρίβεια πρέπει νὰ τηρηθοῦν καὶ ποὺ ἔχουν γιὰ αὐτοὺς τὴν δύναμιν νόμου ἄγραφου καὶ ἀπαράβατου. Βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι ἔνας συγγενὴς τῆς νύφης μὲ ἔνα κόσκινο στὸ χέρι. Μέσα στὸ κόσκινο εἶναι διάφορα «φαντίσματα» καὶ τὸ ζουνάρι τοῦ γαμπροῦ, ποὺ ἔχει φάνει ἡ νύφη. Ὁ ἀντρας βρηθάει τὸ γαμπρὸ νὰ ζωστῇ τὸ ζωνάρι ἐνῷ οἱ φίλοι του τὸν περιτρυγυροῦζουν. Τότε ἔνας ἄλλος ἀντρας κυλάει τὸ κόσκινο τρεῖς φροντίδες στὸ χῶμα. Ἀν τὸ κόσκινο πέσῃ μὲ τὴν βάση πρὸς τὰ πάνω, τὸ πρωτότοκο τοῦ ζεύγους θὰ εἶναι ἀγόρι, «παιδί» καὶ ἂν ἀντίστροφα, θὰ εἶναι κορίτσι. Χτυποῦν τὰ ὅργανα καὶ οἱ γυναῖκες, συγγένισσες τῆς νύφης, ἀρχίζουν τὸ χορό. Τὸν σέργουν μὲ τὴν σειρά τῆς καθεμιά.

Τὰ δύο μπρατίμια μπαίνουν στὴν κάμαρα τῆς νύφης καὶ ὁ ἔνας τῆς φοράει τὰ παπούτσια καὶ ὁ ἄλλος τὸ ζουνάρι. Ἐξω ἀπὸ τὴν κάμαρα τὰ κορίτσια τραγουδοῦν τὸ ἀκόλουθο τραγούδι ἕ

Ναί, μπρατίμια μου,
σταυραδέρφια μου,
τὴν νυφίτσα μας
καλοζῶστε την
καὶ ποδέστε την
Τ' ἀλογάκι τῆς
ποιὸς τὸ σέλλωνε;
ποιὸς τὸ ἀρμάτωνε;
—Κόρος ὁπ' ἀγαπᾶ
καὶ ποὺ καιρεται,
κείν' τὸ σέλλωσε
καὶ τὸ ἀρμάτωσε.

Στὸ ἀναμεταξὺ δύο ἄντρες σέργονον ἔναν ἀραμπά χωρὶς ἄλογο, μπρὸς στὰ μπρόστια τοῦ σπιτιοῦ. Δυὸς γυναικες ἀρχίζουν νὰ βγάζουν ἀπὸ τὸ σπίτι τὰ προικιά, γιὰ νὰ στολίσουν μὲ αὐτὰ τὸν ἀραμπά καὶ νὰ τὰ λογιάσῃ ὁ κόσμος. Πρῶτα βγάζουν τὸ σεντούκι καὶ ὑστερα ἀρχίζουν νὰ κρεμοῦν ὀλόγυρα στὸν ἀραμπά τὰ βελεντιά, τὰ σεντόνια, τὰ προσκέφαλα, τὶς προσκεφαλίνες, καμιὰ εἰκοσαριὰ τουφβάδια καὶ καμιὰ πενηνταφιὰ πετσέτες. "Αμα στολίσουν τὸν ἀραμπά, δυὸς ἄντρες τὸν παίρνονται παράμερα γιὰ νὰ ζέψουν τ' ἄλογο ἢ τὸ βόδι ποὺ θὰ τὸν σύρῃ. "Ο ἀραμπτὸς πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ τὴν νύφη λέγο δρόμο προτοῦ φθάσῃ στὴν ἐκκλησία καὶ ὑστερα νὰ στρίψῃ γιὰ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ὅπου ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα του θὰ παραλέψουν τὰ προικιά.

Καὶ ἥρθε ἡ στιγμὴ ποὺ θὰ βγῆ ἢ νύφη στὰ πρόστια τοῦ σπιτιοῦ. "Ο χορὸς παύει καὶ δλα σωπαίνονται. "Ενα νταούνι καὶ δυὸς ζουγονάδες «βαροῦν» κάτι σᾶν ἐμβατήριο κι ἔπειτα παύονται ἀμέσως. Βγαίνει ἡ νύφη. "Ο μεγαλύτερος μπράτιμος ἀφοῦ τὴν «σταυροχαϊδετήσει» τρεῖς φορές, τὴν παίρνει στὴν ἀγκαλιά του καὶ γυρισμένος ἀνατολικά, «πρὸς τὸν ἥλιο», τὴν σηκώνει τρεῖς φορές.

Τέλος προχωρεῖ ἡ νύφη γιὰ νὰ καβαλικέψῃ τὸ ἀσπρό ἀτι ποὺ θὰ τὴν πάη στὴν ἐκκλησία. Φορεῖ τὰ χρυσά της καὶ κρατάει τὸ «φλοκιαστὸ» προσκεφάλι στὸ χέρι. Οἱ ποδιὲς τοῦ σαγιᾶ της εἶναι κατεβασμένες καὶ διλόκηηρο τὸ πρόσωπό της σκεπασμένο μὲ τὴ λεπτὴ ἀσπρῷ σκέπη ποὺ φθάνει ὧς τὴ μέση της. "Εχει τὰ μάτια χαμηλωμένα, σχεδὸν κλειστά. "Η ταραχή καὶ ἡ συγκίνησή της φανερώνονται μὲ τρεμούλιασμα τοῦ κορμοῦ της. "Η στάση της μεγαλόπρεπη, ἐπιβλητική, γιορτάσιμη. Οἱ κινήσεις της σεμνές, ρυθμικές, καθιερωμένες. "Αντρες καὶ γυναικες γίνονται ἀκόμη σοβαρώτεροι. "Ορθοὶ παφακολουθοῦν συγκινημένοι, προσεκτικοί, ἀμίλητοι. Γυρισμένη ἀνατολικά, προσκυνάει τρεῖς φορές τὸν ἥλιο κάνοντας τὸν σταυρό της. "Ενας νοικοκύρης φέρνει τὸ ἄλογό του γυρισμένο πρὸς τὸν ἥλιο στὰ μπρόστια, κάτω ἀπὸ τὸν ἀστραφὰ τοῦ σπιτιοῦ. "Εχει στὰ χάμιοντα τὸ ἄλογον του δεμένη μιὰ πετσέτα, δῶρο τῆς νύφης στὸ νοικοκύρη ποὺ θὰ τὴν πάη στὴν ἐκκλησία. Τὴν φάρη τοῦ ἄλογου τὴν σκεπάζουν μὲ ἔνα βελετζὶ τῆς νύφης, διλοπλούμιστο. Δυὸς ἄντρες τότε πιάνονται ἔνα σανίδι, ὅπου ἀνεβαίνει ἡ νύφη καὶ σηκώνοντάς το ἡσυχο πρὸς τὸ ἀπάνω, ἀνέβαζουν τὴν νύφη στὸ ἄλλογο. Σήμερα δύμως σὲ πολλοὺς γάμους

ἀντὶς γιὰ ἄλογο, φέρνει ἔνας νοικοκύρης ἀμάξι τετράτροχο τὸν ἀραιμπά, δπου ἀνεβαίνει ἡ νύφη. Πάνω ἀπὸ τὸ ἄλογο ἡ ὅρμια στὸν ἀραιμπά, ἡ νύφη προσκυνάει πάλι τρεῖς φορὲς τὸν ἥλιο κάνοντας καὶ τὸ σταυρό τῆς. Χαμηλώνει ὅσο μπορεῖ πιὸ σιγά τὸ κορμί της, ὁρθώνοντάς τον βραδύτατα καὶ ωθητικά πρὸς τὰ πάνω καὶ πρὸς τὰ πίσω, ὅσο παίρνει. Ἀφοῦ προσκυνήσῃ τρεῖς φορὲς μὲ τὸν ἔδιο τρόπο καὶ μὲ δση γίνεται βραδύτητα καὶ ἐπισημότητα, βγᾶσι ἀπὸ τὴν τσέπη τῆς τὴν «μπουζουνάρα», ἔνα μικρὸ πρόσφορο, «τὸ κλέκι», τὸ σπάει στὴ μέση καὶ τὸ ἔνα κομμάτι φύγει στὰ κεραμίδια τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὸ ἄλλο τὸ κρύβει στὸν κόρφο τῆς γιὰ νὰ τὸ φέρῃ ἔπειτα στὸ σακὶ μὲ τὸ ἄλευρο τοῦ γαμπροῦ καὶ νὰ τοῦ φέρῃ «μπερκέτι», γούρι. Οἱ καλεσμένοι γύρω τὴν φαντίζουν μὲ γέννημα καὶ φίξι, συνήθεια, ποὺ συμβολίζει τὴν ἀφθονία στοὺς καρποὺς τῆς γῆς καὶ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ ἀργακαὶ καταχύσματα. Στὸ ἀναμιεταξὸν τραγουδοῦν τὰ κορίτσια :

Τί σκέπτεσαι χωσὴ μηλιά ;
Τί δὲν κινᾶς ;
—Πάρα πονῶ τὴ μάνα μου·
Καὶ δὲν κινῶ,
Πάρα πονῶ τὸ ἀδέλφια μου
Καὶ δὲν κινῶ,
Πάρα πονῶ τὸ συντρόφισσες
Καὶ δὲν κινῶ.
—Χαιρέτα τὴ μανίτσα σ'
Καὶ πάινε,
Χαιρέτα τα τὸ ἀδέλφια σ'
Καὶ πάινε,
Χαιρέτα τὶς συντρόφισσες
Καὶ πάινε.

“Εισι ἡ νύφη κάθεται πιὰ στὸ ἄλογο ἡ μπροστὰ στὸν ἀραιμπὰ καὶ βάζει πρὸς στὰ γόνατά της τὸ φλοκιαστὸ προσκέφαλο ποὺ μετὰ τὸ γάμο θὰ τὸ δωρίσῃ, ὅπως εἰδαμε, στὸ νουνό. Δυὸ στενοὶ συγγενεῖς πιάνουν τὸ ἄλογο καὶ δὲν ας μπράτιμος μὲ τὸ χλάμπουρο τὴν πιάνει ἀπὸ τὸ μανίκι. Ο γαμπρὸς μὲ τὸ νουνό δεξιά του καὶ τὸν ἄλλο μπράτιμο ἀριστερά του, τοποθετοῦνται

μπρόδες ἀπὸ τῆς νύφης τὸ ἄλογο. Ὁ νουνὸς βαστάει τὸ χλαμπονδρο μὲ τὸ δεξί του του χέρι καὶ ὁ μπράτιμος μὲ τὸ ἀριστερό. Τότε ὁ γαμπρός, χωρὶς νὰ κοιτάζῃ τὸ σπίτι τῆς νύφης, σηκώνει τὸ χέρι του καὶ φίχνει πρὸς τὰ πίσω το τσεκούρι του, γιὰ νὰ προκόψουνε. Τρεῖς φορὲς τὸ φίχνει καὶ τρεῖς φορὲς οἱ ἄλλοι τὸ σηκώνουν καὶ τοῦ τὸ δίνονν.

Ἄμεσως τότε ξεκινοῦν γιὰ τὴν ἐκκλησία. Μπρόδες τὰ ὅργανα ποὺ βαροῦν δλοένα, πίσω οἱ καλεσμένοι. Στὸ δρόμο, ὅσο νὰ πάνε στὴν ἐκκλησία, τρεῖς φορὲς παιύουν τὰ ὅργανα καὶ ἡ συνοδεία σταματάει. Κάθε φορὰ ποὺ στέκονται, ἡ νύφη σηκώνεται καὶ προσκυνάει τρεῖς φορὲς πρὸς τὸ γαμπρό, δείχνοντας πὼς αὐτὸς εἶναι ὁ ἀφέντης της. Οἱ ντραφτσαρᾶιοι μὲ τὰ μπουκάλια κεροῦνν κρασὶ καὶ όρακὶ καὶ εὔχονται. Τὰ ὅργανα τότε ξαναφίξουν καὶ ὅλοι προχωροῦν. Πρέπει ὅμως, ὅταν ἡ νύφη προσκυνάντης ὁ γαμπρός καὶ οἱ συγγενεῖς του νὰ μὴ γυρίσουν νὰ κοιτάξουν, γιατὶ εἶναι ἀμαρτία.

Στὴν αὐλὴ τῆς ἐκκλησίας περιμένει ὅλο τὸ χωριό, ἀντρες καὶ γυναῖκες χωριστά. Προτοῦ φτάσουν στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας, τὰ νταούλια καὶ οἱ ζουρνάδες παραμερίζουν καὶ προχωρεῖ ἡ νύφη πάνω στὸ ἄλογο ἢ στὸν ἀραμπά. Σηκώνεται ὀλόρθη, κάνει τὸ σταυρό της ψυθμικά, ἀργὰ καὶ προσκυνάει τὸν ἥλιο τρεῖς φορές, ἀπαράλλακτα ὅπως ἔκαμε στὰ μπρόστια τοῦ σπιτιοῦ της. Ἀφοῦ προσκυνήσει ἀνάμεσα στὴ γενικὴ ἡσυχία καὶ τάξη βγάζει ἀπὸ τὴν μπουζουνάρα τοῦ σαγιὰ της ἔνα μῆλο ἢ φόδι καὶ τὸ φίχνει ψηλὰ στὸν ἀέρα, «στὸ βύθος». Οἱ ἀντρες τρέχουν ποιὸς νὰ τὸ πρωταρπάξη. Ὁποιος τὰ καταφέρει καὶ τὸ πάρει ἀποδείχνεται ὁ ἀξιώτερος. Τῆς φέρνουν τότε ἔνα μικρὸ ἀγοράκι, ποὺ ἀρχίζει τὰ κλάμματα, γιατὶ δὲν ξαίρει τί πρόκειται νὰ τοῦ κάνουν. Ἡ νύφη κάθεται, τὸ παίρνει στὰ γόνατά της, τὸ ἀγκάλιάζει, τοῦ σφουγγάζει τὸ πρόσωπο μὲ τὴν ποδιὰ τοῦ σαγιὰ καὶ μὲ τὸ μπρουμάνικο, βγάζει ἀπὸ τὴν μπουζουνάρα ἔνα μαντήλι καὶ ζαχαρικὰ καὶ τοῦ τὰ προσφέρει. Τὸ παιδάκι παίνει τὰ κλάμματα καὶ ἡ νύφη τοὺς τὸ παραδίνει, ἀποδείχνοντας ἔτσι σὲ ὅλους, μὲ τὶς περιποιήσεις της, πὼς θὰ γίνη καλὴ καὶ τρυφερὴ μητέρα. Τότε προχωρεῖ ἡ νουνά, τὴ χαιρετάει καὶ τῆς φιλοδωρίζει μερικὰ τάλιρα.

Ὁ γαμπρός μὲ τὸ νουνὸ προχωροῦν καὶ στέκονται στὴ στοὰ τῆς ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ἡ πόρτα εἶναι κλεισμένη. Ἐνας πρῶ-

τος ἔξαρσης τοῦ γαμπροῦ κατεβάζει τὴν νύφη ἀπ' τὸ ἀλόγο καὶ τὴν σηκώνει ψηλὰ τρεῖς φορές, «τὴν ἀξιώνει». Τὸν ὄδηγει ἐπειταῖ στὸ νάρθηκα καὶ τὴν βᾶζει νὰ παρασταθῇ πίσω ἀπὸ τὸν γαμπρό. Οἱ κοντινοὶ συγγενεῖς, ἄλλοι στέκονται πιὸ πίσω ἀπὸ τὸ γαμπρό καὶ τὴν νύφη καὶ ἄλλοι μπαίνουν μὲ νηστία στὴν ἐκκλησία, ἀπὸ τὴν ἄλλη πόρτα τῆς. Οἱ φίλοι περιμένουν ἀπέξω. Τέλος ἀνοίγει ἡ πόρτα καὶ ἀφοῦ προεξοφληθοῦν οἱ ὀφειλὲς γιὰ τὸ γάμο— γιατὶ ἄλλιῶς φαίνεται πὼς λησμονιοῦνται—παίρνει ὁ παπᾶς μὲ τὸ ἔνα χέρι τὸ γαμπρό καὶ μὲ τὸ ἄλλο τὴν νύφη καὶ τοὺς μπάζει μέσα στὴν ἐκκλησία. Τοὺς ἀφήνει στὸ νάρθηκα καὶ προχωρεῖ μόνος στὸ ἱερό.

Στὴ μέση τῆς ἐκκλησίας ἔχουν στρώσει μιὰ βελέντζα καὶ πάνω της ἔχουν τοποθετήσει ἔνα τραπέζι μὲ ἵερο εὐαγγέλιο καὶ τὸ ἀσημένια βακούφικα στέφανα. Ἐτσι στὸ Ρούμλοικο τὸ ἔθιμο τῶν Ἰδιαιτέρων στεφάνων δὲν ὑπάρχει ὅπως ἐπίσης καὶ ὁ δαχτύλιος ἀρραβώνας τοῦ γάμου. Ἀπάνω στὸ τραπέζι τοποθετοῦν ἀκόμη καὶ ἔνα φλιτζανάκι μὲ κρασί, τὸ ἄναμα γιὰ τὴν Ἄγια Μετάδοση.

Σὲ λίγο βγαίνει ὁ παπᾶς ἀπὸ τὸ ἱερὸν καὶ ψάλλοντας τὸ «Ἄξιόν ἐστι μακαρίζειν» παίρνει πρῶτα τὸ γαμπρό ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν πηγαίνει στὴ μέση τῆς ἐκκλησίας, μπρὸς στὸ τραπέζι. Ὅστερα ξαναγρῦζει καὶ φέρνει τὴν νύφη ποὺ τὴν ἀκολουθάει ὁ νουνός. Οἱ πιὸ κοντινοὶ συγγενεῖς ἀνεβαίνουν πάνω στὸν ἀμβωτανά ὅπου ἔχουν τοποθετήσει κριθάρι, λεφτά, ζαχαρωτά, γιὰ νὰ τὰ ρίξουν στὸ γαμπρό καὶ τὴν νύφη, κατὰ τὸ χορὸν τοῦ Ἡσαΐα.

Στὴ μέση τοῦ μυστηρίου, προτοῦ ἀρχίσουν τὸν ἀπόστολο, ὁ νουνὸς σκεπάζει καὶ τοὺς δύο, τοὺς κουκούλωνει ἀπὸ τὸ κεφάλι μὲ ἔνα μακρύ, πλούσιο μεταξωτὸ ὄφασμα. Αὐτὸς εἶναι τὰ δῶρο τοῦ νουνοῦ. Καὶ τὸ ὄφασμα αὐτὸς θὰ χοησιμέψῃ γιὰ νὰ κάνῃ ἡ νύφη τὸ δεύτερο ἀντιρί της. Ἐτσι κουκούλωμένο τὸ ζεῦγος μένει ὡς τὸ τέλος τοῦ μυστηρίου, ἐνῶ ὁ νουνὸς κρατάει ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλια τους, μὲ τὸ κάθε του χέρι, ἀπὸ ἔνα κερί ἀναμμένο, γιὰ νὰ συνδεθοῦν στενά καὶ νὰ είναι φωτισμένοι στὸ καλό.

Προτοῦ πῆ ὁ παπᾶς τὸ «Ἡσαΐα χόρενε» παίρνει τὸ φλιτζανάκι μὲ τὸ κρασί, κάνει τὴν εὐχὴν καὶ τοὺς δίνει τὸ ἄναμα. Πρῶτα δίνει στὸν ἀντρα τὰ πιῆ, Ὅστερα στὴ γυναῖκα καὶ ἐπειτα στὸ νουνὸ ποὺ τὰ ἀδειάζει. Ἡ νουνα παίρνει τὸ φλιτζανάκι ἀπὸ

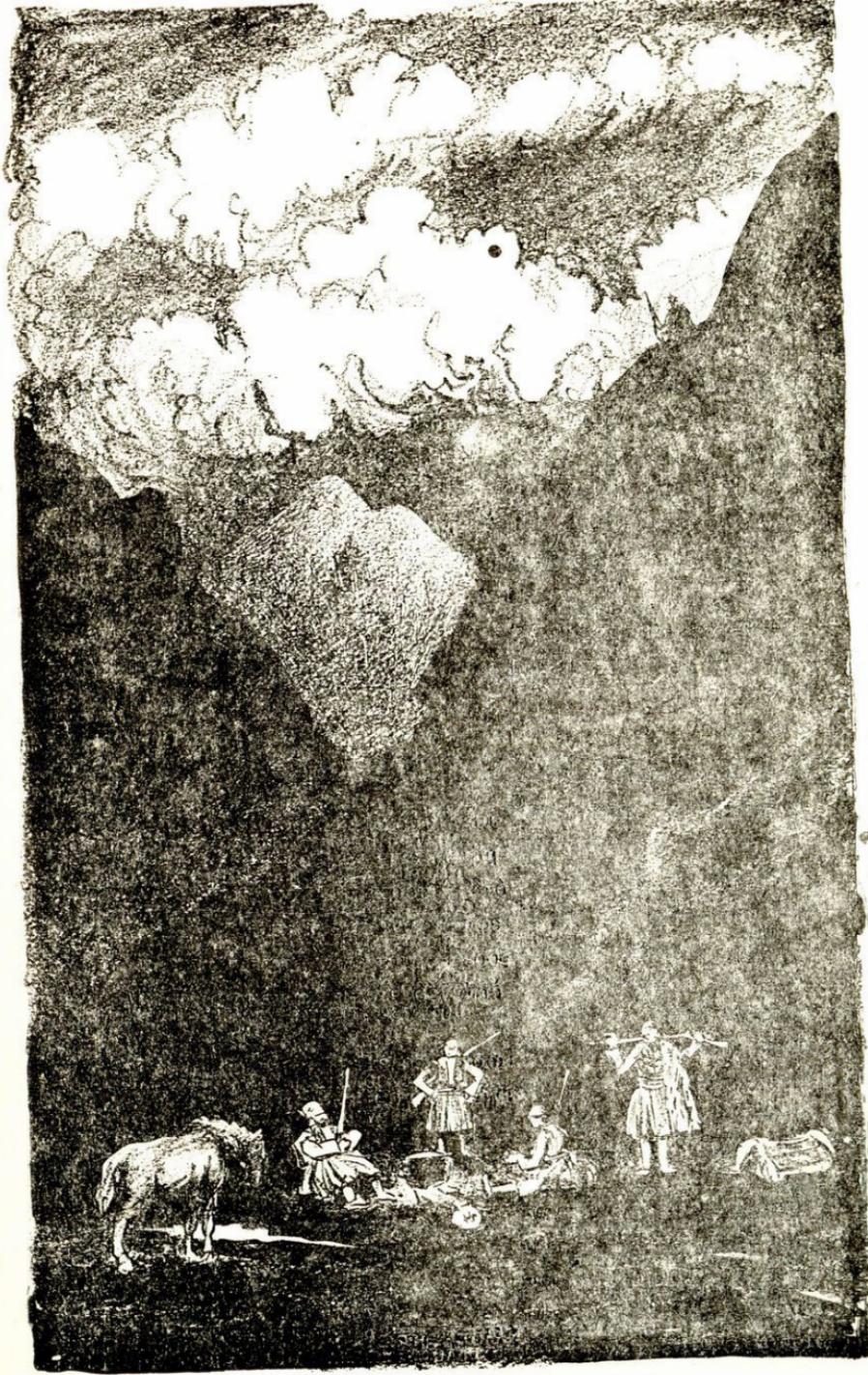
τα χέρια τοῦ παπᾶ καὶ τὸ βάζει κάτω ἀπὸ τὴν βελέντζα γιὰ νὰ τὸ σπάσει ὁ γαμπρὸς στὸ γύρο τοῦ Ἡσαΐα χόρευε, ἀποδείχνοντας, ὅπως λένε στὸν τόπο, πῶς εἶναι σωστὸς ἀντρας. Τότε ἀρχίζουν νὰ φαίνουν τοὺς νιόπαντρους φίλους, κριθάρι, λεφτά, ζαχαρικά, ἀπὸ τὸν ἀμβωνα oī γυναικες καὶ ἡ νουνά ἀπὸ κάτω, ξεσκεπάζοντας τὸ κόσκινο ποὺ κρατοῦσε.

Ἄφοῦ τελειώσει τὸ Μυστήριο, οἱ στενώτεροι συγγενεῖς φιλοῦν τὰ ἄγια στέφανα, εὔχονται τὸ ζεῦγος μὲν ζωηρότητα καὶ ἔτοιμάζονται νὰ ξεκινήσουν γιὰ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Ἡ νύφη δὲν καβαλλικεύει πιά. Ὁ γαμπρὸς μὲν τὸν πράτιμο καὶ τὸ χλάμπουρο του προπορεύονται. Πίσω ἀπὸ τὸ γαμπρὸ ἔρχεται ἡ νύφη, ποὺ τὴν φορά, ἀριστερά του δ νουνὸς καὶ δεξιά του ἔχει τὸ χλάμπουρο. Ἀριστερὰ τῆς νύφης στέκεται ὁ ξάδερφος τοῦ γαμπροῦ. Μπρὸς ἀπ' δλους πᾶν τὰ ντασύλια καὶ οἱ ζουρνάδες ποὺ ἐξακολουθητικὰ χτυποῦν καὶ ὁ κόσμος ἀκολουθεῖ. Ὁ ἔνας μπράτιμος φεύγει ἀπὸ ἄλλο δρόμο, πιὸ κοντινό, γιὰ νὰ φέρῃ τὴν εἰδηση στὸν πατέρα καὶ τὴν μάνα τοῦ γαμπροῦ, γιὰ νὰ βγοῦν νὰ καλωσορίσουν τὴν νύφη.

.....

Α. Χατζημιχάλη

Τιοδὸ τὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς
καὶ τοῦ ἀρωνα

Νεοελληνικά 'Αναγγώσματα Εἰρ. Δημητρακοπούλου και
Μαρίας Πολυμενάκου ἑκδ. Γ'.

Ο ΓΕΡΟΣ ΤΟΥ ΜΩΡΙΑ

ΠΑΙΔΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Kλειστὸς καὶ σκοτεινὸς ἦταν ὁ μανιάτικος πύργος μὲ τοὺς χοντροὺς τοίχους, ὅπου πέρασε ὁ Κολοκοτρώνης τὰ τρυφερὰ χρόνια. Μεσ' ἀπὸ τὶς πολεμίστρες πρωταντίκρουσε τὸν κάμπο καὶ τὸν οὐρανό. Κάστρο ἦταν ἡ γλάστρα π' ἀνάστησε τὸ γερὸ πολεμικὸ βλαστάρι. Κι ἡ βαριὰ πόρτα δὲν ἀνοιγε παρὰ γιὰ νὰ μποῦν εἰκόνες καὶ λόγια γιὰ κατατρεγμοὺς καὶ σφαγές, κρότοι ἀρμάτων ἐκδικητικῶν, ἀντίλαλοι πολέμων κι ἀνατριχίλες θυμάτων πούτρεφαν τὸ ἀδιάκοπο μοιδολόῃ τῶν γυναικῶν. Στὸ σχολεῖο τῆς ἄγριας ἀμάχης, τῶν αἷμάτων καὶ τῶν δακρύων, ποὺ σφίγγουν τὴν ψυχήν, ἀντρίζουν τὸ φρόνημα καὶ πρώτιμα γουρομάζουν τὸν ἀνθρωπό, ἔμαθε τὸ ἀλφάρητο τῆς ζωῆς ὁ αὐριανὸς ἀρχιστράτηγος τοῦ Μωριᾶ. Οἱ πνιγμένοι στεναγμοὶ τῆς μάνας του τὸν ἔκαναν νὰ στηκώνη συχνὰ τὰ μάτια του σ' αὐτήν. Οἱ πιὸ βαριὲς φροντίδες συγγέφιαζαν τὴν μορφὴ τῆς καπετάνισσας. Ὁ πατέρας ἔλειπε μακριά. Εἶχε ντουφέκι, ἑδῶ κι ἔκει, μὲ τοὺς Ἄρβανιτάδες. Ἀφοῦ πνίγηκε τὸ κίνημα τοῦ Ὁρλὼφ κρατημοὺς πιὰ δὲν εἶχαν. Γίνηκαν δογὴ Θεοῦ γιὰ τοὺς φαγιάδες. Τοὺς ἔμπηγαν ἀγκίδες ἀπὸ καλάμια στὰ νύχια τοὺς ἔρωικναν μπρούμυτα σὲ σκόνη ἀπὸ ἀσβέστη καὶ τοὺς ἔκοβαν τὴν πνοήν κρεμοῦσαν,

ἀπὸ τὰ μαδέοια τῆς σκεπῆς σκοινιά, τοὺς ἔδεναν χεοπόδδαρα, τοὺς γύριζαν γλήγορα ὡς που νὰ στρίψουν τὰ σκοινιὰ κι ὑστερὸς τὸ ἄφιναν νὰ ἔστριψουν, ἔτσι ποὺ ἀφοῦ πάθαιναν τρομερὴ ζάλη, πέφταν τέλος, χτυποῦσαν δυνατὰ στὴ γῆ καὶ πολλοὶ ἀπόμεναν νεκροί. Ἐκατὸ κιλιάδες ψυχὲς εἶχαν ἀφῆσει μονάχα στὸ Μωριά καὶ ἵσως πολὺ λιγώτερες. Τὰ περισσότερα βασανιστήρια τοὺς τάκαναν γιὰ νὰ τοὺς μαρτυρήσουν τὰ γόδσια τους. Ὅσοι γύριζαν στὴν ἀρβανιτιὰ μὲ πλιάτσικα, ἔλεγαν πῶς δὲ Μωριάς ἔχει μεγάλα πλούτη. Κι ἔγινε παραμύθι. Καὶ κατέβαιναν ἄλλοι Ἀρβανιτάδες, πάντα καινούργιοι κι ἀφοῦ πῆραν τὸν ἀφρὸ στράγγιζαν τώρα καὶ τὸ αἷμα. Ἐπαιροναν ἀπὸ τοὺς φαγιάδες διμόλογα μὲ προθεσμία, μὲ τόκο πέντε τὰ ἔκατὸ τὴ βδομάδα καὶ μὲ ἐνέχριο τὰ ἴδια τὰ παιδιά τους. Ἀν δὲν πλήρωναν τὰ διμόλογα τὰ πουλοῦσαν σκλάβους. Οἱ πατέρας τοῦ Κολοκοτρώνη γύριζε χτυπώντας ἔδος κι ἐκεῖ αὐτὰ τὸ ἀγρίμια. Ὁταν δὲ μικρὸς Θόδωρος ἀρχισε νὰ νιώθῃ καλὰ τὴ μητρικὴ διμιλία, τοῦ διηγόταν ἡ καπετάνισσα πῶς δὲ πατέρας του χτύπησε πέρα στὰ Καλάβρυτα, στὶς Κατσάνες, στὸ γιοφύρι τοῦ Μπίμπαγα ἔνα φοβερὸ Ἀρβανίταρο καὶ τὸν ἔκαμε μὲ δλα τὰ παλληκάρια του. Ἄλλοτε πάλι πῶς στὴ Μπούγα, κοντὰ στὸ μέρος ποῦζε γεννηθῆ δὲ Θόδωρος, ξεπάστρεψε τὸν ξακουστὸ Βεΐζο μὲ τὸ τσοῦχο του, ὑπερασπίζοντας τοὺς μαύρους πληθυσμούς. Καὶ μιὰ Λαμπρή, πούτρωγαν τὸ ἀρνί στὸ πύργο, ἄκουσε, γιὰ πρώτη φορὰ Μανιάτες, νὰ τραγουδοῦν ἀπάνω στὸ κρασί, τὴ δόξα τοῦ πατέρα του, ποὺ σκότωσε τὸν τρομερὸ Μέτες—Ἀράπη :

«Καλὰ ἥσουν Μέτεδο στὰ βουνά, ψηλὰ στὰ κορφοβούνια,
τί χάλενες, τί γύρευες στοὺς κάμπους ποὺ κατέβησ·
πόχουν οἱ κλέφτες μάζεψη, πούν’ δὲ Κολοκοτρώνης,
ποὺ κεῖ φυλάει ἡ κλεφτονιά, φυλᾶν νὰ σὲ σκοτώσουν
μὲ τοὺς συντρόφους σου μαζί καὶ μὲ τὰ παλληκάρια».

Ἡ καρδιὰ λαχτάριζε στὰ στήθη τοῦ κλεφτόπουλου, ποὺ μόλις ἔνιωθε, καλὰ-καλά, τί τραγουδοῦσαν. Γύρεψε ἀπὸ τὴν καπετάνισσα νὰ τοῦ ξαναπῆ αὐτὴ τὴν ἰστορία, ποὺ ἥταν τόσο κοντινὴ κι ὅμως τὴν ἥξαιρε μέσες - ἄκρες. Οἱ Ἀρβανιτάδες εἶχαν πάρει τέτοιον ἀέρα, ποὺ δὲν λογάριαζαν πιὰ οὔτε τὸ σουλτάνο τὸν ἴδιο. Ὁ Μέτες—Ἀράπης, ἔνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τους, παρουσιάστηκε στὸν πλούσιο Τούρκο τῆς Κορίνθου, τὸν Χαλήλμπεη —τὸν παπποὺ τοῦ Κιαμήλιπεη—καὶ γύρεψε νὰ πῆ στὸ Μουσλίμη

τὸν Ἀναπλιοῦν νὰ τοῦ δώσῃ χιλιάδες γρόσια, μιστοὺς τῶν Ἀρβανιτάδων, καὶ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσουν γι' ἀνθρώπους τοῦ δοβλετοῦ, παντοτεινὴ δύναμη. Αὐτὸς τοῦ ἀποκοίληκε, πὼς τόσο εἰχαν ἀποστραγγίσει τοὺς φαγιάδες, ποὺ δὲν μποροῦσαν πιὰ οὔτε τὸν κεφαλικό τους φόρο νὰ πληρώσουν στὸ σουλτάνο. Ὁ Μέτες — Ἀράπης ἀγρίεψε καὶ φοβέρισε πὼς θὰ τούκαιγε τὰ τσιφλίκια. Ὁ Χαλήλ ἔγραψε τότε στὸν πατέρα τοῦ Κολοκοτρώνη : «Παιδί μου, καπετάνι Κωνσταντὴ Κολοκοτρώνη. Ὁ Μέτες — Ἀράπης θέλει ἔβγει; μὲ ἀπόφαση γ' ἀφανίση τὰ χωριά μου καὶ τὸς φαγιάδες μου καὶ ἂν εἴσαι παιδί μου νὰ τὸν ἀφανίσης». Ὁ Κολοκοτρώνης ἔπιασε μὲ τὰ παλληκάρια του τὰ χαλάσματα μιᾶς ἐκκλησίας στὰ Φύγτια τῆς Νεμέας, ἀνάμεσα στὸ Ἀργος καὶ στὸν Ἀη — Γιώργη. Φύλαξαν τὸν Μέτες Ἀράπη, ἀνοιχαν ντουφέκι καὶ τὸν χάλασαν μὲ ἔξηντα δυὸ συντρόφους του. Ὁ μικρὸς ἄκονγε μὲ προσήλωση. Κοκκίνιζε ὡς τ' αὐτιά. Ἡ εἰκόνα τοῦ πατέρα μεγάλωνε στὴ φαντασία του. Τὸν ἔβλεπε ἀριὰ καὶ ποῦ. Ἡ βαριὰ πόρτα τοῦ πύργου ἔτριζε τὴν νύχτα. Αὐτιαζόταν ἡ καπετάνισσα, τιναζόταν ἀπάνω. Οἱ ψυχροὶ ἀνοιγαν. Ὁ καπετάνιος ἔφτανε, ἀγκαλιές, δακρυσμένα φιλιά, τὰ παιδιὰ ξυπνοῦσαν, ἔβγαζε τὸ ἀρματά του, καθόταν στὴ φωτιὰ νὰ πυρωθῇ. Ὁ Θοδωράκης ἔτρεχε στὴν ἀγκαλιά του. Τὸν θαύμαζε ἀμίλητος. Τοῦ φαινόταν γίγαντας. Πασπάτευε τὸ γιαταγάνι του, πάσχιζε νὰ σηκώσῃ τὶς βαριὲς πιστόλες του. Τὸ χειμῶνα ἔμενε περισσότερο κοντά τους. Ὁ μικρὸς δὲν τὸν ἀφήνει οὔτε βῆμα. Τὸν ἔβλεπε μὲ ἔκσταση νὰ πλένῃ τὰ ντουφέκια του, νὰ τὸν ἀλεύθη μεδούλι καὶ νὰ τὰ κρεμάῃ προσεγγικά. Κι ὅταν ἐρχόταν ἡ ἀνοιξη, δὲν τὸν ἀφήνει ἀπὸ κοντά, γιατὶ ἔχει πὼς λίγο νὰ φουντώσῃ τὸ κλαδί, πάει, τὸν ἔχασε πάλι. Νύχτα, ποὺ κοιμόνταν τὰ παιδιά, ἔζωνε τὸ ἀρματά καὶ γλυστροῦσε. Γιὰ καιρὸ τοὺς τόκωντες ἡ καπετάνισσα. Ἀναστέναζε δι μικρὸς ποὺ περνοῦσαν οἱ μέρες χωρὶς νὰ βλέπῃ νάρκεται πίσω. Πότε θὰ μεγάλωνε κι αὐτὸς νὰ ζώσῃ τὸ σπαθί, νὰ πάη κοντά του, στὰ ψηλὰ βουνά! Ἔτρεμε κι ὅλας, κάθε φορά, τὸ φυλλοκάρδι τους, μὴ τύχη καὶ δὲν τὸν ξαναϊδοῦν πιά.

Κάποτε τοὺς ἥρθαν τὰ μαντάτα πὼς πιάστηκε ἀγριοὶ πόλεμοις στὴν Τοίπολη, στὰ Τοίκοφα. Ὁ σουλτάνος ἥθελε νὰ παστρέψῃ ἀπ' τοὺς Ἀρβανιτάδες τὸ Μωριά. Είχε στείλει ἔφτὰ χιλιάδες στρατὸ μὲ τὸ Χασάν Τσεζαερλή, πρόσωπο μυθιστορηματικό, Γεννημένος στὴν Περσία, πούλημένος σκλάβος, διοικητὴς στὸ

Ἄλγέρι, κυνηγὸς λιονταριῶν. Εἶκε ἡμερέψει κιόλας ἔνα λιοντάρι καὶ τόχε μαζί του στὴν ἐκστρατείαν. Μὲ αὐτὸ ἥθελε νὰ τρομάξῃ κάποτε τὸν Γάλλο πρεσβευτὴ Γκουφιέ καὶ τόμπασε ἀξαφνα καὶ ποὺ μιλοῦσαν οἱ δυό τους. Ὁ Γάλλος δῆμος τὸ χάιδεψε ἀτάραχος καὶ εἶπε :

— Ὡραῖο. ζῶο !

Ο Τσεζαερόλης εἶχε καλέση στὸ "Αργος Τούρκους κι" "Ελληνες προεστὸνς νὰ ἰδοῦν πῶς θὰ τσακίσουν τοὺς Ἀρβανιτάδες.

"Ολοι μὲ μὰ φωνή, τοῦ εἶπαν νὰ μὴν κάμη τίποτα χωρὶς νὰ καλέση καὶ τὴν κλεφτουριά. Ἡ βοήθειά τους, τοῦ εἶπαν, δὲν εἶνε μικρή. Πέντε χιλιάδες κλέφτες γυρίζουν στὰ βουνὰ τοῦ Μωριᾶ. Δὲν ἔδειξε διόλου τὸ ξάφνιασμά του δι πατάς. Τοὺς φώναξε μὲ μπουγιούροντὶ νὰ κατέβουν στοὺς Μύλους. Στοὺς Κολοκοτρωναίους ἔγραψε : «Νὰ φθῆτε νὰ βγάλουμε τοὺς Ἀρβανιτάδες, νὰ βρῆδι φαγιάς τὸ δίκιο του». Ο πατέρας τοῦ Κολοκοτρώνη δὲν πῆγε στὸν Τσεζαερόλη. Μὲ εἴκοσι καπετανέους τῆς Ἀνδρούσας, τοῦ Λιονταριοῦ καὶ τῆς Κυπαρισσίας μὲ χίλια δρακόσα παλληκάρια κατέβηκε κατὰ τὴν Τοίπολη νὰ πολεμήσῃ. Ο πασᾶς τοῦ ξαναπαράγγειλε νὰ πάη νὰ τὸν προσκυνήσῃ.

Δὲν εἶναι καιδὸς γιὰ τέτοιες δουλειές, τοῦ ἀποκρίθηκε ἀν φύγω ἀπὸ δῶ ποὺ είμαι, θὰ σοῦ φύγουν οἱ Ἀρβανιτάδες πούναι συναγμένοι στὴν Τοίπολη, θὰ πάρουν τὰ βουνὰ κοὶ δὲν θὰ μπορέσης νὰ τοὺς κάμης τίποτα !

Ο πασᾶς τὴν κατάπιε κι αὐτὴ τὴν ἄρνηση. Καὶ γιὰ νὰ κάνῃ πῶς δὲν καταλαβαίγει, τοῦ στειλε καὶ δῶρο ἔνα καπότο καὶ εἴκοσι μπισίνια γιὰ τοὺς καπετανέους του. Μὰ τὸν ξέγραψε ἀπὸ τοὺς ζωντανούς. Ὁστόσο ἀποφάσισαν νὰ χτυπήσουν. Ο Τσεζαερόλης μὲ τρεῖς χιλιάδες κλέφτες κι ἔξη χιλιάδες στρατὸ ἔπιασε τὸ Στενὸ καὶ παράγγειλε τοῦ Κολοκοτρώνη νὰ βαστάῃ τὰ Τοίκορφα. Ἔτσι κλείσανε τοὺς Ἀρβανίτες, δώδεκα χιλιάδες, στὴν Τοίπολη, ἀτείχιστη τότες. Οἱ Ἀρβανιτάδες πέσαν ἀπάνω στὰ παλληκάρια τοῦ Κολοκοτρώνη νὰ σπάσουν τὴν γραμμὴ ποὺ τοὺς ἔζωνε. Τρεῖς φορὲς πάσχισαν νὰ τοῦ πάρουν τὰ ταμπούρια. Τὴν τρίτη τοὺς κύκλωσαν στὸν κάμπο καὶ μὲ σταυρωτὸ ντουφέκι καὶ σπαθὶ τοὺς λιάνισαν. Ἀπὸ τὶς δώδεκα χιλιάδες ἑφτακόσοι μόνον γλύτωσαν στὸ Δαδί.

— Κολοκοτρώνη, δὲν κάνεις νισάφι, τοῦ φώναξαν.

— Τί νισάφι νὰ σᾶς κάνω, δπου ἥρθατε καὶ χαλάσατε τὴν

πατρίδα μου, μᾶς πήρατε σκλάβους καὶ μᾶς κάματε τόσα κακά.

— Έφέτος δικό μας, τοῦ χρόνου δικό σου! τοῦ ἀπαντούσαν, θέλοντας νὰ ποῦν διτὶ θάρρη γλήγορα ἡ σειρά του, νὰ τάη ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Καὶ σ' αὐτὸ δὲν εἶχαν ἄδικο. "Οταν ὁ πασᾶς μοίρασε στοὺς κλέφτες τὰ «ράγια»—τὰ χωριὰ τῆς ὑποταγῆς—ὅ πατέρας τοῦ Κολοκοτρώνη δὲ δέχτηκε. Περήφανος, ἀπροσκύνητος, δοξασμένος ἀπ' ὅλο τὸ Μωριά, σὰ λυτρωτῆς του, τράβηξε γιὰ τὴ Μάνη. Τῷ ὄνομά του ἦταν σ' ὅλα τὰ στόματα. Οἱ γέροι τὸν φέρονταν παράδειγμα, οἱ νέοι θέλαν νὰ τοῦ μοιάσουν, οἱ μανάδες τὸν εὐλογούσαν, οἱ νοικοκυραῖοι προσηκρώνονταν νὰ τὸν χαιρετίσουν. "Εγινε λατρεία. Οἱ δικοί του, στὸν πύργο τῆς Καστάνιτσας, τὸν δέχτηκαν μὲ καμάρι, μὲ γέλοια, μὲ κλάματα, μὲ φιλιά, μὲ τραγούδια. Οἱ Κολοκοτρώναιοι μαζώχτηκαν ἐκεῖ νὰ γιορτάσουν τὴ νίκη του. "Ο Ἀποστόλης, ὁ Γιώργης, ὁ Ἀναγγώστης, ὅλα τ' ἀδέρφια του μὲ τὶς φαμίλιες τους. "Ο Θόδωρος, δέκα χρονῶν ἀγοράκι τώρα, ἦταν τὸ μεγάλο πανηγύρι μέσα σὲ τούτη τὴ συνάθροιση τῶν μπαρούτοκαπνισμένων ἀντρῶν. "Εἶωντε τὸ γιαταγάνι τοῦ πατέρα του κι ἔκανε φοβερὰ φανταστικὰ γιουρούσια. "Η καπετάνισσα δὲν μποροῦσε νὰ τὸν περιμαζέψῃ. Μὰ τὴν Λαμπρῆ, στὴν Ἀνάσταση, τούκαμαν κι αὐτοῦ κι ὅλων τῶν παιδιῶν τὴ χάρη : Τ' ἀφῆσαν νὰ τραβήξουν καὶ νὰ φέξουν τὸ ντουφέκι, ποὺ τὸ κρατοῦσε ὁ πατέρας—αὐτὸ τὸ ντουφέκι πούχε λυτρώσει τὴν πατρίδα τους ἀπ' τὴν δογὴ τῶν Ἀρβανιτάδων. Μὰ ἡ χαρά του στάθηκε λίγη. "Ο πασᾶς ἔτοιμαζόταν μὲ στρατὸ πολὺ νὰ τιμωρήσῃ τὸν περήφανο κλέφτη ποὺ δὲ θέλησε νὰ προσκυνήσῃ.

Σ. Μελᾶς

ΓΙΑ Τ΄ ΑΡΜΑΤΑ

Mιὰ χειμωνιάτικη βραδιὰ εἴχαμε πολλοὺς φίλους στὸ σπίτι. "Άλλοι ἔχονταν ἀπὸ τὰ Γιάννινα καὶ πήγαιναν κατὰ τὸ Τσιάμικο, Φιλιάτες, Σαγιάδα... ἄλλοι ἀπὸ τὸ Τσιάμικο καὶ πήγαιναν στὰ Γιάννινα καὶ στὰ Ζαγόρια καὶ νύχτωσαν στὸ χωριό μας, κι ἄλλοι—γιατ' ἦταν Σαββατόβραδο—εἶχαν ἔρθει ἐπίτηδες, ὡς ταχικοὶ φίλοι, νὰ φᾶνε, νὰ πιοῦν, νὰ κουβεντιάσουν μὲ τὸν

πατέρα μου καὶ ν' ἄκούσουν τὴν Ὀδύσσειά του : τὸ τί εἶχεν ὑποφέρει στὴν Ἀνατολή, ποὺ ξενιτευόταν εἴκοσι χρόνια καὶ πα-
ραπάνω, πολεμώντας μὲν Ζεῦπτεια, μὲν Γιουκούφηδες, μὲν Κιούφ-
τηδες, μὲν Κιζιπλάσιδες καὶ μὲν διαφόρων λογιῶν κακὰ στοιχεῖα,
ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα ὡς τὸ Μπαγνάτι, κι ἀπὸ τὴ Σμύρνη ὡς
τὸ Ἐρζερούμ.

Κάποιος ἀπὸ τοὺς φίλους ἐκείνης τῆς βραδιᾶς ἀνάφερε, ὅτι ὁ
Γούμενος τῆς Παλιωρῆς Ἀνθιμος τοῦ εἶχε δείξει κάποτε μιὰ
παλιὰ θύρα, ὡς μιὰ πιθαμή χονδρή, κεδρένια, τρυπημένη πέρα-
πέρα στὴ μέση ἀπὸ μιὰ μολυβιά...

Ἄφορμὴ ἥθελε ὁ πατέρας μου, ποὺ ἀγαποῦσε νὰ καυχιέται
πλειότερο γιὰ τὸ ἀντραγαθήματα τῶν προγόνων του παρὰ γιὰ
τὰ δικά του, ἀν καὶ δὲν ἔστεργε νὰ φαίνεται κατώτερος ὁ ἕδιος
οὗτε κι ἀπὸ τὸ Διγενὴ Ἀκοίτα.

— Καὶ σοῦ εἶπε ὁ Γούμενος τίνος ντουφέκι εἶχε τρυπήσει
ἐκείνη τὴ θύρα ;

Τὸν ωτῆσε τότε ὁ πατέρας μου μὲ τὰ μάτια ἀναμμένα ἀπὸ
πατραγαθικὸν ἔγωγισμό.

— Τὸ ντουφέκι τοῦ παπποῦ σου τοῦ Βασίλη... Καὶ ποιὸς
δὲν τὸ ξαίρει αὐτό ;...

Τοῦ ἀπολογήθηκε ἐκεῖνος, κι ὁ πατέρας μου μεθυσμένος ἀπὸ
τὴν προγονολατρεία του, ἔξακολούθησε :

— ... Ἡταν θέριὸ μοναχὸ ὁ παππούς μου, ὁ Βασίλης ! Δὲν
τὸν διάβαινε κανεὶς οὔτε στὸ πόδι, οὔτε στὸ κέρι—φτερὸ τὸ πόδι
του καὶ σίδερο τὸ κέρι του. Ἡ καρδιά του δὲν εἶχε ποτὲ θηλυκὴ
ῶρα. Φρόνιμος ὅσο δὲν ἔπαιρνε ἄλλο καὶ δὲ βρισκόταν δεύτερο;
πλειὸ λεβέντης καμαρωμένος ἀπὸ αὐτόν...

(Καὶ τάλεγε αὐτὰ σὰν νὰ τὸν εἶχε ἵδει, ἐνῶ ἡταν ἀγέννητος
αὐτός, ὅταν εἶχε σκοτωθῆ ἐκεῖνος). Κυνηγοῦσε τὰ πουλιὰ μὲ τὸ
σπαθί, κι ἔκοβε τὰ βόλια στὸν ἀγέρα μὲ τὸ σπαθί, κι ὅταν τοῦ
ἔφερταν νὰ τραγουδήσῃ, σώπαιναν καὶ τὸ ἀηδόνια γιὰ νὰ τὸν
ἄκουσουν . . . Τὸ ἄρματά του δὲν τάχε στὸν κόσμο κανένας...)

Τὸν διέκοψε ἔνας ἀπὸ τοὺς φίλους ωτώντας τὸν :

— Σᾶς σώζονται τὸ ἄρματά του ;

— Μᾶς σώζονται, πῶς ; . . . καὶ κάθε μεγάλη Πέφτη καὶ
Λαμπρὴ τὰ λειτουργούμε στὴν ἐκκλησία καὶ τὰ λαδόνομε μὲ
λάδι ἀπὸ τὸ «μέγα εὐκέλαιο». Ἄλλ’ αὐτὸ τὸ ντουφέκι ποὺ εἶχε

τρυπήσει τὴν θύρα τοῦ κάστρου τῆς Παλιωρῆς, ἀν κι εἶναι ἀπὸ τότε ἀπάνω ἀπὸ ἐννενήντα χρόνια περασμένα καὶ μποροῦσε νὰ τρυπήσῃ τρεῖς πλάκες σίδερο, βαλμένες τὴν μὰ δπίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη, αὐτὸ τὸ ντουφέκι δὲ σώζεται, καθὼς κι ὅλα τὰ πρῶτα του τὸ ἄρματα. Σώζονται σ' ἔμας μόνον ἕνα σπαθί, τὸ «Σπαθὶ τοῦ Ἀράπη», καὶ δυὸ πιστόλες ἀσημένιες καὶ κάτι παλάσκες.

— Γιατί;

Τὸν ωτησε ἔνας ἄλλος.

— Εἶναι ἀκέραια ἴστορία (τοῦ ἀπήντησε ὁ πατέρας μου μὲ προσποιητὴ μετριοφροσύνη). Τὰ καθαυτὸ ἄρματα τοῦ παπποῦ μου τοῦ Βασίλη—ποιὸς ξαίρει ἀν βρίσκωνται στὸ σαράγι τοῦ Μαυσταφᾶ-πασᾶ Βιλιώρα στὴν Αὐλώνα...

— Πῶς ἔκει;

Τὸν ωτησαν μαζὶ ὅλοι μ' ἔνα στόμα περίεργοι νὰ μάθουν τὴν ἴστορία τῶν ἀρμάτων τοῦ προπάππου μου τοῦ Βασίλη, ἐνῶ ἔγώ, μαζωμένος κοντὰ στὸν πατέρα μου, περίμενα μ' ὁρθάνοιχτα τὰ μάτια, νὰ μὴ γάσω οὕτε μιὰ λέξη ἀπὸ τὴ διηγησῆ του.

— Εἶναι, ὅπως σᾶς εἶπα, (ἕξακολούθησε ὁ πατέρας μου πλέοντας σὲ πέλαγος δόξας), ἀκέραια ἴστορία... "Έχω καιρὸ νὰ τὴν πῶ καὶ καλὰ ποὺ μοῦ τὴ θυμήσατε, γιὰ νὰ τὴν ἀκούση καὶ τὸ παιδί μου. Τὸ ἄρματα, ποὺ λέτε, τοῦ παποῦ μου τοῦ Βασίλη ἦταν ξακουσμένα ὡς μέσα στὴν Ἀρβανιτιά! Πολλοὶ φίλοι του Μπένδες κι Ἀγάδες Ἀρβανίτες τοῦ τὰ ζήτησαν γιὰ νὰ τὸ ἀγοράσουν, ζυγιάζοντάς τα μὲ φλωριὰ βενέτικα ἄλλὰ ποῦ τάβγαζε αὐτὸς ἀπὸ τὰ χέρια του! Τοὺς εἶχε τόση ἀγάπη ποὺ προτιμοῦσε νὰ χαλάσῃ χίλιες φιλικὲς καρδιές, προτιμοῦσε νὰ δώκῃ τὴ ζωὴ του καλύτερα, παρὰ τὸ ἀγαπημένα του τὸ ἄρματα, ντουφέκι, γιαταγάνι, σπαθί, χαροπί, δυὸ πιστόλες καὶ δυὸ παλάσκες μὲ τὶς τοκκάδες τους.

«Γένονταν ἔνας γάμος στὸ σαράγι τῶν Βρυσώνηδων στὸ Μπεράτι. Οἱ Βρυσώνηδες εἶχαν προσκαλέσει πολλὰ φιλικά τους σπίτια Σουλιώτικα, Παρασουλιώτικα, Χιμαριώτικα, Πωγωνιώτικα καὶ Τσιάμικα. Προσκάλεσαν καὶ τὸν παπού μου τὸν Βασίλη, γιατὸ ἦταν θανατικὸς βλάμης μ' ἔναν Βρυσωνάτη — νομίζω θὰ ἦτον αὐτὸς θειὸς τοῦ Ὄμερο Πασᾶ. Σ' αὐτὸ τὸ γάμο, φυσικά, ἦταν καλεσμένο καὶ τὸ σπίτι τὸ Βηλιωράϊκο, ἀπὸ τὴν Αὐλώνα. Κατὰ τὰ συνηθισμένα, στὸ γάμο χόρευαν τραγου-

δοῦσαν, πηδοῦσαν «τὶς τρεῖς», ἔρριχναν «τὸ λιθάρι», ἔκαναν σκοποβολή. Χαρὰ σ' ἐκεῖνον ποὺ νικοῦσε τὸν ἄλλους στὸ κάθε τι ἀπ' αὐτά· ἀλλὰ δι παππούς μου δι Βασίλης, νικώντας στὴν σκοποβολή, ἔκανε δόλους νὰ ζηλεύουν τὰ ἄρματά του. Πολλοὶ τοῦ πρότειναν βλαμά μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ τοῦ ζητήσουν ὕστερα ἀνταλλαγὴ ἄρμάτων, ἀλλὰ αὐτὸς ἦταν ἔξυπνος, ὅπως ἦταν στὸ κάθε τι, τὸν ἀπαντοῦσε, διτὶ δὲν συνῆθιζε νὰ κάνῃ βλάμηδες, παρὰ ἐκείνους ποὺ εἶχε φάει μαζί τους «ψωμὶ κι ἄλας». Ἡ «μπαρούτι μὲ τὴ χούφτα», δογιμασμένους χρόνια στὴ φιλία κι ὅχι μέρες μόνο.

Οἱ καλεσμένοι τοῦ γάμου δὲν τὸν κοίταζαν οὔτε στὴν δημοφιὰ τοῦ προσώπου του, οὔτε στὰ πλούσιά του φρορέματα, οὔτε στὴν χρυσοκέντητη φέρμελή του, οὔτε στὰ κατάχρουσα καὶ πλατιὰ τσαπράζια, οὔτε στὸ χρυσόπλουμο σελάχι του, ἀλλὰ μόνο στ' ἄρματα: ντουφέκι, γιαταγάνι, χαρμπί, πιστόλες καὶ παλάσκες.

Κάποιος Ἀρβανίτης Μπέης τότε τὸν ρώτησε:

— Σὰν τί θὰ ἥθελες καπετάν — Βασίλη, νὰ δώσης τ' ἄρματά σου;

Κι δι παπούς μου διΒασίλης τὸν κοίταξε καλὰ—καλὰ ἀπ' τὸ κεφάλι ώς τὰ ποδάρια κι ὕστερα τοῦ εἶπε:

— Πῶς τὸ λὲν ἐκεῖνο ἐκεῖ πέραι τὸ βουνό;

— «Τομόρ»!

Τοῦ ἀπολογήθηκε δι Ἀρβανίτης.

— «Οποιος μπορέσῃ νὰ μοῦ δώκῃ ὅλο αὐτὸ τὸ βουνὸ χρυσάφι ἀπὸ τὴν κορφὴ ώς τὰ φιζοβούνια του, αὐτὸς θὰ λάβῃ ώς ἀνταλλαγμα τ' ἄρματά μου!»

— «Αὐτὸ θὰ εἰπῇ διτὶ δὲν τὰ πουλᾶς»

— «Τοῦ ξανάειπε ἀπέλπισμένος δι Ἀρβανίτης.

— «Καὶ ποιανοῦ μπορεῖ νὰ τοῦ περάσῃ ἀπὸ τὸ γοῦ, (τοῦ ἀποκρίθηκε δι παπούς μου δι Βασίλης), διτὶ ἐγὼ θὰ δώσω ζωντανὸς τ' ἄρματά μου μὲ χοήματα ἢ μὲ διτὶ ἄλλο; Είναι προστυχώτερο κι ἀτιμότερο πρᾶγμα στὸν κόσμο ἀπὸ τὸ νὰ πουλήσῃ κανεὶς τ' ἄρματα, ποὺ τὸν δούλεψαν, ποὺ τοῦ φύλαξαν τὸ κεφάλι ἀπὸ τοὺς δχτιούς; Τοῦ ἄρματα τοῦ καθενὸς εἶναι ἡ ἴστορία του. Τὸ ἔνα θυμίζει τὸν δχτιό ποὺ σκότωσε, τὸν δχτιό, ποὺ θὰ τούσβην τὴ ζωή, ἀν δὲν προλάβαινε νὰ τὸν σκοτώσῃ καὶ σὰν τὸ βλέπη, περηφανεύεται τὸ ἄλλο τοῦ θυμίζει τὴν

νπεράσπιση, ποὺ τοῦ είχε κάνει καὶ εἶναι ζωτανός· τὸ ἄλλο τὴ δόξα, ποὺ τοῦ είχε δώσει κι ἔγινε καπετάνος . . .

— «Ἐχεις δίκιο μὲ τὸ παραπάνω . . .

Τοῦ είπε οἱ Μπέης οἱ Ἀρβανίτης καὶ τραβήχτηκε.

«Οταν μιλούσαν αὐτοὶ οἱ δύο, ἔνα ἀρβανιτόπουλο, ὃς εἴ-
κοσι χρονῶν, Βηλιωράτης, ἀγγελος στὴν ὁμοοφριά, λαμπροφο-
ρεμένος, ἀγέρας στὴν περπατισιὰ καὶ λιοντάρι στὴν καρδιά,
μὲ τρεῖς λαβωματιὲς στὸ κορμὶ του, καθὼς ἐλεγαν πολλοὶ ἐκεῖ
ἄπὸ τοὺς καλεσμένους, τοὺς παρακολουθοῦσε σκεφτικὰ στὴν
διμιλία πούκαναν οἱ δυό τους, μὲ τ' αὐτὶ τεντωμένο, κάνοντας
τάχα ὅτι δὲν πρόσεχε καὶ κοιτάζοντας ἄλλοῦ. Ἰδόντας δμως
νῆστερα τὸν παππού μου τὸ Βασίλη νὰ κάθεται ἀνάμεσα στοὺς
πρώτους τοῦ γάμου, καὶ νὰ κουβεντιᾶῃ μὲ αὐτοὺς — τί ἄλλο
παρὰ γιὰ πολέμους καὶ γιὰ παλληκαρές, λύσαξε ἀπὸ τὸν πόθῳ
ν' ἀποχτήσῃ τὰ πολυθάμαχτα ἄρματά του καὶ παρακινούμε-
νος ἀπὸ τὸν ἄγραφο Νόμο ἐκείνου τοῦ καιροῦ στὰ μέρη μας.
ὅτι τ' ἄρματα τοῦ σκοτωμένου τάπαιρον δὲν νικητῆς — φονιάς
του, ἀδιάφορο κατὰ πόσο μπροσοῦσε νὰ θεωρηθῇ νικητῆς ἑνας
δολοφόνος, χωρὶς ἀφορμὴ ιμῆς καὶ χωρὶς πόλεμο, ἀδιάφορο
ἄν θὰ τὸν ἀφηναν νὰ ζήσῃ οἱ Βρυσαναῖ, ποὺ θὰ γινόταν
στὸ σπίτι τους ἔνα τέτοιο ἀναντρῷ φονικό, καὶ πῶς θὰ μπο-
ροῦσε νὰ βγῆ ζωντανὸς ἀπὸ ἐκεῖ, ἀδιάφορο ἀκόμα κι ἀν τὸν
τὸν ἐπαινοῦσαν οἱ δικοὶ του γιὰ μιὰ τέτοια δόλια κι ἀπιστη
παλληκαριά, λύσσαις, λέγω, τ' ἀρβανιτόπουλο ἀπὸ τὸν πόθῳ
ν' ἀποχτήσῃ καὶ νὰ φορέσῃ τ' ἄρματα τοῦ παπποῦ μου, τοῦ
Βασίλη, φίγανεται μπροστά του σὰν ἀστραπὴ μὲ σηκωμένη τὴν
μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ ἀσημένιες πιστόλες του στὸ χέρι του, τὴν
ἀκουμπάει στὰ στήθια τοῦ παποῦ μου τοῦ Βασίλη, καὶ τρα-
βάει τὸ σκάνταλο! Ὁ λύκος πέφτει, ἀλλὰ τ' ἀγιζότι δὲν παίρ-
νει φωτιά! Ὅλοι οἱ Ἀρβανίτες ποὺ ήταν μέσα σ' ἐκείνο
τὸ δοξάτο, ἀρπαξαν τ' ἀρβανιτόπουλο στὰ χέρια τους κι οἱ
Σουλιώτες κι ἄλλοι καλεσμένοι Χριστιανοὶ τραβήχτηκαν ἀμέ-
σως ξέμακρα, δῆλοι μαζί, μὲ τὰ χέρια στὶς πιστόλες κι ἔτοιμοι
νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ γάμο δῶς ἐχτροί, ἀν δὲν ἱκανοποιούνταν στὸ
πρόσωπο τοῦ σύνθησκού τους.

«Ο παππούς μου, οἱ Βασίλης, προχώρησε κι εἶπε στοὺς Ἀρ-
βανίτες, ποὺ είχαν πιάσει τὸ Βηλιωρόπουλο.

— «Μος ἐγγά ώδο βλέξερ!» (Μὴν τὸν πειράξετε ώρ' ἀδέρφια).

»Ἐνας ἀπὸ τοὺς Ἀρβανίτες, ὁ Μήτσο - Μπόνος ἔκουσμένος καὶ γιὰ τὸ ἀρχαῖο σπίτι του, προτάντων ὅμως γιὰ τὴν φρονιμάδα του, εἶπε :

— «Σοῦ τὸν παραδίνω στὰ χέρια σου, καπετάν Βασύλη, καὶ κάνε τον δ, τι θέλης . . . ».

Θαυμάζοντας τὴν ὁμορφιὰ τοῦ Βηλιωδόπουλου ὁ παππούς μου, ὁ Βασύλης, καὶ τὴν τόλμη του, ποὺ ἦταν πειδὲ μεγάλη κι ἀπὸ ἡρωϊσμό, εἶπε στὸν Μήτσο - Μπόνο :

— «Ἀφ' σ' τον λεύτερο ! »

»Οἱ Ἀρβανίτες νόμισαν, ὅτι ὁ παππούς μου, κατὰ τὸ δικαίωμα ποὺ εἶχε, θὰ τὸ σκότωνε τὸ Βηλιωδόπουλο καὶ τὸ ἄφησαν.

»Τὸ Βηλιωδόπουλο πέταξε τὴν ἀσημένια πιστόλα του ἐξω ἀπὸ τὸ παράθυρο λέγοντας :

— «Χαράμι τὲ κώφτ ! (Νὰ σου γίνη χαράμι !)

»Τότε τοῦ εἶπε ὁ παππούς μου ὁ Βασύλης :

— «Γιατί, ωρέ, θέλησες νὰ μὲ σκοτώσης ; Μὴν καὶ χρωστάει τὸ σπίτι μου αἴμα στὸ δικό σου καὶ θέλησες νὰ τὸ πάρῃς ἀπὸ μένα ; »

«Οχι ! τοῦ ἀπήντησε παρήφανα τὸ Βηλιωδόπουλο. Ο σκόπός μου ἦταν νὰ σὲ σκοτώσω γιὰ νὰ σου πάρω τ' ἄρματα, ἀφοῦ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ σὲ ξαρματώσω ζωντατό, οὔτε νὰ σου προσφέρω μαλαματένιο τὸ • Τομόδρ ἀπ' τὴ κορφὴ ὃς τὰ οἰζοβούνια του γιὰ νὰ μοῦ τὰ πουλήσῃς !

»Βλέποντας οἱ Ἀρβανίτες ὅτι δὲν εἶχε καμμιὰ λογικὴ αἰτία τὸ Βηλιωδόπουλο γιὰ κείνο ποὺ εἶχε κάνει, ζόχηκαν πᾶλι ἀπάνω του, ἀλλ' ὁ παππούς μου ὁ Βασύλης τοὺς ἔκναειτε :

— «Ἀφῆστε τον λεύτερο ! »

»Τὸν ἄφησαν λεύτερο γιὰ νὰ ίδουν ὃς ποῦ θὰ πήγαινε τὸ πακό . . .

»Τότε ὁ παππούς μου ὁ Βασύλης ἔκανάειτε στὸ Βηλιωδόπουλο :

— «Νὰ τὶς πιστόλες ! Νὰ καὶ τὸ γιαταγάνι μου ! Νὰ καὶ τὸ ντουφέκι μου ! Πάρτα δλα ! Σοῦ τὰ κάνω χαλάλι, σὰν τὸ γάλα τῆς μάνας μου, γιατ' εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ τὰ ντοπιάσῃς ποτέ ! »

»Οἱ Ἀρβανίτες καὶ οἱ Σουλιῶτες καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι καλεσμέ-

νοι ἔμειναν μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ γιὰ τὴν ἀνεπάντεκη αὐτὴν λύσην.

«Παίρνοντας τὸ ἄρματα τοῦ παπποῦ μου τοῦ Βασίλη, τὸ Βηλιωδόπουλο ἔγινε ἄφαντο ἀπὸ τὸ γάμο, κι ἔτσι γύρισε μὲ ξένα ἄρματα στὸ σπίτι ὁ παππούς μου ὁ Βασίλης! Τὸ ντουφέκι τοῦ τόχε χαρίσει ὁ Βρυώνης, τὸ γιαταγάνι ὁ Μῆτσο-Μπένος, τὶς πιστόλες καὶ τὶς παλάσκες ὁ πατέρας τοῦ Βηλιωδόπουλου πούρθε ἀργότερα καὶ στὸ σπίτι μας κι ἔγινε βλάμης του, καὶ τὸ χαρμπὶ ὁ Γιάζο-Μπούζης».

«Ἐτσι λοιπὸν χάθηκαν τὰ καθαυτὸ ἄρματα τοῦ παπποῦ μου, κι ἀπὸ τότε πιάσαμε βλαμιὰ καὶ μὲ τὸ σπίτι τοῦ Βηλιώρα».

“Υστερα ἀπ’ αὐτὴν τὴν ἴστορία ὁ πατέρας μου δὲ θέλησε νὰ εἰπῇ ἄλλη καὶ ἐγὼ ἀποκοιμήθηκα.

X. Χριστοβασίλης

ΑΝΑΣΤΗΜΕΝΟΣ

Οξένος νύχτα ἔμπαινε στὴ χώρα. Τὰ φῶτα ἀκόμα γέμιζαν τὴν ἀγορά, κι ὁ δρόμος ἀδειος, γιατὶ ὁ κόσμος εἶχε τραβηγτῆ, δεχόταν τὸ κουρασμένο βῆμα, τὸ συρτό, τοῦ γέρου. Στὸ σταυροδόροι δίστασε γιὰ μιὰ στιγμὴ καὶ μπῆκε σ’ ἓνα καφενεῖο. “Ενας μονάχα ἔκει πελάτης κάπνιζε τὸν ἀργιλέ του. Γέρος κι αὐτός, στοῦ μαγαζιοῦ τὸ βάθος καθισμένος, τίποτε δὲν πρόσεχε.

Κάθισε ὁ ξένος, ἀσειστος, στὸν καναπέ, σωρός. Τέλος ὁ καφετεζής πρόβαλε ἀπὸ κάτου εἰδε τὸν ἀγνωστο, κι ἀργὸς πῆγε κοντά του.

— Απὸ ποῦ, ψυχοπατέρα; Θέλεις μαστίζα; Ούτησε.

— Απὸ μακριὰ πολύ, παιδί μου...

— Φαίνεσαι τουρκομερίτης...

— Ο γέρος κόμπιασε.

— Όχι, είμαι ἀπὸ δῶ, είπε τέλος.

— Μεσολογγίτης είσαι; Πῶς σὲ λένε; Θά λείπης πολλὰ χρόνια ἀπὸ δωπέρα. . .

— Δὲ μὲ γνωρίζεις ; εἰπε δὲ γέρος.

Καὶ τὰ μάτια του στηλώνονταν ἀκίνητα.

— Πῶς νὰ σὲ γνωρίσω, χριστιανέ ; "Οὐλι ποὺ εἶμαι ξένος κι ἔγώ, φερτός σ' αὐτὸν τὸν τόπο, ἀλλὰ ποῦ νὰ σὲ ξαίρω ; Πόσα χρόνια λείπεις ἀπὸ δῶ ;

— Πενήντα χρόνια . . .

“Ο καφφετζῆς γέλασε δυνατά. Γύρισε κατὰ τὸν ἄλλο γέρο μὲ τὸ ναργιλὲ καὶ φώναξε :

— Δὲν ἀκοῦς ἐδῶ τί γίνεται, γέρο Μάνθο ; "Ελα σιμότερα. Νὰ ξνας Μεσολογγίτης, ποὺ λείπει πενήντα χρόνια ἀπὸ τὸν τόπο του !

“Ο Μάνθος ξύπνησε ἀπὸ τὸ δύνειρο του. "Ορθὸς καὶ μὲ τὸ ναργιλὲ στὸ χέρι, πῆγε κοντά καὶ κοίταξε τὸν ξένο μὲ θολὴ ματιά.

— Ποιὸς εἶσαι ; τὸν φώτησε.

— Ποιὸς ζῆ ἀπὸ τοὺς Χαϊδούληδες ;

“Απὸ τοὺς Χαϊδούληδες : . . . Κανεὶς . . . γιατὶ φωτᾶς ; "Ο Γιωργος δὲ Χαϊδούλης χάθηκε στὴν ἔξοδο. "Ηταν ἀγαπημένος μου. . . θιὸς σχωρέσ' τονε. Τὸ ἄλλα τὸ ἀδέρφια πέθαναν. "Ο Μῆτρος ξούσε ὥσα μὲ πέρσι. Ρήμαξε τὸ σπίτι τους . . .

“Ο ξένος ἀναστέναξε βαθιά. Κάτι εἴπε κι ἀναδάκρυσε.

— Ποιὸς εἶσαι ; "Ο Μάνθος ξαναρώτησε.

— Μάνθε Αὐγέρη μὲ γνωρίζεις ; εἴπε δὲ γέρος.

“Εκαμε νὰ σηκωθῆ καὶ ξανάπεσε.

— Ποιὸς εἶσαι, ὡρέ ; "Ο Μάνθος ξαναρώτησε ἀγρια. Καὶ τώρα ξύπναγε ἀπὸ τοῦ ναργιλὲ τὴ ζάλη.

— "Ο Γιωργος δὲ Χαϊδούλης . . .

“Ο ναργιλὲς ἔφυγε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ γέρο Μάνθο καὶ συντίφτηκε. "Ο ἴδιος ἔκαμε νὰ πέσῃ.

— "Ωρέ, εἴπε, ζῆς, δὲν πέθανες ; "Εσὺ δὲν χάθηκες στὴν ἔξοδο ; Μαζὶ δὲν ήμαστε ; Δός μου σημάδια ξάστερα !

— Κεῖ ποὺ πηγαίναμε νὰ βγοῦμε, θυμᾶσαι μὲ τὸ «πίσω», χωριστήκαμε. Δὲ μὲ ἀκουσες ἐσὺ καλότυχε, καὶ τράβηξες ὁμπρός. Καὶ γύρισα καὶ ξαναμπῆκα μὲ τοὺς ἄλλους . . . Κλειστήκαμε στὸν Ἀνεμόμυλο . . . Δυὸ μέρες πολεμήσαμε· τὴν Τοίτη νύχτα βγήκαμε κάμποσοι. Καὶ μᾶς πιάσανε στὴ λίμνη . . . Σκλάβο μὲ κρατήσανε στὴν Ἀραπιά . . . καὶ τώρα γύρισα . . .

Τὰ δυὸ ψερόντια ἀγκαλιασμένα κλαίγανε. Κόσμος πολὺς συ-

νάχτηκε. Τὸν ἐσήκωσαν τὸ Γιῶργο καὶ τὸν πῆραν στῶν Χαϊδούληδων τὸ οῷμόσπιτο.

Ἐκεῖ, σ' ἔνα παλιόστρωμα πεσμένος, ἔβλεπε τὸν κόσμο ποὺ μπαινόβγαινε. Κι ἔλεγε τὰ βάσανά του καὶ παραμιλοῦσε κάποτε.

Γ. Βλαχογιάννης

Η ΧΑΪΔΩ

Tρέμω σὰ συλλογίζωμε τὴ Χάϊδω τὴ Σουλιωτοπούλα.

Δειλὸς στὴ θήμησή της, μοιάζω μὲ τοὺς Τούρκους ποὺ τρέμανε καὶ τ' ὄνομά της ἵσα μὲ τοῦ σπαθιοῦ της τὴ λαβωματιά.

Θολὴ τὴν ἔκω μπρός μου τὴν παρθένα, ἀνταριασμένη κι ἄγνωση, σὰν τὴ μορφὴ τὴ χαλασμένη ποὺ δείχνει τὸ λειψόγιομο φεγγάρι, ἀνάμεσα στὰ σύγνεφα, τρικυμιστό.

—Τί ἥταν ἡ Χάϊδω ; Θειά, ωτοῦσα τὴν Πανάγιω, τὴν παλιὰ Σουλιώτισα.

—“Η Χάϊδω τί ἥταν ; Μὴ μὲ ωτᾶς, δὲν ξαίρω δὲν τὴν ἔφτασα ! ἔλεγε ἡ θειὰ Πανάγιω, κι ἔτρεμε τὸ χεῖλος της. Ἡταν πλάσμα ἀνθρωπινό, ἥταν ξωτικό, κανεὶς δὲν ξαίρει. Κόρη, ἔτοιμη νυφούλα, ὅχι καμμιὰ γριά. Κι δυορφη σὰν εἰκόνισμα Μονάχα αὐτό ! “Η μάνα μου τὴ γνώρισε, καὶ δὲ μποροῦσε ἄλλο νὰ πῆ . . .

Καὶ σώπαινε ἡ Πανάγιω. “Υστερα ξανάρχιζε.

—Ποιὰ ἥταν τοῦ κορμιοῦ της τὰ γνωρίσματα ; Τὰ μάτια καὶ τὰ χεῖλη της ; Τὰ λόγια της καὶ τὰ καμώματὰ της ; Γέλασε ποτέ ; Κι ἀγάπησε ; Κανεὶς δὲ βρέθηκε νὰ πῆ κανεὶς δὲν ἀποτόλμησε ! “Ολοι, Σουλιώτες καὶ Σουλιώτισες, ἔνα μονάχο ξέραν καὶ τ' ὠρκιζόταν : ‘Η Χάϊδω πήγαινε στὸν πόλεμο δλομόναχη ! Κινοῦσε ἀθώρητη ἀσυνόδευτη, καὶ πήγαινε. Ἀντίκου οἱ Ἄρβανίτες, ἀφοῦ μῆνες κράτησαν τὸν πόλεμο καὶ σφίξανε στενὰ τὸ Σουύλι, ἔξαφνα δείλιασαν. Τοὺς παίρναν οἱ Σουλιώτες ἄκοπα, μὲ τὸ ντουφέκι, ὅχι μὲ τὸ σπαθί. Συγνὰ τοὺς βλέπανε νὰ φεύγουν ἀκυνήγητοι, σὰν τὰ ζαρκάδια ποὺ ἔχουν τὸ φόβο τους δχτρὸ μέσ' τὴν καρδιά τους. Οἱ Σουλιώτες ἀποροῦσαν νοιώ-

θανε κι αὐτοὶ μιὰ ἀλλόκοτη λαχτάρα μέσα τους. Φωνάζανε τοὺς Τούρκους νὰ γυρίσουνε.— «Σταθῆτε νὰ πολεμήσετε! Τί φεύγετε;» τοὺς λέγανε. Καὶ περιγράφανε μιὰ φοβερὴ γυναικά. Ἡταν ἡ Χάϊδω. Κι ὅμως κανένας ἀπὸ τοὺς Σουλιῶτες δὲν τὴν ἔβλεπε. Τὸ βράδυ, ἀμα γυρίζανε στὸ Σούλι, ἡ Χάϊδω ἥταν ἐκεῖ! Μονάχη κι ἀμύλητη ἀγριωπή, ἀγνώριστη, σὰ νὰ ἔγενοιςε ἀπὸ ἀρδώστεια φοβερή. Παραλλαγμένη, σὰ νάχε περάσει ἀπὸ δοκιμὴ θανατεογή.

Τέτοια ἥταν ἡ Χάϊδω. Κάτι σὰν ὄλλο πλάσμα παρὰ ἀνθρωπὸν (ἔλεγε ἡ θειά Πανάγιω). Καὶ δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ λόγια μοναχὰ τὰ περασμένα ποὺ ἀκουσα καὶ τὴ στοχάζομαι ἔτσι. Ἡ ἕδια ἡ μάνα μου ἔλεγε συχνά: «Ἡ Χάϊδω ἥταν ἔνα φάντασμα, ἵσως καμμιὰ ψυχὴ τρισάγια, ποὺ ἤρθε νὰ μᾶς βοηθήσῃ, ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σταλτή. Κι ἵσως ἡ Παναγιὰ Παρθένα πῆρε τὴ μορφή της. Τώρα, ὅσο τὸ συλλογίζομαι καὶ τὸ πιστεύω πιὸ πολύ. «Ομως καὶ τότε ποὺ τὴν εἴχαμε δλόσωμη μπροστά μας ποὺ ζοῦσε καὶ πολεμοῦσε γιὰ τὸ Σούλι, καὶ τότε, κανεὶς δὲν τήνε νόμιζε τὴ Χάϊδω ἀληθινή, μὲ σάρκα καὶ μὲ αἷμα. ቩ Χάϊδω καὶ ζωντανή, ἥταν ἔνα φάντασμα θεόσταλτο».

Τρέμω σὰ συλλογίζωμαι τὴ Χάϊδω τὴ Σευλιωτοπούλα.

Γ. Βλαχογιάννης

Νεοελληνικά Αναγνώσματα Εἰο. Δημητρακοπούλου καὶ
Μαρίας Πολυμενάκου ἐκδ. Γ'.

6

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐωὴ τοῦ ὑψαίδρου

Ο ΤΡΥΓΟΣ

Οταν ἀνθίζει² ή ἀγοράμπελη κι ἀπλώνει τὰ κλαδιά της
Στὸ σχοῖνο, στὸ χαμόδενδρο, στοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια,
Στὰ οέμματα τοῦ ποταμοῦ, στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ βράχου,
Κι ἀγέραν, κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάση πέρα ὡς πέρα
Τιομάζει ἀπὸ μοσχοβολιὰ μὲ τὸν ἀνασασιμό της.
Πυκνὸ πυκνὸ κι δλόμανδο μελισσολοΐ πετιέται
Μέσο³ ἀπὸ βράχους καὶ κρινιά, μεσο⁴ ἀπὸ ἐριμές καὶ κήπους,
Καὶ τὸ ἄνθη της μοσκολογῆ καὶ παίρνει τὸν ἀγνό τους,
Καὶ διαλαλάει μὲ ἔνα βοητὸ τὸν ἀναγαλλιασμό τους,
Ἐτσι οἱ κοπέλλες τοῦ χωριοῦ πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια
Κι εἰς κάμπους κι εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι ὅπ⁵ εἶναι ἀμπέλια
Μὲ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μὲ τὰ βατοκόπια [τρέχουν
Καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χιρόες, ὅταν ἀρχίζει ὁ τρύγος.
Ἀναταράζονται οἱ ἐριμές, ἀχολογοῦν τὰ ἀμπέλια,
Λὲς κι ἀπὸ κάθε πέτρα δρθῆ, λές κι ἀπὸ κάθε βάτον
Ὀποῦ στὸ χόρτο σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνει.
Ποάσινη ἀπλώνεται ή φυτειὰ κι οἱ φάγες μεστωμένες
Μαῦρες καὶ κίτρινες, ζανθίες, μαυρολογοῦν, γναλίζουν
Στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἥλιου ὅπ⁶ ἀνατέλλει.

Σὰν μαῖρα μάτια, σὰ χοντρὰ κλωνιὰ μαργαριτάρια.
Οἱ βέργες οἱ καμαρωτὲς λαμποκοποῦν κι ἐκεῖνες.
Κι οἱ περογλιές ξαπλώνονται στὰ δίπλατα κρεββάτια
Καὶ στὴν πυκνή τους χλωρασιὰ καὶ στὸν βαθὺ τους ἵσκιο
Τὴν ἴδωμένην ἀργατιὰ δροσίζουν, ἀνασαίνουν.
Τὴν ἀργατιὰ ποὺ δλημερὶς δλο τρυγάει κι ἀπλώνει,
Τὴν ἀργατιὰ ποὺ λαχταρᾶ πότε νὰ πέσῃ δ ἥλιος,
Πότε νὰ ἵσκιώσουν τὰ φιζά νὰ δροσερέψῃ δ κάμπος.
Νάτος δ ἥλιος ποὺ ἔπεσε καὶ πάει νὰ βασιλέψῃ,
Νάτα ποὺ ἵσκιώσαν τὰ φιζά, καὶ δροσερεύει δ κάμπος.
‘Ο ἥλιος χάθη δλότελα καὶ τὰ βουνά σουρπῶσαν.
Θόλωσαν τ’ ἀνοιχτά νερὰ κι ἀπάνω βγῆκαν τ’ ἀστρα
Διπλὰ ἀνασαίν’ ἡ ἀργατιὰ κι ἀπαρατάει τὸ ἔργο,
Κι ἐκεῖ ποὺ κληματόβεργες κι ἀπὸ παλιούρια φράχτες
Καλύβι δλόρδο πλέκουνε, δεῖπνον ἀπλὸν κυκλώνουν
Καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνο τους φωτάει θαμπὸ λυχνάρι.
‘Υστερα εἰς κάθε μιὰ φυτειά, κάθε δχτι, κάθε ἀμπέλι
Τρανές ἀνάβονται φωτιὲς μέσ’ στ’ ἀπλωτὸ σκοτάδι
‘Ολόῳρα δλόῳρ’ ἀπ’ τὶς φωτιὲς σταίνουν χορὸς οἱ κοπέλλες.
Στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι οἱ νιοί, κι ἀπὸ δλους ἔνας
Τοὺς συνοδεύει στὸ χορὸ μ’ ἔνα ἀπαλὸ τραγούδι
Καὶ μ’ ἔνα λάλημα γλυκὸ γλυκὸ τοῦ ταμπουρᾶ του,
‘Ως ποὺ τ’ ἀστέρια τ’ οὐρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν.
Καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορπᾶν οἱ δουλευτάδες,
Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιὰ κι ἀποσταμένοι γέροντουν,
Κ’ ἐκεῖ ποὺ σβύνονται οἱ φωτιές, ἔρμες, ἀνάρια ἀνάρια,
Τὸ νυχτοπούλι τ’ ἄγρυπνο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει,
‘Ως ποὺ νὰ σκάσῃ δ αὐγερινὸς ποὺ θὰ ξυπνήσουν πάλι,
Πάλι στὸ ἔργο τους νὰ μποῦν, στὸ ζηλευμένον τρύγο.

K. Κρυστάλλης

ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ ΑΠ' ΤΟ ΧΩΡΙΟ

I. ΨΩΜΩΣΑΝ ΟΙ ΚΑΡΠΟΙ

Ο ήλιος ἀπλώνει τὶς καρτερὲς ἀχτίδες του, σὰ πνιγηθὲ δίχτια καὶ τὰ κρατεῖ ὅλα ναρκωμένα ἀπὸ τὸ φλογερὸ πέρασμά του. Ἀπὸ παντοῦ ἀναδίδεται μιὰ λάβρα ποὺ σὲ χτυπάει πύρινη στὰ μοῦτρα. Ὡς κι οἱ πέτρες ἀκόμα κατίνε.

Ἡ φύση γύρω εἶναι χαύνη σὰν ὑπνωτισμένη. Μόνο ὁ τξίτζικας ἀκούγεται, κι ὅσο ἡ πύρα δυναμώνει, τόσο τὸ μονότονο τραγούδι του γίνεται ἐπίμονο καὶ ζωηρό, π' ἀχολογάει ὅλος ὁ τόπος.

"Εφτασε τὸ Καλοκαίρι.

Τὰ γεννήματα γίνηκαν, πῆραν ψωμί, ψήμηκαν καλὰ τὰ στάχυα του, ποὺ καρπισμένα γέρονται στὴ γῆ. Τ' ἀπόγιομα, ποὺ σηκώνεται δροσερὸς μαΐστρος, κουνιόνται ἀνάλαφρα πέρα δῶθε καὶ οἱ κανονικὲς ἀραδαριές τους μοιάζουν μὲ ουθικοὺς κυματισμούς. Ἀπὸ παντοῦ ἀναδίνεται ἔνας ζωηρὸς ψίθυρος: ἡ σπαστιὰ μὲ μιᾶ φωνὴ καὶ μὲ μιὰ κίνηση λέει τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς, τῆς αἰώνιας κι ἀκατάλυτης . . .

Κ' ὅσο βραδιάζει, ὅλα σαλεύουν καὶ ἀναδεύονται πιὸ λέφτερα, ἀπαλλαγμένα ἀπὸ τὸ πύρινο ἀγκάλιασμα.

Σ' ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ πηγαίνοέρχονται τὰ φωτερὰ καὶ κάπου κάπου καὶ κάνας φούρονος στέλνει μακριὰ τὴ λάμψη του. Παντοῦ κάνονται ἑτοιμασίες, γιατὶ τὸ ταχιδὲ θάρχίσουντε τὸ θέρο. Ἡρθε ἡ στιγμὴ ἡ πιὸ γλυκιὰ γιὰ τοὺς γεωργούς, ποὺ θα πολάψουν τοὺς κόπους τους καὶ θὰ ξεπλεγωθοῦν τὰ βάσανά τους κι ὅλοι τους, βαθιὰ συγκινημένοι ἀπὸ τὴ γλυκαπαντοχή, δὲν μποροῦν νὰ κοιμηθοῦν.

II. ΧΕΡΙΕΣ ΧΕΡΟΒΟΛΑ

Τάστραι σβύνονται ἔνα καὶ τὸ φεγγαρόφωτο τώρα πλιάξ ξαφανίστηκε ὅλότελα μπροστὰ στὸ φώτισμα τῆς χαραυγῆς, ὅπως καταπίνεται τὸ φῶς ἔνοῦ κεριοῦ στὴ δυνατὴ λάμψη μιᾶς λάμ-

πας. Αὐτὴν τὴν ὥρα φτάσανε οἱ χωρικοὶ στὴν Περαμεριὰ καὶ ἀπὸ ζίλια δυὸς σοκάκια καὶ παραδόμια, διαμοιραστήκανε στὴν σπαρτιά, ὃ καθένας στὸ δικό του χωράφι! Ξεφρότωσαν τὰ μπαγάδια τους, κρέμασαν τὰ φαγόφωμα στὰ δέντρα καὶ σκέπασαν τὶς βαρέλες μὲ τὸ νερὸν γιὰ νὰ μὴν κόψῃ καὶ χλιάνη ἀπὸ τὴν κάρφα, ἔδεσαν σὲ ζεροὺς τὰ ζά τους κι ἀπὸ ἀρχίνησαν νὰ θερίζουν. Τὰ δρέπανα, τροχισμένα, κόβουν κόβουν ἀκόρταγα. "Ενα δυνατὸ τρίξιμο ἀκούγεται ποὺ φαίνεται πὼς βγαίνει ἀπὸ τὴν καλαμιὰ ποὺ μένει. "Ισως καὶ νάναι τὸ παράτονό της, γιατὶ τὴ χωρίζουν ἀπὸ τὸν καρπό, ποὺ ἔφτα μάνυνος τὸν κράτησε μέσα της καὶ τὸν έθρεψε, δύνοντάς του καὶ τὴν τελευταία σταλιὰ τῆς ζωῆς της καὶ τῆς δόναμής της... .

Στὸ χωράφι τοῦ μπάριτα Φώτη οἱ ζεριὲς (ὅσ' ἀστάχνα χρουμπούλιαζει μὲ μιὰ τὸ ζερβὶ ζέρι καὶ τὰ κόβει τ' ἄλλο μὲ μιὰ δραπανιὰ) δένονται συνδὸ - συντρεῖς καὶ γίνονται ζερόβολα, πού, σωρωμένα τόπους τόπους, φτειάνουν τὶς ζεροβολιές.

Μπροστὰ θερίζουν ἡ Χρυσάνθη, ἡ νύφη της κι ὁ Γιώργης καὶ παραπίσω ὁ Θοδωράκης, ἄλλος γιὸς τοῦ μπάριτα Φώτη μικρότερος ἀπὸ τὸ Γιώργη καὶ τὴ Χρυσάνθη, ἀγκαλιάζει τὰ ζερόβολα ὅπως τὸν δόηγάει ὁ πατέρας του. Παίρνει τὰ ζερόβολα ἔνα καὶ τὰ σφίγγει ἀπάνου του, καλοκτισμένα τόνα μὲ τ' ἄλλο σταυρωτά, ἔτσι ποὺ νὰ κρύβεται μέσα ὁ καρπὸς τ' ἀστακοῦ γιὰ νὰ μὴν τρίβεται καὶ σκορπάῃ, τὰ φορτώνει καὶ τὰ πάει ἀπόνα μέρος σ' ἄλλο.

Οἱ λάκκες γιομίζουν ἀγκαλιές. "Οπως εἶναι ὀχτὸς ὀχτὸς πιθωμένες στὴ σειρά, ξεωργίζουν σὰ μπουλουκάκια πρόβατα ποὺ βόσκουν ἀσάλευτα καὶ χωρίς κονδούνια.

Τόπο τόπο πισογυρίζει ὁ Θοδωράκης κι ἀπανωταριάζοντας δυὸς δυὸς τὶς ἀγκαλιές, τὶς δένει μὲ τὰ καλοστοιμένα βούρλινα δεματικὰ καὶ φτειάνει τὰ δεμάτια, ποὺ τὰ φορτώνει στ' ἀλογα ὁ Δημήτρης καὶ τὰ κουβαλάει στ' ἀλώνι.

"Ολοι δουλεύουν, ἴδρωνον καὶ μοχτᾶν. Κανένας δὲ μένει ἀργός. Κι ὁ γέρος ἀκόμα βοηθάει. Μονάχη τσούζοντας ἡ κάψια τραβιέται στὸν λόσκιο ἐνὸς πρίνου κι ἀγναντεύει μὲ συγκίνηση καὶ κρυφοζαρὰ τὰ παιδιά του.

Κοντεύει μεσημέρι κι ὁ ἥλιος φλογίζει. Οἱ ἀργατιὲς τραβιοῦνται στοὺς παχιόσκους πρίνους, τρῶνε καὶ στερνὰ ξεκουράζονται ἡ κοιμοῦνται ὡς ἀπόγευμα, ποὺ δροσίζει. Τότε, ξαπο-

σταυμένοι, ἀρχίζουν μὲ νέα διάθεση κι ὅρεξη τὴ δουλειά, ὡς τὸ βράδυ, ποὺ ἀπλώνει ἡ νύχτα τὰ μαῦρα φτερά της καὶ δὲ βλέπουν πλειὰ νὰ θερίσουν.

Κοιμήθηκαν στ' ἄλωνια καὶ ἔακολούθησαν καὶ τὶς ἄλλες ἡμέρες νὰ θερίζουν, νὰ δένουν καὶ νὰ κουβαλοῦν. Κάπου κάπου, ἀμα ἥταν παραγινομένο τὸ γένημα, τὸ θέριζαν τὴ νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι ἢ τὴν κονταυγὴ ποὺ λούρωνε καὶ δὲν τριβόταν διαρρόπος του.

Δέκα ημέρες σὰν νὰ ζωντάνεψαν οἱ λάκκες καὶ ν' ἀπλώσανε μύρια χέρια . . .

Τὰ δεμάτια τὰ κουβάλησαν πλειὰ καὶ τὰ θημώνιασαν γύρω γύρω στ' ἄλωνια. "Αλλα εἶναι ἀπλωμένα μέσα, λυτά, ἔνα χερόβιολο, ἔτοιμα γιὰ ν' ἀλωνιστοῦνε, ἀμα καλιαστοῦν οἱ βάρδιες, ἀμα σμίξουν οἱ βαλμάδες τ' ἄλογά τους καὶ γίνουν διμάδες.

Τώρα τὰ θερισμένα χωράφια γιομίσανε γιδοπρόβατα, ἀληθινὰ μπουλούκια, ποὺ βόσκουν ἀσταμάτηγα στὶς καλαμιές, κι ὅπως σεριανοῦν, πεζοῦλες ἀχολογοῦν, βουνόραζες, πλαγιοβούνια, χοῦνες καὶ λαγκαδιές ἀπ' τὸν ἥχο τὸν κουδουνιῶν . . .

K. Μαρίνης

Ο ΓΕΡΟΒΟΣΚΟΣ

Πόσα χρόνια πέρασα
Κι ἀσπρισα καὶ γέρασα
Πάνω στὰ ψηλώματα
Βόσκοντας τὰ πρόβατα !

Τὶς κορυφὲς ἐπάτησα
Καὶ νυχτοπερπάτησα
Καὶ σὲ δέντρα γέρικα
Εἶδα κι εἶδα ἀγερικά.

Σὲ ψηλὲς ἀνηφοριὲς
Σὰν κοτσύφη ἐχύθηκα,
Κι ἔπεσα σὲ ορεατιὲς
Καὶ λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στὴ καπότα μου
—Φορεσιὰ καὶ στρῶμα μου.—
Εἶδα ὀνείρατα, γυρτός,
Ξυπνητὸς καὶ κοιμιστός.

Σ' ἀττοράχη ἐσκάλωσα,
Μὲ τὸ λύκο ἐμάλωσα
Κι ἄναιψα τρανές φωτιές
Σὲ τετράφηλες κορφές

Εἶδα τὸ ἄστροι στὸ βουνὸ
Ποὺ τὸ λὲν αὐγεοινὸ
Καὶ στὴν καθαρὴ βραδιὰ
Χόρτασα τὴν ξατεριά.

Μύρμηγκα δὲ ζήμιωσα
Κι ἀνθρώπο δὲ θύμωσα.
Πῆρα τὰ μικρὰ τὸ ἀρνιὰ
Σὰν παιδιὰ στὴν ἀγκαλιά.

Μιὰ ζωὴν ἐπέρασα
Κι εἴπ' ὁ Θεὸς καὶ γέρασα
Καὶ τὸ χιόνι τὸ πολὺ[¶]
Μούπεσε στὴν κεφαλή.

"Αὕτε προβατάκια μου,
Περπατᾶτε, ἀρνάκια μου,
Πάμετε σιγὰ σιγὰ
Καὶ μᾶς πῆρεν ἡ βραδιά.

Z. Παπαντωνίου

Η ΘΑΛΑΣΣΑ

Απὸ μικρὸς τὴν ἀγαποῦσα τὴν θάλασσα. Τὰ πρῶτα βῆματά μου νὰ εἰπῆς, στὸ νερὸ τὰ ἔκαμα. Τὸ πρῶτο μου παιγνίδι ἦταν ἕνα κουτὶ ἀπὸ λουμίνια μὲ ἕνα ξυλάκι δρόθο στὴ μέση γιὰ κατάρτι, μὲ δυὸ κλωστὲς γιὰ παλαμάρια, ἕνα φύλλο χαρτὶ γιὰ πανάκι καὶ μὲ τὴν πύρινη φαντασία μου ποὺ τὸ ἔκανε μπάρκο τρικούβερτο. Πήγα καὶ τὸ ἔρριξα στὴ θάλασσα μὲ καρδιοχτύπι· Ἀν θέλῃς ἡμουν κι ἐγὼ ἔκει μέσα. Μόλις διώρει τὸ ἀπίθωσα καὶ βούλιαξε στὸν πάτο. Μὰ δὲν ἀργησα νὰ κάμω μεγαλύτερο ἀπὸ σανίδια. Ο ταρσανὸς γιὰ τοῦτο ἦταν στὸ λιμανάκι τοῦ "Αἴνικόλα. Τὸ ἔρριξα στὴ θάλασσα καὶ τ' ἀκολούθησα κολυμπώντας ὡς τὴν ἐμπατὴ τοῦ λιμονιοῦ ποὺ τὸ πῆρε τὸ φέμα μακριά. Ἀργότερα ἔγινα πρῶτος στὸ κουπί, στὸ κολύμπι πρῶτος τὰ λέπια μοῦ ἔλειπαν.

— Μωρὲ γειά σου καὶ σὺ θὰ μᾶς ντροπιάσης ὅλους! ἔλεγαν οἱ γέροντες, ὅταν μὲ ἔβλεπαν νὰ τσαλαβουτῶ σὰν δέλφινας.

"Ἐγὼ καμάρωνα καὶ πίστενα νὰ δεῖξω προφητικὰ τὰ λόγια τους. Τὰ βιβλία — πήγαινα στὸ Σζολαρχεῖο θυμοῦμαι — τὰ ἔλεισα γιὰ πάντα τίποτα δὲν ἔβοισκα μέσα νὰ συμφωνῇ μὲ τὸν πόθο μου. Ἐνῶ ἔεινα ποὺ εἶχα γύρω μου, ψυχωμένα κι ἀψυχα, μοῦ ἔλεγαν μύρια. Οἱ ναῦτες μὲ τὰ ἥλιοκαμένα τους πρόσωπα καὶ τὰ φανταχτὰ φοῦχα· οἱ γέροντες μὲ τὰ διηγήματά τους· τὰ Ἑύλα μὲ τὴ γιναπήτη κορμοστασιά, οἱ λυγερὲς μὲ τὰ τραγούδια τους:

"Ομορφος πούν ὡνι δ γεμιτζής, ὅταν βραχῆ κι ἀλλάξῃ
καὶ βάλῃ τ' ἀσπρὰ φοῦχα του καὶ στὸ τιμόνι κάτση.

Τὸ ἄκωνα ἀπὸ τὴν κούνια μου κι ἔλεγα πὼς ἦταν ἡ φωνὴ τοῦ νησιοῦ μαζ., ποὺ παφακινοῦσε τὸν ἄντρες στὴ θαλασσινὴ ζωή. Ἐλέγα κι ἐγὼ πότε νὰ γίνω γεμιτζής καὶ νὰ κάτσω θαλασσοβρεμένος στὸ τιμόνι. Θὰ γινόμουν ὁμορφος τότε, παλλήκαρος σωστός· θὰ μὲ καμάρωνε τὸ νησί. Ναί, τὴν ἀγαποῦσα τὴν θάλασσα! Τὴν ἔβλεπα νὰ ἀπλώνεται ἀπὸ τ' ἀκρωτήρι ὡς

πέρα, πέρα μακριά, νὰ χάνεται στὰ οὐρανοθέμελα σὰν ζαφειρένια πλάκα στρωτή, βουβὴ ποὺ πάσχει νὰ μάθω τὸ μυστικό της. Τὴν ἔβλεπα, δργισμένη ἀλλοτε νὰ δέρνη μὲ ἀφροὺς τὸ ἀκρογιάλι, νὰ καβαλικεύῃ τὰ χάλαρα, νὰ σκαλώνῃ στὶς σπηλιές, νὰ βροντᾶ καὶ νὰ ἥχάνη, λέσ καὶ ζητοῦσε νὰ φτάσῃ στὴν καρδιὰ τῆς γῆς γιὰ νὰ σβύσῃ τὶς φωτιές της. Κι ἔτοεχα μεθυσμένος νὰ παίξω μαζύ της, νὰ τὴ μυμώσω, νὰ τὴν ἀναγκάσω νὰ μὲ κυνηγήσῃ, νὰ νιώσω τὸν ἀφρό της ἀπάνω μου, δπως πειράζουμε ἀλυσοδεμένα τὸ ἄγριμα. Καὶ ὅταν ἔβλεπα καράβι νὰ σηκώνῃ τὴν ἄγκυρα, νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὸ λιμάνι καὶ ν' ἀρμενίζῃ στὸ ἀνοιχτά ὅταν ἀκούα τὶς φωνὲς τῶν ναυτῶν. ή ψυχή μου πετοῦσε θλιβερὸ πουλάκι ἀπάνω του. Τὰ σταχτόμαυρα πανιά, τὰ ὄλιοφούσκωτα σχοινιά τὰ κοντυλογραμμένα, τὰ πόμολα ποὺ ἀφηναν φωτεινὴ γραμμὴ ψηλά μὲ ἔκραζαν νὰ πάω μαζί τους, μοῦ ἔταξαν ἀλλους τόπους, ἀνθρώπους ἀλλους, πλόύτη, καρές. Καὶ νυχτοήμερα ή ψυχή μου κατάντησε ἀλλον πόθο νὰ μὴν ἔη παρὰ τὸ ταξίδι. *Ακόμη καὶ τὴν ὁρα πὸν ἐρχόταν πικρὸ χαμπέρι στὸ νησὶ καὶ δὲ πνιγμὸς πλάκωνε τὶς ψυχὲς ὅλων καὶ χυνόταν βουβὴ ή θλύψῃ ἀπὸ τὰ ζαρωμένα μέτωπα ὡς τὸ ἄψυχα λιθάρια τῆς ἀκρογιαλιᾶς· ὅταν ἔβλεπα τὰ δρφανόπαιδα στοὺς δρόμους καὶ τὶς γυναικες μαυροφόρες, ἀπαρηγόρητες τὶς ἀρραβωνιαστικές, ὅταν ἀκούγα νὰ διηγοῦνται, ναυαγοὶ τὸ μαρτύριό τους, πεῖσμα μὲ ἔπιανε ποὺ δὲν ἥμουν καὶ γὰρ μέσα· πεῖσμα καὶ σύγκρο μαζί.

Δεν κρατήθηκα περισσότερο. *Ἐλειπε δὲ πατέρας μὲ τὴ σκούνα στὸ ταξίδι. *Μίσευε καὶ δὲ κατετὰν Καλιγέρης δὲ θεῖος μου γιὰ τὴ Μαύρη θάλασσα. Τοῦ ἔπεσα στὸ λαιμό τὸν παραλάλεσε κι ή μάνα μου ἀπὸ φόβο μὴν ἀρρωστήσω· μὲ πῆρε μαζί του.

— Θὰ σὲ πάρω, μοῦ λέει, μὰ θὰ δουλέψης. Τὸ καράβι θέλει δουλειά. Δὲν εἶναι ψαρότρατα νάχης φαῦ καὶ ὑπνο.

Τὸν φοβόυσυνα πάντα τὸ θεῖο μου. *Ήταν ἄγριος καὶ κακὸς σὲ μένα, δπως καὶ στοὺς ναῦτες του. Κάλλιο σκλά ος στὸ *Ἀλιτέρι-παρὰ μὲ τὸ Καλιγέρη, ἔλεγαν γιὰ νὰ δείξουν τὴν ἀπονιά του. *Ο, τι παστὸ παλιοχέατο, μουχλιασμένος μπακαλάος, ἀλεύρι πικρό, σκουληκιασμένη γαλέτα, τυρὶ — τεμπεσύρι, στὴν ἀποθήκη τοῦ Καλλιγέρη βρισκότανε. Κι δὲ λόγος του

πάντα προσταγή, ἀγριοβλαστήμα καὶ βρισίδι. Μόνον ἀπελπι-
σμένοι πίγαιναν στὴ δουύλεψή του. Μὰ ὁ μαγνήτης ποὺ ἔσερνε
τὴ ψυχή μου ἔκαμε νὰ τὰ λησμονήσω δλα. Νὰ πατήσω μιὰ στὴ
κοινθέρτα, ἔλεγα, καὶ δουλειὰ δση θέζ.

Ἄληθινὰ φίγτηκα στὴ δουλειὰ μὲ τὰ μοῦτρα. Ἐκαμα παιγ-
νίδι τὶς ἀνεμόσκαλες. Ὁσο ψηλότερα ἡ δουλειά, τόσο πρόθυμος
ἔγω. Μπορεῖ ὁ θεῖος μου νὰ ἥθελε νὰ παιδευτῶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ
γιὰ νὰ μετανοιώσω. Ἀπὸ τὴν πλύση τῆς κοινθέρτας στὸ ξύσιμο
ἀπὸ τὸ φάψιμο τῶν πανιῶν, στῶν σχοινιῶν τὸ πλέξιμο, ἀπὸ τὸ
λύσιμο τῶν ἀρμένων στὸ δέσιμο. Τώρα στὴν τρόμπα· τώρα
στὸν ἀργάτη· φόρτωμα-ξεφόρτωμα, καλαφάτισμα, χρωμάτισμα
πρῶτος ἔγω. Πρῶτος; Πρῶτος τί μ' ἔμελλε; Μοῦ ἔφτανε πῶς
ἀνέβαινα ψηλὰ στὴ σταύρωση κι ἔβλεπα κάτω τὴ θάλασσα νὰ
σχίζεται καὶ νὰ πισωδῷμη ὑποταχτική μου. Τὸν ἄλλον κόσμο,
τὸν στεριανοὺς μὲ θλίψη τοὺς ἔβλεπα.

— Ψέ! . . . ἔλεγα μὲ περιφρόνηση. Ζοῦνε τάχα κι ἔκει-
νοι! . . . Ἀπάνω στὸ μεθύσι μου ἀκούω τὴ φωνὴ τοῦ καπετά-
νιου νὰ βροντᾶ δίπλα μου.

— Μάϊνα πανιά! . . . Μάϊνα καὶ στίγγα πανιά!

Τρόμαξα καὶ τρέζω πίσω ἀπὸ τοὺς ναῦτες. Πηδοῦν ἔκει-
νοι στοὺς φλόκους· κοντά γώ. Σκαρφαλώνουν στὶς σταύρωσες
ἀπάνω καὶ γώ. Σὲ πέντε λεφτά τὸ μπάρκο μένει ξυλάρμενο. Μὰ
δικαπετάνιος δὲν ἔπανε νὰ φωνάζῃ, νὰ βρίζῃ καὶ νὰ βλαστημά.
Τὸν κοιτάζω, ἀνάθεμα καὶ κατάλαβα τί ἔλεγε.

— Μωρὲ τί τρέχει; ρωτάω τὸ διπλανό μου, ἔκει ποὺ δέναμε
τὸ παπαφίγγο.

— Ή τρόμπα δὲ βλέπεις; Ο σίφουνας!

Σίφουνας! ἔφριξα. Ἀκουστὰ είχα τὰ θάματά του· πῶς σα-
ρώνει ὅτι λάχει στὸ διάβα του· σχίζει πανιά, φίγνει κατάρτια,
γονατίζει πλεούμενα. Τώρα τὸν ἔβλεπα μὲ τὰ μάτια μου. Δὲν
ήταν ἔνας, ήταν τρεῖς-τέσσερες. Οἱ δύο κατὰ τὸ Βατούμ· οἱ ἄλ-
λοι δίπλα σ' ἀνοιχτά. Κι ἐμπρός μας ὁ Καύκασος σκουντού-
φλης ἔδειχνε τὰ χαλαρόφρακτα περιγιάλια του. Ο σύνθανός συ-
γνεφοσκεπασμένος, ἡ θάλασσα μαυριδεῷ μ' ἔνα ἐλαφρὸ τρέ-
μουλο, σὰ νὰ είχε ἀνατριχίλα. Πρώτη φορὰ ποὺ είδα φοβι-
σμένη τὴ φιλενάδα μου.

Ο ἔνας σίφουνας λιγνός, καμαρωτὸς σὰν προβοσκίδα ἔλε-

φαντα, κρεμόταν στὰ νερά μαῦρος κι ἀκίνητος. Ὁ ἄλλος χοντρός, διλόΐδος, κόπικε ἔξαφνα στὴ μέση σὰν καπνοκολῶνα, σκόρπισε ἡ βάση του καὶ ἀπόμεινε γλωσσίδι, κρεμασμένο ἀπὸ τὰ σύγνεφα. Εἶδα νὰ τεντώνῃ τὸ λαιμό του ἐδῶ καὶ κεῖ, νὰ κινῇ τὶς φοῦντες του σὰν φιδόγλωσσες, λές καὶ ζητοῦσε κάτι στὰ νερά κι ἔξαφνα νὰ κουλουριάζεται καὶ νὰ φωλιάζῃ στὰ σύσκοτα. Ὁ τοίτος δικαίος σταχτόμαυρος, σὰν κορμὸς λεύκας, ἀφοῦ θούρηξε καὶ πρίστηκε καλά, δραμπιτάλιστη καὶ βάδισε καταπάνω μας.

— Κάτου μωρέ ! κάτου ! ἀκούω φωνὴν ἀπὸ τὸ κάσαρο.

Γυρίζω· οἱ ναῦτες είχαν κατεβῆ. Ἐγὼ ἀγκαλιασμένος καλὺ στὸ κορδέτο ἔχειστηκα κοιτάζοντας τὸ θάμα. Γλύστρησα δίπλα στὸν καπετάνιο. Τὸν βλέπω μὲ μάτια γουρλωμένα νὰ κοιτάζῃ τὸ στοιχεῖο. Στὸ δεξὶ χέρι κρατοῦσε ἵνα μαυρομάνικο λάζο κι ἔστεκε πίσω στὸ πρυμνὶ κατάρτι, σὰ νὰ τὸ ἔβιανε μετεργίζει. Κοντὰ δὲ ναύκληρος γέμιζε βιαστικὰ τὸ σκουριασμένο τρομπόνι καὶ γύρω οἱ ναῦτες κοίταζαν πότε τὸν οὐρανό, πότε τὴν θάλασσα, κερωμένοι.

Οἱ σίφουνας ὁστέόσι πλάκωνε φτεροπόδαρος, φουφώντας τὸ νερὸ καὶ τινάζοντάς τὸ στὸν οὐρανό, μαύρη καταχνιὰ κι ἀντάρα. Τώρα ἔλεγες θὰ μᾶς γδύσῃ τὸ καράβι ἢ θὰ τὸ σηκώσῃ σύσκαρμο ψηλά. Ἔτσι ἔφτασε δύο δρυγὸς μακριά μας. Ἔφεγγε διλοιστρόγγυλος, ξανθοποράσινος, σὰν καπνισμένο κρύσταλλο καὶ μέσα του ἀνεβοκατέβαινε τὸ ἔμβολο, λές καὶ ἥθελε νὰ σβύσῃ μεγάλη πυρκαγιὰ στὰ ἐπουράνια.

— Βάρα ! προστάζει δὲ καπετάνιος.

Οἱ ναύκληρος ἀδειάζει ἀπάνω του τὸ τρομπόνι. Παλιόκαρφα, μολύβια, στουπιά, δλα χώνεψαν στὰ πλευρά του. Φάνηκε νὰ τρεμουλιάζῃ καὶ σταμάτησε. Δοκίμασε πάλι νὰ κινηθῇ, ἔκανε δυὸ κλωθογυρίσματα στὸν τόπο καὶ στάθηκε πάλι σμίγοντας τὴν θάλασσα μὲ τὸν οὐρανό.

— Δὲν κάναμε τίποτα· εἶπε πικραμένος δὲ καπετάνιος στὸ ναύκληρο.

— Τὸ βλέπω κι ἔγώ. Κάνε τὴ πεντάλφα, καπετάνιε, καὶ τὸ κοῖμα τὸ παίρνω.

— Θεέ μου ἥμαρτον· ψιθύρισεν ἀποφασιστικὰ ἐκεῖνος κάνοντας τὸ σταυρό του.

Καὶ μὲ τὸ λάζο χάραξε μιὰ πεντάλφη ἀπάνω στὸ κατάρτι
καὶ εἶπε τρεῖς φροές :

— Ἐν δοκῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος. Καὶ κάρφωσε τὸ μαχαιρί στὴ μέση τῆς πεντάλφας, σὰν νὰ τὸ κάρφωνε στὰ σπλάγχνα τοῦ θεοιοῦ.

Βρόντος ἀκούστηκε, λέει κι ἔσκασε κανόνι καὶ μέγα κῦμα κύλισε ἀπάνω στὸ κατάστρωμα. Σύγκαιρα ὁ Καύκασος ἀστραφε καὶ βρυχήθη τρανολάλητα, δρόλαπας ἐξέσπασε κι ἡ θάλασσα ἡ φοβισμένη ἄφρισε τώρα καὶ μάνιασε ἀπ' ἄκοη σ' ἄκοη τοῦ πόντου.

— "Ισα πανιά ! πρόσταξε ὁ καπετάνιος γοργά. Τίς γάμπιες ! τοὺς φλόκους ! τὰ τοέγα ! . . . Κατσάοετε τίς σκότες !

⁷Ανοίξαμε τὰ πάνια, καὶ τὸ μπάρκο ἔπιασε πάλι τὴ γραμμή του.

A. Καρκαβίτσας

ΣΟΥΡΟΥΠΟ ΣΤΟ ΚΑΜΠΟ

Σιγοβραδυάζει στὸν πλατὺ τῆς ἀργατιᾶς τὸν κάμπο
κι ἔνα ξαπόσταμα σκοοπάει τὸ σύθαμπο, δπως πέφτει.
Παίρνει τὰ σύνεργα δ σκαφτιᾶς στὸν ὅμο γιὰ νὰ φύγη,
δ κλαδευτῆς ξερὰ κλαριὰ φορτώνει στὸ μουλάρι,
δ πιστικὸς τὰ πράματα σουράει νὰ μαζωχτοῦνε,
ἡ κοπελιὰ ζαλώνεται τὰ οοῦχα τὰ πλυμένα,
καὶ τὸ σκυλὶ ποὺ δλημερὶς ἀβάρετα ἀλυχτοῦσε,
βουβάθηκε μὲ τὴν οὐρὰ οιγμένη ἀκολουθάει
τὴν ἀργατιὰ ποὺ ξεκινᾶ καὶ στὸ χωρὶ δ γυρίζει.

... Μήτε φωνή, μηδὲ λαλιά. Μέσ^ο τὰ κλαριὰ κρυμμένα σωπαίνουνε, προσμένοντας τὸν ὑπνο, τὰ πουλιά.

Προσεχτικὰ καὶ τὸ νερὸ στὶς νιὲς βραγιὲς κυλάει,
στοὺς κάμπους κοντοστέκεται κι ἀπὲ μὲ βιὰ περνάει.

⁷Αργό, ἀπαλὸ κι ἀνάλαφρο τὸ βράδυ κατεβαίνει.
Τὸ πνέμα ἀνακλαδίζεται, σφραγίζονται τὰ γείλια.

Τοῦ δουλευτῆ τὸ πάτημα μουγγὰ τὸ χῶμα πνίγει,
τὸ ἀλαφροῖσκιωτο σκυλὶ μὴν τύχη καὶ γαυγίση
κι ἡ ἀψεγάδιαστη σιωπὴ σὰν τὸ γυαλὶ φαγίσῃ...

K. Δίσλα — Μαλάμου

ΜΠΟΥΝΑΤΣΑ

Hλιοκαμένα στὸ γιαλὸ ψαρεύουν
μὲ ἀριδιὲς καὶ καλάμια ἀρματωμένα
χαρούμενα παιδιὰ κι ἄλλα βρεμένα
παλεύουν, ἢ πηδοῦν, ἄλλα χορεύουν,

δολώματα παρέκει ἄλλα γυρεύουν,
λάκκο ἄλλα σκάφτουν στὰ οηχὰ σκυμμένα,
μπαρμπούνια νάμπουν χρυσοαιματωμένα
βοσκὴ ναβροῦν Μιδιές, ποὺ τὰ μαιγεύουν.

Νάτα, ἀνθίζουν λευκὰ τὰ σκαλιστήρια
τῶν μπαρμπούνιῶν, ποὺ τσιμποῦνε μέ μύρια
σκιρτήματα καὶ πιάνουνται ὅλο χάρη.

Μὰ ὅλο θυμὸ τὸ ἀγόρια, σὰ φρεσκάρει,
τραβοῦν πίσω ἀπ' τὸ βράχο τοῦ «Ἐρημίτη»,
τὶς ἀρμαθιές τους φέροντας στὸ σπίτι.

A. Μαμμέλης

ΚΑΤΑΔΙΚΟΣ (Απόσπασμα α')

Hταν Μάρτης. Τὸ μεσημέρι εἶλε περάσει ἀπὸ δύο ὠρες
κι δὲ ἥλιος ἔφεγγε λαμπρὸς καὶ καυτερὸς ἀκόμη μέσα στὸν κα-
θαρογάλανο οὐρανό, δπου κάποια σύννεφα καὶ ἀσπρα σταχτιὰ

ἀνάλαφρα ἔταιξίδευναν. "Ολοι οι χωριάτες ἦταν στὸν κάμπον ἐδούλευναν παντοῦ στὰ χωράφια : ἔσκαφταν τὴ γῆ, ἔργιζον τὸ πρᾶσινο χόρτο, ἔσπερον τὴν διψιαὶ καὶ, κείνην τὴν ὥρα μάλιστα, ἡ ἐργασία ἦταν σ' ὅλην τὴν ἀναφή της, σὰ νὰ βιαζόταν καθένας ἐκεῖνο τὸ ἀπομεσήμερο ἢ νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργο του ἢ ν' ἀφῆσῃ λιγότερη δουλειὰ γιὰ τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ ἔημέθωνε.

Κι ὁ Γιώργης Ἀράθυμος ἐπιστατοῦσε τὸ ὅργωμα τοῦ χωραφιοῦ του. Εἶχε δουλέψει κι ὁ ἔδιος ὅλη μέρα κι ἐκαθόταν τώρα δίπλα στὴ μικρὴ πόρτα τοῦ ἀχνφένιου καλυβιοῦ του, ἀπάνου σ' ἓνα χοντρὸ μακρὸν ἔγγο, στὸν ἵσκιο πώροιχνε τὸ ἔδιο τὸ καλύβι. Ἡταν ἔνας ἄντρας σαφαντάρης, μέτροις στὸ ἀνάστημα καὶ λιγνός, μὲ γαλάζια μάτια, μὲ ζανθὸ μακρὸν μουστάκια ποὺ τοῦ πέφταν ως τὸ λαιμό, μὲ ἀξύριστα γένια. Ἐφοροῦσε μιὰ ψάθα στὸ κεφάλι, είχε φιγή τὴ ζακέτα του πάνω στὶς πλάτες, ἦταν ξυπόλητος κι ἐκάπνιζε ἔνα χοντρὸ τσιγάρο. Ἔνας ἀσκημος σκύλος μαῦρος κι ἀσπρος ἦταν κουλουριασμένος στὰ πόδια του.

Μπροστά του ἀπλωνόταν τὸ μεγάλο χωράφι του, ἵσιο ὅλο, ἡμερωμένο, μὲ καρποφόρα τριγύρω καὶ μὲ μιὰ μεγάλη συκιά σιμὰ στὸ καλύβι κι ὁ Ἀράθυμος ὅλο καπνίζοντας τὸ χοντρό του τσιγάρο, ἐκαμάρωνε τὴ γῆ του κι ἐλογάριαζε μὲ τὸ νοῦ του τὰ γεννήματα ποὺ θὰ συνέμπαζε ἀπὸ τὸ σπόρο.

«Τουρκόγιαννε», ἔφωναζε μὲ ἔνα καμόγελο, «οἱ δουλειὲς δὲ σώνονται ποτέ· ὁ ἀνθρωπὸς σώνεται . . . Καὶ τὰ ζά του! . . . Μὴ τὰ βιάζης».

«Θὰ σκολάσουμε σὲ λίγο», τοῦ ἀπήντησε μιὰ δυνατὴ φωνὴ ἀπὸ τὸ χωράφι. «Ἄλζ, Περδίκη, ἀάγ!».

Ἡταν ἡ φωνὴ τοῦ Τουρκόγιαννου ποὺ ἀλέτοιζε καὶ ποὺ μὲ τὸ παράξενο φωνατό του βίαζε τὰ ζῶα ν' ἀνασύρουν τὸ βαρὺ τὸ σβῶλο. Καὶ τὰ δυὸ θεώρατα ζωντανά, κόκκινο τὸ ἔνα καὶ μαῦρο γναλιστερὸ τὸ ἄλλο, ἔσκυφταν κάτου ἀπὸ τὸ βαρὺ ζυγὸ τὸ κεφάλι τους ως τὴ γῆ, εἰχαν ἀκουμπήσει τὸ ἔνα ἀπάνου σ' ἄλλο, καὶ μιὰ στιγμὴ ἔμεναν τώρα σταματημένα, οίχοντας μὲ δύναμη ὅλο τὸ βάρος τοῦ μεγάλου κορμιοῦ τους στὰ ἐμπόρια, στέκοντας δρθὰ στὰ τρία πόδια κι ἔτοιμα μὲ τὸ τέταρτο νὰ προχωρήσουν δταν, ὁ σβῶλος θὰ ξεκολλοῦσε καὶ τὰ μούσκουλά τους, πούχαν φουσκώσει, ἔδειχναν πὼς ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἔβαζαν ὅλα τὰ δυνατά τους καὶ καθαυτὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Τουρκόγιαννος είχε φωνάζει, ἐκαμαν μιὰ τελευταία προσπάθεια, ἐμούτρι-

σαν ἔξαφνα πρὸς τὰ ἐμπρός, ἔκαμαν δυὸς - τρία βιαστικὰ πηδῆματα σὰν νάθελαν νὰ πέσουν, συρμένα ἀπὸ τὴν ὕδια τους τὴν δύναμη, ἐνῶ τὸ γυνὶ δπίσω τους ἀναπέταξε μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γῆς ἔνα χοντρό, γυαλιστερό, μαῦρο σβῶλο, γεμάτον ἀσπρες φίλες ἄγριου χόρτου, κι ἐστάθηκαν τέλος τὸ γυνὶ ἔλαμψε· καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ τὰ ζῶα ἀντιστηλώθηκαν πάλι γιὰ μιὰ καινούργια προσπάθεια.

Πίσω τους ὁ Τουρκόγιαννος, σκευωρωμένος πρὸς τὴν δεξιὰ μεριά, κρατοῦσε μὲ τὰ δυό του χέρια τὴν χειρολάβα καὶ μὲ τὰ δάκτυλά του τὰ δυὸς σκοινιὰ ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ τὰ κέρατα τῶν βιωδῶν ἔνα σὲ κάθε χέρι, κρατώντας μὲ τὸ ζεφύρι τὴν βυυκέντρα, ἔνα μακρὸν φαβδὶ μ' ἔνα καρφὶ στὴν κορφή του. Καὶ πότε ἐπλάκωνε μὲ δύναμη τὴν χειρολάβα, πότε τὴν ἀνεσήκωνε μὲ τὰ δυὸς χέρια, πότε τὴν ἄφηνε γιὰ νὰ ὅδηγήσῃ ἢ νὰ κεντήσῃ τὰ ζῶα καὶ μὲ τὴν φωνὴν τὰ ἐπαινοῦσε, τὰ παρακινοῦσε στὸ βαρύ τους ἔργο, τοὺς φώναζε τὰ ὄνόματά τους. Περδίκη ἔλεγαν τόνα, γιατὶ ἦταν κόκκινο, Παρασκευὰ τ' ἄλλο γιατὶ εἶχε γεννηθῆ μέρα Παρασκευῆ.

³Ηταν κι ὁ Τουρκόγιαννος σαραντάρης. Μαυρειδερός, λιγνὸς κι ἔκεινος, ὅχι ψηλός, μὲ μάτια μικρά, μαῦρα, σὰν ἀποκοιμημένα λιγάκι, μὲ μαῦρο μουστάκι καὶ ἀριὰ γένια, μὲ μακριὰ μαλλιά, ποὺ τοῦ κατέβαιναν σὰν φυτίλια στὸν τράχηλο· καὶ τὸ μακροιλό του πρόσωπο μολογοῦσε τὴν γαλήνη τῆς ψυχῆς του καὶ τῆς καρδιᾶς του τὴν καλοσύνη. ⁴Εφοροῦσε μόνο ἔνα πουκάμισο ἀνοικτὸ τόσο ποὺ ἄφηνε νὰ φαίνεται ὅλο τὸ τριχωτό του στῆθος κι ἔνα παλιὸ πολυμπαλωμένο βρακί, ἀνασκούμπωμένο ως τὰ γόνατα· εἶχε κι αὐτός ψάθα στὸ κεφάλι καὶ τὰ πόδια του ἦταν γυμνά.

«Γειά σου, Παρασκευά, νταή μου!» ἐφώναξε, «Αάά!» ἐνῶ ἐπλάκωνε τὴν χειρολάβα κι ἐβυθίζόταν ἔτσι τὸ γυνὶ μέσα στὴ γῆ. Καὶ τὰ ζῶα ζαναοχίζοντας τὴν προσπάθειά τους, ἀνασάλεψαν ἔνειν ἄλλο σβῶλο ποὺ ἦταν παρέτοιμος τώρα νὰ ἀναπεταχτῇ.

Ἐκοίταξε πίσω του. ⁵Ένα παιδὶ ὀχτὼ χρόνων τὸν ἀκολουθοῦσε γιὰ νὰ φύγη σπειρὶ - σπειρὶ τὸ ἀραποσίτι στ' αὐλάκι ποὺ ἔσκαφτε τ' ἄχοτρο καὶ κείνη τὴν στιγμὴ τὸ παιδὶ εἶχε ἀφαιρεθῆ κι εἶχε σταυατήσει, κοιτάζοντας κάποιο πουλὶ πούχε πετάξει σιμά του. Κι ὁ Τουρκόγιαννος τοῦπε: «Προβάτει, Θανασούλη· μὴν ξελωλαίνης!». — Κι ἐφώναξε μὲ κάποια ἀνησυχία, κοιτάζοντας

πλιὸ πίσω ἔναν ἀντρα καὶ μιὰ γυναικα, ποὺ μὲ τὶς ἀξίνες τους βιαστικὰ ἔχτυποῦσαν, ἔσπαναν κι ἐτριβαν τοὺς σβώλους καὶ σκύφτοντας ἔδιάλεγαν τὶς οἵτες : — «Μὴν ἔμενετε τόσο πίσω ! καὶ σιοβολάτε καλὰ τὸ χωράφι γιὰ νὰ χωματίση τὰ σβωλάρια πνίγουν τὸ φυτό ! » .

(Απόσπασμα β')

Κι ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ Ἀράθυμου πόλεγε στὸν Τουρκόγιαννο : «Λύσε ! Εἶναι ἀργά ! ».

Τὰ ζῶα εἶχαν φτάσει σιμὰ στὴ σούδα τοῦ χωραφιοῦ, ποὺ ἦταν λογγιασμένη ἀπὸ τὶς πυκνὲς βατσινὲς κι ἀπὸ ἄλλα ἄγρια χαμόδεντρα κι ἔπρεπε τώρα νὰ γυρίσουν γιὰ νὰ ξαναρχίσουν ἔναν καινούργιο δρόμο· μὰ ἡ ὥρα δὲν τὸ συγχωροῦσε. Κι ὁ Τουρκόγιαννος, ὑπακεύοντας στὴν προσταγὴ τοῦ νοικούρη, ἔμπηξε τὸ γυνὶ ὅσο βαθύτερα μποροῦσε μέσα στὸ χῶμα, ἐτράβηξε μὲ δύναμη τὰ σκοινιὰ κι ἐσταμάτησε ἐτοι τὰ δυὸ ζῶα κι εὐτὺς ἔκαμε τὸ σταυρό του. Ἐπειτα πῆρε μὰ βαθειὰν ἀνάσα, ἐκοίταξε μὲ συμπάθεια τὰ δυὸ καματερὰ ποὺ ἦταν ἰδρωμένα πολὺ κι ἔπαιρναν γοργὰ τὴν πνοή τους, τοὺς χαμογέλασε κι ἔφερε ὅλγυρα τον τὸ βλέμμα θωρώντας τὸ ἔδρι τῆς ἡμέρας. Ἡ καλλιεργημένη γῆς ἦταν κατάμαυρη ὅλη κι ἵσια, κι ἔλαμπε. Τῆς χαμογελοῦσε καὶ κεινῆς. Ἐπῆρε ἔπειτα ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ τὴ σακκούλα μὲ τὴ σπορά, τὴν ἔδεσε σφιχτά, τοῦ τὴν ξανάδωκε γιὰ νὰ τὴν πάρῃ στὸ καλύβι, κι ἀρχισε ἀμέσως νὰ λύνῃ τὸ ζευγάρι, ἐνῶ ὁ Πέτρος κι ἡ Μαργαρίτα, σιωπηλοί, δόλο καὶ τὸν ἔζυγωναν, χευπῶντας μὲ τὶς ἀξίνες τοὺς ὑστερούς σβώλους ποῦχε ἀνακατέψει τὸ ἀλέτρι.

Καὶ τὰ ζῶα, ἀφοῦ τὰ ἔλυσε, ἔεκίνησαν μοναχά τους βαριά - βεριά, τόνα κατόπι στὸ ἄλλο πρός τὴν καλύβα καὶ δὲν σταμάτησαν παρὰ στὸ συνηθεισμένο τους δέντρο. Κι ἐκεῖ ὁ Τουρκόγιαννος, ποὺ τάχε ἀκολούθησει, τάδεσε τόνα σιμὰ στὸ ἄλλο. Εἶχαν ἥσυχάσει τώρα κι ἔπειρίμεναν τὴ βραδυνὴ τροφή τους. Καὶ τὸ μαῦρο βῶδι, ὁ Παρασκευάς, ἔβαλε τὸ μεγάλο κεφάλι του πάνου στὸν τράχηλο τοῦ ἄλλου καὶ τὸ καθένα τους ἔβγαλε ἔνα βροντερὸ μουγγαλητό, ποὺ ἀντήχησε πέρα σ' ὅλες τὶς οάκες κι ὧς τὴ θάλασσα. Κι ὁ Τουρκόγιαννος τοὺς ἔφερε τροφὴ στὴν ἀγκαλιά του,

Ξανάκανε τὸ σταυρό του κι ἥρθε καὶ κάθισε σιμά στὸν Ἀράθυμο εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸ ἔργο τῆς ἡμέρας.

Αὐτὴ τὴν στιγμὴν ἔφτασαν σιμά του κι ὁ Πέτρος μὲ τὴν Μαργαρίτα, ποῦχαν ἀποτελειώσει ὡς τόσο τὴ δουλειά τους, κι ἐκάθησαν κι ἐκεῖνοι χάμου γιὰ νὰ δειλινήσουν.

('Απόσπασμα γ')

Τὸ σπίτι τοῦ Ἀράθυμου ἦταν στὴν ἀρχὴ τοῦ χωριοῦ τὸ πρῶτο στὸ μεγάλο τὸ δρόμο, ποὺ ἔμπαινε ἀναφύροητος μέσα στὸ χωριό. Ἡταν χτισμένο σ' ἕνα στενόχωρο σιάδι, δυὸς δρυγίες ψηλότερα ἀπὸ τὸ δρόμο, ἐκεῖ ποὺ ἀρχίζε τὸ ἀνηφόρι. Ξερότοιχοι ὀλόγυροι χορταρισμένοι ἐβαστοῦσαν τοῦ σιαδιοῦ τὰ χώματα. Κεῆταν τὸ σπίτι μονόπατο, μὲ τέσσερα παραθυράκια στὴν μπροστινή του ὅψη, μὲ ἄλλα δυὸς στὴν πλάγια καὶ στενώτερη μεριά. Τοία κακοκτισμένα καὶ ἀνώμαλα σκαλοπάτια ἀνέβαζαν στὴν πλατιὰ καὶ χαμηλὴ πόρτα του, τὸ μόνο ἀνοιγμα ποῦχαν οἱ τοῖχοι στὸ χαμώγι. Ἡ πόρτα καὶ τὰ παραθυρόφυλλα ἦταν ἀχρωμάτιστα, μαυρισμένα ἀπὸ τὶς βροχές, σκασμένα ἀπὸ τοὺς ἥλιους, παλιὰ πολὺ καὶ ξεκάρδωτα· οἱ τοῖχοι δὲν εἶχαν σοβαντιστεῖ ποτέ, ἀπ' ὅταν τόχαν κτίσει, Πίσω εἶχε ἔναν εὐρύχωρο κῆπο, ποὺ ἀπὸ τὸ μεγάλο δρόμο δὲν ἐφαινόταν κι ἐκεῖ ἐφύτευε ὁ Ἀράθυμος λαζανικά, κρεμμύδια καὶ σκόρδα. Καὶ στὸν κῆπο, κολλημένο μὲ τὴν μία του πλευρὰ στὸ σπίτι, ἦταν ἕνα μεγάλο, μονόχυτο καλύβι, ἀπὸ μιάμιση χιλιάδα κεραμύδια, ὁ στάβλος γιὰ τὰ δυὸ καματερά, τ' ἀρνιά, τὴ γίδα καὶ τὸ γουρούνι τοῦ Ἀράθυμου. Μέσα στὸ σπίτι δὲν εἶχε χωρίσματα. Τὸ χαμώγι ἦταν ἕνα μεγάλο μαγαζί. Ἐκεῖ σὲ μίαν ἄκρη, πάνω σε μιὰ παλιά, στενή, μακριὰ κασσέλα μὲ ξεθωριασμένα χρωματιστὰ σκαλίσματα, ἐκοιμόταν ὁ Τουρκόγιαννος πάνου σὲ μιὰ φάθα, ποὺ τὴν ἔστρωνε κάθε βράδυ καὶ τὴν ξέστρωνε κάθε αὐγή. Καὶ δίπλα στὴν κασσέλα ἦταν ἡ στενὴ ἔβλινη σκάλα, ἀνοιχτὴ καὶ δίχως κάγκελα, ποὺ ἀνέβαζε στὸ ἀπάνω πάτωμα. Στὴν ἄλλη μεριά, στὰ δεξιὰ τῆς πόρτας ἦταν στημένα ἀπάνου σὲ δοκάρια τρία βαρέλια μὲ κρασί, ἕνα πατητήριο γυρισμένο ἀνάποδα, δυὸς λαυριὰ μὲ τυρὶ καὶ μ' ἐλιές, μιὰ πέτρινη πίλα μὲ ἔβλινο σκέπασμα, κλειδωμένη κι ἐκείνη καὶ γεμάτη λάδι. Καὶ κάτου ἀπὸ τὴν σκάλα, καθαυτὸν ἀντίκρου ἀπὸ τὴν πλατιὰ μπασιὰ τοῦ σπιτιοῦ, ἦταν μιὰ μικρὴ στενόχωρη πόρτα, ποὺ ὠδηγοῦσε στὸ μαγειριό, ἕνα ξεχωριστὸ μονόχυτο μικρὸ κα-

μώγι, ἀκουμπημένο κι ἐκεῖνο στὸ σπίτι, μ' ἔνα μικρὸ τετράγωνο παραθυρόκι, ψηλὰ ἀπέναντι ἀπὸ τὴν πόρτα.

Τὸ ἀπάνου πάτωμα ἦταν ὅλο μιὰ μόνη καμπὴλὴ κάμαρη, πολὺ μεγάλη, χωρὶς τζάμια στὰ παράθυρα καὶ χωρὶς νταβάνι. Στὰ μαδέρια ἦταν κρεμασμένα ἀκόμη πολλὰ κίτρινα στάχυα ἀπὸ ἀραποτίτι, δεμένα πολλὰ μαζὶ σὲ πλεκτὲς δοματίες, φυλαμένα ἔτσι γιὰ τὴ σπορὰ τῶν χωραφιῶν. Στὴ δεξιὰ μεριά, καὶ σιμὰ στὰ δύο παράθυρα, ἦταν ἔνα μεγάλο, πλατύ, καθαρὸ κρεββάτι, σκεπασμένο μ' ἔνα κρωματίστο καὶ πλουμιστὸ πάπλωμα, τὸ κρεββάτι τῆς φαμιλιᾶς τοῦ Ἀράθυμου. Ἐκεῖ ἐκοιμόταν στὴ σειρὰ ὁ νοικοκύρης, ἡ Μαργαρίτα, ἡ θυγατέρα τους καὶ τὰ δυὸ ἄγόρια. Ἐνα ἔντινο τραπέζι στρωμένο μ' ἔνα μάλλινο σειρωτὸ μεσσάλι, ἀσπρό, γαλάζιο καὶ κόκκινο καὶ δυὸ μπάγκοι μακροὶ ἀπὸ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη μεριά του, ἦταν στὴν ἄλλη ἀκρη, καὶ δίπλα στὸ κρεββάτι, μιὰ ἄλλη κασσέλα δομοια μ' ἐκείνην ποὺ τὴν εἶχε γιὰ κρεββάτι ὁ Τουρκόγιαννος, μὰ πολὺ πλιὸ καινούρια, ἡ κασσέλα ποὺ ἦταν ουρά γεμάτη καὶ ποὺ τὴν εἶχε πάρει προῖκα ἡ Μαργαρίτα, καὶ τούα μεγάλα κασσόνια κλειδωμένα κι ἐκεῖνα καὶ γεμάτα ἀκόμη φασόλια καὶ ἀραποτίτι, ὅλο τὸ ψωμὶ τοῦ σπιτιοῦ, ὃς τὴν καινούργια σοδιά. Τέσσαρα καπνισμένα κονίσματα ἐκρέμονταν ἀνάμεσα στὰ δύο παράθυρα, σιμὰ στὸ κρεββάτι καὶ πίσω ἀπὸ ἔνα γυάλινο καντήλι, καὶ δίπλα τους ἔνα παλιό, μακρὸ φτενὸ ντουφέκι τοῦ κυνηγιοῦ, πάντα γεμάτο. Αὐτὰ ὅλα ἦταν τὰ ἐπιπλα τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Ἀράθυμου.

Ἡταν ἀλόμη σκοτάδι· δύο ὕδρες νὰ φέξῃ κι ἔβρεχε, μὰ δὲν ἔκανε κρύο. Κι αὐτὴν τὴν ὕδρα ὁ Τουρκόγιαννος ἐπήδησε ἀπὸ τὸ κρεββάτι του, ὅπου ἐκοιμόταν νιυμένος, ἔκαμε τὸ σταυρό του, ἐπόρφερε μία κοντοσύλλογη προσευχὴ δικῆ του, ἄναψε τὸ καντήλι του ποῦχε σβήστει, ἀνοιξε τὴν πόρτα γιὰ νὰ ἰδῇ ἀπὸ τὸ ἀστρα τὴν ὕδρα καὶ τὸν καιρὸ ποὺ ἔκανε, ἐπῆγε κι ἀναψε φωτιὰ στὸ μαγειρὶο κι ἔβαλε νερὸ νὰ βράση. Ξανάρθε καὶ ἔστρωσε τὸ κρεββάτι του, κι ἀνιφτος ἀκόμη, ἐπῆρε στὸ ἔνα του χέρι παραμάσκαλα τὸ χόρτο ποῦχε φέρει τὴν περασμένη βραδιὰ στὸ χωριό, ἐπῆρε σὲ ἄλλο ἔνα κατάμαυρο λιχνάρι, ποὺ τάναψε ἀπὸ τὸ καντήλι, κι ἐπῆγε στὸ καλύβι γιὰ νὰ ταγίση, σὰν κάθε μέρα, τὰ δύο βώδια. Ἡ βροχὴ ἐπεφτε ψιλὴ ἀπὸ τὸν οὐρανό, τὸ φεγγάρι ἔφεργε πίσω ἀπὸ τὰ θολὰ σύγγενεφα.

Ο Τουρκόγιαννος ἀνοιξε τὴν πόρτα τοῦ μεγάλου καλυβιοῦ

κι δ στάβλος ἀνάδωσε μιὰ ζεστὴ πνοή καὶ μιὰ βαριὰ μυρωδιὰ ἀπὸ τὰ διάφορα ζῶα. Τὰ δύο μεγάλα βόδια ἦταν πλαγιασμένα πάνου στὰ βρωμερὰ κι ὑγρὰ ἀποφάγια τους κι ἀπάνου στὶς κοπιές τους κι ἀναχάραζαν ἥσυχα. Τὰ κοίταξε μὲν ἀγάπη, τοὺς καμογέλασε καὶ τοὺς εἶπε μοιράζοντάς του τὸ ἄχυρο : — «Νὰ μωρὲ Περδίκη· νὰ Παρασκευά ! ». Ἐκοίταξε ἔπειτα καὶ τὸ ἄλλα ζῶα, τὰ τέσσερα ἀρνιὰ ποὺ ἐκοιμόνταν ἀκόμη τόντα πολὺ σιμὰ στὸ ἄλλο, τὴ γίδα, ποὺ ἦταν ξυπνὴ καὶ ποὺ καθώς τὸν εἶδε ἐβλιαζε, καὶ τὸ γουρούνι ποὺ δεμένο ἀπὸ τὸ πόδι καὶ γροῦζοντας ἀνάσκαφτε τὴ γῆ καὶ ξυναγύρισε εὐχαριστημένος στὸ σπίτι. Ἐσγυρίστηκε τότες κι ἥρθε ἔπειτα κι ἐκάθησε σιμὰ στὴ φωτιά, μέσα στὸν καπνὸ τοῦ μικροῦ μαγειριοῦ κι ἐπερίμενε νὰ φέξῃ. «Ο γάτος τοῦ σπιτιοῦ, ἔνα μικρὸ παρδαλὸ καὶ ἀσκημὸ ζῶο, ἐπήδησε ἀπάνου στὸν δῆμο του, ἐχαῖδεύτηκε στὸ κεφάλι του, ἐκάθησε κι ἀρχισε τὴ μουσική του.

Σὲ κάμποση ὥρᾳ ἀκουσε τοὺς νοικοκυραίους ἀπάνου ποὺ ἔξυπνουσαν ἔνας-ἔνας. Πρώτη ἡ Μαργαρίτα ἀνεγύρισε στὸ κρεββάτι καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ ἐξασμούριθηκε. Τὰ δύο της ἀγόρια ἐπήδησαν εὐτὺς στὸ πάτωμα, κι ἀκουσε τά τρεχαρίκια τους, μὲ γυμνὰ ἀκόμη τὰ πόδια καὶ τὶς φωνές τους. Κατόπι ἀκουσε νὰ σηκώνεται ἡ Μαργαρίτα καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ ἡ θυγατέρα της κι δ ἴδιος δ Ἀράθυμος. Τοὺς ἀκουσε νὰ μιλοῦν χαμηλόφωνα, ἐνῷ ἔντυνονταν, καὶ σὲ λίγο τοὺς ἀκουσε νὰ κατεβαίνονταν τὴ στενὴ ξύλινη σκάλα καὶ τοὺς εἶδε στὸ χαμώγι, καὶ τοὺς κατημέρισε. Μόνο ἡ θυγατέρα τους ἔμενε ἀκόμη ἀπάνου. Τὰ δύο ἀγόρια ἥρθαν σιμά του πρῶτα καὶ τοὺς χάιδεψε τὸ κεφάλι χαμογελώντας, ἔπειτα εἶδε νὰ μπαίνῃ στὸ μαγειριό τὴν Μαργαρίτα κι ἐπαραμέρισε, κατέβασε τὰ βλέφαρα, καὶ τὴν ἀφῆσε νὰ ἔτοιμάση τὸν καφὲ χωρὶς νὰ τῆς μιλήσῃ.

«Ο γάτος ἐπήδησε ἀπὸ τὸν δῆμο του καὶ τὰ παιδιὰ τὸν ἀδραῖαν γελώντας. Ἄλλὰ τὸ ζῶο ἐβάλιθηκε νὰ φωνᾶξῃ. Τώρα είληξε ξημερώσει.

«Μήν τὸ τυραγγάτε, παιδιά», τοὺς εἶπε γλυκά δ Τουρκόγιαννος· «ἀφῆστε το ! ».

«Θὰ τὸ δώσουμε ψωμί!» ἐφώναξαν καὶ τὰ δύο μαζί.

«Ἐλάτε ἐδῶ καλύτερα!» τοὺς ξανάπε δ Τουρκόγιαννος.

«Μᾶς χορεύεις καὶ σήμερα ;» τοῦπε δ Θανασούλης, τὸ μεγαλύτερο ἀγόρι, ἀφήνοντας τὸ γάτο, ποὺ ἐβγῆκε τρέχοντας δξω,

περνώντας ἀπὸ μιὰ τρύπα καιωμένην ἐπίτηδες στὴν πόρτα, κι ἐσίμωσε στὰ γόνατα τοῦ Τουρκόγιαννου. Τὸ ἀδέρφι του ἀκολούθησε τὸ Θανασούλη γελώντας. Καὶ τὸ ἀνέβασε στὰ γόνατά του κι ἀρχισε νὰ χορεύῃ, μουρμουρίζοντας ἵνα τραγούδι.

«Οχι, δχι», τοῦπε σὲ μιὰ στιγμὴ δ Γιαννούλης, τὸ μικρότερο, γλυστρώντας κάμου μὲ βία, «θέλουμε νὰ χορέψῃς ἑσύ!».

‘Ο Τουρκόγιαννος ἐγέλασε.

«Ω τώρα» εἶπε δη Μαργαρίτα «θὰ σταυρώσετε τὸν ἄνθρωπο!»

‘Ο Τουρκόγιαννος μὲ τὸ βλέμμα τὴν εὐχαρίστησε γιὰ τὴν καλοσύνη της κι ἐσηκώθηκε, καὶ μὲ τὰ δύο παιδιά ἐπῆγε στὴ μέση τοῦ καιωμού. Τάβαλε ἔπειτα στὴ γραιμή, τάκαμε νὰ πιαστοῦν ἀπὸ τὸ χέρι, ἔπιασε κι ἐκεῖνος τὸ χέρι τοῦ μεγαλύτερου καὶ κάνοντας τὸ βιολί μὲ τὸ στόμα ἐβάλθηκε ἀδέξια νὰ χορεύῃ τὸ κωριάτικο χορό. Τὰ παιδιά, χορεύοντας κι ἐκεῖνα ἔκαρδι-ζόνταν ἀπὸ τὰ γέλια κι οἱ μεγάλοι ἐγέλασαν μαζί.

Αὗτὴ τὴ συνιγιὴ κατέβηκε ἀπὸ πάνω καὶ δη Λένη, δη θυγατέρα τοῦ Ἀράθυμου, μία κόρη δέκα χρονῶν, καὶ τὸν ἔκαλημέρισε. Καὶ δ Τουρκόγιαννος τελειώνοντας τὸ χορό του τῆς εἶπε, γελώντας : «Υστερη ἀπ’ ὅλους δη κυράτσα μου κι ἀργά, ἀργά, σὺν τὴν ἀρχόντισα ! Ἀλησμόνησε ποῦχε νὰ πάη στὸ πλύμα, κι ἐγὼ τῆς ἐτοίμασα τὸ νερό!»

«Καλὰ ἔκαμε», εἶπε δη Μαργαρίτα «γιατὶ νὰ τρέχη σὰ ζω-ζουλικὸ τὴ νύχτα στοὺς κάμπτους ;»

Ἐπιναν ὅλοι τώρα σὲ μεγάλα φλυτζάνια τὸ μαῦρο καφφέ τους σκορπισμένοι μέσα στὸ σπίτι. Κι δη Λένη ἀμέσως ἔπειτα ἐβάλθηκε νὰ περιχύνῃ τὴ μπουγάδα της ποὺ ἦταν ἐτοιμασμένη στὸ κανίστρο ἀπὸ τὸ βράδυ.

«Οι κοπέλες», εἶπε σοβαρὰ δ Τουρκόγιαννος, «πρέπει νὰ μάθουν ἀπὸ πρώτη στὴ δουλειά ! Παντρεύονται μικρές καὶ πᾶνε σ’ ἀντρὸς χέρια καὶ οἱ μανάδες παίρνουν ἀνάθεμα, ἀν δὲν τὶς μάθουν. Ἀλλο πρᾶμα τὸ ἀγόρια.»

Εἶχε βγεῖ δῶς τόσο δη λιος, μὰ δὲν ἐφαινόταν, καὶ δη Λένη, ἀφοῦ ἐτοίμασε τὴ μπουγάδα ἐπῆγε στὸ καλύβι, ἔβγαλε ἔξω τὸ πρόβατα, τὴ γίδα καὶ τὸ γουρούνι, ἐπῆρε τὴ βαριὰ κανίστρα μὲ τὰ ροῦχα στὸ κεφάλι κι ἔξεκίνησε μ’ ὅλην τὴ βροχή, γιὰ τὸ ποτάμι. Τὸ ἀγόρια ἐτοιμάστηκαν γιὰ τὸ σχολεῖο, κι δη Ἀράθυμος γιὰ τὸ κωριό.

K. Θεοτόκης

ΣΠΙΤΙΑΤΙΚΑ ΝΥΧΤΕΡΙΑ

Kαὶ θ' ἀρχίσουν, μὲ τὰ γρήγορα βραδιάσματα τοῦ χειμώνα, τὰ σπιτιάτικα νυχτέρια : γύρω στῆς φωτιᾶς τὸ κόκκινο λαμπάδιασμα θὰ δουλεύουν τὰ γυναίκεια χέρια.

Θὰ λαμποκοποῦν στὰ φωτισμένα μέτωπα τ' ἀσημόφλουρα—ῶς τοὺς τοίχους θὰ μακραίνουν τῶν κοριμῶν παράμοιφοι ἵσκιοι—καὶ κατάχαμα οἵ ἄνδροι καθιστοὶ θὰ ξαποσταίνουν.

Ἄπ' τὶς καπνισμένες περαστὲς θὰ κρέμωνται τὰ χρυσόθωρα κυδώνια καὶ τὰ ρώδια καὶ δεμένα ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα στὸν αὐλόχωρο θὰ ξερομασοῦν σκυφτὰ τὰ βώδια.

Γ. Δροσίνης

ΤΟ ΜΑΤΙ ΤΟΥ ΔΡΑΚΟΝΤΑ

Kαὶ τὸ βουνὸ δὲν ἔταν ψηλὸ καὶ τὸ χωριούδακι ἔταν μικρούτσικο. Χτισμένο πολὺ πάνον ἀπὸ τὰ οιζοβούνια, τὸ Γαμπριά—τὸ χωριό—στέκεται σὰ βίγλα ἀπάνου στὸ Λυκόδημο—τὸ βουνὸ—κι ἀντικρύζει δεξιὰ τὸν κόρφο τῆς Κορώνης, ζεοβά τὴ μεγάλη τὴ θάλασσα ποὺ τραβάει ἵσα στὴ Μπαρμπαριά. Τί ὅμιορφα ποὺ εἶναι κεῖ πάνον ! Καὶ τ' ὀνειρεύουμαι νὰ μὲ χτυπάῃ στὸ βουνὸ τοῦ Μπάτη τὸ γλυκόδροσο τὸ φύσημα κι ἐγὼ μὲ γδυμνὰ τὰ στήθια κι ὀλάνοιχτό μου τὸ στόμα νὰ φουφάω, νὰ φουφάω Μπάτη στὸ βουνὸ καὶ νὰ ζῶ.

Κεῖ πάνου γίνηκε καὶ τοῦτο. Πάνε χρόνια τώρα· ὅχι καὶ πολλά.

Ἐνα βράδυ σκοτάδι ἀπὸ φεγγάρι μὲ τῆς ἀστροφεγγιᾶς τὸ φέγγος οἱ δυὸ συνυφάδες οἱ Σαραλέησες, πούταν ἔνωμένα τὰ σπίτια τους, βγῆκαν, ποίν κοιμηθοῦν ἀκόμα, στὰ χαγιάτια τους,

νὰ ποῦν ἂν ζέχασαν τίποτις ἀπὸ τὴν αὐγήν. Καὶ κουβέντιαζαν οἱ συνυφάδες καὶ στάλαζε τὸ δροσιό τὴν ἀνεπάντεχή του τὴν γλύκα στὸ βουνό καὶ βούζαν μὲ τὴ σιγαλιά τους τὸ πλῆθος τῶν ἀστεριῶν καὶ δὲν ἀκούγονταν τίποτα . . . τίποτ' ἄλλο στὴν ἀπέραντην ἔκεινη ἔκταση ἀπάνου στὸ βουνό, στὸν κάβο τὸ στημένο μέσα στὴ μικρὴ καὶ τὴ μεγάλη τὴν θάλασσα.

Σιγά, ἀνάκουστα ἡ Θανάσενα κοντούλησε ποὺ ἡ Γιώργενα τῆς μιλοῦσε· καὶ τῆς μιλοῦσε ἡ Γιώργενα γιὰ τῆς Λυκίτσας τὸ βάσταμα ποὺ τόφερε δπως ἡ κουβέντα τὸ φέρνει.

Στοῦν Παντελέωνε τὴν αὐλὴν ἡ ἀλεπού πίνηξε τρεῖς κότες κι ἔναν κόκορα, "Ακουστα, Χριστιανή . . . καὶ κλώσιασε ταβγά . . . Δὲν τὰ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, μὰ τὸν ἄγιο Λιά. Νὰ βγῆ πουλὶ ἀπ' ἀλεπού; ἀκουστα, Χριστιανή . . . Μὰ σὺ κοιμᾶσαι, Θανάσενα . . .

—Ποιὸς τόπε; ψιθύρισε ἡ ἄλλη χασμουριώντας.

—Ναίσκε, Χριστιανή . . . καὶ τὸ πουλὶ δὲν τὸ σκοτώσανε; Διαβόλικὸ βάσταμα στοῦ Λυκίτσα, ἀκουστα Χριστιανή. Ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ τὸ χέρι του στὰ χωριά μας. Οὐ . . . ἐσὺ κοιμήθηκες, γλέπω.

Καὶ δὲ μίλησε ἡ Θανάσενα οὕτε μὲ φοχαλιτό. Ὁ ὑπνος της ὁ μελένιος στὴν κουβέντα ἀπάνου ποὺ τὸν πῆρε ἀλόγιστα στὸ σκαμνὶ καθισμένη.

—Μπαρέ μου, ἔμπα μέσα, Χριστιανή. Καὶ σηκώθηκε ἡ Γιώργενα καὶ τράβηξε νὰ σηκώσῃ τὴ Θανάσενα. Καὶ ἔκει πῶς; "Αξαφνα τὸ μάτι της στραφηκε μακρὰ στὴ μεγάλη τὴ θάλασσα καὶ στάθηκε μιὰ στιγμή. "Ενα ἀστροὶ κι ἀπὸ τὸν Αὐγερινὸ πιὸ λαμπρὸ βασίλευε... νά, βασίλεψε... γάμηκε! Τί λαμπερὸ ποὺ ήταν! Νὰ μὴν τὸ ίδη προτήτεροι! . . . Ἡ Γιώργενα μαγεμένη ἀκόμα ἀπὸ τὴ λάμψη του, κεῖθε κοιτάζοντας, ἀπλωνε τὸ χέρι της νὰ σκουντρίσῃ τὴ συνυφάδα της . . . Θέ μου! . . . Τὸ ἀστροὶ ἀναβε πάλε . . . ἀναψε! "Επεσε τὸ χέρι τῆς Γιώργενας κι ἔκεινη ἀνοιξε τὸ στόμα της ἀκίνητη! . . . Καὶ κοίταγε χαλωμένη καὶ τ' ἀστροὶ ξανάσβυσε . . . καὶ τ' ἀστροὶ ξανάναψε! . . . Καὶ τότε σὰν ἀστραπὴ μεσ' τὴν ψυχὴ της πέρασαν ὅλα τ' ἀγερικὰ καὶ τὰ φαντάσματα καὶ τῆς Λυκίτσας τὸ βάσταμα κι οἱ τρόμοι ποὺ σωριάστηκαν μέσα της ἀπὸ παιδάκι ποὺ ήταν, μὲ τὶς ιστορίες τῆς κυρούλας της καὶ μὲ τὶς παράδοσες τῶς χωριῶν της. Καὶ τρέμει τὸ σαγόνι της καὶ τὰ γόνυατά της καὶ τ' ἀστροὶ σβύνει καὶ τ' ἀστροὶ ἀνάβει! . . .

Καὶ πιὰ παγωμένη, μὲ σύγκρου, μόνο νὰ φωνάζῃ κατορθώνει—
—Θανάσενα!... μὲ φωνὴ σπαραχτικιά, στριγικὰ φωνή.

Κι ἡ Θανάσενα μὲ δομὴ πετάχτηκε. Ὁ μελένιος δ ὑπνος της τῆς κρατοῦσε τὴ γλυκάδα του ἀκόμα καὶ δὲν ἔνιωθε τί ἔτρεξε. Κι εἶδε σιγὰ κι αὐτή, κεῖ κάτου μακριὰ στὴ μεγάλη τὴ θάλασσα, ἔνα ἀστροὶ ἀπὸ τὸν Αὔγερινὸ πιὸ λαμπερὸ ποὺ βασίλευε... βασίλεψε... χάθηκε! Τί λαμπερὸ ποὺ ἦταν! Νὰ μὴν τὸ ἴδη προτέρεα!... Καὶ στάθηκε μαγεμένη ἀπὸ τὴν λάμψη του καὶ κοίταξε ἀκόμα κείθενες, κοίταγε, Θέ μου!... Τ' ἀστροὶ ἀναβε πάλε... ἀναψε!... Κι ἀνοίξε τὸ στόμα της ἀκίνητη καὶ κοίταξε χαπλωμένη· καὶ τ' ἀστροὶ ξανάσβυσε καὶ τ' ἀστροὶ ξανάναψε! Καὶ τότες σὰν ἀστροπή μὲς τὴν ψυχή της πέρασαν ὅλα τῶν Δρακόντων τὰ μάτια καὶ τῶν βασιλόπουλων οἱ βίγλες καὶ τῶν παραμυθιῶν οἱ ἀσβεστες φωτιὲς κι οἱ τρόμοι ποὺ σωριάστηκαν μέσα της ἀπὸ παιδάκι ποὺ ἦταν, μὲ τὶς ἵστορίες τοῦ παπούλη της καὶ μὲ τῆς παράδοσες τοῦ χωριοῦ της. Καὶ τρέμει τὸ σαγόνι της καὶ τὰ γόνατά της καὶ τ' ἀστροὶ σβύνει καὶ τ' ἀστροὶ ἀνάβει!... Καὶ πιὰ παγωμένη μὲ σύγκρου, μόνο νὰ σκούζῃ κατορθώνει.

—Θανάση! μὲ μιὰ φωνὴ σπαραχτικιά, στριγικὰ φωνῆ,

Κι δ Θανάσης πετάχτηκε μὲ δομή. Κι εἶδε κι αὐτὸς τ' ἀστροὶ τὸ κι ἀπὸ τὸν Αὔγερινὸ πιὸ λαμπερὸ καὶ ποὺ ἔσβυνε κι ἀναβε καὶ τὰ ἔχασε καὶ φάναξε τοῦ Γιώργη. Κι δ Γιώργης τὰ ἴδια ἔπαθε. Καὶ σὲ λίγο ἀπόξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ ὅλο τὸ χωριό, ἄντρες καὶ γυναικες, ἀγόρια καὶ κοπέλες, γέροι καὶ νέοι καὶ παιδιά, τρομασμένοι ὅλοι κοίταζαν τὸ ξαφνικό, τὸ τρομερὸ ἀνοιγόκλεισμα τοῦ ματιοῦ τοῦ φοβεροῦ τοῦ Δράκοντα. Κι δλοένα κανονικὰ καὶ όυθμικὰ κεῖ κάτου στὴ μεγάλη τὴ θάλασσα, τ' ἀστροὶ τὸ κι ἀπὸ Αὔγερινὸ πιὸ λαμπερὸ δὲν ἔβα ὑλευε, μόν' ἔσβυνε κι ἀναβε, ἔσβυνε κι ἀναβε, ἔσβυνε κι ἀναβε...

Κι ἔνα λεβεντόπαιδο τοῦ χωριοῦ, μονάκριβο χήρας καὶ κυρούλας πανωκούμπι, βουτημένο μέσα σ' δνειριασμένο κόσμο ποὺ τούπλασαν οἱ χειμωνιάτικες ἵστορίες τῆς κυρούλας του, σὰν ξεφυγε σιγὰ ἀπὸ τὸν τρόμο του τὸν πρῶτο, στὴ στιγμὴ ἀποφάσισε νὰ τραβήξῃ νὰ βρῇ καὶ νὰ πιάσῃ τὸ φοβερὸ Δράκοντα...

Ποιὰ τάχα Βασιλοπούλα νὰ φυλάῃ ποὺ τὴν ἔκλεψε ἀπὸ τοῦ Βασιλιᾶ τὸ παλάτι!... Τί γυάλινο πύργο νάχη στημένο καταμεσίς τοῦ πελάγου δ Δράκοντας· κι ἐκεὶ δ ἀφέντης τῆς δύναμης, σκλά-

βος της δημορφιας γονατιστός θὰ γέρνη στης Βασιλοπούλας τὰ πόδια γι ν' ἀγροικήση ἔνα χαμόγελο, ἔνα γλυκόλογο!... Ποιὸ Βασιλόπουλο μὲ μαλαματένια φρεγάτα καὶ μὲ φιλντισένια ἀρματωσιὰ νὰ ἔσκινησε γιὰ νὰ βρῇ τὸ γυάλνο πύργο καταμεσίς τοῦ πελάγου, ποὺ κρύβει τὴ κλεμμένη Βασιλοπούλα ποὺ τ' ἀγαποῦσε τὸ ἔσανθδ τὸ Βασιλόπουλο!... Τί διαλαλητάδες καὶ τί ταξίματα ὁ Βασιλιὰς ὁ πατέρας της ναμόλησε στὸν κόσμο γιὰ κεῖνον ποὺ θὰ τὴν ἔβρῃ, γιὰ κεῖνον ποὺ θὰ τὴν σώσῃ!... Κι ὁ μονάκριβος τῆς κήρας καὶ τῆς κυρούλας, κλείνοντας τὰ μάτια του βλέπει καὶ διαβάίνει ἀπ' ὅμπρος του τὸ μαγικὸ τὸ πανόραμα! Πάει πιὰ ἡ παπαδοπούλα τοῦ παπᾶ!... Ἐκεῖ... ἐκεῖ εἶναι ἡ Βασιλοπούλα ἡ τύχη του! Θὰ τὴν σώσῃ! Θὰ τὸ σκοτώσῃ τὸ θεριό, τὸ Δράκοντα... Θὰ τὴν πάρῃ στὴν ἄγκαλιά του καὶ θὰ τὴν πάη στὸ βασιλιὰ τὸν πατέρα της ποὺ θὰ καρτερά τὴ θυγατέρα του τὴν ἔσκουστην, τὴν πεντάμορφη, πῶς θὰ τὴν καρτερά!.. Καὶ τότες ὁ Βασιλιὰς μπρὸς στὸ Βεζύρη του καὶ στὴ δωδεκάδα του θὰ πῆ:

Νὰ ὁ σωτήρας τῆς κόρης μου!... Τὸν κάνω παιδί μου καὶ διάδοχό μου!... Καὶ θὰ τὸν προσκυνήσῃ ὁ βεζύρης καὶ θὰ τόνε δοξάσῃ ἡ δωδεκάδα!... Κι ὁ μονάκριβος τῆς κήρας καὶ τῆς κυρούλας, δίχως νὰ πῆ κανενὸς τίποτε, παραμερίζει, ἀρματώνεται μὲ τὸ στιλέτο του καὶ ἔσκινάει κατὰ τὸ γυάλινο πύργο ποὺ οἱ ἄλλοι δὲν κατάλαβαν τίποτις. Καὶ προχωροῦσε καὶ τὸ πανόραμα μαζί του. Τώρα παρακάτου θ' ἀπαντήσῃ τὶς δυὸ γυναικες νὰ μαλώνουν. Τὴν νύχτα καὶ τὴν ἡμέρα. Ἡ νύχτα θὰ φορῇ τὰ μαῦρα της κι ἡ μέρα τὰ λευκά της. Θὰ τὶς ἀκούσῃ καὶ τὶς δυὸ νὰ τοῦ ποῦν:

—Παλικάρι μου, βοήθαμε κι ὅτι μοῦ πῆς θὰ στὸ κάμω...

Κι αὐτὸς τῆς νύχτας θὰ βοηθήσῃ. Θὰ πιάσῃ τὴν ἡμέρα καὶ θὰ τὴ δέση σφιχτὰ στὸ δέντρο· κι ἡ νύχτα γιὰ τὸ χατήρι του δὲ θὰ φύγῃ ὡς ὅτου αὐτὸς σκοτώσῃ τὸ Δράκοντα!... Καὶ παρακάτου θὰ βρῇ νὰ βόσκουν τὰ δυὸ ἄλλαγα, τοῦ χειμῶνα καὶ τοῦ καλοκαιριοῦ. Γ' ἄλλογο τοῦ καλοκαιριοῦ θάναι καλοθρεμένο, καὶ θὰ χλιμιτράῃ· καὶ τ' ἄλλο τοῦ χειμῶνα τ' ἄλλογο, παραμεριασμένο θάναι χάμους πεσμένο σὰν ψοφήμι! Κι αὐτὸς δὲ θὰ πιάσῃ τὸ ναζιλό τ' ἄλλογο· μόνο θὰ τραβήξῃ στὸ ψοφάλογο καὶ θὰ τὸ σηκώσῃ καὶ θὰ τὸ χαιδέψῃ καὶ θὰ τὸ καβαλλικέψῃ καὶ θὰ τοῦ σφίξῃ τὰ λουριά του κι ἐκεῖνο θ' ἀρχίσῃ τότε τοὺς τσίνους καὶ τὸ τρέ-

Ξέμιο ! Ἄπο βουνὸ σὲ βουνὸ θὰ πηδάν ! Σὰν ἀστραπὴ θὰ χάνεται καὶ σὰν τὸν ἄνεμο θὰ μονυγκρῖζῃ στὶς ράχες ; Καὶ τότε τὸ φοβερὸ τὸ ἀλογό τοῦ χειμώνα θὰ τοῦ πῆ :

— Δὲ σ' ἔροιξα, μὲ νίκησες ! Εἴμαι δικό σου.

— Πήγαινέ με στὸ γυάλινο πύργο, κοταμεσίς τοῦ πελάγου, ποὺ δὲ Δράκοντας φυλάει τὴν αἰλεμμένη τὴν Βασιλοπούλα. Ἐκεῖ θὰ σκοτώσω τὸ Δράκοντα καὶ θὰ γλυτώσω τὴν Βασιλοπούλαν καὶ παράλληλα ἀπάνω σου, μὲ τὴν Βασιλοπούλα στὰ καπούλια σου, γύρνα με στοῦ Βασιλιὰ τὸ παλάτι !

Κι δὲ μονάκριβος τῆς χήρας καὶ τῆς κυρούλας προχωροῦσε δύσκολα κατεβαίνοντας τὰ κατσάβραχα τοῦ βουνοῦ καὶ τὸ πανόραμα μαζί του μὲ τὶς εἰκόνες του ἀνακατωμένες. Κι ἐκεῖ ἀκούγονται φωνές ! Γυναικίσιες φωνές !.. Βέβαια, τὸ πρῶτο συναπάντημα ! Ἡ μέρα κι ἡ νύχτα ! . . . Παραμερίζει δὲ γυιὸς τῆς χήρας νὰ ἰδῃ, νὰ διακρίνῃ τὴν ἀσπροφόρα καὶ νὰ τὴν πιάσῃ στὸ δέντρο νὰ τὴν δέσῃ !... Κι εἰδεις ἀπὸ τὴν βίγλα του νὰ περνοῦν δυὸ τρεῖς χωριανοὶ καὶ δυὸ τρεῖς χωριανές, σκούζοντας καὶ κλαίγοντας.

— Πάει δὲ Πάνος ! . . . Πάει δὲ Πάνος ! . . .

Κι ἥταν ἡ μάνα του, κι ἡ κυρούλα του, κι ἡ θεία του κι οἱ μπαρμπάδες του. Τὸν ἔνιωσαν ποὺ χάθηκε καὶ χίλια ὑποψιάστηκαν. Εἴτε σημάδι κι αὐτὸ ἥταν, εἴτε δὲν ἥταν, ξέχασαν καὶ τὸν τρόμο τὸ ἀστεριοῦ, τοῦ κι ἀπὸ τὸν Αὐγερινὸ πιὸ λαμπεροῦ, ποὺ σβυοῦσε κι ἄναβε κεῖ κάτου, μαρκιά στὴ μεγάλη τὴ θάλασσα καὶ τράβηξαν, μὲ τὸν καινούργιο τους τρόμο, γιὰ τὸ χάσιμό του ἵσως καὶ τὸν συντύχουν. Κι δὲ μονάκριβος τῆς χήρας καὶ τῆς κυρούλας σὲ λίγο ἐφέρονταν πάλι στὸ χωριὸ κλαίοντας ! . . .

Κι ἐκεῖ ἀπόξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία ὅλο τὸ χωριὸ ἡσυχότερο μάλισταίκον ἀνταρισμό, ἥταν τώρα γονατισμένο κι δὲ παπᾶς ψιθύριζε τὸν ἔξορκισμὸ τοῦ δαίμονα, τοῦ ἀλωπίσιου πουλιοῦ, ποὺ δὲν τὸ εἶδαν οἱ χριστιανὲς καὶ μόνο ἀκουστὰ τόχαν. Καὶ τὸ μάτι τοῦ Δράκοντα δόλοένα ἀνοιγόκλεινε' κι ἀκόμα ἀφοῦ ἀρχισε τὸ γλυκοχάραμα, τὸ ἀστρι τὸ κι ἀπὸ τὸν Αὐγερινὸ πιὸ λαμπερό, σβυοῦσε κι ἄναβε, σβυοῦσε κι ἄναβε, σβυοῦσε κι ἄναβε !... Ξημέρωσε πιά ! τὸ ἀνάστατο χωριὸ ἐκεῖ βρισκόταν ἀκόμα. Στὴ θέση τὸ ἀστεριοῦ νησιὰ ἔχωριζαν. Πάει καὶ τὸ ἀστρι ! Πάει κι δὲ Δράκος ! Ἡ μέρα τοὺς ἡσύχασε κομμάτι, ἀκόμα καὶ τὸ μονάκριβο τῆς χήρας καὶ τῆς κυρούλας !

Καὶ τὸ βράδυ τὸ ξαναντίκρισαν τὸ ἀστέρι. Σὰν καὶ χτές καὶ ἀποσπεροῦ, τὸ ἕδιο. Τρόμαξε τὸ χωριό· μᾶ λιγότερο. Δὲν ἔμειναν ὡς τὸ πουλὸν ἄγρυπνοι, οὔτε ξενύχτησαν ἀπόξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Καὶ τὸ ἄλλο βράδυ τὸ ξαναεῖδαν τ' ἀστέρι, τοῦ Δράκοντα τὸ μάτι καὶ φοβήθηκαν· μᾶ σταλιὰ φοβήθηκαν καὶ τ' ἄλλο βράδυ πάλι τὸ εἶδαν καὶ γέλασαν!... Καὶ τ' ἄλλο, οὔτε κοίταξαν κείθε!.. ‘Ο Δράκοντας, ἄγρυπνος κάθε νύχτα κεῖ κάτου μακριὰ στὴ μεγάλη θάλασσα, στὸ γνάλινο πύργο καταμεσίς τοῦ πελάγου, τὴ φυλάει τὴν πεντάμορφη τὴν Βασιλοπούλα καὶ μόλις ὁ χωριανὸς τοῦ Γαμπριᾶ τὸ θυμάται πιὰ κι ἀξιώνει νὰ φίξῃ τὴ ματιά του!... Οὔτε κι ὁ μονάχοις τῆς χήρας, τὴν Βασιλοπούλα του τὴν ξανανειρεύεται!

Πέρασαν μῆνες. “Ἐνας ἀπ' τὴν χώρα ξενύχτισε μᾶ βραδὺν στοῦ Γαμπριᾶ. Ἀπ' τοῦ Θανάση τὸ χαριάτι τὴν νύχτα ἀντίκρισε, κεῖ κάτου μακριά, στὴ μεγάλη θάλασσα, ἐν ἀστρι κι ἀπὸ τὸν Αὔγερινὸ πιὸ λαμπερὸ ποὺ ἀναβε κι ἔσβυνε. Ἀπόρησε λίγο, ταράχτηκε καὶ δώτησε τί εἶναι:

—‘Ο γνάλινος πύργος τοῦ Δράκοντα ποὺ φυλάει τὴν Βασιλοπούλα. Εἶναι τὸ μάτι τοῦ Δράκοντα!...

‘Ο ξένος δὲ σκέψτηκε καὶ πολὺ ποὺ βρῆκε τί ἦταν. Εἶπε μὲ χαμόγελο :

—Καλέ, εἶναι δ φάρος τοῦ Πόρτο - Λόγκου ποὺ στήσαν ἑδῶ καὶ τόσον καιρό. Φαίνεται ωραῖα ἀπὸ δῶ...

Μὰ καὶ τί! κανεὶς δὲν παρασκοτίστηκε στὸ χωριό!... Εἴτε Δράκοντας, εἴτε φάρος, ή παράξενη λέξη τοὺς ἦταν πιὰ ἔνα πρόμα ποὺ δὲν ἀξίζε τὴν προσοχή τους.

Τὸ στοιχεὶο εἶχε καμιωμένη τὴν περιοδεία του στὸ χωριό τοῦ Γαμπριᾶ.

Γ. Καμβύσης

ΤΟ ΠΥΡΟΦΑΝΙ

Kαίει τὸ πυροφάνι τοῦ ψαφᾶ.

Κι οἱ σταλαχτίτες λάμπουν σὰν ἀστέρια

Καὶ τῆς σπηλιάς τὰ διάφανα νερά,

Φέγγοβολοῦν καντήλια κι ἀγιοκέρια.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τῆς νυχτερίδας τοῖς οὐν τὰ φτερά
Καὶ στὶς φωλιές ξυπνοῦν τὰ περιστέραια
Καὶ σπαρταροῦν τὰ ψάρια ἀστραφτερά
Ἄπ' τὸ καμάκι τοῦ ψαρᾶ στὰ χέρια.

Ἄπάνω στῆς σπηλιᾶς τὴ κορυφὴ
Μέσ' ἀπ' τὰ μούσκλια καὶ τὰ πολυτρόγια
Σταλάζει βρύση ἀνώφελη, κρυφή.

Καὶ πέρα ἀπὸ μιὰ τρύπα σκοτεινή,
Στοὺς βράχους ἀκονίζοντας τὰ νύχια,
Μιὰ φώκια ἀπαρηγόρητα θρηνεῖ.

Γ. Δροσίνης

ΨΑΡΕΜΑ ΣΤΟ ΠΕΛΑΓΟΣ

Στὶς πέντε τ' ἀπόγεμα μπαρκάραμε γιὰ τὶς Φλέβες. Ἡ ἀρχικὴ ἀπόφασις ἦταν νὰ ταξιδέψουμε μὲ γρῦ - γρῦ. Γιατὶ εἴχαμε πάρει δμως τούτη τὴν ἀπόφαση, οὔτε μεῖς δὲν τὸ ξέραμε. Μοῦ φαίνεται πὼς τὰ γρῦ - γρῦ ἔχουνε κράχτες ποὺ λείπουν κι ἀπὸ τὴν τράτα, τὴν ἀνεμότρατα κι ἀπὸ τὴν ψαρόβαρκα. Ἐχουν τὶς λάμπες, ποὺ φώταγαν στὸ πέλαγο τὴ νύχτα. Ἄραδα τὰ φῶτα, σὰν πολιτεῖες ποὺ ξεπηδοῦνε μέσ' ἀπ' τὸ νερὸ μόλις σουρουπώσῃ ὁ ἥλιος.

Ἐδῶ καὶ τρία χρόνια, τόχα κάμει τὸ ταξίδι μὲ τὰ γρῦ - γρῦ. Καλὰ είναι, τὰ βλογμένα, ἀλλὰ ἡ μηχανή, τὸ πετρέλαιο, οἱ βενζίνες κάτι χαλᾶνε σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἵστορία τῆς ψαρικῆς. Τράτα δὲν βρήκαμε. Δὲν ἔμενε λοιπὸν παρὰ ἡ ψαρόβαρκα, ἡ ψαροπούλα ἡ παινεμένη, παλαιϊκὺς ὅσο κι ὁ κόσμος κι ἄξια ὅσο ὅλα τὰ πανάρχαια ἐργαλεῖα τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὰ ποὺ παραστάθηκαν στὶς πιὸ δύσκολες ὁρες τῆς ἡλικίας του. Μὰ τ' ἀξίζει κι ἡ ψαροπούλα μας. Ἡταν ἀσπρη σὰν περιστέρι φρέσκια, πεντακάθαρη, καλοτάξιδη, μὲ κόκκινο σειρήτι ψηλά, κοντὰ στὴν κου-

παστή, μὲ φρεσκοπλυμένη κεραμιδιά, κουβέρτα, μὲ τὰ δίχτυα στιβαριμένα, σιγυρισμένα, ἔτοιμα γιὰ φουντάρισμα.

Ἐφτὰ μέρες τὰ σιγύραγαν στὴν ἀκροθαλασσιά. Βελονιὰ πρὸς βελονιά. "Ολο μετάξι. Δράμι καὶ τάλλαρο. "Οπου τρύπα τὴν μάζευαν, ὅπου ἄνοιγμα τόφεροναν σὲ λογαριασμό. "Έχουν, βλέπεις, καὶ τὰ νερὰ τὸ ἀγούμια τους. Ἐκεῖνος ὁ ἔιφιδος μαντάρα τάχε κάνει. Τόχει νῦναι ἡ μούρη του γερὴ καὶ κοφτερή. Κι ὅντας πλωδίζει ἀτρόμητος κατὰ τὸ δίχτυ, περνᾶ σὰν πράσινη λαχανίδα τῆς θάλασσας. Διχτυοχαλαστῆς ὁ τρισκατάρατος καὶ τρομάρα μοναχὴ γιὰ τὰ ἀσπρόφαρα. "Αν πῆς ὅμως καὶ γιὰ τὸ κρέας του κάλλιο μὴν τὸ θυμίζης. . . Νὰ τρώῃ ἡ μάνα καὶ τοῦ παιδιοῦ νὰ μὴ δίνῃ. Μὰ γιατὶ νὰ μὴν εἶναι νόστιμο κρέας, παρακαλῶ ; "Ολο σιβριὰ καὶ μελανούρια, σιναγρόδες καὶ μπαρμπούνια τὸν θρέφουν.

"Ας εἶναι ὅμως, τί λέγαμε ;

"Α, γιὰ τὰ δίχτυα.

Βελονιὰ λοιπὸν καὶ τραγούδι. Ἐλιά, ψωμὶ καὶ ντομάτα, μεροκάματα χαμένα δηλαδή. Δὲ δίνει, βλέπεις, ἡ στεριά. Πρέπει νὰ λαλήσουν τὰ νερά, νὰ νταραβεριστῇ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ ψάρι, νὲ ἀνασύρῃ τὸ δίχτυ, ζωντανό, σπαρταριστὸ τὸ θησαυρὸ τῆς θάλασσας καὶ νὰ τὸν ἀπλώσῃ ἀσῆμι λαμπτικαρισμένο στὴν ἀμμουδιά, ἀσῆμι ποὺ λαμπτοκοπᾶ στὶς αὐγινὲς ματιὲς τοῦ ἥλιου. "Άλλο πράμα νὰ στὸ λέω τὸ θᾶμα κι ἄλλο νὰ τὸ δῆς.

Πέντε νοματέοι καὶ πάνω ἀπ' ὅλους ὁ καπετάν Λάζαρος. "Εξη λοιπὸν αὐτοὶ καὶ δυὸ ἔμετς οἱ ἔνενοι δχτώ. "Αντεχε ὅμως τὸ πλεούμενο γιὰ τόσους κι ἄλλους τόσους. Φουσάτο μποροῦσε νὰ κουβαλήσῃ. Καὶ τάχε οῦλα τους τὰ σύνεργα : Καὶ μπαρμπούνοδίχτυν καὶ κλαμπανόδιχτο ποὺ δὲ μαζεύει τὸ ψάρι, ἀνὴδὲν βαρέσουν ἀράδα τὴ θάλασσα, νὰ ἔκουφάνουν τὸν κόσμο της.

* * *

"Ηταν ψηλὰ ἀκόμα ὁ ἥλιος σὰν ἔανοιχτήκαμε. Λάμνοντας περάσαμε ὅλο τὸ στενὸ τῆ; Σαλαμίνας, καβατσάραμε τὴ Λειψοκουντάλα κι ἀνοιχτήκαμε στὸ πέλαγο. Πὲς πὼς τὸ γύριζε βορειοδάκι. Μιὰ δροσιά δηλαδὴ ποὺ νὰ κόβῃ τὴ κάψα τῆς μέρας. Οὔτε φρέσκο νὰ τὸ πῆς δὲν μπόραγες. Τόφερνε ἀπ' τὴ στεργιά.

μιὰ ἵδεα σπηλιάδα δηλαδή, ὅσο ν' ἀνατοιχιάσουν τὰ νερά. Καλὰ καλὰ δὲ φούσκωνε ὁ φλόκος μας. Τὸ ἄλλο πανί τόχαμε μπουδα-
ρισμένο, δεμένο μ' ἄλλα λόγια μὲ τὶς μοῦδες, τὰ μικρὰ σκοινιά
ποῦνε σειρὰ ραμμένα χαμηλὰ μέσα κι ὅξω στὰ πανιά. Ὁ καπε-
τὰν Λάζαρος εἶπε νὰ ἔμουδάρουν, μπάς καὶ πάρη γοηγοάδα
τὸ πλεούμενο. "Υστερα, σὰν νὰ τόλεγε νὰ φρεσκάρη ὁ καιρός.
Κι ἀν τὸ κράταγε βροειαδάκι, ἔτσι ἀνάλαφρη φρεσκαδόνρα,
ποιὸς τὴ γάρη μας! Πρίμα θὰ τὸν ἔχαμε ὡς τὶς Φλέβες. Ἀπὸ
κεῖ βλέποντας καὶ κάνοντας. Τὸ σημάδι, βλέπεις, τόχαμε γιὰ τοὺς
Πεταλιούς, τὸ νησὶ ποὺ δέρνεται κι ἀπ' τὸ μπουγάζι τῆς Ἔγοιπ-
πος κι ἀγναντεύει τὸ μεγάλο πέλαο, τ' ἀδριπέλαο μὲ τὰ νησιά.
Πέρασμα, σοῦ λέει, οἱ Πεταλοί. "Κατεβαίνουν τὰ κοπάδια καὶ
μπορεῖ μὲ τὸ πάσο σου νὰ στήσης καρτέρι, νὰ πιάσουν τὰ πλε-
μάτια σο : ψάρι καλό, ἀσπρόψαρο, διαλεχτὸ καὶ πανάκριβο, ποὺ
φέρνει πλοῦτο κι ὅχι μουρνταφόψαρα, πέρκες καὶ γάνους, νὰ μὴ
βγαίνη οὕτε μεροκάματο.

"Αρμενίζαμε λοιπὸν γιὰ τοὺς Πεταλιούς.

"Ο Καπετὰν Λάζαρος ὁ Σαλαμούνας ἥξερε ποὺ νὰ βάλῃ ση-
μάδι. Τριάντα χρόνια τόχε φάει μὲ τὴ φούχτα τὸ πέλαο. Μηδὲ
δὲν εἶναι τὰ σημάδια του στὰ νερὰ τῆς Κούλουρης, μέσα στὸ
Σαρωνικό, καὶ κατὰ τὴν Αἴγινα καὶ στὸ Γαϊδουρονήσι καὶ μέσα
στὸ μπουγάζι ἀκόμα ; Σημάδια καὶ σημάδια, νὰ γάνης τὸ νοῦ
σου καὶ νὰ γάνης τὸ νούμερο. Καὶ ὅλο βρεσιμὰ δικά του. Μὲ
τὸ μάτι τὰ κιαλάριξε, μὲ τὸ γυαλί τὰ γνώριζε κι ἥξαιρε, ἔτσι
κοιτώντας ψηλάθε τ' ἀστεράκια τ' οὐρανοῦ, ποῦ νὰ φουντάρη
κι ἥξαιρε τί θάβωη κάτωθε του μέσα στὸν ἄφωτο βυθό. Πές
βράχο, πὲς βοῦνχο, πὲς ξάρτημα, λείφανο χαλασμένου καραβιοῦ.

— Φέρατε οοῦχα ; μᾶς ωάτησε.

— "Ο, τι χρειάζεται, καπετάνιο.

— Περονιάζει τ' ἀγιάζι, π' ἀνάθεμά το, ποὺ πέφτει μὲ τὴν
ἀστροφεγγιὰ καὶ τὸ σκοτάδι καὶ είστε ἀπραγοὶ ἀπὸ τέτοια πρά-
ματα.

“Ο καιρὸς φρεσκάριζε καὶ φούσκωνε τὰ πανιά μας. Σαίτα
ἔφευγε ἡ ψαροπούλα, γερμένη ζερβά.

“Ο καπετάνιος κοίταξε ψηλὰ ποὺ τρεμοσβύνανε τ' ἀστεράκια,
ἀγνάντεψε τὸ πέλαο καὶ ἐγύριζε λίγο τὸ τιμόνι.

— Πρίμα τὸν ἔχομε καπετάνιο ;

— Στὴ μάσκα τὴ πριμιά μας γτυπάει.

Μὰ δσο καὶ νάκανε δὲ φρεσκάριζε καλὰ ὁ καιρὸς ἔτσι ποὺ μὲ σάλτα νὰ πιάσουμε τὶς Φλέβες. Ὁμερη φρεσκαδούρα, καλοκαιριάτικη δροσιά, ἀνάλαφρο ἀγέρι τοῦ πελάου, δσο νὰ δροσίζῃ τὰ πρόσωπα, νὰ φυιδώνῃ τὰ νερά, νὰ σκάβῃ μικρὰ αὐλάκια μποστανίσια. Ὁχι δργώματα τοῦ νεροῦ, βαθιὰ σκαψίματα, ἀλλὰ παιχνίδια σκανταλιὲς παιδιάτικες, δειλὰ ζωηρέματα φρόνιμου κοριτσιοῦ. Γιαυτὸ λάμναμε ποῦ καὶ ποῦ, κεῖ ποὺ ἔκοβε τὸ φρέσκο κι ἀπλωνε ἡ μπουνάτσα. Πῶς νὰ τὸν δρίσης διαφορετικὰ τὸν καιρό, ποὺ ἔκανε, κάθε λίγο καὶ λιγάκι, τὰ δικά του τσαλίμια: Ὡς τόσο εἴχαμε κάνει τὸ δρόμο μας. Στὸ δεξῖ μας καθαρὰ μαύριζε ἡ Αἴγινα καὶ ζερβά ἀφήναμε τὸ Καβούρι, τὸ λαιμὸ τῆς Βουλιαγμένης, γιὰ νὰ πιάσουμε τὸν κάβο τοῦ φαναριοῦ. Πίσω μας εἴχαμε χάσει καὶ τὰ πιὸ ζωηρὰ φῶτα τῆς παραλίας καὶ σιγὰ - σιγά, πότε κουβεντιάζοντας, πότε μετρώντας τὸ ἀστρα τὸ οὐρανοῦ, πότε τρώγοντας λίγη ντομάτα, καμιὰ σαρδέλα ἢ ἐλιά, εἴχαμε βγῆ ἀπὸ τὸ Σαρωνικό. Καβατζάραιμε πιὰ τὴ Μακρόνησο καὶ τὸ στρίβαμε γιὰ τὸν Πεταλιούς.

Καθώς κοντοζυγώναμε εἰδα τὸ τσοῦχο νὰ κοιτάγε τὸν καπετάνιο. Τὸν κοιτάξαμε καὶ μεῖς, Ὁ διάολος νὰ μὲ πάρῃ, μὰ ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς στὴ θάλασσα καὶ μόνο φαίνεται ὁ καπετάνιος κι ὅχι στὴ στεριά.

Ἐκεῖ νειώθεις πὼς κανένας ἄλλος δὲν μποροῦσε νὰ τὸν παραμερίσῃ ἀπὸ τὸ τιμόνι, νὰ πάρῃ τὸ καπτανιλίκι στὰ χέρια του. Δὲν εἶναι νάκης λεφτά, νάκης τὸν τρόπο καὶ τὸ μέσο, εἶναι νὰ τόκης μέσα σου. Μὲ τὰ λεφτὰ ἀγοράζεις μάτια μου, λάμπες, κουμαντάρεις γρῦ - γρῦ, γίνεσαι, ἀν τὸ λέη τὸ πονγγί σου, καὶ ἐφοπλιστής στὰ ὑπερωκεάνεια, καπετάνιος στὴ ψαράδικη, νὰ σὲ χαρῶ, δὲ γίνεσαι. Πρέπει νὰ τὸ λέη ἡ καρδιά σου, νὰ σὲ γνωρίζῃ ἡ θάλασσα. Τὸ τσοῦχο τὸν κοίταξε στὰ μάτια, ἔτσι γιὰ νὸ ἀκούση τὴ μιλιά του, νὰ πάρῃ τὴν προσταγή του. Λαχταροῦσε καὶ τὴ βρισά του ἀκόμα. Αὐτὸς μονάχα ἥξαιρε σπιθαμὴ μὲ σπιθαμὴ τὰ νερά. Αὐτὸς μπόραγε μὲ σιγουριὰ νὰ πῆ ποῦ εἶναι τὸ σημάδι καὶ νὰ μὴ γελαστῇ. Ἔτσι χάϊδεψε λίγο τὶς ξανθὲς τρέχες τοῦ μουστακιοῦ του, ἀγοριες, ποτισμένες ἄριη, μισόκλεισε τὰ μάτια του, ποὺ ἀντιφέγγιζαν τὸ πιὸ γαλάζιο κουμάτι τὸ οὐρανοῦ καὶ φώναξε :

— Φοῦντο.

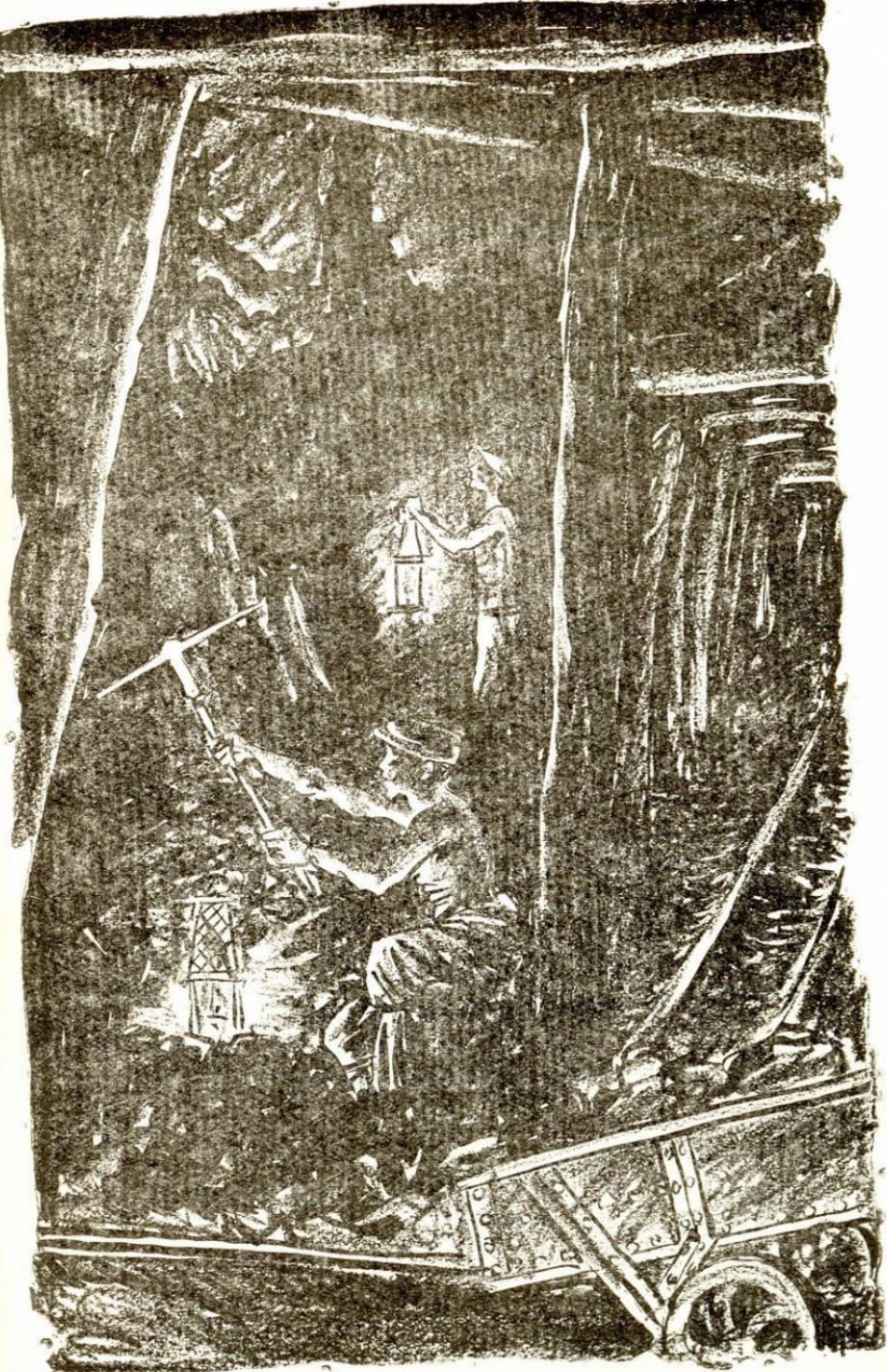
Νεοελληνικὰ Ἀναγγώσματα **Εἰρ.** Δημητρακοπούλου καὶ
Μαρίας Πολυμήφρωπηθῆ Κέ. από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ δίχτυα τάχαμε φίξει, μπαρμπουνόδιχτυα, κι είχαμε κλείσει ἔνα μεγάλο κομμάτι θάλασσα.

Ἐδῶ τώρα, ὑπομονὴ νάχης νὰ περιμένης, νὰ σούρρουν οἱ μουσαφιρέοι σου, νὰ περάσουν ἀνίδεοι στὴ φυλακὴ σου, νὰ πιαστοῦν χωρὶς κι αὐτοὶ νὰ καλονιώσουν τὸ πᾶς. Χρειάζεται ὑπομονή, γιατὶ δὲ ξένος στὴ δουλειά, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ συλλάβῃ τὴν κάθη μικρολεπτομέρεια, δὲν βλέπει παρὰ τ' ἄστρα τὸ οὐρανοῦ ποὺ τρυποῦν τὰ νερά. Ολόγυρα σκιές μαῦρες τὰ νησιά, οἱ κάβοι καὶ μοναχὴ συντροφιὰ τὰ φανάρια ποὺ ἀναβοσβύνουν, ἔτσι, γιὰ νὰ δείχνουν κάποια ζωντάνια καὶ νὰ μὴν τὰ παίρνης γιὰ ψεύτικα.

K. Μπαστιᾶς

Ἀστικὴ Ζωὴ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΗΛΙΟΓΕΝΝΗΤΟ

Η χαρὰ τρανὴ στὸν "Ολυμπο !
Οἱ Θεοὶ μοιράζονται τὴ γῆ,
Λείπει δὲ Φωτοδότης καὶ ἀκληρος
θὰ λησμονηθῇ.
Καὶ ήρθε δὲ Φωτοδότης καὶ ἔγνεψε
Πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ αὐτὴ
Σάλεψε καὶ φάγισε καρπόφορη,
Καὶ γεννήθη τοῦ ἥλιου τὸ νησί !
Καὶ ἦταν τὸ νησὶ χιλιόκαλο,
Κι ἔζησαν ἐκεῖ τεχνίτες
Καὶ ἦταν σὰν ὑπεράνθρωποι,
Γιατὶ κάποια ἀγάλματα ἔπλαθαν,
"Ολα ὡραῖα σὰ Θεοί,
Καὶ ὅλα ζωντανὰ σὰν ἀνθρώποι.

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΟΥ

(Πρόλογος)

Ο ἥλιος ἀνάτελνε τότες στὴν ζωή μου. "Ἐνας ἥλιος μοῦ φαινόταν ἡ Ελλάδα ὅλη. Μοῦ φώτιζε δὲ ἥλιος τὴν ψυχή. Σὰ νὰ τὸν

ζέβλεπα ποώτη φορά, όταν κατέβηκα στὴν Πόλη, στὰ Νησιά, στὴν Ἀθήνα. Κι ωστόσο τὸν ἥξαιρα κι ἀπὸ πρῶτα ἐκεῖνο τὸν ἥλιο, τὸν ἥξαιρα καλά. Ἡταν δὲ ἥλιος ποὺ γνώρισα στὴν Πόλη παιδί, ἔνας ἥλιος φρέσκος, ὅχι φλογισμένος, ὅπως τὸν φαντάζονται πολλοί. Τὴν ἀνοιξη, κάποτες καὶ τὸ καλοκαίρι, στὸ παλιό μας τὸ σπίτι τοῦ Γαλατᾶ, στὸ πέτρινο τὸ σπίτι, ἀπὸ πάνω ἀπὸ ταφῆλὸ τὸ παραθύρι, πρῶτη πρωΐ, τὸν ζέβλεπα τὸν ἥλιο στὸ μπογᾶς, τὸν ζέβλεπα στὰ κύματα μέσα νὰ μπαίνῃ, νὰ λούζεται στὰ νερὰ τὰ διαμαντένια, νὰ χρυσώνη παρέκει τὶς κορφοῦλες, καὶ πάποια παράξενη, μυωδάτη δροσάτη ἀπαγνὰ ποὺ ἀνέβαινε ὡς ζεμένα μὲ τὸν ἀέρα τὸν βελουδένιο, μὲ παρέχυνε καὶ μὲ ξυπνοῦσε. Πρέπει κανεὶς νάζησε στὰ μέρη μας ἀπὸ μικρός, γιὰ νὰ καταλάβῃ, γιὰ νὰ νιώσῃ, γιὰ ν' ἀγαπήσῃ δηλα τὴ γλύκα, δῆλο τὸ νόημα τὸ ἄγνωστο ἀλλοῦ, ποὺ ἔχει τὸ ἀταράσσοντο κι ἀπλὸ οῆμα ξυπνῶ. Ναί, ξυπνᾶς καὶ χαίρεσαι τὸν οὐρανὸν ἄμα φέξη, δῆλα τὰ πράματα σοῦ τὰ ξεσκεπάζει λές μάλιστα καὶ πρόθυμος σοῦ τὰ φέροντει ὡς τὰ χεῖλα σὸν ποτήρι ικυρὸ νερό, νὰ πιῆς καὶ ν' ἀνασάνης. Γίνεσαι καὶ σὺ Δημιουργία, παύει νὰ είσαι ἀτομο, χάνεσαι μέσα στὴν Πλάση, ὅπως ζάνεται μέσα στὰ κύματα τὸ ικῦμα, ὅπως ζάνεται τὸ λούλουδο στὸν κάμπο. Στοὺς ἄλλους τόπους ἀργεὶ νὰ ξημερώσῃ φιλάργυρος δὲ οὐρανὸς κι ἔνα ἔνα σοῦ τὰ ξεφανερώνει, θολὰ κάποτες καὶ σκοῦρα. Στὴν Ἀνατολὴ καὶ στὴν Ἑλλάδα, μὲ μιᾶς δῆλα τὰ ξανοίγεις. Κοιτάζεις κι ἡ ματιά σου ἀρπάζει τὸν κόσμο, ἀναπνέεις κι ἡ ἀναπνοή σου τὸν κόσμο ἀναπνέει.

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ

Δὲ μὲ μέλει τώρα νὰ πεθάνω! Μοῦ φτάνει ἡ ζωή, ἀφοῦ εἶδα τὴν Ἀθήνα. Ἐδῶ γεννήθηκε δὲ κόσμος. Ἐδῶ καὶ σιη Ρώμη μορφώθηκε ἡ Ενδώπη. Μικρὸς τόπος καὶ γέμισε τὴ γῆ. Ἀπὸ δῶ μᾶς ἤρθαν καὶ νοῦς καὶ σκέψη καὶ ιδέες. Αὐτὴ μᾶς ζηνανε ἀνθρώπους. Ἀθήνα τὴ λένε καὶ ποτὲς ὅνομα στὸν κόσμο μὲ τόσο λίγες συλλαβές, δὲ σήμανε τόσα. Φτάνει τ' ὅνομα

της νὰ πῆς καὶ τὰ λές ὅλα. Μὲ σέβας τὸ χῶμα της νὰ πατήσῃς,
ἔσù ποὺ ἔρχεσαι σὲ τέτοια χώρα τὸν οὐδανὸ ποὺ βλέπεις, τὸν
βλέπαν καὶ τότες οἱ μεγάλοι, τὸν δοίζοντα ποὺ κοιτάζεις μὲ
τόση χαρά, τὸν κοίταζαν τὰ μάτια τους κάθε μέρα. Μέσα σ'
αὐτὴ τὴν ἀτμοσφαίρα γεννιόνταν οἱ φωτεινὲς Ἰδέες, ἔβγαιναν
ποίηση καὶ φιλοσοφία. "Οταν ἀνέβαιναν οἱ γενναῖοι στὴν Ἀκρό-
πολη ἀπάνω, τὴν ἵδια θάλασσαν ποὺ θωρᾶς τόρα
καὶ σύ.

Μὲ πόση χάρη, πάσο νόστιμα, ἡ φύση ἀράδιασε μιὰ - μιὰ
τὶς κοφοῦλες καὶ τὰ βουναράκια ποὺ βλέπεις γύρω - γύρω στὴν
Ἀθήνα! Τί δοράια, τὶ χαρεφτικὴ μορφὴ κατώρθωσε νὰ τὸν
δώσῃ! Μὲ τὶ γλύκα, μὲ πόση ἀγάπη ζουγράφισε κάθε γραμμή!
Μὲ πάσο ρυθμὸν καὶ μέτρο, μὲ πόση ἀρμονία σκάλισε τὴ γῆ
ἔστρωσε τὰ περιγιάλια καὶ στρογγύλωσε τοὺς γιαλούς. Στόλισε
τὴν Ἀθήνα μὲ τὶς πιὸ χαριτωμένες, μὲ τὶς πιὸ ἀπαλές της δημο-
φιές. Τὴν ἔκαμε μὲ πόθο καὶ χαρά, τὴ σιγύρισε σὰν παιδί της.
"Όλα τάχει ταιριασμένα ἐδῶ τ' ἀριστουργήματα τῆς τέχνης φαι-
νονται σὰ νὰ βγῆκαν ἀπὸ τὸ χῶμα, σὰ νὰ εἶναι τοῦ τόπου γεν-
νήματα, ἀφοῦ καὶ τὰ πλάσματα τῆς φύσης ἔχουν τόση φαιδρό-
τητα καὶ τέχνη.

Αἰώνια χώρα θὰ μείνης — καὶ μὴ σὲ μέλει! Μπορεῖ νὰ σὲ
καταπατήσουν οἱ βάρβαροι, μπορεῖ τὰ σκυλιὰ στὸν Παρθενῶνα
σου νὰ χυθοῦν. "Ησυχῇ νὰ είσαι! Θὰ καταστραφοῦν τὰ σκυλιὰ
καὶ θὰ χαθοῦν οἱ βάρβαροι μιὰ μέρα θὰ δέρονται καὶ θὰ
κλαῖνε γιὰ τὴν τόση τους τόλμη. "Εσὺ πάντα θὰ βασιλεύῃς ἔσù
θὰ στέκεσαι παντοτινά, γιατὶ ἐσένα πάντα σὲ κοιτάζει ἡ γλαυκο-
μάτα μεγάλη θεά, γιατὶ ἐσένα πάντα σὲ προσέχει τὸ πελώριο
μάτι τοῦ Δία!

Γ. Ψυχάρης

ΠΑΤΡΙΔΑ

Πάλε ξυπνάει τῆς ἀνοιξῆς τ' ἀγέρι,
Στὴν Πλάση μυστικῆς ἀγάπης γλύκα,
Σὰ νύφ' ἡ γῆ, πώχει ἄμετρα ἄνθη προίκα,

Λάμπει ἐνῶ σβύνεται τῆς αὐγῆς τὸ ἀστέρι.
Πεταλοῦνδες πετοῦν ταίρι μὲ ταίρι,
Ἐδῶ βουνῖζει μέλισσα, ἐκεῖ σφήνα,
Τὴν φύσην καλή της ὥδα ἐβρῆκα,
Λαχταρίζει ἡ ζωὴ σ' ὅλα τὰ μέρη.
Κάθε μοσκοβολιά καὶ κάθε χῶμα,
Κάθε ποντιοῦ κελάηδημα ξυπνάει
Πόθο στὰ φυλλοκάρδια μου κι ἐλπίδα,
Νὰ σου ξαναφιλήσω τὸ ἄγιο χῶμα,
Νὰ ξαναϊδῶ καὶ τὸ δικό σου Μάγη,
Ομορφή μου, καλή, γλυκιὰ πατρίδα.

Λ. Μαβίλης

Ο ΛΟΦΟΣ ΜΕ ΤΙΣ ΠΑΠΑΡΟΥΝΕΣ

(Απέσπασμα)

Είναι καὶ μιὰ μέρα χαρούμενη μέσα στὶς ἀσκημες μέρες τῆς πορείας. Μιὰ μέρα γαλάζια καὶ κόκκινη, μὲ ἀνοιξιάτικον οὐρανό, γεμάτη μαβιά μάτια, κόκκινα ἀγριολούλουδα καὶ ἀργά, μελαγχολικὰ τραγούδια.

Ήταν ἔνας λόφος ἀλικος ἀπὸ τὶς παπαροῦνες. Ξεκουραζόταν ἔνα Ρούσσικο Σύνταγμα ποὺ τραβιθῆσε κι αὐτὸ γιὰ τὸ μέτωπο. Ἐκεὶ μᾶς σταμάτησαν κι ἐμᾶς. Εἶχε νερὸ μπόλικο καὶ πρασινάδα ἐκεὶ δίπλα. Στήσαμε πυραμίδες τὰ ὅπλα καὶ φάγαμε κοντά τους. Ήταν κάτι μεγαλόσωμα ξανθιά παληκάρια μὲ ρόζ μάγουλα, μὲ ώραίες, ἀψηλές μπότες καὶ μπλούζες παιδιάτικες δίχως κουμπιά. Τὰ πηλίκια τους εἶχαν κεραμίδι στενούτσικο,

- Γκρίτις;
- Γκρίτις.
- Κριστιάν;
- Κριστιάν.
- Όρτοντόξ;
- Όρτοντόξ.

Μᾶς δέχτηκαν μὲ ἑκδηλώσεις σχεδὸν παιδιάτικες. Γελούσαν, καὶ μεῖς γελούσαμε, μᾶς χάριζαν κονσέρβες, σουγιάδες.

Μὲ τὰ μεγάλα τους χέρια μᾶς χτυποῦσαν στὴν πλάτη. Τραβοῦσαν ἀπ' τὴν τραχηλιά τους καὶ μᾶς δείχναν χρονδὰ γιὰ συντεφένια σταυρούδάκια καὶ φυλακτάρια κρεμασμένα μὲ ἄλυσιδίτσες.

— Κριστιάν ! Κριστιάν !

Φάγαμε μαζί, κονθεντιάσαμε ὥρες, δίκως νὰ καταλαβαίνῃ γὸν ὁ ἔνας ἀπ' τὴ γλώσσα τ' ἀλλούνοῦ. Ὁμως συνεννοηθήκαμε περίφημα. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ὅχτρα ἔχουν διεθνὴ γλώσσα.

Βρῆκα κι ἔνα νεώτατο ἀξιωματικό, λεπτοκαμῷμένο σὰν κορίτσι, μὲ μεγάλα γναλιὰ καὶ γελαζούμενα χεῖλη, ποὺ θυμόταν ἀπ' τὸ σχολεῖο του μερικὰ ἀρχαῖα, τσάτρα πάτραι.

— Ἡμεῖς Ρούσσιαν λίαν "Ελληνες ἀγαπῶμεθαν ! Ὅδησσὸν λίαν "Ελληνες ! Λίαν !

Πῆρε ὕψος καὶ μοῦ ἀπάγγειλε κάτι ἀλαμπουρνέζικα, ποὺ ὅπως μὲ βεβαίωσε, ἦταν "Ομηρος ἀπ' τὸ πρωτότυπο. Κατόπι ἔκαναν μιὰ μεγάλη χορωδία καὶ μᾶς τραγούδησαν λαϊκὰ τραγούδια. Καμπόσοι τὰ κομπανιάριζαν μὲ μακριές μπαλαλάικες. Δὲν κατάλαβα τὰ λόγια τῶν τραγουδιῶν, μὰ σίγουρα θὰ μιλοῦσαν γιὰ ἔνα δάσος χιονισμένο, γιὰ ἔνα χωρὶς χιονισμένο, ποὺ οἱ μπουζαρίδες τῶν καλυβιῶν του θυμιάζουν γαλάζιον καπνὸ μέσα στὸν παγωμένον ἀγέρα. Ξανθίες γυναικες μὲ χοντρὲς πλεξοῦδες καύθουνται πίσω ἀπ' τὰ κλειστά τους τζάμια, μὲ τὸ λευκό κούτελο ἀκονιμπισμένο στὸ γυαλί, καὶ βλέπουνε στὰ γαμένα, μακριά, μακριά, τὸ ρούσικο κάμπο ποὺ δὲν τελειώνει παρὰ στὰ οὐρανοθέμελα. Καὶ μέσα στὸν ἀπέραντο κάμπο ἔνα μονοπάτι χαραγμένο στὸ χιόνι ἀπ' τὰ ἔλκυθρα. Ἔνα μονοπάτι ποὺ πῆρε τὰ παλληκάρια τοῦ χωριοῦ καὶ τὰ πῆγε μακριά, μακριά, πέρα ἀπ' τὰ γαλάζια οὐρανοθέμελα.

Οἱ μορφὲς τῶν τραγουδιστάδων ἦταν σοβαρές, τὰ παιδιάτικά τους σλάβικα μάτια βιόρχωναν, καὶ σὰν τέλειωσαν τὸ τραγούδι, μείναμε πολλὴν ὥρα ἀκίνητοι μαζύ τους, ταξιδεύοντας πάνω στὰ φτερὰ τῆς μουσικῆς ποὺ ἐνώνει τὶς καρδιές, γιατ' εἶναι ἡ γλώσσα τους.

Σὰν κάναμε τὶς τετράδες γιὰ νὰ φύγουμε, οἱ Ρούσσοι βάλλαν παπαροῦνες μέσα στὶς μπούκες τῶν τουφεκιῶν μας. Ἡταν σὰ μιὰ παράξενη λιτανεία μὲ ἀτσαλένιες λαμπτάδες, ποὺ στὴ κορφὴ τους ἀναβεῖ ἡ πιὸ χαρούμενη φλόγα.

— Ἀντίο ! Ἀντίο !

‘Ο πολὺ νέος ἀξιωματικὸς πετά τὸ καπέλο του, λιγεόδης καὶ σχεδὸν διάφανος μέσα στὸ φῶς.

— Χαῖρε, λίαν, Ἐλληνες! Χαῖρε!

Πόση ἀγάπη ὑπάρχει στὸν κόσμο! Ἀφθονη σὰν ποτάμι ποὺ χύνεται μέσα σ’ ἔνα κάμπιτο. Ἀνθισμένη σὰν ἔνας λόφος κόκκινος ἀπ’ τὶς παπιδοῦνες, ποὺ σὲ φωνάζουν νὰ τὶς κόψῃς.

ΠΡΩΤΟΒΡΟΧΙ

Οἱ μέρες μου περνοῦν ἥσυχες μὲ τὴν αὐταπάτη τῆς εἰρήνης. Τίποτα δὲ μοῦ θυμίζει τὴν ἀγριάδα τοῦ πολέμου μέσα στὸ σπίτι τῆς Ἀντσιωζ. Τὸ πόδι μου πάει περίφημα καὶ μπορῶ ν’ ἀκολουθῶ πιὰ σιγὰ - σιγὰ τὴν οἰκογένεια τὶς κυριακάδες, ποὺ βγαίνει στὸ βουνὸ γιὰ νὰ μαζέψῃ λεφτοκάρυδα. Φυτρώνουν μονάχες τους οἱ λεφτοκαρυδιὲς ἐδῶ γύρα, κι εἶναι δάση δλάκαια. Ὁποιος ἔχει ὅρεξη μπορεῖ νὰ πάῃ νὰ μαζέψῃ ὅσα θέλει. Οἱ χωριανοὶ βγαίνουν κάθε Κυριακὴ σ’ αὐτὲς τὶς ἐκδομές. Δὲν τὴν λογαριάζουν γιὰ δουλειὰ αὐτῆ. Τὰ λεφτοκάρυδα εἶναι δύσκολο νὰ τὰ διακρίνης, σὰν δὲν εἶναι συνηθισμένο τὸ μάτι σου. Είναι μέσα σὲ μικρὲς πράσινες φασκιές, ποὺ ἔχουν τὸ ἔδιο χρῶμα μὲ τὴν φυλλωσιὰ τοῦ δέντρου. Πάνου ἀπ’ ἔνα κλωνάρι ποὺ τὸ λογαριάζω γὼ γιὰ τονγημένο, οἱ γυναικες μοῦ κατεβάζουν φοῦρτες δλόκληρες ἀπὸ διαύτα. Κατόπι τ’ ἀπλώνουν στὸ λιακωτὸ καὶ στεγνώνουν. Ἔτσι σοδιάζουν γιὰ ὅλο τὸ κειμῶνα.

Σήμερα εἶναι πάλι Κυριακή. Μὰ δὲ βγῆκε κανένας στὰ λεφτοκάρυδα. Γιατὶ βρέχει, βρέχει ἀπ’ τὸ πρωῆ. Ὁλοι κι ὅλες εἶναι μαζεμένοι στὸ μεγάλον ἔξωστη καὶ βλέπουν τὴν βροχὴν ποὺ χύνεται καταρράκτης. Ἐνα νερόνιο σεντόνι κυματίζει μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα κι ἡ ζεστὴ γῆ, ἡ παχιὰ μακεδονίτικη γῆ, τὴν πίνει, τὴν καταπίνει ἀχόρταγα. Μὰ τὸ νερὸ εἶναι τόσο πολὺ ποὺ δικάμπος, δσο φτάνει τὸ μάτι, μοιάζει σὰν ἔνας ἀπέραντος βοῦνδοκος. Οἱ γυναικες κάθουνται μὲ τὰ χέρια δεμένα γύρω στὰ γόνατα. Βλέπουν τὴν βροχὴν, ἀκοῦν τὴν βροχὴν καὶ δὲν μιλοῦν. Ἐγὼ κουράστηκα νὰ βλέπω τόσες ὁρες αὐτὸ τ’ ἀκίνητο τοπεῖο νὰ βρέχεται. Τὸ μπούζτησε ἡ ψυχὴ μου.

Καὶ σιγὰ σιγὰ τούτη ἡ μονότονη βουή ποὺ δὲν ἀλλάζει, μὲ γεμίζει θλίψη καὶ μοῦ ξυπνᾶ τὴ νοσταλγία ποὺ καταστάλαξε μέσα μου σὰν ἀρρώστια. Σφαλνῷ τὰ μάτια μου καὶ κλείνω τὸ ἀφτιά μου γιὰ ν' ἀκούσω ἔνα λεσβιακὸ πρωτοβρόχι νὰ δροσίζῃ τὴν ψυχή μου.

Βρέχει καὶ μπουμπουνίζει δυνατὰ ἐκεῖ κάτου, ἔνα δυὸς ὕρες, ποὺ χαλᾶ δὲ κόσμος ἀπὸ τὴ φασαρία. Ἡ γῆ μοσκοβολᾶ χωματίλα. Ἀνασάίνει κανένας ἀλόρταγα καὶ δυνατὰ σὲ μικρὲς ἀπανωτὲς ἀνασιές. Ἔνα θαυμπὸ νερένιο τουλπάνι ἀνεμίζεται πάνου ἀπὸ τὰ κεραμίδια κι οἱ μαχαλάδες γιομίζουν χαρούμενους θό ψυβους. Οἱ κουνέλες τραγουδοῦν κι οἱ τσίγκοι παίζουν πιάνο. Κατόπι μονομιᾶς βγαίνει δὲ ἥλιος μέσος ἀπὸ τὰ σύννεφα καὶ ξεκαρδίζεται στὰ γέλια καλοσυνάτος. Τὰ δέντρα λαμποκοποῦν μέσα στὸ φῶς καὶ στάζουν φρεσκαρισμένα. Νὰ δῆς τί γίνεται τότε μέσος τὸ λιμάνι! Ἀμέσως τὰ καΐκια ισάρουν πανηγυριώτικα ὅλα τὰ βρεγμένα τους πανιὰ γιὰ νὰ στεγνώσουν κι οἱ μακαράδες τρίζουν σὰν πατᾶν μικρὲς καράξιες δὲν κέφι. Θαρρεῖς μιὰ μεγαλη θαλασσινὴ γιορτὴ γίνεται μέσος τὸ λιμάνι. Οἱ ἀσπροὶ παπαφίγγοι τῶν καραβιῶν κρέμουνται πάνου στὰ γυαλιστερὰ κατάρτια σὰ θεώρατα λάβαρα χαρᾶς καὶ εἰρήστικα στερεά κατάρτια σὲ γάρματα κόκκινα. Οἱ μεγάλες φεσιὰ καὶ τὰ κεραμίδια γίνονται κόκκινα. Οἱ μεγάλες λεύκες καιροτοῦν μὲν ὅλα τους τὸ ἀσημοπράσινα φύλλα, ποὺ τρέμουν καὶ κουνιοῦνται στὸν παστρικὸν ἀγέρα σὰν τόσα χαρούμενα μαντιλάκια.

Γύρω - τριγύρω στὸν δρίζοντα ἀραδιάζουνται ἔνα κοπάδι μπαμπακένια, ἥμερα σύννεφα μὲ σγουρὰ κεφάλια. Θαρρεῖς πώς ὅλοι οἱ κάτιαστροι ἀγγέλοι τὸ οὐρανοῦ βγῆκαν ἔνα γύρο στὶς γαλάζιες πεζοῦλες του, γιὰ νὰ στεγνώσουν στὸν ἥλιο τὶς βρεγμένες του φτερούγες.

Ο οὐρανὸς χύνει μιὰν ἄπειρη καλοσύνη καὶ γλυκάδα. Ἔνας μαριόλος καὶ καλόκαρδος Θεὸς κοιτάζει ὅλα τὰ πάντα ἀπὸ ψηλά, δόλοτελα εὐχαριστημένος. «Όλα σταλάζουν «εὐφροσύνη» καὶ γλυκασμόν».

Τὸ πρωτοβρόχι στὸ νησί μας . . .

Σ. Μυριβήλης

Α Γ Α Π Ω

Αγαπῶ τὰ κύματα ποὺ ἀπαλὸ μαϊστράλι
 Τὰ τραβάει καὶ σέρνουνται καὶ σκορποῦν μακριά,
 Τὰ πανιά στὸ πέλαγος, δταν γάλι, ἀγάλι
 Κρύψουνται στὴν ἄκρα τους καὶ τὰ χάνεις πιά.
 Ἀγαπῶ τὰ κίτρινα φύλλα στὸν ἀγέρα
 Τοὺς τσιγγάνους πούλυσαν τὶς φτωχὲς σκηνὲς
 Καὶ κινᾶν νὰ φύγουνε κι ἀγαπάω πέρα
 Τὸν καπνὸ ποὺ ἀμίλητος, πάνω ἀπ' τὶς ἔλιες,
 Τὸν καπνὸ ποὺ ἀμίλητος πάνω ἔκει δλοένα,
 Μόνος κι δλομόναχος ἔχει βραδυαστῆ,
 ποὺ γυρνάει κι ἀτάραχος—ἔτσι σὰν ἐμένα—
 πάει στὴν νύχτα πούρχεται νὰ σιγοσβύστη.

A. Πορφύρας

Η ΜΟΥΡΙΑ

Αχ, τί δυστυχισμένες ποὺ εἴμαστε; Ἄντι νὰ ζοῦμε
 κι ἐμεῖς σὲ κανένα ἀνοιχτὸ μέρος στὸν ἥλιο καὶ στὴν πρασι-
 νάδα τῆς ἔξοχῆς, ἡ μοῖρα μας μᾶς ἔρριξε σὲ τοῦτο δῶ τὸ ἀνή-
 λιαγο κατώγι.

Ἐλεγαν κάτι κότες στὸ πίσω μέρος ἐνὸς ψηλοῦ τρίπατου
 σπιτιοῦ, στὰ βάθη μᾶς λουρίδας αὐλῆς ποὺ δ νοικοκύρης εἶχε
 ἀφήσει γιὰ νὰ φωτίζωνται οἱ πισινὲς κάμαρες.

Καὶ θάγαν καθὼς φαίνεται δίκιο, γιατὶ δλεις ἡταν ἀδύνατες
 καὶ κακοτυχημένες καὶ δ κόκορας τους τὸ ΐδιο. Ὁ ἥλιος δὲν κα-
 τέβαινε ποτὲ ἔκει κάτω καὶ οἱ καημένες τόξεραν πολὺ καλὰ πὼς
 μόνο ἔκεινος θὰ τὶς ἔκανε παχουλὲς καὶ ὁραίες.

Βέβαια πὼς είχαν πάντα καλὴ τροφὴ καὶ τὸ καθαρὸ νεράκι
 δὲν τοὺς ἀπόλειπε. Δὲν ἔφτανε δμας αὐτό. Καὶ νὰ δῆς ποὺ
 θάταν χαρὰ Θεοῦ ἔκει πάνω στὸ ψηλὸ οἰκόπεδο τὸ ἀντικρυνό.
 Πολλὲς φορὲς είχαν δῆ κατσίκες μὲ τὰ κατσικάκια τους νὰ σκύ-
 βουν καὶ νὰ τὶς βλέπουν καὶ φωνὲς χαρούμενες παιδιῶν ἀκού-
 ονταν. Ποιὸς ξαίρει, τὸ οἰκόπεδο θάταν ἀνοιχτό, πρόσχαρο, κα-
 τάλληλο γιὰ κότες.

"Αχ, καὶ νὰ μποροῦσαν νὰ πετάξουν ώς ἐκεῖ ἐπάνω σὰν τὰ πουλιὰ ποὺ ἀπλώνουν τὰ φτερά τους καὶ δπού θέλουν πᾶν! Τί δυστυχία κι αὐτή νάναι πουλιὰ καὶ νὰ μὴ μποροῦν οὕτε ώς τὸν ἀντικρυνὸν τοῖχο νὰ πετάξουν!"

Αὐτὴ ἦταν ἡ κατάσταση, ὅταν ἔνα πρωΐ κάποιο πράσινο φυλλαράκι φάνηκε δειλὰ σὲ μιὰ γωνίτσα τῆς αὐλῆς.

Οἱ κότες ἀπόρησαν. Καλά, αὐτὲς τὶς κουβάλησαν δίχως νὰ τὶς ρωτήσουν, μὰ τοῦτο τὸ φυτὸ δὲ διάλεγε νὰ φυτρώσῃ κανένα μέρος τῆς προκοπῆς. Μιὰ μάλιστα ἀπ' αὐτὲς ἐθεώρησε καλὸ νὰ τοῦ πῆ τὴν ἀπορία της.

— Χάμηκαν τὰ χωράφια καὶ τὰ περιβόλια, εὐλογημένο, τοῦ εἶπε, κι ἥρθες σὲ τούτη δῶ τὴ σκοτεινὴ φυλακή;

— "Εδῶ ἔτυχε νὰ φυτρώσω καὶ φύτρωσα. Δὲ μὲν οἶτε δύμως κι ἔδω καλὰ είναι.

— Αὐτὸ δὰ τὸ δοῦμε. Πῶς θὰ ζήσης δίχως ἥλιο; Θαρρεῖς πᾶς θὰ τὸν δῆς ποτέ; Οὕτε μιὰ στιγμὴ δὲν κατεβαίνει ἐδῶ κάτου.

— Θανέβω ἐγὼ στὸν ἥλιο· εἶπε τὸ φυλλαράκι.

— Δυστυχισμένο, τί κουτὸ ποὺ σ' ἔκαμε ἡ μοίρα σου.

Κι ἐπειδὴ οἱ κότες ἦταν πονετικὲς καὶ δὲν ἥθελαν νὰ δοῦν νὰ τυραννιέται, τόφαγαν.

Μετὰ κάμπτοσες μέρες καινούρια φυλλαράκια, πολλὰ τώρα, πρασίνιζαν πάλι, μὰ πάλι αὐτὲς τὰ ξανάφαγαν. "Ετσι γινόταν ὅσο ποὺ μιὰ μέρα είδε τὸ φυτὸ ἡ μαγείρισσα.

— Μιὰ μουριά, εἶτε, δὲς ποῦ ἥρθε νὰ φυτρώσῃ! κι ἐπειδὴ ἥξαιρε πῶς οἱ κότες δὲν ἀφήνουν τίποιε, τὴν προφύλαξη μ' ἔνα τρυπημένο καλάθι. Πραγματικά, τὸ φυτὸ ἔτσι φιλαγμένο, μεγάλων τώρα ἥσυχα στὴ γωνιά του κι δλοένα. Οἱ κότες οὔτε τὸ ξαναθυμήθηκαν. Τὸ ἔχαταν δλότελα μιὰ καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ τὸ τρῶν. Τώρα ἡ μουριά είχε ξεπεράσει τὸ καλάθι καὶ φανόταν ἡ κορφή της πράσινη — πράσινη. "Ο καιρὸς ὕστοσο περνῶντες.

Οἱ κότες φαγώθηκαν, ἥρθαν ἄλλες, φαγώθηκαν κι αὐτές, κι ἐκεῖνες ποὺ ἥρθαν τελευταῖς ἔκαμαν τὴ γνωριμία τῆς μηνοῦς μουριᾶς, ποὺ ἦταν τώρα ἔνα μικρούτσικο χαριτωμένο δεντράκι. Κι ἐπειδὴ κι αὐτὲς ἦταν ἀπελπισμένες, δλη μέρα κακάριζαν τὸν καημό τους. Θυμόνταν τὸ χωριό ποὺ είχαν γεννηθῆ, τὸ χορτάρι τὸ ψηλό, τὰ σκουληκάκια ποὺ ἔβρισκαν στὸ κῦμα καὶ

τὴν κορφὴν τοῦ ἀνθισμένου φράκτη, ποὺ δὲ κόκορας κάθε πρωῒ
χαιρετοῦσε τὸν ἥλιο.

Μιὰ μέρα ἀπὸ τὶς πολλὲς ἡ μουριὰ τοὺς εἶπε :

— Ἐνοια σας κι ἐγὼ θὰ σᾶς πάω στὸν ἥλιο καὶ στὸ φῶς.
Κάνετε ὑπομονή.

— Ἐσύ, καὶ πῶς ! εἴπαν οἱ κότες μὲν περιγέλοιο ἐμεῖς ἔχομε
φτερὰ καὶ πάλι δὲ μποροῦμε νὰ πᾶμε καὶ θὰ πᾶς ἐσὺ ποὺ εἶσαι
κολημένη στὴ θέση σου ;

— Θὰ δῆτε. Μονάχα ὑπομονὴ νάχετε.

— Πότε θὰ μᾶς πᾶς στὸν ἥλιο ; τῆς ἔλεγαν τώρα κάθε μέρα
οἱ κότες. Καὶ τὴν κοροῦδεναν καὶ μεταξὺ τους τὴν ἔβριζαν.

— Ἀκοῦς νὰ μᾶς λέη πώς θὰ μᾶς πάη στὸν ἥλιο ! Ἀκοῦς
νάχη τὴν ἀδιαντροπιὰ νὰ μᾶς ἔχῃ στὴν προστασία της !

— Μὰ μὲν τὰ καλά σου εἶσαι ; τῆς εἶπε κάποτε κι ὁ κόκο-
ρας δὲν βλέπεις σὲ τὶ πηγάδι βρισκόμαστε, δὲν βλέπεις τί τει-
χὶ μᾶς περικυκλώνουν ; Ἄγκαλὰ τὸ βλέπεις μὰ δὲ θὲς νὰ τὸ
μιλογήσῃς. Τὰ φύλλα σου κιτρίνισαν καὶ θαρρῶ πώς θὰ μα-
δήσουν κιόλας.

— Κιτρίνισαν γιατὶ βιάζουνται. Ἐγὼ δμως θέλω νὰ φτάσω
τὸν ἥλιο καὶ θὰ τὸν φτάσω.

— Φτάσε τὸν ! εἶπε ἀγανακτησμένος ὁ κόκορας κι ἔφυγε.

Οἱ κότες ἔξακολουθοῦσαν νὰ μαγειρεύωνται, ἄλλες τὶς ἀντι-
καθιστοῦσαν, μῆνες καὶ χρόνια περνοῦσαν, καὶ στὸ μεταξὺ ἡ
μουριὰ ψήλωνε. Ἡταν δμως ἔνα ἀλλόκοτο δέντρο. Ὁ κορμός
του ἦταν λιγνὸς - λιγνὸς καὶ στὴν κορφὴ του τὰ κλαδιά του
φούντωναν, κι ἔμοιαζε σὰ φοινικιά.

— Λίγο, λίγο ἀκόμα ἔλεγε καὶ θὰ φτάσω τὸν ἥλιο. Τότε ἐκεῖ
πάνω θ' ἀπλωθῶ καὶ θὰ πετάξω κλώνια καὶ θὰ γίνω δέντρο
μεγάλο, ἀληθινὴ μουριά, γεμάτη μοῦρα γλυκακά δῆλη μέρα θὰ ζεί-
ρωμαι τὸ φῶς. Λίγο ἀκόμα καὶ φτάνω.

Οἱ κότες ποὺ βρίσκονταν τώρα στὴν αὐλὴν ἀνέβαιναν στὰ
κλαδιά της τὴν νύχτα κούρνιαζαν ἐκεῖ, κι ὁ κόκορας γιὰ νὰ λα-
λήσῃ ἀνέβαινε κι αὐτὸς ἀπάνω της. Δὲν εὑρίσκαν πιὰ τὴν αὐλὴν
σκοτεινὴν κι ἀνήλιαγγη,

Τέλος ἦρθε μιὰ μέρα ποὺ ἡ μουριὰ ἔφτασε καὶ πέρασε τὸν
ἀψηλὸ τοῖχο καὶ γίνηκε ἔνα μεγάλο πλούσιο δέντρο γεμάτο με-
ταξωτὰ φύλλα.

Τὰ παιδιά ἔζηζονταν τὴν ἐποχὴ ποὺ ἦταν τὰ μοῦρα καὶ

έτρωγαν, καὶ οἱ κότες, ἀπὸ κλαδί, σὲ κλαδὶ ἀνέβαιναν καὶ πετοῦσαν στὸ γειτονικὸ οἰκόπεδο, ὃπου εὗρισκαν χορταράκι, σκουλικάκια, ἥλιο καὶ φῶς ὅσο ἥθελαν. Πάχαιναν, διμόδφαιναν καὶ ἔκαναν ἕνα σωρὸ αὐγά. Πλῆθος πουλιὰ κελαδοῦσαν τώρα στὰ κλωνάρια της, μιὰ γειτονοπούλα ἐφόρταν καὶ μάζευε φύλλα γιὰ τὰ μεταξοσκουλίκια της ὅλοι ἥταν εὔτυχισμένοι, μὰ πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλους εἶναι ἡ μονοιά. Δὲ θυμᾶται πιὰ οὕτε τὸν κόπο ποὺ ἔβαλε νὰ φτάσῃ ἐκεῖ πάνω, οὕτε τὰ χρόνια ποὺ παιδεύτηκε, οὕτε τὰ περιγέλοια τῶν δρυνθιῶν, οὕτε τίποτα. Χαίρεται τὸν ἥλιο καὶ τὸ γαλανὸ οὐρανό. τὰ πουλιά, τὶς κότες, τὸ κορίτσι ποὺ μαζεύει τὰ φύλλα της. Θροεῖ μαλακὰ στὸ δροσερὸ ἀεράκι κι εὐλογᾶ τὸ Θεὸ ποὺ ἔκαμε τὸν κόσμο τόσον δραῖο.

Γ. Καζαντζάκη

ΟΙ ΜΗΝΕΣ

Ξαίρεις ταπάτητο βουνό, ποὺ τὴν κορφή του χιόνι
Χειμῶνα καλοκαίρι ζώνει;
Ἐκεῖ στὴ ρίζα τοῦ βουνοῦ στέκει ἔνα στίτι, κάτι,
Ποὺ μοιάζει τοῦ "Ηλιού τὸ παλάτι.
Μέσα στὸ σπίτι κάθονται δώδεκα Παλληκάρια
Μὲ πρόσωπο σὰν τὰ φεγγάρια.
Ἐκεῖ δ Γενάρης κάθεται, στὸ Χιόνι τρέχει ὁ νοῦς του
Καὶ στὸ βοριά, στοὺς ἀκριβούς του.
Ἐκεῖ δ Φλεβάρης, ποὺ ἄγρια τὰ κύματα κρλάει,
Γέροντοι στῆς Μυγδαλιᾶς τὸ πλάϊ
Κι δ Μάρτης δ πεντάγνωμος, λιοντάρι ὅταν θυμώνη,
Καὶ ὅταν γελάη χελδόνι.
Κι δ Ἀπρίλης δ Ἀνθοστέφανός, ποὺ πάει καὶ τὰ κοπάδια,
Βόσκει στὰ πράσινα λιβάδια,
Κι δ Μάης, ποὺ μὲ τὸν "Ερωτα τὸν ψυχοκυνηγάρη
Εἶναι ἥλιογέννητο ζευγάρι.
Κι δ Θεριστής, θησαυριστής δπόχει τὰ σιτάρια
Τοῦ κάμπου τὰ μαργαριτάρια.
Νεοελληνικὰ "Αναγνώσματα Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ
Μαρίας Πολυμεράκουν ἔχδ. Γ'.
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Νά, κι δ Ἀλωνάρης, δουλευτής· ὅπου σταθῇ, ὅπου γύρη,
Τὸν κατατρέχει τὸ Λιοπύρι.
Νά, κι δ Αὐγούστος, πολύκαρπος, δροσᾶτος νυχτερεύει
Μὲ τὸ φεγγάρι ποὺ λατρεύει,
Κι δ τρυγητής, ποὺ λαχταρεῖ, σὰ νὰ εἶναι κόρης χείλια,
Τὰ ροδοκόκκινα σταφύλια.
Κι δ Μήνας τοῦ Δημητριοῦ, πόχει, μιὰ γλύκα ξένη,
Κάτι σὰν πόθος, ποὺ παιθαίνει,
Καὶ τάγιου Ἀντρέα δ γκαρδιακός, ποὺ βάζει φορεσιά του
Τὰ κιτρινόφυλλά ἀπὸ κάτου,
Κι δ ἄλλος ποὺ κλαίει καὶ ποὺ βογγάει καὶ ποὺ γεροντοφέρνει
Κι ὅλο ἔνα κρύο τόνε δέρνει.
Καὶ καρτερεῖ, δ καθένας τους, πότε στὸν κόσμο πέρα
Θὰ πάη μὲ τὰ φτερὰ τοῦ ἀγέρα,
Στὸν κόσμο πέρα, ποὺ ὅλοι τους μὲ καλοσύνην ἵδια,
Τοῦ βρέχουν χίλια δυὸ στολίδια,
(στολίδια ωἷμέ ! ποὺ δὲ χαλᾶν τὴ Δυστυχία τὴ σκύλα
Καὶ τῆς Κακίας τὴ μαυρίλα).
“Ομως κανένας ἀπ’ αὐτοὺς δὲ χαίρεται τὴ κάρη
Τοῦ πρωτογέννητου Γεννάρη.
‘Οπόχει τὴν Πρωτοχορονιὰ μοναχοθυγατέρα,
Τὴ Ρήγισσα τὴ χρυσοχέρα !
‘Η Μοίρα τὴν ἐμοίρανε ἀπ’ τὸ δικό της χέρι
Τὸ κάθε τι νὰ πέφτῃ ἀστέρι
Κι ὅ, τι καρᾶς’ ἡ Ρήγισσα, κι εἶναι τιποτένιο,
Νὰ δείχνεται μαλαματένιο.
—Γιὰ τοῦτο δ κόσμος μάγισσα, γιὰ μιὰ στιγμὴ μπροστά σου
Μὲ τὸ γοργὸ τὸ πέρασμά σου,
‘Ο μαῦρος κόσμος κόσμος γίνεται τριαντάφυλλο τ’ Ἀπρίλη
Μὲ σφραγισμένα ἀκόμα χείλη,
Ποὺ μ’ ἔνα ἀφροστάλαγμα, καὶ ποὶν ἡ αὐγούσια φύγη,
‘Η θεία δροσιὰ τὸ γλυκανοίγει !

K. Παλαμᾶς

ΞΕΡΡΙΖΩΜΕΝΟΙ

(Απὸ τὴν ξωὴν στὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου)

I

Όλόκληρα βιουνά σκουριές ἀπὸ τὶς ἀσταμάτητες «έκκαιμινεύσεις» τῶν φούρων τοῦ μολυβιοῦ, μαῦρες καὶ σκληρὲς σὰν τὸ χοντρὸ γιαλί, σιδεροδρομικὲς γραμμὲς καὶ «έπιχωματώσεις» ζώνουνε, σὰν βαρὺ κάστρο, γύρω γύρῳ, τὴ βασανισμένη πολιτεία τῶν μεταλλείων, μὲ τὰ φουγάρα καὶ τὰ ἐργοστάσια, καὶ μὲ τὰ στριμωγμένα χαμόσπιτα τῆς ἀργατιᾶς. Θὰ μποροῦσε νῦν ἀνασαίνη κανεὶς ἀπὸ τὸ προσηλιακὸ μέρος τὸ ἔλαχιστο, κεῖθε ποὺ πέφτει τὸ λιμάνι κι ἡ θάλασσα, νὰ βλέπῃ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος καὶ τὸν οὐρανό—δύμως κι ἀπὸ κεῖ ἡ μοίρα τῆς τὴν ἔχει φυλακισμένη μὲνα ἔρδος στενόμακρο νησί, ποὺ εἶναι σὰν νὰ τῆς κάθεται μεσ' τὸ στῆθος. Οἱ δρόμοι εἶναι ἔρημοι ὅλη μέρα, σκληροίζει καμιὰ μηχανὴ πάνω στὶς γλιστρεῖς φάγιες, ἀκούγονται ταμπόνια βαγονιῶν καὶ ἡ τρομηπέτα τοῦ τροχοποδητῆ, δύμως ἀνθρώπους δὲ βλέπεις, παρά, ἀριὰ καὶ ποῦ, κανένα γυρολόγο ἢ κανέναν ἀρρωστο, ποὺ πάει νὰ τὸν κοιτάξῃ ὁ γιατρὸς τῆς Ἐταιρίας. Οἱ ἄλλοι ὅλοι, εἶναι ἀπὸ πολὺν νὰ φένη μαντοισμένοι μέσα στὰ μακρούλα, μουτζούρικα σαράβια, ἀνάμεσα σὲ βοερὲς τροχαλίες καὶ σὲ λουριά.

“Ο, τι δὲν εἶναι μαῦρο ἀπὸ τοὺς καπνούς, ἔχει τὴν ὥχοινη ὅψη τοῦ μεταλλείου.

Στὴν πέρα μεριὰ τοῦ λιμανιοῦ, κλεισμένοι μέσα σὲ κάγκελα καὶ ὑπόστεγα στέκονται οἱ δεκατρεῖς ἀψηλοὶ φοῦροι, ποὺ καμινεύεται τὸ μολύβι· τοὺς ἔχουν χτίσει σπανιόλοι τεχνίτες, πάει καιρὸς καὶ καιρός. Οἱ φοῦροι τοῦτοι δουλεύουν νύχτα μέρα, δουλεύουν καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴ Λαμπρή, γιατὶ μιά στιγμὴ νὰ τοὺς ἀφήσῃς έτσι σβύνουν καὶ νταμαράνουν· καὶ τότε πρέπει νὰ φυγτοῦν κάτω ἀπὸ θεμελιοῦ. Ἀπὸ κεῖ μέσα ξεκινοῦν κάθε στιγμὴ οἱ ἀτελείωτες σειρὲς τὰ σιδερένια βαγόνια, φροτωμένα ὡς ἀπάντουν καφτὴ σκουριά, καὶ πηγαίνουν νὰ τὴν ἀδειάσουν στὰ μαῦρα βουναλάκια ἓνα γύρω στὴν πολιτεία, ποὺ ὅλο ψηλώνουν καὶ πληθαίνουν.

Ἄπο τὴν ἄλλη μεριὰ κινάει ὁ ὑπόνομος τοῦ καπνοῦ εἰναι μιὰ σερνάμενη, χτιστὴ καμάρα, θολωτὴ καὶ πλατιά, περνάει ἀπὸ φούρνο σὲ φούρνο κι' ἔπειτα προχωρεῖ, ξετυλίγεται σὰν καμάρα ἀπίστευτη σταχτερὴ νεροφίδα ἵσα πάνω στὴν οάκη τοῦ βουνοῦ, καὶ μιὰ χάνεται, μιὰ ξαναφαίνεται· παίρνει ἀπὸ τούς φούρνους τὸ φαρμακεόδη καπνὸ τοῦ μεταλλείου, ποὺ εἶναι ὅλο ἀρσενικό· καὶ τὸν κουβαλεῖ ψηλὰ στὴν κορφή, σὲ δυὸ θεώρατους φρυγάνους ποὺ γράφονται στὸν οὐρανὸ σὰν τεντωμένα δάχτυλα.

Οσο φεύγει κεῖθε ὁ καπνὸς πάει καλά. Μὰ τὸ ἀρσενικὸ ποὺ κατακάθεται σωρούλια σωρούλια μέσαι, ἔχει μεγάλη τιμῆ, καὶ κάθε τόσο ἔρχεται ἡ ὥδη νὰ τὸ σηκώσουν. "Άλλως τε συχνὰ γίνεται νὰ μὴν τραβάῃ ὁ ὑπόνομος. "Αφίγουν τότε τὸν καπνὸ νὰ φεύγῃ ἀτόφυος ἀπὸ τὸν ἄλλο φρυγάνῳ μέσον ἀπ' τοὺς φούρνους, καὶ κλείνουν τὸ τάμπερ τοῦ ὑπονόμου.

Καὶ τότε ὁ Θεὸς νὰ ἀνη τὸ χέρι του νὰ μὴν πάρῃ νοτιά. Γιατὶ ἀν ἡ κατάρα του τὸ φέρη καὶ πάρῃ νοτιά, σιγαλὴ δργὴ νοτιά, καὶ δουλεύει ἀσταμάτητα ὁ μέσα φρυγάρος, δλάκερη ἡ κακομοίρα ἡ πολιτεία, δρόμοι, σπίτια καὶ μαγαζιὰ πνίγονται μπουκωμένα φαρμάκι. "Αχ! Ἀπ' ὅλα τὰ κακὰ ποὺ ἔχει τοῦτος ὁ ἄραχνος τόπος, τὸ κακὸ τοῦ καπνοῦ νὰ πάῃ καὶ νὰ μὴ γυρίσῃ. "Απὸ τ' ἄλλα μπορεῖς ὅσο νὰ τὸν καὶ ξεφεύγεις, βάνεις τὸ νοῦ σου νὰ μὴ συλλογιέται καὶ τὰ ξεχνᾶς, μὰ σὰν ἀρχίσῃ ὁ καπνὸς τοῦ μολυβίου δὲν ἔχει πιὰ νὰ ξεφύγης. Κατηφρογίζει ἥσυχος καὶ μελανωπός σὲ κύματα ἀπανωτὰ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ φρυγάρου, καὶ δὲν εἶναι τίποτα ποὺ νὰ μπορῇ νὰ τὸν μποδίσῃ, σοῦ πουμόνει ὅλα τὰ σωθικὰ καὶ σὰν καταπίνης νιώθεις στὸ λάρυγγά σου τὴν ὑπόγλυκη γεύση τοῦ δηλητηρίου. Καὶ τὰ μάτια τσούζουν καὶ τὸ μυαλὸ σκοτίζεται καὶ τὰ πνεμόνια βήζουν, μὴν καταφέροντας νὰ διαλέξουν λιγάκι ἀγέρα.

Περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πειράζει τὰ κάθε λογῆς ζωντανά· ποῶτ' ἀπ' ὅλα τὶς γάτες. Καὶ σὲ πιάνει ἀλήθεια κρυελός φόβος νὰ θωρῆς τὰ κακότυχα τοῦτα τὰ ζούδια, ποὺ μπορεῖ νὰ τὸν κι ὅμοιοφα καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾶς, νὰ τὰ βλέπῃς νὰ χτυποβολιοῦνται σὰ σεληνιασμένα πέρα δῶθε στὰ ντουβάρια, γυρεύοντας ἀνώφελα νὰ γλυτώσουν. Οἱ κότες στριφογυρούζουν γύρω, τρικλίζουν, πέφτουν, ξανασηκώνονται· οἱ κότες ἔδωπέρα δὲν γεννοῦν. Οἱ κατσίκες πάλι δὲν τρέχουν, αὐτὲς σωριάζονται χάμου μὲ κατακόκκινα μάτια δρμάνοικτα κι ἀγκομαχοῦν καὶ βγάνουν ἀφρούς,

Τούτη είναι ἡ ἀφορμὴ ποὺ οἱ παλαιοὶ γεωργοὶ τοῦ τόπου ἔχουν τραβηγτῆ τώρα μακριά· μὲ τὸν καπνὸν λένε πὼς γίνεται φυδμακερὸν καὶ τὸ χροτάρι καὶ μιὰ φορά, τὰ πρῶτα χρόνια, οἱ ἄγελάδες τοῦ κοσμάκη φοροῦσαν δίχως νὰ ξαίρη κανένας τί εἶχαν.

Ο ἀνθρωπὸς συνειθῆζει σιγά καὶ στὰ χειρότερα πράγματα. Φτάνει νὰ τρέχῃ μεροκάματο. Ο ἀνθρωπὸς γίνεται καρ-
βουνιάρης, κατεβαίνει στὰ ἀμπάρια τῶν φροτηγῶν τὴν αὐγήν,
καὶ τὸ βράδυ ποὺ βγαίνει δὲ ξεχωρίζεις τίποτ' ἄλλο ἀπάνω του,
τίποτ' ἄλλο πάρεξ τὰ δόντια του καὶ τὸ ἀσπρό τῶν ματιῶν του.
Φτύνει, καὶ τὸ σᾶλιο του είναι μαῦρο κι' ἔκεινο.

Γίνεται θερμαστὴς στὶς γκαζομηχανὲς καὶ καμιναδόρος στοὺς φούρνους· τὸ μολύβι τρέχει κόκκινο, ἡ σκουριὰ τρέχει κόκκινη, λόγχες φωτιὰ καὶ καπνοὶ τὸν ζώνουν ὀλοῦθε, - μιὰ ρέγγα ψύνεται ἀν τὴν ἀκουμπήσης ἐκεὶ πουσθενά,-αὐτὸς δὲν παθαίνει τίποτα. Τυλίγεται κουρέλια γιὰ νὰ μὴ τὸν καίνε τὰ σπιθοροβολήματα ποὺ σκάζουν κάθε στιγμή, τραβολογίται νυτχούμερα μὲ τὰ καλού-
πια, τὴ σκουριὰ καὶ μὲ τὶς χελῶνες τὸ μολύβι, κι ὁ ἰδρώτας τρέ-
χει ποτάμι στὰ πυρωμένα μάτια του.

Γίνεται μιναδόρος. Χώνεται μὲ τὴ λάμπα, μὲ τὸ δυναμίτη καὶ μὲ τὸ λοστὸ στὰ σπλάχνα μέσου τῆς γῆς, βαθιὰ στὰ σπλάχνα τῆς γῆς, καὶ τὸ τρυπάει. "Ενα βρακὶ ἀντέχει μονάχα νὰ φορῇ μέσα σὲ κείνη τὴν κουφόβραση, ποὺ κι ἡ ἀνάσα κόβεται ἀπ' τοὺς κακοὺς ἀγνοὺς κι ἀπ' τοὺς μπουχοὺς τοῦ δυναμίτη καὶ τοῦ μεταλλείου.

Χώνεται στὸν ὑπόνομο τοῦ ἀρσενικοῦ. Φτάγει νὰ τρέχῃ μεροκάματο.

Είναι μέρα δωπέρα ποὺ δὲν κάνει κανένα ἀπὸ τὰ ζωντανὰ τοῦ Θεοῦ, κανένα, πάρεξ ὁ ἀνθρωπὸς. "Ενα μουλάρι μπορεῖς βέβαια νὰ κατεβάσῃς μαζί σου κάτω στὸ πηγάδι τοῦ μεταλ-
λείου, μέσα στὸ ἀνήλιαγο σκοτάδι τῆς μπούκας τοῦ μεταλλείου, νὰ τὸ βάλλεις νὰ τραβάῃ τὰ βαγονέτα μὲ τὰ μπάζα καὶ νὰ σοῦ κάνῃ κάθε βαριὰ δουλιά. "Αμα δὲν ἀκούεις παίρνεις τὸ ξύλο. Θὰ καμπουσιάσῃ λιγάκι τὴ φάκη του σὲ κάθε χτυπιά, θὰ κοντοσταθῇ λιγάκι, δύως τί θὰ κάνῃ ; θὰ κινήσῃ. "Ομως γιὰ πόσον καιρό ; τρεῖς μῆνες, τέσσερους μῆνες ἔνα ξάμηνο ; "Επειτα θὰ σωριαστῇ

μιὰ στιγμὴ καταγῆς κι ἔκει ποὺ σὺ θὰ τὸ χτυπᾶς νὰ σηκωθῇ,
ἔκεινο θάχη κιόλας ξεψυχήσῃ.

Δὲν πειράζει. Θὰ σημειώσῃς στὴν κατάσταση τῆς δύναμης
ἔνα μονλάρι λιγότερο, κι ἡ ἑταιρία θὰ βρῇ νά σου στείλη ἄλλο.
Κι' ἄλλο. "Οσο ποὺ δὲ θὰ βρίσκωνται πιὰ μονλάρια μὲ τὰ ἀγαθὰ
μεγάλα μάτια στὶς πλαγιάδες τῆς γῆς.

Μπορεῖς ἀκόμα νὰ παραγγείλης σ' ἄλλους πιὸ ἥμερους τό-
πους, στὴν πατρίδα σου ἢ ἄλλον, νὰ σου στείλουν καμιὰ καρδερίνα
ἢ κανένα φλώρι, νὰ τὸ κλείστης στὸ κλουβάκι νὰ τ' ἀκοῦν. "Αν δὲ
σου χούν πῆ πώς θὰ σου ψωφήσῃ τὴν πρώτη κιόλας βδομάδα.

Οἱ ἀνθρωποι ἀντέχουν πολὺ περισσότερο. Γίνεται βέβαια νὰ
δουφηκτοῦν τὰ μάγουλά σου, νὰ σὲ πιάνη μιὰ στιγμὴ ἔνας πό-
νος στὸ ψυχικὸ ποὺ νὰ σὲ κάνῃ νὰ διπλώνεσαι κονθάρι, μὰ δὲν
είναι δὰ καὶ θάνατος. "Ο γιατρὸς τῆς Ἔταιρίας ποὺ θὰ πᾶς νὰ
σὲ κοιτάξῃ θὰ πῆ πώς είναι «έλλαφοδὰ μολυβδίασις», θὰ σου
δώσῃ καθάρσιο καὶ κινίνο καὶ θὰ σ' ἀφίση δυὸ μέρες λεύτερο.
Γίνεται ἀκόμη νὰ βήκης λιγάκι, μὰ πάλι ὁ πυρετός σου δὲν είναι
τόσος ποὺ νὰ μποδιστῆς ἀπ' τὴ δουλειά. Κι ὅπως νὰ ναι δὲν
είναι θάνατος.

"Επειτα ἡ κάθε δουλειὰ ἔχει καὶ τὰ καλά της. Στὰ τέλματα
καὶ στὸ θεώρατο πλυντήριο, κεῖ μέσα ποὺ ξεπλένονται σὲ ποτά-
μια νερὸ τὰ χώματα τοῦ μολυβιοῦ, ἔχει ναὶ μὲν πολλὴ άνγαστία,
καὶ τὸν χειμῶνα τὸν πιάνουν κανένα σφάγτες καὶ ζευματισμοὶ
μὰ τὸ καλοκαιριά περνάει εὐχάριστα. Καὶ στοὺς φούροντας πάλι
ὅσο βαριὰ ἀν είναι νὰ δουλειά, ἔχεις οἰκονομία στὸ μαγέρεμα τὸ
ἐλάχιστο, ἀκουμπᾶς τὸ τσουκαλάκι σου τὰ φασόλια πάνω σ' ἔνα
καλούπι σκουριά καὶ βράζει μοναχό του, δίχως ἔξοδο.

Καὶ τὸ μεροκάματο τρέχει.

B. Δασκαλάκης

Παιδικὲς ἱστορίες

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΘΕΙΟ ΠΑΙΔΙ

Η παρθένα, ποὺ μπροστά της γονατίζουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ, καταμόναχη καὶ καταλυπημένη, ζητᾶ παντοῦ τὸ Θέοπαίδι της, ποὺ χτές τὸ βράδυ χάθηκε γυρίζοντας ἀπ' ἐκείνη τὴν μεγάλη καὶ ώραιά γιορτή. Τὸ γυρεύει μέσα στὶς γυναικες, τὸ γυρεύει στοὺς δρόμους.

—Ποιὸς εἶδε ἔνα παιδί, λέει, χαμένο ἀπὸ χθὲς τὸ βράδυ, μὲ κατάχρουσα μαλλιά, μὲ μεγάλα μάτια, μὲ μέτωπο ἥσυχο καὶ φωτεινὸ σὰν τὸν ἥλιο;

Μιὰ γυναικα τῆς ἀπήντησε :

—Πέρασε ἀπ' ἐδῶ χτές τὸ βράδυ. Ζητοῦσε ἐλεημοσύνη κι ἔλεγε :

Σ' ὅποιον μοῦ δώσῃ κάτι ἀπ' τὸ ὑστέρημά του, θὰ τοῦ ἀνταποδώσω τὴν καλὴ πρᾶξη μὲ πλούτη περίσσια. Τοῦ τάχω φυλαγμένα στὸ βασίλειο τοῦ πατέρα μου.

Βγῆκα στὴν πόρτα μὲ ἔνα κομμάτι ψωμὶ γιά νὰ τὸ ἔλεήσω. Τὸ εἶδα· ἦταν μικρὸ κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸ κρύο, γιατὶ ὁ ἥλιος βασιλευε καὶ κόντευε ἡ νύχτα.

—Ἐμπα μέσα, μικρό μου, γιὰ σένα ἀνοιξα τὴν πόρτα μου τοῦ εἴπα.

Μπῆκε καὶ κάθησε κατά γῆς.

Ποιός είσαι ; τὸ ρώτησα.

Σὰν ἀγγελούδι μοῦ ἀπάντησε :

— Εἶμαι παιδὶ τοῦ αἰωνίου Πατέρα. Παρθένα εἶναι ἡ μητέρα μου. Μὲ λένε Ἰησοῦ κι ἔρχομαι γιὰ νὰ σὲ σώσω.

Τοῦ ἑτοίμασα μὲ μεγάλη φροντίδα τὸ κρεββατάκι του, δὲ θέλησε ὅμως παρὰ μιὰ ψάθια καὶ μιὰ πέτρα γιὰ προσκέφαλο. Κοιμήθηκε ὅλη τὴν νύχτα γλυκά—γλυκά καὶ σὰν ξύπνησε τὸ πρωί, μὲ καλημέρησε, μὲ εὐλόγησε καὶ ἀναζωώντας, μοῦ εἶπε, ὅτι μὲ ἄφηνε μὲ τὸ Θεό.

“Η” παρθένα ἔφυγε λιγάκι πιὸ παρηγορημένη ἀπὸ ποίνη, καὶ πῆρε τοὺς δρόμους γιὰ νὰ βρῇ τὸ παιδὶ της. Ποῦ κατώρθωσε νὰ τόρθη : Μὲ τοὺς σοφοὺς τοὺς πιὸ ξακουσμένους.

Διασκευή ἀπὸ τὸ Γερμανικὸ

ΣΤΟ ΠΑΙΔΑΚΙ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΗΣ ΜΟΥ

Mιὰ μέρα τέλος πρόβαλες κι ἀπάστραψε τὸ σπίτι πούρως τότε ἀδειο κι ἀνιωθο καὶ πικραμένο ἔζοῦσε καὶ γλύστρησες μὲ τὴ στερνὴ λάμψη τοῦ Ἀποσπερίτη στὴν κούνια ποὺ σὲ πρόσμενε καὶ πού σὲ καρτεροῦσε.

Γράψε τὸ θεῖο χαμόγελο, γέλα τὸ πρᾶο γελάκι, κάνε χαρούλια τὸ πρωΐ, κάνε χαρὲς τὸ δείλι. ταχιὰ μὲ τὸ κατέβασμα θὰ σκάη καὶ τὸ δοντάκι, κλωνὶ ωδιοῦ στὰ ωδίνα, χαριτωμένα χείλη.

Ξυπνᾶς κι ἡ γλώσσα σου ἀρχινᾶ τὸ ψέλλισμα τὸ μάγο, καὶ μπουσουλώντας σὰν ἀρνὶ στῆς σάλας τὸ κιλίμ, ἀξαφνα στέκεις καὶ κοιτᾶς, ὥρα πολλή, τὸ ἀγρίμι τὸ κεντημένο, ποὺ κρατᾶ στὰ δόντια του ἔναν τράγο !

Φιλάκια δλόγυρα σκορπᾶς, φιλιὰ σκαστὰ χαρίζεις στὸν ἀσπρομάλλη τὸν παπποὺ καὶ στὴν καλὴ γιαγιὰ κι ὅταν στὸ μπάνιο[;] σπαρταρᾶς, γελᾶς καὶ παιχνιδίζεις, ὥ ! ἐκεῖνο τὸ ναζάκι[;] σου κι ἐκείνη σου ἡ λαλιά.

Τὸ σπίτι γίνηκε ναὸς καὶ ἐσύ σαι ή λειτουργία.
στὸ σπίτι μας σ' ἐκλείσαμε σὰν στῆς στοργῆς τῇ γυάλα-
καὶ σὰν φαράκι ἀναπηδᾶς πολύχωρο μὲ κρύ-
νερά, ποὺ τὸν ωκεανὸν δίνουν σὲ μιὰ του στάλα.

Χαῖρε, χρυσέ, σοῦ προβοδῷ τὸ ἔμπα τῆς ζωῆς σου
κι ἐπάνω ἀπὸ τὴν κούνια σου θὰ σοῦ ἴστορήσω πάλι
πόσο εἰν' ὅμορφη ή ζωή. . . Μὰ ἐσὺ ἀγάλι, ἀγάλι,
σὰν νὰ μὴν ἀκουσες τίποτε, γλυκά, γλυκά κοιμήσου.

P. Φιλύρας

Ο ΒΟΘΝΑΣ

H μικρούλα πῆρε τὸ μονοπάτι ποὺ ἔφερονε στὸ χωριό.—
Ἄπὸ τὸ ἑνα μέρος τὸ βουνὸν γυμνό, ἀπότομο ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ
ποτάμι, ὁ Βόθνας, βαθύς, σκοτεινός, μὲ τὰ δύο ἀπόκορημα πλευ-
ρά του σκεπασμένα ἀπὸ πάνω ὡς κάτω μὲ ἀγριόκλαδα, ποὺ στὴν
κορυφὴ ἐνώνονταν καὶ δὲν ἄφηναν νὰ φανῇ οὔτε νὰ φωτιστῇ
τὸ βάθος τοῦ λάκκου, ποὺ μέσα του ζοῦσαν κοπαδιαστὲς οἱ ξυλό-
κοτες κι ησύχαζαν ἀπείραχτοι οἱ λαγοί, οἱ ἀλεποῦδες καὶ τὰ κου-
νάβια.

Τὸ αὐτιά της ἀκόμα ἐβούλιζαν ἀπὸ τὸ κοπάνισμα τοῦ σπάρ-
του. Είχε πάει γιὰ νὰ ἰδῃ, πῶς ἀπὸ τὶς πράσινες, μακριές, ἀδύ-
νατες φλοῦδες θάβγαιναν ἐκεῖνες οἱ ξανθεῖς καὶ στιλπνὲς σὰν με-
ταξένιες κλωστὲς τοῦ σπάρτου.

Τὸν είχε παρακολουθήσει ἀπὸ τὴν ἀρχή του. "Ἐνα πρωΐ τὴν
ἐύπνισαν οἱ φωνὲς τῆς γειτόνισσας.

—Σήμερα ἀρχίζει τὸ μάζεμα τοῦ σπάρτου. . . Εἶναι πέντε
τοῦ 'Αλωνάρη . . . θάρυθης νὰ ἰδῆι;

"Ανέβηκε στὸ βουνὸν μαζὶ μὲ ὅλες τὶς κοπέλες τοῦ χωριοῦ. ποὺ
ξεκίνησαν τραγουδώντας κι ή καθεμιὰ κρατοῦσε τὸ δρεπάνι της
καὶ τὸ σκοινί της. "Εκεὶ συναντήθηκαν καὶ μὲ τὶς κοπέλες τῆς
Λεσινίτσας—τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ—ποὺ ἦταν εἰδοποιημένες
ναρθοῦν νὰ μαζέψουν σπάρτο στοὺς Γιαννιτσάτες, ὅπως κι αὐ-
τὲς πάλι θὰ ἐμάζευαν τὸ φθινόπωρο κάστανα στὸ δάσος τῆς Λε-
σινίτσας.

‘Απ’ αντὶ τὴν ἡμέρα καθεμιὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ μαζέψῃ ὅσο σπάρτο ἥθελε, ἀφοῦ ἦταν «ἀπόλυμένος . . .».

Εἰδε νὰ τὸν κάνουν «χεράδια», τὰ τρία «χεράδια» νὰ τὰ ἐνώσουν σ’ ἔνα «χερόβολο», ὕστερα νὰ τὸν βράζουν καί, ἔνα βράδυ, νὰ τὸν φέρνουν ὅλες μαζί στὸ ποτάμι. Εἶδε νὰ «δένουν» τὸ ποτάμι, νὰ κάνουν γούρες καὶ στὴν κάθη γούρα νὰ πλακώνη ἥ καθεμιὰ τὸ δικό της σπάρτο.

Ἐβοήθησε κι αὐτὴ στὸ ἔφελούδισμα, στὸ «ξελούκισμα», ὅπως τόλεγαν οἱ γυναικες, κι εἶδε τὸ κάθη χερόβολο νὰ γίνεται κι ἔνα «σκουλί». Παραστάθηκε στὸ πλάκωμα τῶν «σκουλιῶν» μέσα στὶς ἵδιες γούρες καὶ σήμερα, ὕστερα ἀπὸ δέκα μέρες, ξανακατέβηκε στὸ ποτάμι μὲ τὶς γυναικες, γιὰ νὰ ἰδῃ τὴν τελευταία δουλειὰ τοῦ σπάρτου στὸ νερό,—τὸ κοπάνισμα, ποὺ ὅσο δυνατότερο καὶ καλύτερο γινόταν τόσο λευκότερο καὶ μαλακότερο θάκανε τὸ σπάρτο. Μὰ τὰ τόσα πάφ ! πούφ ! πάνω στὰ σκουλιά, τὸ βιούσμα τοῦ νεροῦ, οἱ φωνές, τὰ τραγούδια καὶ τὰ γέλοια τῶν γυναικῶν, τὸ ζάλισαν τὸ κορίτσι καὶ γύριζε τώρα μονάχο του στὸ χωριό,

‘Ανέβαινε τὸ μονοπάτι καὶ συλλογιζόταν. Θυμήθηκε τὰ λόγια τῆς Μελέκως ; «Μὴν περάσης μοναχή σου τὰ **Καθίσματα** —ἔτσι τόλεγαν τὸ μονοπάτι,—εἶναι δὲ Βόθνας ἀπὸ κάτω καὶ δὲν ξαίρεις τί σου λαχαίνει».

Μὰν σὰν τί μποροῦσε νὰ τῆς λάχῃ ;

Ἐνα φείδι σύρθηκε στὰ ξερὰ φύλλα, πέρασ’ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ πόδια της καὶ κούφτηκε γρήγορα στὴ φίτα τῆς μεγάλης πέτρας, ποὺ στέκεται πάνω στὸ χεῖλος τοῦ Βόθνα, χρόνια τώρα, χωρὶς νὰ πέφτη μέσα στὴν ἄβυσσο.

«Νὰ καὶ ἥ πέτρα ποὺ σκεπάζει τὸ θησαυρὸ τοῦ Μπέη ! συλλογίστηκε.

Τόσα χρόνια προσπαθοῦν οἱ χωριανοὶ νὰ ξεκάμουν τὴ φωλιὰ τῶν φειδιῶν, γιὰ νὰ πάρουν τὰ φλωριά, μὲ ἀκόμα δὲν μπόρεσαν νὰ τὸ κατορθώσουν. Ἐσκότωσαν κι ἐσκότωσαν φείδια, μὰ αὐτὰ δὲ σώνονται. Ἀλλὰ κι ὅλα νὰ τὰ σκοτώσουν, πάλι τὸ θησαυρὸ δὲν τὸν παίρνουν, γιατὶ τὸ μεγάλο τὸ Στοιχεῖο ποὺ τὸν φυλάει, δὲ βγαίνει ποτὲ ἀπὸ τὴν τρύπα του. Μόνο τὸ κεφάλι του βγάζει κάθη μεσημέρι γιὰ λίγο κι ὅσοι ἔτυχε νὰ τὸ δοῦν, δὲ

θέλουν πιὰ νὰ ξαναπεράσουν ἀπὸ τὰ Καθίσματα, παρ' ἀνεβαίνουν στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ καὶ κατεβαίνουν στὸ ποτάμι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἔφτανται ὅπες δρόμο καλύτερα, παρὰ νὰ ξαναδοῦν τὸ φριβερὸ κεφάλι τοῦ Στοιχειοῦ!

Μὰ τὸ Στοιχεῖο, ἂν δὲν τὸ πειράξῃ, δὲ σὲ πειράζει καὶ τὸ κορίτσι προχωρεῖ χωρὶς φόβο. Τὰ φείδια τὰ γνωρίζει. Τατάντησε τόσες φροδες στὸ δρόμο της καὶ ποτὲ δὲν τὴν ἐπείραξαν.

«Αὐτὰ δὲν εἶναι τίποτα! αὐτὰ τὰ βλέπεις καὶ μπορεῖς καὶ νὰ φυλαχτῆς! τῆς ἔλειε ἡ Μαλέκω της τοὺς λοσιούς νὰ φοβᾶσαι, παϊδί μου καὶ ταεριά!» Αν βρεθῆς σὲ τρίστρατο, ἢ σὲ κανένα ψηλὸ τόπο ἢ πάνω κεῖ στὴν κορφὴ μὲ τὶς βελανιδιές, ἢ πέρα στὶς γράβες κι ἀκούσης ἀξαφνα ἥχο καὶ βοή, καὶ δῆς τὶς βελανιδιές νὰ σειωνται καὶ νὰ δέρνωνται μὲ παράξενο βογγητό, ἐνῷ παρέκει τὰ δέντρα στέκονται ἥσυχα, δίχως νὰ ταρᾶσσον τὰ φύλλα τους, καὶ δῆς ὀλάκερους βράχους στὶς γράβες νὰ γκρεμίζωνται μὲ τρελλὸ κατοσκύλισμα, ἀνάμεσ’ ἀπὸ τὶς ἀγριες λογγωμένες πλαγιές καὶ νὰ πέφτουν κάτω στὸ βάθος, στὸ ποτάμι, μὲ ἔνα ἀγριο πάφλασμα τοῦ νεροῦ,—ἔ τότε κρύψου δπου μπορεῖς καὶ μιλιὰ μὴ βγάλῃς ἀπὸ τὸ στόμα σου, δύσος φόβος κι ἀν σὲ πάρη γιατὶ πάει, γάνεις τὴν φωνή σου γιὰ πάντα!»

Γιατὶ πολλὲς φροδὲς ἡ Μαλέκω της ἡ ἔδια βρέθηκε μπροστὴ σὲ ἀερικά. Τῆς εἴπε μάλιστα, πῶς ἀν τύχη κανεὶς «καθαρός», τὰ βλέπει κιόλας: εἶναι, λέει, ὁδαιότατες ἀσπροντυμένες κοπέλες ποὺ λαμποκοποῦν σὰν νυφάδες! **Ξωθικές** εἰν' αὐτές κι ὅποιον πετυχούν στὸ δρόμο τους τὸν ξεκάνουν ἔτσι παῖζοντας καὶ γέμισε λέει ὁ τόπος ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ ἔμειναν παράλυτοι ἐξ αἰτίας τους, κι ἄλλοι ἄλλοι καὶ ἄλλοι τρελλοὶ γυρίζουν στὸν λόγογους καὶ τρέζουν ξοπίσω τους νὰ τὶς πιάσουν μὰ τὶ θὰ πιάσουν; ἀέρας εἰν' αὐτές! . . .

Ανεβαίνει τὸ μονοτάτι καὶ συλλογίζεται: «Ἐγὼ πιστεύω στὶς νεοάιδες, μὰ σ' αὐτοὺς ποὺ κοπανίζουν κάτω στὸ λάκκο τὸ Δωδεκαήμερο μέσ' τὰ μεσάνυχτα, σ' αὐτοὺς δέν πιστεύω, κι ὃς λένε δ, τι θέλουν οἱ γυναίκες».

Εἰχε φτάσει στὴν κορυφῇ, στὰ **Καθίσματα**. Ἐρημιὰ καὶ ἥχος κανένας: ἡ βοή τοῦ ποταμοῦ ἔφτανε μονάχα ὡς ἐκεῖ πάνω· κάποιο πουλὶ περαστικὸ ἀφησε στὸν δέρα τοῦ δειλινοῦ ἔνα γλυκὸ κελάδημα· σαῦρες ἔτρεχαν νὰ κρυφτοῦν στὶς φωλιές τους καὶ μόνο οἱ κάνθαροι, ἥσυχοι, ἔξακολουθοῦσαν ἀφοβα τὴ δουλειά τους.

Είχαν έτοιμάσει τὰ στρογγυλά τους κελάρια καὶ τὰ κυλοῦσαν μὲν μεγάλη ἑπισημότητα πρὸς τὴν ἀκρη τοῦ δρόμου.

—Τὶ σιχαμεδού! Καλὰ ποὺ δὲν ἐπάτησε κανένα!

Ωστόσο ἡ ὥρα τοῦ δειλινοῦ περούνσε κι ἀρχισε νὰ νυχτώνῃ

—Κουμπάρω! ἀκούστηκε μιὰ βραζνή φωνή μέσα στὴ σιγαλιά.

“Η μικρούλα ξαφνίστηκε. «Θὰ παράκουσα» συλλογίστηκε
Κάλ στάθηκε νὰ βεβαιωθῇ.

—Κουμπάρω! Κουμπάρω! ἀκούστηκε δυὸς φορέζ, καθαρότερα τώρα, ἡ φωνή κάτω ἀπὸ τὰ πόδια της.

—«Θέε μου! ἡ φωνή ἔρχεται ἀπὸ τὸ Βόθνα!

“Εσκυψε κι εἶδε τὴ σκοτεινὴ ἀβυσσοῦ ἀκόμα σκοτεινότερη καὶ φοβερότερη τώρα ποὺ δὴ λίλιος είχε δύσει καὶ ποὺ τὰ γιγαντωμένα ἀγριόδεντρα τῆς φαίνονταν στὸ μισοσκόταδο σὰ μαῦρα, ἄλλα δοθά, ἄλλα πλαγιαστά, ἄλλα ἀγκαλιασμένα φαντάσματα.

“Ήταν ἐννιά χρονῶν καὶ ποτέ της δὲν είχε σκιαχτῆ. Μὰ τώρα γη τῆς πιάστηκε ἡ πνοή. Νὰ φωνάξῃ: κι ἀν ἡταν βρυκόλακες, ἀπὸ κείνους ποὺ κοπάνιζαν τὴ νύχτα στοὺς λάκκους; . . . Τώρα τῆς ἥρθαν στὸ νοῦ, μὲ δλες τὶς λεπτομέρειες, οἵ περ οργες ἵστορίες ποὺ λίγο πρωτήτερα ἀκούσεις νὰ διηγῶνται οἱ γυναῖκες ἀναμεταξὺ τους, ἔκει ποὺ κοπάνιζαν, καὶ καταρρόμαξε!

Μποροῦσε νὰ τῆς πάρουν καὶ τὴ φωνή, ἀν φόναξε

“Εκοίταξε γύρω της· ἔρημιὰ καὶ ἥχος κανένας· μονάχα ἡ βοὴ τοῦ ποταμοῦ ἔφτανε ἀκόμα δὲς ἔκει πάνω. Ἰσα—ἴσια γιὰ νὰ τὴν τρομαξῆ περισσότερο. “Αρχισε τότε νὰ τρέχῃ. “Ετρεξε, πατώντας ἀπάνω σ’ ἀγριόκλαδα. σ’ ἀγκάθια, σὲ πέτρες, χωρὶς νὰ συλλογίζεται καθόλου τοὺς πόνους ποὺ αἰσθανόταν στὰ πόδια της,

“Ετρεζε κι ὁστόσο ἡ φωνή ἔφτανε πάντα στ’ αὐτιά της, δλο καὶ πιὸ παραπονεμένη: «κουμπάρω, κουμπάρω!» ὡς που ἀπομακρύνθηκε τόσο ποὺ δὲν ξεχώριζε πιὰ τὴ λέξη· δὲς ἥχος δυνώς ἔφτανε ἀκόμα σέναν τόσο παραπονεμένο, ποὺ ἡταν πλέον σὰν κλάμα.

“Ἐφτασε στὸ χωριὸ ξεψυχισμένη· μὰ δὲν εἴπε τίποτα στὴ Μαλέκω της· ντράπτηκε νὰ τῆς πῆ πὼς φεβήθηκε στοὺς βρυκόλακες αὐτή, ποὺ δὲν τοὺς πίστευε! . . .

Μὰ τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωΐ, τὰ διηγήθηκε δλα στὸ Γρηγόρη τὸ φίλο της. “Ήταν μεγάλο ἀγόρι δεκαοχτώ χρονῶν καὶ ἥξαε πολλὲς ἴστορίες γιὰ βρυκόλακες νὰ σοῦ πῆ, μόλιο ποὺ δὲν τοὺς

έπιστευε. Είχε μεγάλη άφοσίωση στὸ κορίτσι, γιατὶ τοῦ μάθαινε γράμματα, κι αὐτὸς πάλι ὅ,τι περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι του, τῆς ἔφτιανε.

Καὶ τὶ δὲν τῆς είχε κάμει! μικροὺς μύλους ξύλινους· μικρὰ σκαλιστὰ σεντούκια ποτήρια στοιλισμένα μὲ λουλουδια τριγύρω κι ὅ,τι ἄλλο τοῦ ζητοῦσε. Τῆς είχε φτειάζει κι ἔνα μαντολίνο ἀπαράλλαγκτο σὰν αὐτὰ ποὺ είχε δῆ στὴ χώρα, ἄλλὰ μονοκόμιτο· τρεῖς βδομάδες παιδεύτηκε νὰ τὸ κουφαλιάσῃ καὶ νὰ τὸ κάμη λειο σὰν ἀγοραστό· δὲν είχε κόρδες, μὰ τὶ πείραζε; «Αμα θὰ πάω στὸ Κάστρο, τῆς εἶπε, θὰ σοῦ φέρω· ὁστόσο βάζουμε στὴ θέση τους αὐτοὺς τοὺς σπάγγους· μόνο ποὺ δὲ βγάνουν ἥζο».

«Τὸ ἴδιο κάνει», ἀποκρίθηκε τὸ κορίτσι γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ.

Τῆς ἔκανε καὶ τόσες ἄλλες χάρες! Τὴ βοηθοῦσε νὰ σκαρφαλώνουν στὶς ἄγρες ἀπόκρονμες γράβες, γιὰ νὰ βλέπουν τὸ «ἀσκηταριό». Τῆς ἔπιανε ἀγριοπερίστερα. Ἐπήγαιναν μᾶζι στὶς στάνες νὰ βλέπουν τὶς στροῦγγες ποὺ ξεκαλοκαίριαζαν τὰ πρόβατα. Τῆς ἔφεροντες ζωντανὰ λαγουδάκια, πετροχελίδονα, ἀηδόνια ἔνα μεγάλο πουκάμισο φειδιοῦ, ποὺ ἔκανε τρόμο, καὶ τόσα ἄλλα! Αὐτὴ πάλι τοῦ μάθαινε ὅσα γράμματα ἥξαιρε· κι ὅταν τοῦ τάμαθε ὅλα, «έγὼ δὲν ξαίρω ἄλλα», τοῦ εἶπε· «τώρα νὰ πᾶς στὸν παπτὰ ἄν θέλης περισσότερα».

«Ετσι δὲν ἥταν πιὰ μαθητής της· τὴ φιλία ὅμως τήν είχαν πάντα καὶ σ' αὐτὸν ἐπῆγε νὰ πῆ ὅ,τι ἄκουσε στὰ καθίσματα.

—Λὲς νάταν βρυκόλακες, Γοηγόρο;

—Μπᾶ! κάτι ἄλλο θὰ ἥταν . . . πᾶμε νὰ ίδοῦμε;

Αὐτὸς ἥξαιρε ἔνα μονοπάτι ποὺ κατέβαινε κανεὶς στὸ Βόθνα χωρὶς νὰ γκρεμιστῇ.

—Νὰ κόψωμε κι ἀμάραντα, τῆς εἶπε· είδα πλῆθος ἔκει μέσα.

Καὶ ξεκίνησαν.

“Οταν ἔφθασαν στὸ μονοπάτι κι ἀρχισαν νὰ κατεβαίνουν, μιὰ βαριὰ μυρωδιὰ ἀπὸ βρεγμένο χῶμα, ἀνακατωμένη μὲ ἀρωματικοῦ χόρτου καὶ λουλουδιῶν, τοὺς ἔξαλισε. Ἐδῶ είναι πάντα ἄνοιξη, γιατὶ δὲν τὸ πιάνει δ ἥλιος κι ὅλα μένουν νοτισμένα καὶ δροσερά. Στὸ κάθε βῆμα τους κι ἔνα πήδημα, πότε Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα *Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ Μαρίας Πολυμενάκου Ἑνδ. Γ'*.

λαγοῦ, πότε κουναβιοῦ, ἐτάραζε τὴν φοβερὴν ἡσυχία τοῦ Βόθνα· πάρα κάτω ἔνλόκοτες ἔμφυιασμένες ἐτρύπωναν στὰ χαμόκλαδα, σαῦρες σὰν φείδια μεγάλες τοὺς ἑκοίταζαν μὲ τὰ γυαλιστερὰ μάτια τους, χωρὶς νὰ συλλογίζωνται καὶ νὰ παραμερίσουν, λές καὶ τοὺς ἐγνώριζαν. Πλῆθος ἀπὸ ἄλλα ζῶα, μικρὰ καὶ μεγάλα, ποὺ πρώτη φορὰ τάβλεπε τὸ κορίτσι ἐτρεχαν ἐδῶ κι ἐκεῖ κι ἄλλα πηδοῦσαν, ἄλλα σερνόνταν, ἄλλα πετοῦσαν κι ἄλλα ἔμεναν ἀκίνητα, γιατὶ δὲν ἔνιωθαν κίνδυνο.

Καὶ τὰ λουλούδια; Τί λουλούδια ἦταν ἐκεῖνα!

«Ἐδῶ θὰ εἶναι μαγεμένος δὲ τόπος» «συλλογιζόταν τὸ κορίτσι, καὶ τόσος ἦταν δὲ θαυμασμός του γιὰ δὲ τι ἐβλεπε γύρω του, ποὺ δὲν ἐκατάλαβε πώς ἔφτασαν κι ὅλας στὸ βάθος τοῦ Βόθνα καὶ τρόμαξε, ὅταν δὲ Γοηγόρης τῆς ἀρπάξε τὸ χέρι καὶ τῆς φώναξε:

—Γοηγόρα, δός μου τὸ χέρι σου καὶ μὴ σκιαχτῆς!

—Τί εἶναι;

—Τίποτα δὲν εἶναι. Νά! ἀετοί, ἀκουσαν τὰ βήματά μας καὶ θὰ πετάξουν· ἔνα μικρό παιδί μποροῦν νὰ σηκώσουν στὰ νύχια τους.

—Μὰ ἔγω δέν εἶμαι μικρὸ παιδί!

Δὲν τὸ λέω γιὰ σένα, ἀποκρίθηκε χαμογελώντας δὲ φίλος ποὺ θυμήθηκε τὴν ἀδυναμία της: δὲν ἥθελε νὰ τὴν λένε μικρή. «Ενας ἄνθρωπος στὰ ἔννιά του χρόνια μπορεῖ νὰ ζήσῃ στὸν κόσμο μὲ τὰ χέρια του κι αὐτὸ δὲν τὸ κάνουν οἱ μικροί! Μ' αὐτοὶ ἐδῶ εἶναι τόσο πολλοὶ ποὺ μποροῦν νὰ μᾶς σηκώσουν καὶ τοὺς δυσδ μας, ἀν θέλουν. Τὸ καλὸ εἶναι ποὺ σκιάζονται κι αὐτοί. Νά, θέλεις νὰ δῆς πῶς θὰ φύγουν;

«Εσφύριξε μὲν ἔνα σφύριγμα δυνατό, διαπεραστικό, φοβερὸ μέσα στὸ βάθος τοῦ Βόθνα. Κι ἔξαφνα μὰ βοὴ κι ἔνα σκοτάδι ἐπλάκωσε γύρω τους.

«Εσήκωσαν τὰ μάτια τους: «Εντεκα ἀετοὶ ἔφευγαν τρομαγμένοι, χτυπώντας ἄγρια τὰ φτερά τους. Τὸ οάμφος τους, τὰ νύχια τους ἦταν τρομερά.

Θέε μου! Τὶ εἶναι αὐτό;

«Αν ἐβλεπε τὸ μεγάλο βουνὸ τοῦ χωριοῦ της νὰ πετάγει πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι της, δὲν θὰ τῆς ἔκανε μεγαλύτερη ἐντύπωση ἀπ' ὅτι τῆς ἔκαμαν τὰ μεγάλα αὐτὰ πουλιά, ποὺ μὲ τὸ ἔνα φτερό τους θὰ τὴ σκέπαζαν ὀλάκερη!»

—Τί μεγάλα πού είναι ! τί μεγάλα !

Κι ή άναπνοή της ήταν βαριά.

—Είδες ; έσκέπασαν όλο τὸ φῶς . . . σὰ νύχτα είναι ἐδῶ μέσα . . . Κάποιο ψοφήμι θὰ μυρίστηκαν, ἢν καὶ δὲν αἰσθάνομαι μυρουδιά.

Καὶ ὅταν τὰ μεγάλα πουλιά νηφώθηκαν τόσο, πάνω ἀπὸ τὸ Βόθνα, ἐπροκόρησαν πρὸς τὸ μέρος ποὺ εἶχαν σταθῆ οἱ ἀετοί.

—Ἐνα μεγάλο κόκκινο ἄλογο ήταν ξαπλωμένο ἀνάμεσα στοὺς ἄγριους θάμνους καὶ γύρω του σπασμένα κλωνάρια καὶ θάμνοι ξερζιζωμένοι καὶ χώματα καὶ πέτρες ποὺ γκρεμίστηκαν μὲ τὸ κατοκύλισμα τοῦ μεγάλου ζώου.

—Τί ώραίο ἄλογο ! ἐψιθύρισαν κι οἱ δυό, κοιτάζοντας τὸ θαυμαστὸ ζῶο μὲ τὸ στιλπνὸ τρίχωμα καὶ τὴν περήφανη χαίτη, σηκωμένη καὶ σκαλωμένη σὲ κλωνάρια. Τὰ πόδια του, σὲ μιὰ στάση ζωῆς, ἔδειχναν προσπάθεια τὸ ἀνασηκωθοῦν καὶ τὰ μάτια του, ἀνοιχτὰ σὲ ξενάνοιγμα ἀγωνίας εἶχαν ἀκόμη τὴν ὑγρότητα καὶ τὴ στιλπνάδα τῶν ζωντανῶν ματιῶν.

—Τί κρῆμα, τί κρῆμα, νὰ χαθῇ τέτοιο ἄλογο ! καὶ θὰ μποροῦσε νὰ σωθῇ. Δὲν ἔχει καμιὰ πληγὴ ἔξω ἀπ’ αὐτὸ τὸ ἀνοιγμα ποὺ τοῦ ἔκαμαν τώρα οἱ ἀετοὶ στὸ πλευρό του καὶ φαίνεται πώς ἀγωνίστηκε πολὺ καὶ κάποιος ἄνθρωπος μαζί του, γιὰ νὰ τὸ στήσῃ στά πόδια του· μὰ δὲν μπόρεσε ἥ γιατὶ θάταν χτυπημένος κι αὐτός, ἥ γιατὶ θάταν μικρός· κάποιο τσοπανόπουλο· φαίνεται κι ἀπὸ τὰ πατήματα. Νὰ μὴ μοῦ τὸ πῆς ἀμέσως ἔχτες τὸ βράδυ ! . . .

Τὸ κορίτσι ἐσώπαινε, ντροπιασμένο καὶ λυπημένο ποὺ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐπίστεψε στὸ ἀλήθεια πῶς ήταν βρυκόλακες κι ἔγινε αἴτια νὰ συμβῇ τέτοιο κακό.

—Οἱ γυναῖκες φταινε ! εἶπε σὲ λίγο μὲ θυμό, ποὺ λένε τέτοιες φοβερὲς ίστορίες, τάχα ἀληθινές, ποὺ σοῦ γυρίζουν τὸ κεφάλι καὶ σοῦ κάνουν τρόμο. Δὲν θὰ ξανασταθῶ ν’ ἀκούσω ίστορίες ἀπὸ γυναῖκες !

Καὶ συλλογίστηκε τὸ φτωχὸ Λιαπόπουλο καὶ τὴν ἀγωνία του μέσα στὸ Βόθνα, μὲ τὸ γκρεμισμένο καὶ μισοπεθαμένο ἄλογό του.

Θυμήθηκε πῶς τὴν προηγουμένη μέρα ἀκριβῶς πέρασαν οἱ

λιάπικες στάνες μὲ τὰ ψηλὰ ὁραῖα ἄλογα. Τὸ μικρὸ τσοπανόπουλο,—σίγουρα ἥταν μικρό, φαινόταν κι ἀπὸ τὴ φωνή του, κι ἀπὸ τὴν ἀπελπισία του,—θὰ ξεμοναχιάστηκε κι ἔπαθε αὐτὴ τὴ συμφορά.

—Αλήθεια, Γοηγόρη, ποιὸς ξαίρει τὶ μαρτύριο θὰ τράβηξε ὅλη τὴ νύχτα ἐδῶ μέσα μοναχό του καὶ μὲ τὶ πόνο θ' ἀποχωρίστηκε τὸ πρωΐ τ' ἄλογό του τὸ πεθαμένο . . .

—Βλέπεις ; Αὐτὸς ὅλη τὴ νύχτα μέσα στὸ Βόθνα δὲν ἐσκιάζτηκε τοὺς βρυκόλακες, αὐτὸς ἔνας Λιάπτης, καὶ σύ ! . . .

—Σώπα τώρα ! μὴ μοῦ τὸ θυμίζης !

K. Παπᾶ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΧΩΡΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

.....

Ετσι πέρασαν ἐκεῖνα μου τὰ πρῶτα χρόνια κι ἥσαν ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ στὸ σπίτι μας. Τὸ Ἑλληνικὸ σχολεῖο δὲ μᾶς δυσκόλεψε καὶ πολὺ νὰ τὸ βγάλω· στὸ χωριὸ δὲν εἴχαμε τέτοιο σχολεῖο, μὰ ἡ χώρα, πάρα κάτω στὸ γιαλό, δὲν ἥταν παραπάνω ἀπὸ μίαν δῆμα, καὶ γιὰ μένα, ποὺ ἥμουν ἔνα γερὸ κι ἀκούγαστο χωριατόπουλο, τόσος δὰ δρόμος κεῖνον τὸν καιρὸ μοῦ ἥταν ἔνας περίπατος.

Σύνταχα, σύνταχα, ἀφεχτα ἀκόμα, ἐρχόταν ἡ μητέρα μου καὶ μὲ ξύπναγε. Πότε κοιμόταν ἡ μητέρα μου καὶ πότε ξύπναγε δὲν εἶχα ἵδη ποτέ μου· τὰ βράδια, σὰν ἀποτρώγαμε καὶ τοίμαζα τὰ γραφτά μου, αὐτὴ εἶχε κιόλας στρωμένα στὴ οσφίτα. Ξεντυνόμουν καὶ πλάγιαζα, ἐκείνη κάθιζε πουθενὰ δίπλα μου, ἔγνεθε ἡ μπάλωνε, καὶ μοῦ ἔλεγε κανένα παραμύθι νὰ μὲ πάρῃ ὁ ὄπνος. Ό πατέρας μου καθόταν μονάχος του κάτω καὶ διάβαζε σκυμένος στὸ βιβλίο, ὠρολόγιο ἢ συναξάρι ἀπὸ τὴν ἐκκλησία μας. Τὸ πρωΐ πάντα ἐκείνη μὲ ξύπναγε, καὶ στὸ ἀναμετεῖν εἶχε κάμη ἔνα σωρὸ δουλειές. Εἶχε κοινβαλήση νερό, εἶχε ἀνάφη φωτιὰ κι εἶχε φροντίση τὸν πατέρα μου, ποὺ ἥταν πηγαιμένος κιόλας στὴν "Αγια Τριάδα, κοίταζε νὰ συγνωιστῷ ὅμορφα ὅμορφα κι ὃς ποὺ νὰ μοῦ τοιμάσῃ τὸ φασκόμηλό μου καὶ τίποτα ψωμότυρο, ἐγὼ καθόμουν πλάτι στὸν καντηλιέρη μας ἐκεῖ στὸ μαγ-

φειό, καὶ περνοῦσα μιὰ φορὰ τὸ μάθημά μου διαβάζοντας φωναχτά.

Τὸν καιδὸν πὸν πήγαινα στὸ δημοτικὸ διάβαζε τὸν Ροβινσὸν Κροῦσο καὶ τὴν Ὀδύσσειαν οἱ ίστορίες τοῦτες ἀρεσαν καὶ τῆς μητέρας μου δόσο δὲ λέγεται καὶ καθὼς διάβαζα, ἐκεῖνα τὰ πρωτὶν στὸ μαγειριό μας μὲν ἀκρομαζόταν καλὰ καὶ κοίταζε νὰ μὴ τῆς φεύγῃ λέξη. Μάλιστα πολλὲς φορὲς ἀποξεχνιόταν τόσο μὲ δαῦτες, πὸν παρατοῦσε δλότελα τὴ δουλειά της καὶ κάθιζε σὲ κανένα σκαμνὶ δίπλα μου γιὰ νὰ μὲν ἀκούῃ καλύτερα τέντωνε τὰ μάτια της καὶ τὰ κάρφωνε ἀπάνω μου, κι ἀμα τὸ μέρος πὸν διάβαζα ἥταν ὅπως τὸ ἥθελε, κουνοῦσε μιὰ τὸ κεφάλι της κι ἀγνογελοῦσε εὐχαριστημένη. Τότε ἥταν πὸν ἐγώ ἔβαζα δλα μου τὰ δυνατὰ καὶ διάβαζα καὶ παρακάτω ἀπὸ τὸ μάθημά μου, διάβαζα φωναχτὰ κατεβατὰ δλάκερα, γιὰ νὰ τῆς κάνω χαρὰ καὶ γιὰ νὰ ἔσταινεται μὲ τὰ τόσα καὶ τόσα πὸν μπιροῦσα νὰ ξαίρω. Στίνη ἀριθμητικὴ πάλι καὶ στὰ προβλήματα πὸν δὲν τὰ κατάφερονα καλά, συχνὰ γινόταν νὰ μὲ βγάνη αὐτὴ ἀπὸ τὴ δύσκολη θέση πὸν βρισκόμουν, γιατὶ ἀν δὲν ἥξαιρε καθόλου γράμματα, μπιροῦσε νὰ βγάνη πέρα μὲ τὸ νοῦ της τοὺς πιὸ μπερδεμένους λογαριασμούς. Θυμόταν μὲ μεγάλη εὐκολία ποιὰ μέρα γέννησε ἥ κατσίκα μας, ποιὰ μέρα ἔβγαλε τὰ πουλιά ἥ κάθε κλώσα, κι οἱ μαρμάρες τὸν φούρνου μας ἥταν γεμάτες λογιῶν λογιῶν σημάδια, πὸν τραβοῦσε μὲ τὸ σουγιά της καὶ πὸν μόνο αὐτὴ καταλάβαινε.

Μόλις ἐχάραζε ἥ αὐγὴ ἥμαστε ἔτοιμοι κι οἱ δυὸ γιὰ φευγιό· ἐκείνη εἶχε ἀνοίξη τὸ κατώγι τὰ βώδια μας καὶ τ' ἄλλα μας τὰ ζὰ μαζὶ μουκανιόταν ἀπόξῳ στὴν αὐλὴ περιμένοντας νὰ τὰ βγάλωμε· κι ἐγὼ φωρτονόμουν τὸ ντορβαδάκι μου μὲ ὅ,τι μοῦ ἔχε τοιμασμένα γιὰ τὸ μεσημέρι φορτωνόμουν καὶ τὴ σάκα μου καὶ ἔκινούσαμε. Πέρα στὸ Στάλο, πὸν δ δρόμος χωρίζει, ἥ μητέρα μου ἔκανε τὸ σταυρὸ της καὶ τραβοῦσε μὲ τὰ ζὰ τὸν ἀνήφορο γιά τὴν ἄγια Τριάδα, κι ἐγὼ κατηφόριζα στὸ χῦμα τοῦ λακγαδιοῦ πηδώντας ἀπὸ πέτρα σὲ πέτρα.

Στὸ σχολεῖο κάτω στὴ χώρα, πήγαιναν κάθε πρωΐ κι ἄλλα παιδιὰ ἀπὸ τὸ χωριό μας. "Ομως ἐγὼ σὰν ἔμαθα πιὰ τὸ δρόμο καὶ τὸν ἔφορθή ηκα, εἴχα καλύτερα νὰ πηγαίνω μονάχος μου.

Μονάχος σὰν ἥθελα ἔτοεκα, σὰν ἥθελα καθόμουν καὶ κοίταζα τίποτα, τραγουδοῦσα ὅσο μοῦ κάπνιζε δυνατὰ ἡ ἐμπηζα ζουγιτὲ καὶ ἀκρομαζόμουν ἔπειτα τοὺς ἀντιπάλους.

Ἐπρεπε νὰ βγῶ ὀλότελα ἀπὸ τὸ χωριό, νὰ περάσω τὰ κάτω ἀμπέλια καὶ νὰ ξεποιθάλω πέρα στὴ Μακριὰ Πλαγιάδα, γιὰ νάμαι σίγουρος πώς δὲν θὰ μὲ ἀκούγε κανένας καὶ νὰ μπορῶ νὰ κάνω ἔνιαστος τὸ κέφρι μου. Ἡ μακριὰ Πλαγιάδα ἦταν ἔρημη καὶ κέρση, δίκως δέντρα, δίκως τίποτα, μὲ καμόκλαδα μοναχὰ καὶ μὲ βράχια· ἔρριχνε ἔτσι τὸ μάτι του κανεὶς κι ἀγνάντευε ὡς ἔνα τέταρτο τόπο γύρω τριγύρω. Μὰ στὰ κάτω, δὲν ξαργοῦσα πολύ, δὲν ἥθελα μὲ κανένα τρόπο νὰ φτάσω στὸ σχολεῖο καὶ νὰ ὑνείη ἀρχινημένο τὸ μάθημα. Μοῦ φαινόταν πὼς θὰ ἀνοιγε, λέει, ἡ γῆ νὰ μὲ καταπιῇ, ἀν θὰ βρισκόμουν στὴν ἀνάγκη νὰ μπῶ στὴν τάξη μόνος μου καὶ νὰ τραβήξω ἀπάνω μου δла τὰ μάτια· ἔνα πωρῖνὸ ποὺ εἶχε πιάση μιὰ ξαφνικὴ μπόρα, ξάργησα κάμποσο ἀπαγγιασμένος ἀποκάτω ἀπὸ ἔνα βράχο, δὲν πῆγα στὸ μάθημα. Ο δάσκαλος δὲ θὰ μοῦ ἔλεγε βέβαια τίποτα, εἶχε ἵδη τὴ βροχὴ κι ἱξαίρε πὼς ἔρχομουν ἀπὸ μακρινά· ἄλλως τε δὲν εἴπε τίποτα καὶ σὲ κάτι ἄλλα παιδιά, πὸν μάλιστα εἶχαν πάη ἀργότερα ἀπὸ μένα. Μὰ σὰν ἔφτασα ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ παραθύρα τοῦ σχολείου κι ἀκούσα μέσα στὴ βουβὴ σιγαλιὰ καὶ τὴ ζοντοὴ φωνὴ τοῦ δασκάλου πὸν ἀκούγόταν πὸν καὶ πὸν, δὲν τὰ κατάφερα νὰ κάνω κουράγιο ν' ἀνέβω.

Ἐτσι, τὰ πωρῖνὰ δὲ μποδιζόμιουν γιὰ τίποτα· τὸ περισσότερο περπατοῦσα μὲ μεγάλες δρασκελιές, ἡ τρεχοβολοῦσα· τὰ χαμόπουλα, σκορδαλοὶ καὶ παρδάλες, πὸν περνοῦσαν τὴ νύχτα τρυπωμένα μέσα μέσα στὶς κατσόφανες καὶ στοὺς ἀσπαλαθροὺς τῆς Μακριᾶς Πλαδιάδας, ξαφνίζονταν ἀπὸ τὶς σαλιτές μου καὶ πετοῦσαν καθε τόσο μέσ' ἀπὸ τὰ πόδια μου λίσα μπρός, μπίζοντας τρομαγμένα ξεφωνητά.

Είχα βάλη λογιῶν τῶν λογιῶν σημάδια στὸ δρόμο καὶ μποῦσα μὲ αὐτὰ νὰ καρατάω καλὰ τὴν ὄφα. Ὁταν ἔφτανα στὰ μισὰ πουθενὰ τῆς Μακριᾶς Πλαγιάδας, δὲ ἥλιος ἔπαιρνε καὶ ὁρδίζε πέρα στὸ Τρικεφάλι, οἱ πέρδικοι βάναν ἀρχὴ καὶ κακάριζαν στὰ γκρεμὰ τοῦ Μαυριανοῦ, μαυλόντας τὰ κοπάδια στὴ βοσκή, καὶ τὰ γεράκια ξαμολιόνταν ἀπὸ τὶς κουφάλες πὸν εἶχαν τὶς φολιές τους, ζυγιάζονταν στὸν ἀέρα μιὰ στιγμή, κι ὑστερα κλώθαν γύρω στὰ γρεμὰ ψάχνοντας γιὰ κυνήγι.

Πολλὲς φορὲς μοῦ ἔχει τύχη νὰ ἴδω καμιὰν ἐλεποὺ νὰ φεύγῃ τὸν ἀνήφορον καθὼς ἄκουγε τὴν τσαχάλα μου κοντοστεκόταν, γύριζε τὸ κεφάλι της καὶ μὲ κοίταζε κάμποσο καλὰ-καλά, κι ἔπειτα τραφοῦσε πάλι ἀνένιαχτη στὴ δουλειά της ὡς που τὴν ἔχανα. Ναί, εἴχαμε καὶ μεῖς μιὰ παλιὰ καραμπίνα τοῦ εἰκοσιένα, μὰ ἥταν δυὸς φορὲς τὸ μπόι μου καὶ δὲ δυνόμουν ἀκόμη νὰ τὴν κουμαντάρω κάφε φορὰ πού θὰ μᾶς βούταγε κανένα κοτοπούλι ἢ ἀλεπού, τὴν ἔβγανα ἀπὸ τὴν ἀποθήκη μας, ἔκανα κάμποσες πρόβες μὲ δαύτη, κι ὅλο μοῦ φαινόταν πῶς τὰ κατάφερνα καλύτερα. Ἡ μητέρα μου, πὸν τῆς φώναζα νὰ βγῆ νὰ μὲ ἵδη, ἔσταινόταν καὶ χτύπαγε τὰ χέρια της, μὲ ἔλεγε ἀσίκη κι ἀντρακαρὰ καὶ μοῦ ἰταζε πῶς τὸ δίχως ἄλλο θὰ κοίταζε νὰ γενῆ πιὰ τρόπος νὰ μοῦ κονομῆσῃ τὰ μπαρούτοβίλα.

"Ἐξω ἀπὸ τὶς μεγάλες κακοκαρίες τοῦ χειμῶνα, ποὺ μποδιζόμουν ὀλότελα στὸ χωριό, ποτὲ ἄλλη φορὰ δὲν ἔφτανα στὸ σχολεῖο καὶ νάναι ἀρχινημένο τὸ μάθημα. Μάλιστα, πάντα θὰ πρόφτανα νὰ διαβάσω κάμποσο σὲ καμιὰν ἀκοῇ τοῦ προαυλίου ὡς που νὰ σημάνῃ τὸ κουδούνι, ἢ νὰ φροντίσω λιγάκι τὸ κηπάκι μου, σὰν ἥταν ὁ καιρός.

Γύρω γύρω στὸ μεγάλο προαύλιο τοῦ σχολείου, κολητὰ στὴν μάντρα, ἥταν χωρισμένη μιὰ λουρίδα γῆς ὡς μιὰ πήχη πλάτος. Τὴν λουρίδα αὐτήν μᾶς τὴν είχαν μοιράση οἱ δάσκαλοι ἀπὸ μιὰν δργιὰ στὸ κάθε παιδί, καὶ τοῦτο ἥταν τὸ κηπάρι μας ποὺ ἔπρεπε νὰ τὸ σκαλίσωμε καὶ νὰ τὸ σπείρωμε μοναχοί μας. Ἐμένα τὸ δικό μου ἦταν τὸ καλύτερο, συγνωμισμένο καὶ νοικοκυριμένο, μὲ λογῆς λογῆς δροσερὰ λυχανικὰ καὶ μὲ βασιλικὰ ἔνα γύρω. Τὶς οὔτες καὶ τὸν σπόρους μοῦ τὰ ἔδινε ἡ μητέρα μου ἀπ' τὸ χωριό, μὲ δωρήνεν τί θά κανα μὲ τὸ καθένα, πῶς θὰ τὰ φύτευνα καὶ πῶς θὰ τὰ πότιζα, καὶ μοῦ βγαίνων ὅλα πετυχημένα. Ἔπειτα εἶχα τὸ νοῦ μου καὶ πρόσεχα πῶς ἔκανε ὁ πατέρας μου στὸ χτῆμα μας, στὴν "Αγια Τριάδα, καὶ φωτιζόμουν κι ἀπὸ κεῖ.

Στὴν ἀριθμητικὴ καὶ στὰ μπερδεμένα προβλήματα δὲν τὰ κατάφερνα τόσο καλά, ἥμουνα δύμως κι ἔγῳ πρῶτος σὲ μερικὰ πράματα. Μιὰ μέρα ποὺ δὲν δάσκαλος ἔκαμε ἐπιμεώρηση στὸ προαύλιο, μάζεψε τὰ παιδιά μπροστά στὸ κηπάρι μου, τοὺς τὸ ἔδειξε ποὺ ἥταν δλοπράσινο καὶ φουντωμένο, κι εἶπε ἔνα σωρὸ παινέματα γιὰ λόγου μου.

Δὲν τὰ καλοθυμοῦμαι τὰ τί εἶπε. Ἔγὼ ἔκείνη τὴν στιγμὴ

είχα χάση τὸν κόσμο ἀπὸ μπροστά μου, τὸ αὐτιά μου βουίζανε, καὶ κάθε τόσο ξεροκατάπινα γιὰ νὰ μὴν ξεχειλίσουν τὰ μάτια μου· είχα καλύτερα νὰ μὴ μοῦ γινόνταν ὅλα τοῦτα, παρὰ ποὺ μὲν ἔδειχνε τὸ χέρι του ὁ δάσκαλος καὶ μὲ κουβέντιαζε καὶ μὲ κοιτάζανε ὅλοι. Ἐπειτα ἔβγαλε μιὰ φημερίδα κείνης τῆς μέρας ποὺ ἔτυχε νὰ ἔχῃ στὴν τσέπη του, φαλίδισε μιὰ μεγάλη χρωματιστὴ ζωγραφιὰ ἀπὸ τὴν πρώτη σελίδα, καὶ μοῦ τὴν ἔδωσε γιὰ βραβεῖο μπροστά σ' ὅλα τὰ παιδιά.

Τὴν ζωγραφιὰ ἐκείνη τὴν θυμοῦμαι καλά, γιατὶ βδομάδες ἔπειτα τὴν κουβαλοῦσα ἀπάνω μου καὶ κάθε φορὰ ποὺ τὸ ἔφερονε ἦ κουβέντα, τὴν ἔβγανα καὶ τὴν ἔδειχνα τῆς μητέρας μου νὰ τὴ δῆ. Ἡταν ὁ τουφεκισμὸς τοῦ Φερέρο. Μὲ τὸν καιρὸν εἶχε καταντήση ἀγνώριστη ἀπὸ τὸ δίπλωσε—ἔεδιπλωσε καὶ ἀπὸ τὶς κακοπάθειες μέσα στὶς τσέπες μου, ὅμως ἐγὼ ἔζησα περήφανος μιὰν ἐποχὴ μὲ κεῖνο τὸ ἀποκόματο τὴν φημερίδα. Τὴν ἡμέρα ποὺ μοῦ τὸ εἶχε δώση ὁ δάσκαλος, μοῦ ἤχε φανῆ, πῶς εἶχα ψηλώση μιὰ πιθαμὴ μονομιᾶς.

B. Δασκαλάκης

ΜΠΡΟΣ ΣΤΗ ΒΙΤΡΙΝΑ

Mπρὸς στὴ βιτρίνα, ὁλόφωτη σὰ μαγικὸ παλάτι,
Φτωχούλα κόρη κάθεται μὲ δακρυσμένο μάτι :
Χίλια παιγνίδια κι ἄν θωρῆ, μήτ' ἔνα δὲ θὰ πάρῃ
Μόνο ἀπ' τὰ μάτια της ἥ γῆ παίρνει παργαριάρι

N. Γερνηματᾶς

ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ

H Στάσα ἥταν ἔνα ζωηρὸ χωριατόπουλο, τόσο ζωηρὸ καὶ τόσο χαριτωμένο, ποὺ νόμιζες πῶς ἀν πήγαινες κοντά του θὰ μύριζε πύρα τοῦ ἥλιου καὶ θυμάρι.

Ἡταν ἀνίδεη, ἀνήξεοη καὶ στὰ πιὸ ἀπλὰ πράματα, σὰ νὰ εἶχε πέση ξαφνικὰ ἀπὸ τὸν οὐρανό. Οἱ ξύστρες ποὺ κρατοῦσαν

οἱ συμμαθήτοις τῆς καὶ κάναν δύμορφη μύτη στὸ μολύβι τους, καὶ ἡ γόμα ποὺ παίρναν γιὰ νὰ σβύσουν τὶς μολυβίες ἀπὸ τὸ βιβλίο τους, ἥταν γιὰ τὴ Στάσα ἀνεξιχνίαστα μυστήρια, ποὺ τὴν κρατοῦσαν ὥστα σὲ συλλογή. Τὰ γαλάζια τῆς μάτια μὲ τὰ γυριστὰ ματόκλαδα, λὲς καὶ μεγάλωναν πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴν προσπάθεια, ἐνῶ τὰ φρυδάκια τῆς μέναν πάντα μαζεμένα. Δὲν εἶχαν καιρὸν νὰ ἡρεμήσουν. «Ο κόσμος ποὺ τὴν κύκλωνε ἥταν τόσο ποικίλος καὶ τόσο ἀγνωστος!» Οπως κι ἂν ἔκανε πάλι δὲν πρόφταινε νὰ συλλαβαίνῃ τὶς ἔννοιες. Εἶχε ὑφος πάντα σαστισμένο καὶ τὸ κεφάλι τῆς, σὰν κολλημένο μὲ σούστα, στρεφόταν μιὰ στὰ δῶ μιὰ στὰ κεῖ, ἐνῶ οἱ μακριές, σφιχτοπλεγμένες κοτσίδες τῆς παρακολουθοῦσαν αὐτὴ τὴν κίνηση, διαγράφοντας κύκλους στὸν ἀέρα πίσω στὴν ὁράζη τῆς.

“Αλλες ἀπορίες τῆς γεννιόνταν μὲ τὴν ὅραση κι ἄλλες μὲ τὴν ἀκοή.

— Εμένα, τῆς ἔλεγε ἡ διπλανή τῆς. Θὰ μοῦ ἀγοράσῃ ὁ ματαμάτας μου ἔνα ποδηλατάκι μὲ τρεῖς ρόδες . . .

— Ποδηλατάκι μὲ τρεῖς ρόδες; ἐπαναλάβαινε καὶ ἡ Στάσα σὲ ἵκετευτικὸ τόνο κοιτάζοντάς με κατάματα, ἵσως νὰ τὴ λυπηθῶ καὶ τῆς ἔξηγήσω τι ἥταν αὐτὸ τὸ μυστήριο.

Μὰ ἐνῶ ἀγνοῦσε τόσο τὰ πάντα αὐτή, δὲν ἀφηνε διόλου στὶς συμμαθήτοις τῆς τὸ δικαίωμα νὰ ἀγνοοῦν κάτιτι κι ἐκείνες. Θύμωνε, γινόταν θηρίο, νὰ τὶς ἀκούῃ νὰ λένε πώς δὲν ξαίρουν τί εἶναι ἀλέτοι, τί εἶναι δρεπάνι, πώς δὲν εἶδαν ποτέ τους ἀλώνι . . .

— Δὲν ντρέπεσαι! νὰ λές πώς δὲν ξαίρεις τὸ δρεπάνι! Σὲ κοροΐδεύει, κυρία δασκάλα! Δὲ ντρέπεσαι! ποὺ εἶναι ἀμαρτία κι ἀπὸ τὸ Θεό, καημένη μου . . .

Εἶχε γεννηθῆ καὶ μεγαλώση σ' ἔνα ἀπομονωμένο μετόχι μακριὰ ἀπὸ τὴν πόλη. Μὲ τὸ ἀνοιγμα τῶν σχολείων, τὸ Σεπτέμβριο, μιὰ ἀκληρη θειά τῆς, ἀντίκρου ἐκεῖ στὸ σχολεῖο, τὴν πῆρε καὶ τὴν υἱοθέτησε. Τὰ φουστανάκια τῆς πορτοκαλιὰ ἡ κόκκινα, μακριὰ ὡς τοὺς ἀστραγάλους, μὲ φραμπαλάδες καὶ μαῦρα σειρήτια, ἥταν ὑφασμένα στὸν ἀργαλιό. Οἱ κάλτσες τῆς, μακριὲς ὡς τὸ γόνυατο, κόκκινες τῆς φωτιᾶς, ἥταν πλεγμένες στὸ χέρι. Στὸν ἥλιο καμένο τῆς λαιμὸ κρέμονταν λογῆς ἀντικείμενα, ἔνα κολλιέ ἀπὸ χοντρὲς γιάλινες γαλάζιες κάντρες, ἔνα χαϊμαλὶ τρίγωνο καὶ διάφοροι σταυροὶ καὶ «ξόδοια γιὰ τὴν κακὴν ὥστα», δηλαδή την κακὴν

Ίδια ἀμα τὴν ρωτοῦσες γιατὶ τὰ φροῦσε. Καπέλο δὲν ἔβαζε δὲν τό θελε. Τὸ κεφάλι της τὸ σκέπαζε μὲν ἔνα ἀσπρο κλαδωτὸ τσεμπεράκι. Μόνο ἵσα πέρα κατὰ τὸ καλοκαίρι, μᾶς ἥρθε ἔνα πρωΐνο μὲ μιὰ ὄλοκαίνουργια ψάθια, ποὺ τὴν φροῦσε στραβά στραβά καὶ δρτσα.

Δὲν κοκκίνιζε, δὲν ντρεπόταν γιὰ τίποτα καὶ ἀγνοοῦσε τί θὰ πῆ σεβασμὸς στὸ δάσκαλο.

—Κλεῖσε, μὲ διάταξε, κυρία δασκάλα, τὴν πόρτα, γιατὶ μπαίνει ἥλιος καὶ χτυπᾶ στὸ μοῦτρα μου.

—Πάρε, κυρία δασκάδα τὸ παλτό μου καὶ τὸ τσεμπέρι μου καὶ κρέμασέ μου τα ψηλὰ ποὺ φτάνεις.

Νὰ μὴν τὰ ξανακόψης τὰ μαλλιά σουν δὲ μὲν ἀρέσουν.

Δὲ σ' ἀρέσουν ! μὰ χτές μούλεγες πὼς θὰ πῆς τῆς θείας σου νὰ σοῦ τὰ κόψῃ τά δικά σου.

—Ναί, μὰ μένα ἡ θεία μου καὶ ἡ μητέρα μου δὲν τὰ χουνε κομμένα.

Ἐκεῖνο ποὺ δὲν μποροῦσε ὀλότελα νὰ χωρέσῃ τὸ μυαλό της ἦταν τὸ πρόγραμμα. Ἡ σχολικὴ πειθαρχεία. Μόλις ἀπόγραφε δὲ, τι ἦταν γιὰ νὰ γράψῃ στὸ μάθημα τῶν ἑλληνικῶν κι ἔλεγε καὶ τὸ μάθημά της, νόμιζε πὼς δὲ προορισμός της εἶχε τελειώσει, ξετρύπωνε τὸν καμβά της καὶ βανόταν νὰ φάβη.

—Μά, Στάσα, ἡ ὥρα τοῦ καμβᾶ εἶναι τώρα; Φύλαξε τον! Ορεξῆ νάχης ὕστερα στὸ ἔργοζειρο.

Νόμιζε πὼς τῆς τὸ ἔλεγα ἀπὸ εὐγένεια.

—Δὲν πειράζει, κυρία δασκάλα, δὲ μὲ νοιάζει μένα πὼς θὰ φάβω καὶ τώρα.

Συγχὼν δὲν πρόφταινα νὰ τοὺς παραγγείλω τίποτα γιὰ τὸ σπίτι καὶ τὴν ἀντιλαμβανόμουνα νὰ τὸ κάτη κιόλας ἀφε σβῆσε, ἐκειδὰ μπροστά.

« . . . Τὸ βράδυ μὴν ἔχασετε νὰ πῆτε στὸ σπίτι σας αὐτὸ ποὺ μάθατε. Κι ἀν δὲ σᾶς πιστεύουν νὰ πάρετε τὴν πλάκα σας νὰ τοὺς τὸ δείξετε. Ορίστε, νὰ τοὺς πῆτε, ποὺ δὲν πιστεύετε, ἐμά-θαιμε ἔνα γράμμα ποὺ μοιάζει ἴδιο σκαμνάκι » . . .

—Τί γράφεις, Στάσα;

—Τὸ Π.

—Μὰ δὲν ἀκουσες ποὺ εἴπα νὰ τὸ γράψετε στὸ σπίτι;

—Ακουσα, μὰ ἐγὼ λέω νὰ τὸ γράψω ἀπὸ τώρα νὰ γλυ-

τώνων. Καὶ τοὺς τὸ ἔχω ἐτοιμο. Μόνο τί λές καὶ σύ, λές νὰ μοῦ σβυστῇ;

Κάποτε τοὺς ἔλεγα ν' ἀγαποῦν τὸ ὑπαιθρο. Πῶς ὁ ἥλιος κι ὁ καθαρὸς ἀέρας κάνει καλὸ στὰ παιδιά. Τὰ κάνει ἔξυπνα, δημοφα, τὰ μεγαλώνει γρήγορα. Καὶ ἐκεὶ ἀπάνω ἡ Στάσα τεντώνοντας τὸ λαιμό της—καθόταν δίπλα στὸ παράθυρο—ἔβγαλε τὸ κεφάλι της ἔχω ἀπὸ τὴν τάξη κι ἔμεινε ἔτσι τεντωμένη.

— Πῶς κάθεσαι ἔτσι, Στάσα, μὲ τὸ κεφάλι ἔχω; Κάθισε καλά!

— Ἀφοῦ κάθομαι πὸν κάθομαι, κυρία δασκάλα, — μοῦπε σοβαρὴ καὶ μὲ πειστικότητα στὸν τόνο τῆς φωνῆς της — κοντὰ στὸ παράθυρο, γιατὶ νὰ μὴν ἔχω τὸ ἐλάχιστο τὸ κεφάλι μου ἔχω, πὸν λές πῶς τοῦ κάνει καλὸ ὁ καθαρὸς ἀέρας.

“Ηταν πολὺ χοντρή, μοῦτρα, κορδάκι ὀλοστρόγγυλα, πὸν οἱ συμμαθήτριές της τὴν κορδιδευαν, τὴν πείραζαν, φωνάζοντάς την «χοντροπατάτα! χοντροπατάτα!», μὰ αὐτὴν καρφὶ δὲν τῆς καιγόταν. Γροιζε μὰ πρὸς τὸ μέρος ἀπ' ὅπου τῆς ἐρχόταν τὸ παρατσούκλι, καὶ καθὼς γελοῦσαν οἱ ἄλλες, ἔκαρδιζόταν κι αὐτὴν ἔεφωντίζοντας μαζί τους: «Χοντροπατάτα! χοντροπατάτα! . . .» Δὲν τὸ ἔπαιρνε γιὰ προσβόλῃ παρὰ γιὰ ἀστεῖο.

Ἐξεζίλιζε ἀπὸ ὑγεία καὶ ζωὴ. “Ολη τὴν ὥρα γύρευε ἀφορμὴ νὰ μιλήσῃ, νὰ ἔσπασῃ.

« . . . καὶ ὕστερα ἀμα εἶδε ὁ Θεὸς πῶς ὁ Ἄδαμ στενοχωριόταν μόνος του, τοῦ ἔκαμε καὶ μὰ γυναῖκα, νὰ τὴν ἔχῃ συντροφιά, νὰ περνᾶ ἡ ὥρα του . . . ».

— Καὶ δὲν ἦταν καλύτερα, κυρία δασκάλα, νὰ τοῦ ἀγαράσῃ ἔνα μαντολίνο;

« . . . εἶπε λοιπὸν στὸ Νῶε . . . »

— Χαρὰ στὸν ἄνθρωπο πὸν διάλεξε, ἀφοῦ μπόρειε αὐτὸς νὰ ζήσῃ μὲ τόση βρώμα, μὲ βώδια, μὲ χοίρους. . . ἐμεῖς τὰ ζωντανά μας τὰ βάζομε χώρια . . . Καὶ τόσους ἀνθρώπους πούπνιξε ὁ κατακλυσμός, δλους τοὺς ἔθαιψε μοναχός του ὁ Νῶε;

« . . . σὰν ἦταν ὁ Μωϋσῆς μωρό . . . ».

— Ἐμεῖς ἔχομε καὶ μεῖς μωρὸ καὶ θὰ πάμε τὴν Κυριακὴν νὰ τὸ βαφτίσωμε.

Δούλευε ἡ γλωσσίσα της, μὰ πάλευε καὶ τὸ κορμί της. Δὲν τὴν χωροῦσε ὁ τόπος γεννημένη κι ἀναθρεμμένη στὸ ὑπαιθρο πνιγόταν στὸ θρανίο. Τὴν ἔβλεπες νάχη πάντα τεντωμένα τὰ

ποδάρια της τὸ ἔνα στὴν ἀνατολὴν καὶ τὸ ἄλλο στὴ δύση. Τὰ χεριά τὴ δυσκόλευαν κομμάτι, μὰ βρῆκε λύσην. Στρεφόταν δίπλα, γύριζε τὴν πλάτη της κατὰ τὴ διπλανή της ποῦχε ζαρώση ἀκρη
ἔχοι ἔνα κονθάρι, καὶ ξαμολούσε μὲ δὲ της τὴν ἄνεση τὸ ἔνα
χέρι μπρὸς καὶ τὸ ἄλλο πίσω.

— Μὰ δὲ μιλᾶτε στὴ Στάσα, κυρία; παραπονιόνταν ἐκεῖνες
ποὺ κάθονταν πίσω. Ξάπλωσε πάλι τὸ χέρι της πάνω στὴ πλάκα
μου καὶ μοῦ σβυσε μὲ τὸν ὕδρωτά της τὰ γραφτά μου.

— Μαζέψου, Στάσα! τί χάλια εἰν' αὐτά; Γύρισε ἵσια, μά-
ζεψε τὰ πόδια σου!

“Η Στάσα γελαστὴ - γελαστὴ ἔκανε σὰν ἀστραπὴ δι τὴ
διάταξα. Μὰ γιὰ πόσην ὥρα; Δυό, τρία δευτερόλεπτα κι δύ-
σμος δῆλος.

Δὲν εἶχε καταφέρει νὰ χωνέψῃ ἐπίσης σὲ τί χρειάζεται τὸ
μαντῆλι.

— Στάσα, τὸ μαντῆλι σου. “Η μήπως τὸ ξέχασες;

— “Οχι, δὲν τὸ ξέχασα, μὰ δὲν τὸ πῆρα γιὰ νὰ μὴ τὸ λε-
ρώσω ποὺ ἔχω συνάχι.

Τόρα ποὺ εἶχε ἔρθη στὴν πολιτεία, εἶχε κάμει καὶ τὴν πρώ-
τη της γνωριμία μὲ τὸ τόπι. Εἶχε τόσα θέλγητρα αὐτὸ τὸ πράμα
ποὺ τῆς ἦταν ἀδύνατο νὰ τὸ ἀποχωριστῇ. Τόχε στὴν τσέπη της
πρόχειρο πάντα, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ τὸ ξετρυπώνη σὲ κάθε στιγμή.
Μόλις ἔκανα νὰ γυρίσω τὴν πλάτη μου κατὰ τὰ παιδιά καὶ νὰ
πάω στὸν πίνακα νὰ γράψω τίποτα, ἡ Στάσα πρόσφταινε νὰ
κάμη ἔνα δύο μικρὰ γκέλ πάνω στὸ θρανίο.

« . . . ”Ε, μὰ σὺ δὲν ντρέπεσαι πιὰ καθόλου μιὰ φορά νὰ
τὸ κάμης ἀκόμη, θὰ σοῦ τὸ πάρω καὶ δὲ θὰ τὸ ξαναδῆς».

— “Οχι, κυρία δασκάλα, κοίταξε ποὺ θὰ τὸ βάλω στὴ σάκα
μου καὶ θὰ τὸ κλειδώσω κι ἀποπάνω, γιὰ νὰ μὴν ξεχνάω νὰ ξα-
ναπατάξω. Χωρίς νὰ θέλω τὸ παῖζω.

Κάποτε κάναμε μάθημα «τὰ διαμερίσματα τοῦ οἴκου». Μι-
λήσαμε γιὰ πλούσια καὶ φτωχὰ σπίτια· γιὰ τὰ διαμερίσματα
τῶν μεγάλων σπιτιῶν, γιὰ τὸ πῶς χωρίζονται τὰ δωμάτια καὶ
παίρνουν ἄλλες δινομασίες: ιρεββατοκάμαρα, τραπεζαρία, κου-
ζίνα, ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο ποὺ τὰ χρησιμοποιοῦμε. Καὶ κεῖ
ἀπάνω ρώτησα τὴ Στάσα:

— “Εσεῖς, Στάσα, ἔχετε χώρια κάμαρα ποὺ τρώτε καὶ χώρια
ποὺ κοιμᾶστε;

— Ναί, κι ἔχομε καὶ μιὰ σάλα καὶ τὴν ἔχομε στολισμένη μὲ νόκκινα τριαντάφυλλα τσιγαροχαρτένια . . .

— Καλά. Τώρα πές μου, καὶ τί βάζει κανένας στὴν κάμαρα ποὺ κοιμᾶται ;

— Βάζει ἔνα τραπέζι, ἔνα κρεββάτι κι ἀποκάτω ἀπὸ τὸ κρεβ-βάτι βάζει πατάτες κι ἔνα καρπούζι . . .

Μιὰ μέρα μπῆκα στὴν τάξη καὶ βρῆκα δῆλα τὰ πρόσωπα νὰ λάμπουν ἀπὸ χαρά. "Ολα τὰ στόματα δούλευαν, δῆλα τὰ χεῖλη πιπίλιζαν κι ὅλα τὰ κέρια καὶ τὰ μάγουλα ἥσαν πασαλειμένα μὲ νόκκινες καὶ πράσινες ζάχαρες.

— Εγώ, ἀνάγγειλε ἡ Στάσα, βρῆκα μιὰ φουχτιὰ χαρτένια λεφτά στὸ δούμο καὶ τοὺς τὰ μοίρασα . . .

"Η ἀλήθεια ἦταν ὅπως τὴν ἔλεγε. Εἶχε βρῆκα στὸ δούμο μιὰ φούχτα τάληρα καὶ καθὼς ἦταν ἀπονήρευτη τῆς τὰ ζήτησαν οἱ ἄλλες καὶ τοὺς τὰ μοίρασε. Καὶ τὸ τσιμπούσι ἀρχίνησε ἀμέσως. 'Ο καραμελάς τῆς αὐλῆς ξεπούλησε τὴν πραμάτια του στὸ λεφτό.

"Αμα εἶχε ἀνάγκη κι ἥθελε νὰ βγῆ ἔξω, δὲ μοῦ ζητοῦσε ποτὲ ἄδεια. Μιὰ στιγμὴ τὴν ἔβλεπα σεινάμενη, κουνάμενη, κυριολεκτικὰ κουνάμενη καθὼς ἦταν χοντρή, νὰ τραβάῃ γιὰ ἔξω.

— "Ε, Στάσα ! γιὰ ποῦ ; Πῶς βγαίνεις ἔξω δίζως ἄδεια ;

— Μὰ ἐγώ, κυρά δασκάλα, δὲν πάω νὰ πιῶ νερό . . . ἐγώ θέλω νὰ κάμω δουλειά μου....

Τέτοια πάνω - κάτω ἦταν ἡ Στάσα. Τῆς Στάσας προηγήθη-καν ἄλλες καὶ τὴν ἀκολούθησαν ἄλλες. Δέκα χρόνια καὶ περισ-σότερο ἔχουν περάση ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ γίνηκαν δῆλα τοῦτα καὶ οἱ εἰκόνες αὐτῶν τῶν παιδιῶν, τὰ φυσικά τους, διατηροῦνται ἀπόμη ἀρκετά στὴ μνήμη μου. Πόσα ἄλλα τὰ ξέχασα ἐντελῶς. Στὸ ημερολόγιο ποὺ κρατοῦσα τότε καὶ διαβάζω τώρα, συναντῶ δύνοματα, διαλόγους, χαριτολογήματα, ποὺ δὲν ξυπνοῦν πιὰ μέσα μου κανένα κόσμο. Πῶς ἦταν λόγου χάρη τὸ ἔξωτερικὸ τῆς Ιω-άννας ποὺ ἀναφέρεται νὰ λέη :

— Νὰ πᾶ κι ἐγώ ἔνα πιαραμύθι ;

— "Οχι !

— Ναί ! ἀφησέ με νὰ τὸ πᾶ, ποὺ τὸ ξαίρω ώραῖα.

— Μὰ ἐτελείωσε ἡ ώρα ! δπου νάναι χτυπᾶ τὸ κουδούνι.

— Ναι ! ἐγὼ θέλω . . .
 — Κάθισε κάτω !
 — Θὰ τὸ πῶ κι ἐγὼ μοναχὴ μου· μὰ δὲν εἶναι ζόρι νὰ μ' ἀκούσης.

Καὶ ποῦ παραδέρνει ἄρα γε ἡ τρυφερὴ καρδιὰ τοῦ ἔχασμένου παιδιοῦ ποὺ μὲ ωτήσει παραπονετικὰ σὰν ἐδίδασκα τὴν Σταύρωση :

— Κάνει, κυρία, νὰ κλάψω ; Γιατὶ ἐγὼ θέλω νὰ κλάψω.
 Μὲ τὸν καιρό, λίγο - λίγο σβύνουν κι ἔξαφανίζονται ὅσα μιὰ φορὰ κι ἔνα καιρὸ ἀποτελοῦσαν ὀλάκερο κόσμο. Μὲ τὴν πρώτη φρεσκάδα σχεδὸν ἀναθυμοῦμαι μόνο τὴ Στάσα. Μὰ ὁ γύρος τῆς ζωῆς ποὺ κυλάει ἀδιάκοπα καὶ κρατάει σφουγγάρι καὶ σβύνει δίχως νὰ λογαριάζῃ ἀν ἐμεῖς πονέσαμε ἢ δὲ πονέσαμε, ἔξαφάνισε ώς τὴν ὥρα κάτι κι ἀπὸ τὴ Στάσα : τὸ ἐπίθετό της. Στάσα ἦταν τ' ὄνομά της, μὰ τὸ ἐπίθετό της σπάζω τὸ κεφάλι μου κι εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ θυμηθῶ.

"Ελληνικαλάκη"

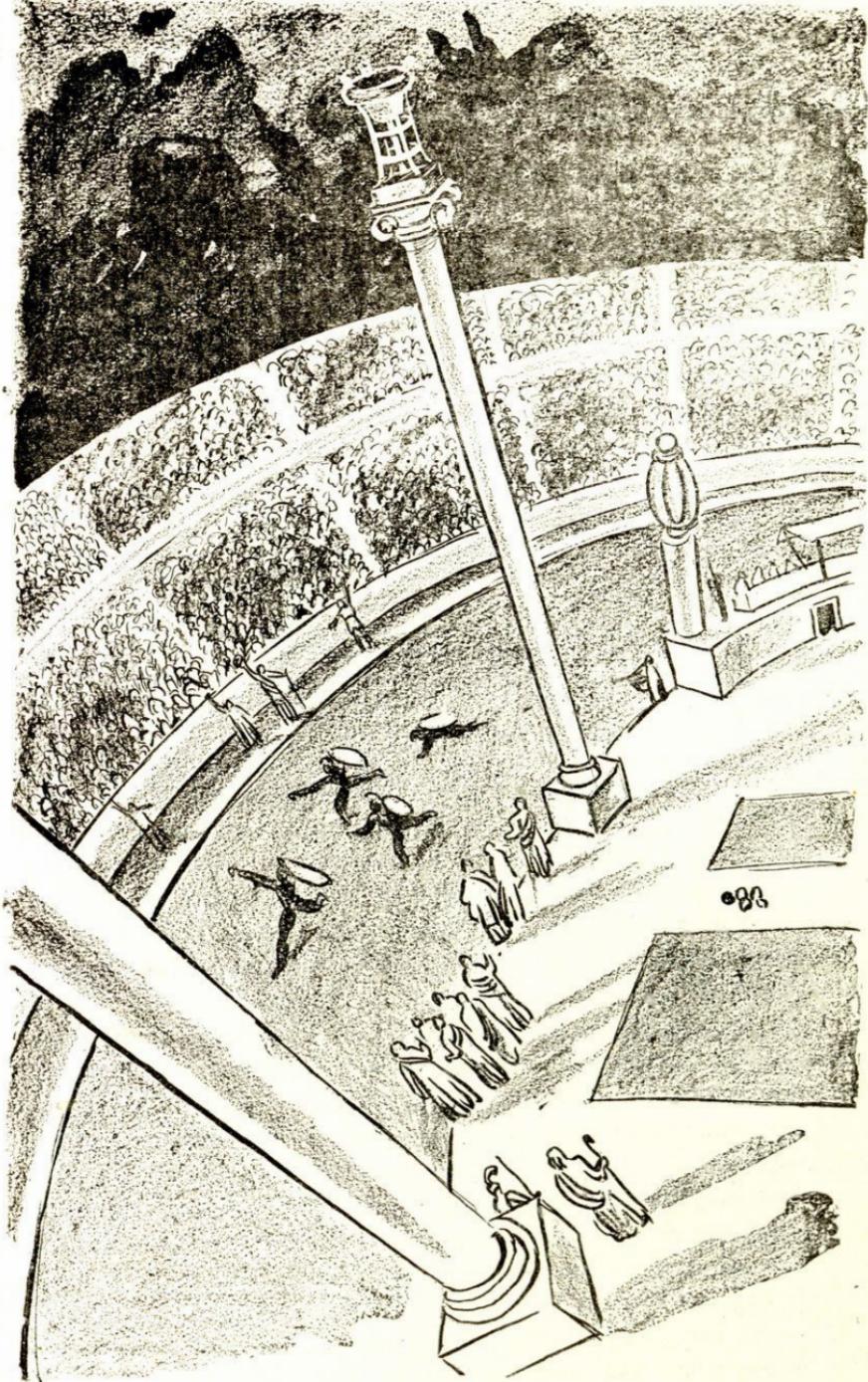
Η ΓΙΑΓΙΑ

Στὸ χαμηλὸ μεντέρι σταυροπόδι,
 μὲ πρόσμενε ἡ ἀρχόντισα ἡ γιαγιά μου.
 Μὲ φίλευε κυδώνι, ἥ μῆλο, ἥ ρόδι,
 καὶ μούλεγε νὰ κάτσω δίπλα χάμου,
 ν' ἀκούσω ποὺ θὰ πῆ τὸ παραμύθι.
 Κι ἦταν γιὰ μένα θάμπος ἡ χαρά μου.
 Κι ἀκούγα τὸ κουκὶ καὶ τὸ ρεβίθι,
 τὴν ὁμορφιὰ πῶς τὴν κρατοῦν οἵ μάγοι,
 πῶς ἔγινε Νεραϊδα, κι ἀπ' τὰ βάθη
 τῆς θάλασσας πῶς λάμπει στὰ πελάγη.
 Καὶ μούλεγε στερνὰ τὴν προσευχή μου
 γιὰ νὰ τὴ λέω, νὰ μ' ἀγαποῦνε οἵ ἄγιοι,
 καὶ «γιὰ νὰ πιάση, ἀγγόνι μου, ἡ εὐχή μου».
 Κι ἔτσι φιζώνουν τῆς γιαγιᾶς μου οἵ μύθοι,
 ποὺ ζοῦν σὰν ἔνας κόσμος στὴν ψυχή μου,
 σὰ μιὰ λαχτάρα ἀγάπης μές τὰ στήθη.

M. Τσιριμόκος

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΑ

Νεοελληνικά 'Αναγνώσματα Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ
Μαρίας Πολυμενάκου ἔκδ. Γ'.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΔΩΔΕΚΑΘΕΟΝ

Οἱ προπάτορες ἡμῶν ἐπίστευον εἰς τὴν ὑπαρξίαν πολλῶν θείων δυνάμεων, πρεσβεύοντες, ὅτι ὅλα τὰ μέρη τῆς φύσεως, ὁ αἰθήρ, ὁ ἥλιος, ἡ θάλασσα, οἱ ποταμοί, τὰ ὄρη, τὰ δάση, τὰ ἀκρωτήρια προσέτι δὲ καὶ αἱ ἀρεταῖ, τὰ πάθη, αἱ τέχναι, αἱ περιπέτειαι τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. οἷον ἡ φρόνησις, τὸ κάλλος, ἡ ἄγρα, ἡ γεωργία, ὁ θάνατος, τὸ κράτος, ἡ βία, εἶχον τὸν ἴδιον αὐτῶν θεόν. Οἱ θεοὶ ὅμως οὗτοι δὲν ἔλατρεύοντο ὡς φυσικαὶ ἢ ἥθικαι δυνάμεις, ἔλατρεύοντο ὡς ὅντα ἔχοντα ἀνθρωπίνην μορφὴν καὶ διάγοντα βίον ἀνθρώπινον ἀλλὰ ἀθάνατα, ἰσχυρότερα τῶν ἀνθρώπων, καὶ διέποντα, μέχρι τινὸς τούλακιστον, τὴν τύχην τοῦ κόσμου. Δώδεκα δὲ ἔξ αὐτῶν ἔθεωροῦντο ὡς οἱ πάντων μέγιστοι θεοὶ καὶ ὠνομάζοντο Ὀλύμπιοι, καθὸ κατοικοῦντες εἰς τὰς μεγαλοπρεπεῖς πορφύρας τοῦ ὅρους Ὀλύμπου, οἵτινες συνχέοντο μετὰ τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ δώδεκα οὗτοι μεγάλοι θεοὶ ἦσαν ἔξ μὲν ἀρρενεῖς· ὁ Ζεύς, ὁ καὶ θεὸς τοῦ αἰθέρος ἴδιως, ὁ Ποσειδῶν, τῆς θαλάσσης, ὁ Ἀπόλλων, τοῦ φωτός, ὁ Ἄρης, τοῦ πολέμου, ὁ Ἡφαιστος, τοῦ πυρὸς καὶ τῶν τεχνῶν, καὶ ὁ Ἔρις, τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ λόγου· ἔξ δὲ θήλεις, ἡ Ἡρα θεὰ τοῦ ἀρρενοῦ, ἡ Ἀθηνᾶ τῆς φρονήσεως, ἡ Ἀρτεμις τῆς ἄγρας, ἡ Ἀφροδίτη,

τοῦ κάλλους, ἡ Ἐστία, τοῦ οἰκιακοῦ βίου, καὶ ἡ Δήμητρα, τῆς γεωργίας. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων θεῶν πολλοὶ δὲν ἥσαν κατώτεροι τῶν Ὀλυμπίων, κατά τε τὴν δύναμιν καὶ τὸ ἀξίωμα· οἶον, διΠλούτων, διΘεὸς τοῦ ἄρδου, ἡ Ἐκάτη, ἡ ἔφορος τῶν τοκετῶν, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, διΔιόνυσος, ἡ Περσεφόνη, αἱ Μούσαι κλπ. Τινὲς δύμως ὑπηρέτοντο ἀπλῶς τοὺς μεγαλυτέρους θεούς, οἷον ἡ Ἱοις, ἡ Ἡβη, αἱ Ὁραι, κλπ. Τελευταῖον ύπηρχον καὶ θεῖαι τινες δυνάμεις, ἥ μᾶλλον τερατώδεις τινὲς τῶν θεῶν γόνοι, οἵτινες οὔτε ἀνθρωπίνην μορφὴν εἶχον, οὔτε συνεδυάζοντο μετὰ στοιχείου τινὸς τοῦ φυσικοῦ ἥ ήμικον κόσμου· οἷον οἱ Ἐκατόγχειρες, αἱ Ἀρπυιαι, αἱ Γοργόνες, ἡ Χίμαιρα, ἡ Σφίγξ, οἱ Κένταυροι, διΓηρούνης, κ.λ.π.

Τῶν δὲ θεῶν ἀπάντων, τῶν τε Ὀλυμπίων καὶ τῶν ἄλλων καθὼς καὶ ἀπαντος τοῦ κόσμου, προϊστατο διΖεύς, ὁς ἀγαθὸς πατὴρ οἰκογενείας καὶ βασιλεύς. Οἱ χροακτὴροι τοῦ ὑπεροτάτου τούτου ὅντος εἶναι παράδοξον κράμα θείας ἀληθοῦς μεγαλειότητος καὶ σχεδὸν ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας. Οἱ Ζεὺς δοξίζει τὰ προσόντα καὶ ἔξελέγχει τὰς πράξεις ἐκάστου τῶν ἄλλων θεῶν, σύμπαντες δὲ οἱ ἀγῶνες αὐτῶν οὐδὲποτε ἐλάχιστον δύνανται νὰ ἐλαττώσωσι τὸ κράτος ἥ νὰ διαβάλωσι τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θελήσεως αὐτοῦ. Τὸ φοβερὸν νεῦμα, δι' οὖτε ἐπικυροῦ τὰ δόξαντα αὐτῷ οὔτε ἀνάκλησιν οὔτε παρακοὴν ἐπιδέχεται. Καθώς δὲ η δύναμις αὐτοῦ εἶναι ἀκαταμάχητος, οὕτω καὶ η σοφία ἀνεξερεύνητος. Αὐτὸς κρατεῖ τὰ κρουσὰ τάλαντα, εἰς τὰ δποῖα σταθμίζονται αἱ τύχαι τῶν ἐθνῶν καὶ ἀνθρώπων. Εἰς τοὺς πόδας τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἵστανται δύο πίθοι, ἀπὸ τῶν δποίων οὗτος ἐξάγει τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακά, δι' ὃν καθιστᾶ ἥδεῖαν ἡ ἐπώδυνον τὴν ὑπαρξίαν τῶν θνητῶν. Αὐτὸς ἴδουσε τὴν ἀΐδιον τῶν πραγμάτων τάξιν καὶ τὴν ἀμετάθετον ἀλληλουχίαν τῶν γεγονότων, εἰς ἡ καὶ αὐτὸς ὑποτάσσεται. Οἱ νόμοι οἱ ἀνθρωπῖνοι τοῦ κράτους αὐτοῦ παραγούσι τὸ κῦρος· βασιλεῖς τῆς γῆς, ἀπὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ λαμβάνουσι τὸ σκῆπτρον· αὐτὸς εἶναι διποστάτης τῶν κοινωνικῶν δικαίων, διἔφορος τῆς τῶν συμβολαίων ἐκτελέσεως, τῆς τῶν δρκῶν τηρήσεως· αὐτὸς τιμωρεῖ τὴν προδοσίαν, τὴν ὕβριν, τὴν ώμοτηταν· διένος καὶ δικέτης διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ίδίαν αὐτοῦ προστασίαν· διφραγμός τῆς οἰκίας ἀνατίθεται εἰς τὴν φύλαξιν αὐτοῦ, ἡ δὲ ἀποποίησις ἥ κατάκροντις τῆς φιλοξενίας δεινῶς ὑπὸ αὐτοῦ ἐκδικεῖται. Ἄλλος διθεὸς αὐτός, τὸ μέγιστον καὶ ἐν-

δοξότατον τῶν ὅντων, ὅχι μόνον ἔχει ἀνθρωπίνην μορφήν, ὡς καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι θεοί, ἀλλὰ ὑπόκειται ὡς αὐτοί, καὶ εἰς τὰ πάθη τὰ ἀνθρώπινα, καὶ εἰς τὰς ἀνθρωπίνας ἀσθενείας· διότι τὰ θεῖα ταῦτα σώματα, εἰ καὶ ἔχουσι τὸ προνόμιον τῆς ἀθανασίας, τῆς καλλονῆς καὶ τῆς ἴσχύος, εἰ καὶ ϕέρει εἰς τὰς φλέβας αὐτῶν αἷμα καθαρότερον τοῦ ἀνθρωπίνου, δὲν εἶναι ἀπρόσιτα οὕτε εἰς τὰς ἥδονάς, οὕτε εἰς τὸν πόνον· αἱσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ τρέψωνται δι’ ἀμβροσίας, καὶ εὐγνωμόνως ὁσφραίνονται τὴν κνίσσαν τῶν μυσιῶν, τὰς δόπιας προσφέρουσι εἰς αὐτὰ οἱ θνητοί. Τὰ δὲ ἄλλα αὐτῶν πάθη εἶναι ἀνάλογα τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων τούτων ὅρεξεων· ὁ ἀστατος ἔρως, ὁ φθόνος, ἡ δργή, τὸ μῆσος ταραττούσι πολλάκις τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ βασιλείου τῶν Ὀλυμπίων θεῶν διακινδυνεύει ἐνίστε ἐκ στάσεων καὶ συνωμοσιῶν πλεκομένων κατὰ τοῦ ἡγεμόνος αὐτοῦ. Αὐτὸς ὁ Ζεὺς δὲν εἶναι πάντοτε ἀδιάφορος εἰς τὰς ἔριδας ταύτας· πολλάκις δὲ εἶναι ἀναποφάσιστος εἰς τὰς γνώμας αὐτοῦ. ἀπατᾶται δὲν τεχνασμάτων, τυφλοῦται δὲν ἐπιθυμιῶν, καὶ παρεκτρέπεται δὲν τῆς δργῆς εἰς βίαν ἀγενῆ. Τὰ διμηρικὰ ἔπη δὲν εἰλονίζουσι κατὰ τὸν αὐτὸν πάντοτε τρόπον τὴν σχέσιν τοῦ ὑπεροτάτου τῶν θεῶν πρὸς τὴν μοῖραν, καὶ λοιπά διατάσσουσι τὴν σχέσεως ταύτης ἔννοιαν· διότι συνήθως μὲν ὁ Ζεὺς ἐπιβάλλει τὴν θέλησιν αὐτοῦ εἰς τὴν μοῖραν, ἐνίστε δύμας φαίνεται οὐδὲν ἄλλο ἡ πηρέτης ἀτλοῦς ἀνάγκης ἀπαραιτήτου, τὴν δποίαν ματαίως ζητεῖ νὰ διαφύγῃ.

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ

Οἱ Ἑλληνες ἥρχισαν πρωτιώτατα παρατηροῦντες πάντα ὅσα συμβαίνουσι παρὰ τὰς συνήθεις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἢ τοῦ φυσικοῦ κόσμου περιστάσεις καὶ ἔξηγοῦντες αὐτὰ ὡς σημεῖα τοιαύτης ἢ τοιαύτης μεταβολῆς τῆς τύχης. Αἱ ἀστραπαί, αἱ βρονταί, οἱ κεραυνοί, αἱ ἔκλειψεις τοῦ ἥλιου καὶ τῆς σελήνης, οἱ σεισμοί, ἀτινα ἐλέγοντο διοσημίαι· ἦχοι τινές, οἱ λεγόμενοι κληδόνες, φῆμαι φωναί. ὅμφαί τὰ ὄνειρα, αὐτὴ ἡ πτῆσις καὶ ἡ φωνὴ τῶν ὅρνέων, οἱ οἰωνοί καὶ ἄλλα τοιαῦτα, οὕτως ὡς ὄντως ἐρμηνεύμενα, ἐλογίζοντο ὡς καλὰ ἢ κακὰ τοῦ μέλλοντος προμυνήματα. Τοιαῦται προλήψεις ἐπικρατοῦσι κατὰ τὰ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ σήμερον

ἀπανταχοῦ σχεδὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων. ἄλλος εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἔλαβον, ὃς καὶ εἰς τὰ πλειότερα ἄλλα τῆς ἀρχαιότητος ἔθνη, χαρακτήρα θρησκευτικὸν καὶ ἀπετέλεσαν τὴν κυρίαν ἀφορμὴν τῆς μαντικῆς τέχνης, ἥτις ἐπενήργησε πολὺ εἰς τὸν δημόσιον καὶ τὸν ἴδιωτικὸν βίον τῶν Ἑλλήνων. Ἰδίως αἱ διάφοροι παρατηρήσεις, ^{πάντας} γινόμεναι ἐπὶ τοῦ σφαγίου κατὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους φάσεις τῆς θυσίας, ὑπελαμβάνοντο ὡς τεκμήρια ἀσφαλῆ τῆς εὑμενείας ἢ τῆς δυσμενείας τοῦ θεοῦ, εἰς ὃν προσεφέρετο ἡ θυσία. Ἐντεῦθεν εἰς πᾶσαν σπουδαίαν περίστασιν, οἷον τὴν παραμονὴν ἐκστρατείας ἢ μάχης, ἐθυσιάζετο εἰς τοὺς θεοὺς ἰερεῖον καὶ εἰς τὰ σπαίροντα αὐτοῦ σπλάγχνα ἀναζητεῖτο δοπία τις ἔσται ἢ ἔκβασις τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ τοῦ ἀγῶνος· ἀπαραλλάκτως καθὼς ἀχοὶ τοῦδε παρατηρεῖται ἢ λεγομένη πλάτη τῶν ψητῶν ἀρνίων καὶ ἀναζητοῦνται ἐπ’ αὐτῆς τὰ σημεῖα τοῦ μέλλοντος. Τοῦτο τῆς μαντικῆς τὸ εἶδος ἐλέγετο τὸ πάλαι ἱερομαντείᾳ, ἱεροσκοπίᾳ καὶ ὀσάκις τὰ σημεῖα τὰ ιερὰ ἐγίνοντο καλά, ἐλέγετο ὅτι τὰ «ιερὰ ἐκαλλιερεῖτο» ἢ ἀπλῶς ὅτι «ἐκαλλιερεῖτο». Ἀλλ’ ὑπῆρχον καὶ ἀπειρα ἄλλα εἴδη μαντικῆς, ἢ οἰωνοσκοπία, ἢ πυρομαντεία, ἢ καπνομαντεία, ἢ λιβανομαντεία, ἢ οἰνομαντεία καὶ τὰ τοιαῦτα. Μή νομίσωμεν ὅμως ὃς ἐκ τούτου, ὅτι οἱ προπάτορες ἡμῶν ὑπῆρξαν τυφλοὶ τῆς δεισιδαιμονίας δοῦλοι τὰ τοιαῦτα ἐπιστεύοντο μόνον ὑπὸ τῶν πολλῶν, οἵ δὲ ἄριστοι μετεχειρίζοντο αὐτὰ μᾶλλον ἵνα πείσωσι καὶ παρασύρωσι τοὺς ὅχλους, ἐνῷ αὐτοὶ καθωδηγοῦντο εἰς τὰς ἀποφάσεις καὶ πράξεις αὐτῶν ὑπὸ πολὺ εὐγενεστέρων καὶ ὑψηλοτέρων αἰσθημάτων. “Οτε, ἐν τῇ Ἰλιάδι, ὁ Πολυδάμας ἥθιέλησέ ποτε νὰ ἀποτρέψῃ τὸν Ἐκτορα τοῦ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀγῶνος, ἀναφέρων ἀπαίσιόν τινα οἰωνὸν, ὃ ἥρως οὗτος ἀνέκραξε, κατὰ τὸν Ὁμηρον,

Εἴς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης, ἀξιῶν εὐλόγως, ὅτι ὁ ὑπὲρ πατριόδος προπολεμῶν ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ πράξει ἔχει τὴν ἀσφαλεστάτην ἐγγύησιν τῆς ἐπιτυχίας, οὐδὲ εἴναι χρεία νὰ ἔξετάσῃ προηγουμένως τοὺς οἰωνούς. Καὶ τοῦτο τὸ διηρικόν, τὸ ἔλληνικὸν δόγμα ὑπῆρξεν ὁ συνήθης κανὼν τῆς διαγωγῆς τῶν μεγάλων τῆς Ἑλλάδος ἀνδρῶν.

Αἱ δὲ προλήψεις ἔκειναι τῶν πολλῶν παρήγαγον ἐκ πρώτης ἀφετηρίας καὶ ἄλλην τινὰ δοξασίαν, ὅτι οἱ θεοὶ ἐνίστε στέρεον εἴς τινας τῶν θνητῶν τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ μέλλοντος, ἢν οἱ ἀνθρώποι οὔκοιθεν δὲν ἥδυναντο νὰ ἔχωσι. Μετεχειρίζοντο δὲ οἱ θεοί,

πρὸς διαβίβασιν τῆς προγνωστικῆς αὐτῶν δυνάμεως, ποικίλα ὅργανα καὶ μέσα, ἄλλοτε μὲν παραχωροῦντες αὐτήν, ὡς δῶρον διαρκές, εἰς τινας ἀνθρώπους ἢ εἰς τινα οἶκον προνομιοῦχον, δικαιούμενον νὰ τὴν μεταβιβάζῃ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους, ἄλλοτε δὲ ἀποδίδοντες τὴν προφητικήν ἴδιότητα εἰς ὥρισμένον τινὰ τόπον δπον ὑπετίθεντο παρόντες αὐτοί, καὶ δστις τότε ὠνομάζετο «χορηγίστηριον». Χρηστήρια τοιαῦτα ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἑλλάδα πολλά· τὰ δὲ ἀρχαιότερα καὶ περιφημότερα ἦσαν τὸ ἐν Δωδώνῃ τῆς Ἡπείρου, ὃπου αὐτὸς ὁ Ζεὺς ἔξηγγειλε τὰς δηλώσεις αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς τῆς Φωκίδος, τοῦ δποίου ἔφορος καὶ προστάτης ἦτο ὁ Ἀπόλλων, γενόμενος ἀδηλον πῶς, ὁ γενικὸς ἔρμηνεὺς τῆς θελήσεως τοῦ Διὸς καὶ ὁ διανομεὺς τῆς προγνωστικῆς αὐτοῦ δυνάμεως.

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΑΓΩΝ

• • • • • • • • • • • • • • •

Η πρώτη ἵδρυσις τοῦ ἀγῶνος τούτου ἀπεδίδετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Ἡρακλέα, ἐπειδὴ δὲ ἀνέκαθεν ἐτελεῖτο ἐν Ὁλυμπίᾳ τῆς Πισάτιδος, οἱ κάτοικοι τῆς μικρᾶς ταύτης χώρας εὐλόγως, ὡς φαίνεται, ἦξιον, ὅτι αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἀρχικοὶ αὐτοῦ ἀγωνοθέται· ἀλλὰ διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Αἰτωλῶν εἰς τὴν Ἡλιδα, μετεβλήθησαν τὰ περὶ τούτου, διότι οἱ Αἰτωλοι ἤλεῖοι γενόμενοι κύριοι τῆς παρακειμένης Πισάτιδος, συμπαρέλαβον καὶ τὴν τοῦ ἀγῶνος προεδρείαν. Ὁ ἀγὼν ἐτελεῖτο, ὡς καὶ τὰ Πύθια, ἀπαξ κατὰ πᾶσαν τετραετίαν, ἐν τῇ πρώτῃ μετὰ τὰς θερινὰς τοῦ ἥλιου τροπὰς πανσελήνῳ· ἀλλ᾽ ὅχι καθ' ὁ καὶ τὰ Πύθια ἔτος, διότι ταῦτα ἐπανηγγράφοντο κατὰ πᾶν τρίτον δλυμπιακόν. Καὶ ἀρχὰς ὁ ἀγών συνίστατο ἀπλῶς εἰς δρόμον, ἀπαξ γινόμενον, ἐντὸς ὥρισμένου σταδίου· καὶ ἀπὸ τοῦ 776 πρὸ Χριστοῦ ἔτους, οἱ εἰς τὸν δρόμον τοῦτον καθ' ἕκαστον ἀγῶνα πρωτεύσαντες, ἥρχισαν νὰ ἀναγράφωνται εἰς κατάλογον ἐπίσημον, διατηρούμενον ἔκτοτε τακτικῶς ὑπὸ τῶν Ἡλείων. Πρῶτον ὄνομα ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ ἐγγεγραμένον τὸ τοῦ Ἡλείου Κοροίβου.

• • • • • • • • • • • • •

“Η πανήγυρις αὗτη ἥρχισε νὰ λαμβάνῃ πολλὴν ἐπίδοσιν ἀπὸ τῆς 14 ὀλυμπιάδος. Μέχρι τῆς δὲκατέτης εἶς καὶ μόνος ἔτελεντο ἄγών, τὸ προαναφερόμεν ἀπλοῦν στάδιον, τότε δὲ κατὰ πρῶτον εἰσήχθη καὶ δεύτερος ἄγών, τὸ διπλοῦν στάδιον, ὃ λεγόμενος δίαυλος, δηλαδὴ δρόμος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τοῦ τέλους τοῦ σταδίου καὶ πάλιν πρὸς τὰ δύσιω, ἀπὸ τοῦ τέλους μέχρι τῆς ἀρχῆς. Ἐπειτα κατὰ τὴν ἀκόλουθον ὀλυμπιάδα, 720 πρὸ Χριστοῦ, προσετέθη καὶ τρίτον ~~εἴδος~~ δρόμου, ὃ δόλιχος, ἦτοι δρόμος ἀπὸ ἀρχῆς τοῦ σταδίου μέχρι τέλους καὶ τὰνάπαλιν ἀλλὰ πολλάκις ἐπαναλαμβανόμενος. Ἀξιοσημείωτον δέ, ὅτι ἡ πολλαπλασίασις αὗτη τῶν ἀγωνισμάτων συμπίπτει μὲ τὴν αὔξησιν τῆς φρίμης καὶ τῆς ὑπολήψεως τῆς πανηγύρεως· διότι μέχρι τοῦ 720 ἔτους δὲν βλέπομεν μετέχοντας αὐτῆς εἰνī τοὺς παρακειμένους κατοίκους τῆς μέσης καὶ τῆς δυτικῆς Πελοποννήσου· Σπαρτιάτας, Μεσσηνίους, Ἀρκάδας, Τριφυλίους, Πισάτας, Ἡλείους καὶ Ἀχαιούς· ἀπὸ δὲ τοῦ 728 καὶ ἐφεξῆς συρρέουν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐνταῦθα ἐξ ἀπωτέρων Ἑλληνικῶν χωρῶν ἀδηληταί. Κορίνθιοι, Μεγαρεῖς, Βοιωτοί, Ἀθηναῖοι καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀσίας, Σμυρναῖοι, ὥστε δὲ ἀγὸν ἀποβαίνει γενικώτερος καὶ κρησιμεύει εἰς τὸ νὰ συνδέῃ μέχρι τινὸς τὰς τοσοῦτον ἄλλως διεσπαρμένας Ἑλληνικὰς πολιτείας. Ὅσῳ δὲ πάλιν αὐξάνουσιν οἱ συναγωνισταὶ τόσῳ πολλαπλασιάζονται τὰ εἰδή τῶν ἀγωνισμάτων. Κατὰ τὴν 18 ὀλυμπιάδα προσετέθησαν ἡ πάλη καὶ τὸ πένταθλον, τὸ δποῖον περιελάμβανε συνάμα τοὺς ἔξης πέντε ἀγῶνας· ἄλια, ἦτοι πήδημα, δίσκον, ἦτοι βολὴν διὰ στρογγύλου καὶ δμαλοῦ λίθου, δρόμον, πάλην, ἀκόντιον. Ἐτερος νεωτερισμὸς ἐγένετο κατὰ τὴν 23 ὀλυμπιάδα τῷ 688 πρὸ Χριστοῦ, εἰσαχθείσης τῆς πυγμῆς, καὶ ἄλλος ἔτι σπουδαιότερος, κατὰ τὴν 25, τῷ 680 πρὸ Χριστοῦ, εἰσαχθέντος τοῦ ἀρματος ἵππων τελείων, δηλαδὴ τοῦ δρόμου διὰ μάξης συρρομένης ὑπὸ τεσσάρων τελείων ἵππων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀγώνισμα συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τό νὰ διαποικίλῃ καὶ νὰ λαμπρόνη τὸ θέαμα, διότι κατῆλθον ἥδη εἰς τὸν ἀγῶνα οἱ πλουσιώτατοι τῶν Ἑλλήνων, οἱ δυνάμενοι νὰ τρέφωσι μὲν τοὺς ἀρίστους τῶν ἵππων, νὰ μισθῶσι δὲ τοὺς ἐπιτηδειοτάτους ἀρματηλάτας· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀγωνίσματος τούτου φύμη ἦτο τοσαύτη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὥστε δὲ Ἡρόδοτος, ὅχι μόνον περὶ πολλῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, ἵνα καταδείξῃ τὴν ἐπισημότητα αὐτῶν, λέγει, ὅτι ἐνίκησαν τεθρίππων εἰς τὰ ὀλύμπια ἡ ἀπλῶς ὅτι ἀνῆκον

εἰς οἰκίαν τεθριπποτρόφον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Δημάρατον ἐγκωμιάζων, ἀναφέρει, ὅτι πρὸς τοῖς ἄλλοις λαμπροῖς αὐτοῦ ἔργοις, τεθρίππῳ εἰς τὰ δὲ διάτυπα ἐνίκησε. Κατὰ τὴν 33 διλυμπιάδα, τῷ 648 πρὸς Χριστοῦ, προσετέθησαν δύο ἔτι εἴδη ἀγωνισμάτων, τὸ παγκράτιον (ἥτοι ἀγών πυγμῆς καὶ πάλης συνάμα) καὶ δὲ πάπιος κέλης, δηλαδὴ ἡ ἀπλῆ ἵπποδρομία. Ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δὲ νέα προσετίθεντο ἀγωνίσματα, οἷον δρόμος διπλιῶν, ποικίλα παίδων ἀγωνίσματα καὶ πώλων δρόμοι, ἥτοι νέων ἵππων. Ἀλλ' ἡ ἀκριβεστέρα τούτων ἀπαρίθμησις καὶ ἔξηγησις ἥθελε παρατείνει πολὺ τὸν λόγον· διθεν ἀρχούμεθα τοῦτο μόνον νὰ ἐπιφέρωμεν ἐνταῦθα, ὅτι, ἀν καὶ πάντες οἱ καθ' ἔκαστον εἴδος πρωτερήσαντες ἐστεφανοῦντο, ἀν καὶ πάντες οἱ νικηταὶ ἀνεγράφοντο μὲν εἰς τὸν καταλόγους τῶν διλυμπιονικῶν, ἐδικαιοῦντο δὲ νὰ ἀνεγείρωσι τὸν ἀρδιάντα αὐτῶν ἐν Ὁλυμπίᾳ, οἵ τοῦ ἀρχικοῦ διμως ἀγωνίσματος, τοῦ ἀπλοῦ δρόμου νικηταὶ διετήρησαν τὸ προνόμιον, ὅτι ἀπὸ αὐτῶν συνήθως ἐπωνομάζετο ἡ διλυμπιάς. Καίτοι δ' ἐπὶ τοσοῦτον πολλαπλασιασθέντων τῶν ἀγωνισμάτων μέχρι τῆς 77 διλυμπιάδος, ἀπαντα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐτελοῦντο ἀλλ' ἀπὸ τῆς διλυμπιάδος ταύτης ἥτις ἐπανηγυρίσθη τῷ 472 ἔτει πρὸς Χριστοῦ, ἀμέσως μετὰ τὸν δριστικὸν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν θρίαμβον, τὸ ἔξαρθλὸν πανελλήνιον φρόνημα ἀπήγησε τὴν ἔτι μεγαλοπρεπεστέραν τέλεσιν τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐθνικῆς ἱορτῆς, ὥστε ἔκτοτε ἐπὶ πέντε ἡμέρας διήρκουν οἱ ἀγῶνες. Καὶ εἶναι ἐν γένει ἡ ἐποχὴ αὕτη, ἡ μεταξὺ τοῦ τέλους τῆς πρώτης ἴστορικῆς περιόδου, περὶ ἣς πρόκειται ἐνταῦθα, καὶ τοῦ τέλους τῆς ἐπομένης, ιδίως δὲ ἡ μεταξὺ τῆς 60 καὶ τῆς 90 διλυμπιάδος, ἀπὸ τοῦ 540 μέχρι τοῦ 420 πρὸς Χριστοῦ, ἡ λαμπροτάτη τοῦ διλυμπιακοῦ ἀγῶνος ἐποχὴ.

.....
.....
.....

Τότε ἐπὶ πᾶσι καὶ ιδίως ἀτὸ τῆς 59 διλυμπιάδος, ἥρχισαν ἐγειρόμενοι οἱ τῶν νικητῶν ἀδριάντες, οὔτινες ἀδιακόπως κατὰ πᾶσαν τετραετίαν πολλαπλασιαζόμενοι, συνετέλεσαν παραδόξως εἰς τὸν καλλωπισμὸν τοῦ πεδίου τῆς Ὁλυμπίας· ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχον ἐκεῖ καὶ ἄλλα ἀπειρα ἀριστονοργήματα, ἰερά, βωμοί, ἀγάλματα, ὃν πολλὰ πεποιημένα ἐκ χαλκοῦ, ἀργύρου, χρυσοῦ καὶ ἔλέφαντος, τὸ πεδίον ἐκείνο, τὸ διοῖν ἥτο καὶ φύσει μαγευτικώτατον,

είχε καταντήσει ἐν ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς οἰκουμένης καὶ ἄξιον τῇ ἀληθείᾳ, τῆς χάριτος, τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ ἔθνους, τοῦ συνερχομένου ἐνταῦθα ἵνα τελέσῃ τὴν ἐπιφανεστάτην τῶν πανηγύρεων αὐτοῦ. Μάλιστα δὲ κατέπληττε τὸν προσερχόμενον ὁ ναὸς τοῦ Ὁλυμπίου Διός, καὶ τὸ ἀνακείμενον ἐν αὐτῷ ἄγαλμα τυῦ ὑπερτάτου τῶν θεῶν. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἦτο ἔργον τοῦ περιφημοτέρου τῆς ἀρχαιότητος ἀνδριαντοποιοῦ, τοῦ Ἀθηναίου Φειδίου, ὅστις ἐποίησεν αὐτὸν ἔξ οὐρανοῦ, κατὰ τὴν 8 Ὁλυμπιάδα. Ἐλεγον δὲ οἱ ἀρχαῖοι περὶ τοῦ ἀριστοτεχνήματος τούτου.

“Η Θεὸς ἥλθ² ἐπὶ γῆν ἐξ οὐρανοῦ, εἰκόνα δείξων
Φειδίᾳ, ἢ σὺ γ’ ἔβης τὸν Θεὸν ὀψόμενος,
τοσοῦτον ἐξαισίως είχε παραστήσει τὴν θείαν μεγαλειότητα.

K. Παπαφρηγόπουλος

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Εἰς τὸ μέσον τοῦ λεκανοπεδίου τῶν Ἀθηνῶν ἀνυψώνεται μίσθορινή ὁράκις, ἡ ὅποια ὀνομάζεται Τουρκοβούνι· καὶ σήμερον μὲν τελειώνει εἰς τὸν Λυκαβηττόν, εἰς χρόνους παμπαλαίους δύμας φαίνεται, ὅτι ἐξηκολούθει ἀκόμη πρὸς μεσημβρίαν καὶ δυσμάς καὶ ἐνώνετο μὲ τὸν λόφον τῆς Ἀκροπόλεως καὶ μὲ τοὺς λόφους τοῦ Ἀστεροσκοπείου, τῆς Πνυκὸς καὶ τοῦ Μουσείου, ἦτοι λόφου τοῦ Φιλοπάππου· ἀλλὰ τὰ ὑδατα ἐσκαψαν καὶ παρέσυρον ὅσα μέρη δὲν ἦσαν πολὺ στερεά, ἔμειναν δὲ μόνον οἱ σκληροὶ βράχοι. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ λόφος τῆς Ἀκροπόλεως ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τὸν Λυκαβηττὸν καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἀπεμονώθη.

‘Ο λόφος οὗτος ἦτο ὁ καταλληλότατος πάντων διὰ νὰ κατοικηθῇ ἀπὸ ἀνθρώπους· ποῶτον διότι εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλός, δεύτερον διότι εἰς τὰ περισσότερα μέρη εἶναι ἀπότομος καὶ ὀχυρός, τρίτον διότι ἡ κορυφή του ἔχει ἀρκετὴν ἐπιφάνειαν, καὶ τέλος διότι εἰς τὰς πλευράς του ἀναβρύνει ὕδωρ, ἀν καὶ ὀλίγον. Ὁ Λυκαβηττὸς εἶναι ὑψηλότερος, διότι ἔχει ὑψος ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης 270 μέτρων, ἐνῷ ἡ Ἀκρόπολις ἔχει μόνον 156 μέτρων ὑψος· κατὰ τὰ λοιπὰ δύμας ὁ Λυκαβηττὸς εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλος διὰ κατοίκησιν. Οἱ δὲ λόφοι, οἱ ὅποιοι κείν-

ταὶ πλησιέστερον τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ χαμηλότεροι ἀπὸ αὐτὴν εἶναι καὶ πολὺ διλιγώτερον δοχυροί.

Τοιουτορόδπως ἔξ αὐτῆς τῆς φύσεως ὁ λόφος τῆς Ἀκροπόλαιως ἦτο προωρισμένος νὰ γίνη κατοικία καὶ κέντρον τῶν ἀνθρώπων, οἱ δποῖοι πρῶτοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ μέρη ταῦτα. Ὁτι δὲ ἀληθῶς κατοικήθη εἰς πολὺ ἀρχαίους χρόνους, εἶναι βέβαιον, διότι ενδέθησαν εἰς αὐτὴν πελέκεις καὶ ἄλλα ἐργαλεῖα κατασκευασμένα, ἄλλα μὲν ἀπὸ δορέχαλκον, ἄλλα δὲ καὶ ἀπὸ λίθους. Τὰ ἐργαλεῖα αὐτὰ ἀποδεικνύουν, ὅτι ἡ Ἀκρόπολις ἦτο κατοικημένη εἰς ἐποχήν κατὰ τὴν δροῖαν ὁ σίδηρος ἦτο ἐντελῶς ἄγνωστος ἢ τουλάχιστον πολὺ σπάνιος καὶ δισεύρετος.

.....
.....

“Οσον γνωρίζουμεν σήμερον, ὁ σίδηρος ἥρχισε νὰ γίνεται γνωστὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ ἔτος 1500 περίπου πρὸ Χριστοῦ· τότε λοιπὸν ἢ καὶ πρότερον ἀκόμη, ἡ Ἀκρόπολις ἦτο κατοικημένη.

Εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ πολλοὺς αἰῶνας κατόπιν, ἡ Ἀκρόπολις ἦτο ἡ κυρία πόλις τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς αὐτὴν κατέφκει ὁ βασιλεύς· ἔξω δὲ ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν ὑπῆρχαν κατοικίαι διεσκορπισμέναι ἢ χωρία μικρὰ κείμενα ἄλλα πλησιέστερα καὶ ἄλλα μακρύτερα ἀπὸ αὐτῆν. Τὰ χωρία ἐκεῖνα δὲν ἤσαν διχυρωμένα, ἀλλ᾽ ἐν καιρῷ ἀνάγκης κατέφευγον οἱ ἀνθρώποι εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἡ δροία ἦτο περιτειχισμένη μὲν ἰσχυρὸν τεῖχος.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὠνόμαζον τὸ ἀρχαιότερον τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως πελαγός σγικόν, διότι δῆθεν τὸ εἶχαν κτίσει οἱ Πειλασγοί, λαὸς παμπάλαιος καὶ πολὺ ἐπιδέξιος, κατὰ τοὺς μύθους, εἰς τὴν τειχοδομίαν λείφανα δὲ τοῦ τείχους τούτου ἐσώθησαν εἰς πολλὰ μέρη, ἵτοι δπίσω ἀπὸ τὴν μεσημβρινὴν πτέρυγα τῶν Προπυλαίων, μεταξὺ τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ σημερινοῦ τείχους τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως, πλησίον τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ Μουσείου κλπ. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα ἐσκεπάσθησαν πάλιν, τὰ τμῆματα δύμως δπίσω ἀπὸ τὰ Προπύλαια καὶ ἀπὸ τὸ Μουσεῖον φαίνονται καὶ σήμερον, εἶναι δὲ κατασκευασμένα ἀπὸ μεγάλους λίθους σχεδὸν ἐντελῶς ἀπελεκήτους καὶ ἔχουν πάχος ἔξ μετρων.

‘Η εἰσοδος εἰς αὐτὴν ἦτο καὶ τότε, ὅπως καὶ κατόπιν, εἰς τὴν δυτικὴν πευραν· διότι ἡ πλευρὰ αὐτὴν εἶναι ἡ δλιγύώτερον ἀπότομος καὶ καθιστᾶ τὴν ἀνάβασιν εὔκολωτέραν. Ἀκριβῶς ὅμως διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ὁ κίνδυνος διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Ἀκροπόλεως εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἦτο μεγαλύτερος. Διὰ νὰ καταστήσουν δὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ἰσχυρὰν καὶ τὴν δυτικὴν πλευράν, κατεσκεύασαν χαμηλότερα τῆς κορυφῆς ἄλλα τείχη, τὰ δύοϊα περιέκλεισαν πολὺ μέρος τῆς δυτικῆς καὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ λέφου· διότι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὰ τελευταῖα πρὸς τὰ ἔξω τείχη διήρχοντο μεταξὺ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, καὶ διὰ τῆς θέσεως, ὅπου, κατόπιν, ἐκτίσθη τὸ Ὡδεῖον τοῦ Ἡρώδου. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπέτυχον δύο τινά· πρῶτον ηὗξησαν τὴν περιοχὴν τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ δύοϊα τώρα ἡμιποροῦσσεν ἐν καιρῷ πολέμου νὰ περιλάβῃ πολὺ περισσοτέρους ἀνθρώπους· δεύτερον δὲ κατέστησαν σχεδὸν ἀδύνατον τὴν ἄλωσιν τῆς ἔξη ἐφόδου· διότι διὰ νὰ γίνη ὁ ἐχθρὸς κύριος τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τὴν δυτικὴν πλευράν, ἐπρεπε νὰ κυριεύσῃ ὅχι ἔν, ἀλλὰ περισσότερα τείχη. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ αἱ πύλαι ἥσαν περισσότεραι καὶ ἔκειντο ἡ μία δπίσω τῆς ἄλλης, διὰ τοῦτο δὲ οἱ ἀρχαῖοι ὀνόμαζον ὅλο τὸ ὀχύρωμά ἐννεά πλάνην περιστρέψαντες, δὲν εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὑπῆρχαν ἀκριβῶς ἐννέα πύλαι.

‘Ο βασιλεὺς εἴπομεν, ὅτι κατοικοῦσσεν ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως. Τὸ ἀνάκτορον αὐτοῦ κατεῖχεν τὴν θέσιν, εἰς τὴν δυοῖαν ἀργότερα ἐκτίσθη τὸ Ἔρεχθεῖον· ἡ ἔκτασις ὅμως ἔκεινον ἦτο πολὺ μεγαλυτέρα. Ἡ αὐλὴ τοῦ ἀνακτόρου φαίνεται, ὅτι ἔκειτο εἰς τὰ δυτικὰ τοῦ Ἔρεχθείου, ὅπου ὑπῆρχεν εἰς βωμὸς τοῦ Ἔρεκτίου Διός, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τοῦ Ἔρεχθείου ἀνεκαλύφθησαν διάφορα θεμέλια οἰκημάτων, τὰ δυοῖα ἀπετέλουν μέρος τοῦ ἀνακτόρου. Τὰ θεμέλια ταῦτα εἶναι κατεσκευασμένα, ὅπως καὶ τὰ τείχη τὰ δυοῖα περιέβαλλον τὴν Ἀκρόπολιν, ἀπὸ λίθους ἀκατεργάστους καὶ ἀπλοῦν πιλόν· διότι εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην ἔκεινην ἐποχὴν

οῦτο συνείθιζαν νὰ κτίζουν. Τὴν ἀσβεστον, ἡ ὅποια δὲν ἦτο καὶ τότε ἄγνωστος, μετεχειρίζοντο μόνον δι' ἀλοιφὴν τῶν τοίχων, ὅχι ὅμως καὶ ὡς μέσον συνδετικὸν τῶν λίθων.

Πλησίον τοῦ ἀνακτόρου σώζονται τὰ λείψανα λιθίνης κλίμακος, ἡ ὅποια ἔφερε κάτω εἰς μικρὰν πύλην τοῦ τείχους καὶ ἔχοη σίμευε πρὸς εὐκολωτέραν συγκοινωνίαν τοῦ ἀνακτόρου μὲ τὰ ἔξω μέρη.

"Αλλὰ θεμέλια τῆς αὐτῆς ἐποχῆς καὶ κατὰ τὸν ἔδιον τρόπον κατασκευασμένα ἐσώθησαν μεταξὺ τοῦ Ἐρεχθίου καὶ τῶν Προπύλαιών, πλησίον τῆς βορεινῆς πλευρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως· εἶναι δὲ καὶ αὐτὰ βεβαίως τὰ λείψανα κατοικιῶν ἢ κτιρίων χρησίμων εἰς ἄλλας χρείας τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὸν χρόνον τοῦς ἔκεινους οἱ Ἐλληνες δὲν συνείθιζαν νὰ κατασκευάζουν ναοὺς διὰ τοὺς θεούς των, ἀλλ᾽ ἐλάτεραν αὐτοὺς εἰς τὰς οἰκίας των εἰς τὸ ὑπαιθρον, δύον ἔκτιζαν βωμούς, ἐπ' αὐτῶν δὲ προσέφεραν θυσίας· τουλάχιστον ἀκόμη δὲν ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν Ἐλλάδα ναὸς τῆς ἐποχῆς ἔκεινης. Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὑπῆρχαν τότε ναοὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἀλλὰ μόνον βωμοί, ἀναφέραμεν δὲ ἥδη τὸν βωμὸν τοῦ Ἐρεκίου Διός, ὅστις ἔκειτο εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀνακτόρου.

Πλησίον τοῦ βωμοῦ τούτου ὑπῆρχεν εἰς τὸν κατόπιν χρόνους ἔλαια πολὺ παλαιά, δλίγον δὲ ἀνατολικώτερον, εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἐρεχθίου, ἔδεικνυον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν βράχον τὸν τύπον τῆς τριαίνης τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἐν φρέατῳ, τοῦ δυούσιον τὸ ὕδωρ ἦτο ἀλμυρόν. Τὸ φρέατο, τὸν τύπον τῆς τριαίνης καὶ τὴν ἔλαιάν ἐθεώρουν οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν ὡς σημεῖα ἀγιώτατα καὶ τὰ συνέδεαν μὲ τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς, ἥτις ἦτο ἡ προστάτις τῆς πόλεως των ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἀλλὰ εἰς τὴν ἐποχήν, εἰς τὴν ὁποίαν τώρα ενδισκόμεθα, οὔτε περὶ τῆς λατρείας τῆς Ἀθηνᾶς γνωρίζομέν τι οὔτε περὶ τῶν σημείων ἔκεινων.

Χρ. Τσούντας

ΠΩΣ ΕΝΑΥΠΗΓΗΘΗ Η ΑΡΓΩ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΩΛΚΟΝ

Οἱ κήρυκες περιερχόμενοι τὴν χώραν τῶν Μινυῶν καὶ τὴν λοιπὴν Ἐλλάδα ἐκήρυττον καὶ προσεκάλουν τοὺς ἥρωας καὶ ἀνα-

πτας εἰς τὸ μέγα καὶ ἔνδοξον ἐπιχείρημα, τὸ δποῖον ἀνέλαβε νὰ ἔκτελέσῃ ὁ τρομερὸς Ἰάσων· ἡ δὲ Θεὰ Ἡρα τοὺς παρηκολούθει καὶ διήγειρε τὰς καρδίας τῶν ἥρωών· οὗτως ἥοχισαν νὰ ἔρχονται μετὰ προθυμίας εἰς τὴν Ἰωλκόν.

Πρῶτος ἦλθεν ὁ μέγας Ἡρακλῆς, φορῶν πυκνόμαλλον δέρμα λέοντος ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς μέγα δόπαλον· εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἕνα νεαρὸν δπλοφόρον, ὁ δποῖος ωνομάζετο Ὑλιας. Αὐτὸς παρηκολούθει πάντοτε τὸν Ἡρακλέα καὶ ἐσήκωντε τὰ βέλη καὶ τὸ τόξον του. Κατόπιν ἦλθον ὁ ἐπιδέξιος πηδαλιοῦχος Τίφρος καὶ ὁ περίφημος διὰ τὴν καλλονήν του Βούτης· ἀκολούθως οἱ δίδυμοι Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης· μετὰ τούτους ὁ Καινεύς, τοῦ δποίου τὸ σῶμα ἦτο ἄτρωτον· ἔπειτα ὁ Ζῆτης καὶ ὁ Κάλλαις, οἱ πτερωτοὶ παῖδες τοῦ Βορρέου, καὶ μετὰ τούτους ὁ Πηλεύς, ὁ σύζυγος τῆς θαλασσίας νύμφης Θέτιδος. Ἡλθον προσέτι ὁ Τελαμὼν καὶ ὁ Ὀἰλεύς, οἱ γονεῖς τῶν δύο Αἰάντων, οἱ δποῖοι ἔγιναν μετὰ ταῦτα περίφημοι· μετὰ τούτους ἦλθεν ὁ Μόρφος, ὁ δποῖος εἶχε τὸ χάρισμα νὰ καταλαμβάνῃ τὴν γλώσσαν τῶν πτηνῶν καὶ εἶχε φήμην σοφοῦ μάντεως· ἔπειτα ἦλθεν ὁ Ἰδμων, εἰς τὸν δποῖον ὁ Ἀπόλλων ἔδωκε τὴν δύναμιν νὰ προβλέψῃ τὰ μέλλοντα· ἦλθε καὶ ὁ Ἀγκαῖος ὅστις ἐγνώριζε τοὺς κύκλους τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ μυστήρια τῶν ἀστέρων· τελευταῖος ἦλθεν ὁ Ἀργος ὁ περίφημος ναυπηγός, καὶ μετ' αὐτοῦ πολλοὶ τεχνῖται ἔμπειροι εἰς τὴν ναυπηγίαν.

Πάντες οὗτοι οἱ ἥρωες ἐφόρουν περικεφαλαίας χαλκᾶς μὲ λοφία μεγαλοπρεπῆ ἀπὸ τοίχας ἵππου· ἐφώρουν δὲ καὶ θώρακας ἐπιχρύσους καὶ χιτῶνας κεντητοὺς ἐκ λινοῦ· προσέτι δὲ κνημίδας ἀπὸ λευκότατον κασίτερον. Ἐπὶ τῶν ὤμων του ἔφερεν ἔκαστος μεγάλην ἀσπίδα σκεπασμένην μὲ σκληρὸν καὶ πολύπτυχον δέρμα βούσ· εἰς τὸ ἀριστερὰ ἐκρέματο ξίφος κοπτερόν, τοῦ δποίου ὁ τελαμὼν ἦτο στολισμένος μὲ ἀργυρᾶ κοσμήματα· ἐκράτουν· δὲ ὅλοι εἰς τὴν δεξιὰν χεῖσαν δύο δόρατα ἀπὸ ξύλου μελίας.

Οἱ κάτιοικοι τῆς Ἰωλκοῦ ἔβλεπον μὲ θαυμασμὸν τοὺς ἐκλετούς τούτους ἥρωας καὶ ἔλεγον ὅτι ποτὲ εἰς τὴν ζωήν των δὲν εἶχον ἴδῃ τοιαύτην συνάθροισιν. Αἱ δὲ γυναῖκες ἐθρήνουν συλλογιζόμενοι ὅτι τὰ ἀνδρεῖα αὐτὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος ἵσως ποτὲ πλέον δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν πατρίδα των. Ὁ Πελίας ἐδέχθη μὲ μεγάλην φιλοξενίαν τοὺς ἥρωας· ὅσον καιρὸν ἔμειναν εἰς τὴν Ἰωλκόν, ἐφιλοξενοῦντο εἰς τὰ ἀνάκτορά του.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Ἀργος παρέλαβε δενδροτόμους καὶ ἀνέβη εἰς τὸ ὅρος Πήλιον, ὃπου ἔκοψαν ὅσα ἔγγαρα ἔχοντα διὰ τὴν ναυπήγησιν πλοίου, καὶ οἱ ναυπηγοὶ κατεσκεύασαν καλὸν καὶ στερεὸν σκάφος κατὰ τὸ σχέδιον, τὸ δποῖον ἡ Ἀθηνᾶ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀργον. Ἀφοῦ δὲ τὸ ἐπίσωσαν καὶ τὸ ἔχρωμά τισαν ἐνέπηξαν πεντήκοντα σκαλμοὺς εἰς τὰ πλευρά του διὰ νὰ δένωνται αἱ κῶπαι.

Ἐστησαν δὲ καὶ μέγα κατάρτιον, ἐπὶ τοῦ δποῖον προσήρμωσαν ἵστιον ἀπὸ πυκνὸν λινὸν ὕφασμα· τὸ κατάρτι ἥτο κινητὸν καὶ εὐκόλως κατεβιβάζετο. Ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν ἡ κατασκευὴ τοῦ πλοίου, πρὸς τιμὴν τοῦ ναυπηγοῦ του ὅλοι ἐκ συμφώνου τὸ ὄντομασαν Ἄργος γένοι.

* * *

Ἐνῶ ἀκόμη κατεσκευάζετο τὸ πλοῖον, ὁ Ἰάσων μετέβη εἰς τὴν Θράκην διὰ νὰ προσκαλέσῃ εἰς τὴν ἐκστρατείαν καὶ τὸν Ὁρφέα τὸν μέγαν ποιητὴν καὶ τὸν μουσουργὸν τοῦ καιροῦ ἐκείνουν· τὸν ηὗρε δὲ ἐντὸς τοῦ σπηλαίου του εἰς τὸν πρόποδας τῆς Ροδόπης. Ὁ Ὁρφεὺς ἴδων τὸν ἀρχαῖον συμμαθητήν του ἐχάρη. Ὅταν δὲ ἔμαθε διὰ ποῖον λόγον ἦλθεν, εἶπε στενάζων:

— Ἄρφ! ὅτου ἀνεκώρησα ἐκ τοῦ Πηλίου ἔπαθα πολλὰ δεινά, διότι ἀπέθανεν ἡ ἀγαπημένη μου σύζυγος Εὐρυδίκη καὶ ἔκτοτε εἰς κανὲν μέρος τοῦ κόσμου δὲν ἥδυνθην νὰ εῦρω ἀνάπταυσιν. Ἀπελπισμένος ἐπῆρα τὴν λύραν μου καὶ κατέβην εἰς τὸν Ἀδην. Ἐκεῖ ἔπαιξα τὴν λύραν μου καὶ συνεκίνησα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τοὺς Θεούς, ὥστε ἐπέτρεψαν νὰ παραλάβω τὴν Εὐρυδίκην μου καὶ νὰ ἀνεβῶ εἰς τὸν κόσμον· ἀλλ᾽ ἐκ τῆς πολλῆς καρᾶς ἔλησμόνησα τὴν παραγγελίαν τῆς θεᾶς Περσεφόνης. Μοῦ εἶπε νὰ μὴ στραφῶ δπίσω νὰ ἴδω τὴν σύζυγόν μου πρὸιν ἀναβῶ εἰς τὴν γῆν· ἀλλ᾽ ἐγώ, ὅ! ἐγώ ὁ ἀνόητος ἐστράφην ἀκαίρως καὶ ἔχασα διὰ παντὸς τὴν Εὐρυδίκην μου. Μετὰ τὴν δεινήν μου ἔκείνην συμφοράν, ἐδόθην εἰς περιπλανήσεις καὶ ὑπέφερα πολλὰς ταλαιπωρίας· μὲ κατεδίωκε δὲ πανταχοῦ τὸ φοβερὸν ἔντομον ὁ οἰστρος, ὁ δποῖος ἡμέραν καὶ νύκτα μὲ ἐβασάνιζε. Μετέβην εἰς τὰς ψυχρὰς χώρας τοῦ βιορᾶ καὶ εἰς τὰς ἀμμώδεις ἔρημους τῆς Ἀφρικῆς, ἀλλ᾽ εἰς κανὲν μέρος δὲν ἥμποροῦσα νὰ εῦρω ἀνάπταυσιν. Τί ὅφελος, δτι διὰ τῆς λύρας καὶ τῶν ὅμνων

μου καταθέλγω τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ θηρία, ἀκόμη δὲ καὶ τὰ ἄψυχα δένδρα καὶ τὸν λίθον; Προξενῶ εἰς ἄλλους τέρψιν καὶ χαράν, ἀλλ' ἐγὼ βασανίζομαι. Ἡ μήτηρ μου Καλλιόπη ἐπὶ τέλους μὲν ἡλευθέρωσεν ἀπὸ τὸν φοβερὸν οἰστρον καὶ μὲν δόργυγσεν ἐδῶ ὅπου ενδίσκω παρηγορίαν διδάσκων καὶ ἡμερώνων τὸν τραχεῖς καὶ ἀγρίους κατοίκους τῆς χώρας. Ἐπεδύμουν νὰ τελειώσω τὴν ζωήν μου ἐν εἰρήνῃ ἀλλὰ σὺ μὲ προσκαλεῖς καὶ μὲ ἵκετεύεις ἐν δύναμι τοῦ Διός νὰ ἔλθω μαζί σου νὰ λάβω μέρος εἰς νέους ἀγῶνας. Ἀς γίνη λοιπὸν τὸ περδωμένον καὶ ἀς ὑπακούσω εἰς τὰς προσκλήσεις φίλου ἀγαπητοῦ.

Ἄφοῦ εἴπε τοὺς λόγους τούτους δὲ Ὁρφεὺς ἐσηκώθη καὶ λαβὼν τὴν λύραν του ἡκολούθησε τὸν Ἱάσωνα. Ἐπέρασαν τὸν Στρυμῶνα ποταμόν, ἐστράφησαν πρὸς τὰ βιορειοδυτικὰ καὶ ἐπορεύοντο πιο ἀργά τὰς ὅλθας τοῦ Ἀλιάκμονος. Ἐπειτα ὑπερβάντες τὰς ἀποκρήμνους κορυφὰς τῆς Πίνδου ἥλθαν εἰς τὸ ἀρχαιότερον μαντεῖον τῆς Δωδώνης, ὃπου εἶχον τὴν διαμονήν των οἱ προφῆται τοῦ Δωδωναίου Διός Σελλοί. Ἔκει ὑπῆρχε μέγα δάσος ἀφιερωμένον εἰς τὸν Δία καὶ ἐκ τοῦ πυκνοῦ φυλλώματος ὑψηλοῦ δένδρου ἥκουντο κρότοι, ὡς νὰ συνεκρούοντο χάλκινα ἀγγεῖα ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου ἐκάθητο μαύρη περιστερὰ καὶ ἔδιδε χρησμούς. Ὄταν οἱ δύο ἥρωες ἐφθασαν ὑπὸ τὸ ίερὸν δένδρον, δὲ Ὁρφεὺς ἔκρουσε τὴν λύραν μελῳδικῶς καὶ ἔφαλλεν ὕμνον εἰς τὸν Πελασγικὸν Δία, τὸν ἄνακτα τῆς ιερᾶς Δωδώνης· δὲ Ἱάσων ἐθυμίσασεν εὐτραφεῖς ἀρνίον ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, κτισμένου πλησίον τῆς ὁῖζης τοῦ προφητικοῦ τούτου δένδρου. Μετὰ ταῦτα ἔκρυψαν κλάδον, δὲ ὅποιος εἶχε τὴν μαντικὴν δύναμιν νὰ λαλῇ καὶ νὰ προλέγῃ τὰ μέλλοντα, κατέβησαν ἐκ τῶν δρέων καὶ ἥλθαν εἰς τὴν Ἱωλκόν· καὶ τὸν κλάδον ἐκεῖνον προσήρμωσεν δὲ Ἱάσων, κατ' ἔμπνευσιν τῆς Ἀθηνᾶς, εἰς τὴν πρώταν τοῦ πλοίου.

Όταν τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα, ἥλθαν οἱ ἥρωες εἰς τὴν παραλίαν διὰ νὰ σύρουν τὸ πλοίον εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ μὲ δλας των τὰς προσπαθείας δὲν ἥδυναντο οὐδὲ νὰ τὸ σαλεύσουν ἀπὸ τὴν θέσιν του· ὅσον δὲ περισσότερον προσεπάθουν, τόσον περισσότερον ἐβυθίζετο εἰς τὴν ἄμμον ἡ τρόπις τοῦ πλοίου. Ἀπέκαμαν καὶ ἔβλεπαν δὲ εἰς τὸν ἄλλον μὲ μεγάλην ἀποίαν. Τότε δὲ Ἱάσων πλησιάσας πρὸς τὴν πρώταν τοῦ πλοίου ἥρώτησε τὸν μαντικὸν κλάδον καί, λαβὼν ἀπάντησιν, ἔκαμε νεῦμα εἰς τὸν Ὁρφέα νὰ κρούσῃ τὴν λύραν του, ἐκεῖνος δὲ τότε ἥρχισε νὰ ψάλλῃ

καὶ ἐφαίδουντες τὰς καρδίας τῶν ἡρώων καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτοὺς νέας δυνάμεις, ἐστέκοντο δὲ ὅλοι ὅρθιοι δλόγυρα εἰς τὸ πλοῖον κρατοῦντες σχοινία, μοχλὸν καὶ φάλαγγας ἐκ κορμῶν πεύκης καὶ ἥσαν ἔτοιμοι νὰ ἐπαναλάβουν τὴν ἐργασίαν, εὐθὺς ὅτε θὰ ἐδίδετο τὸ πρόσταγμα.

‘Ο “Ορφεὺς στραφεῖς πρὸς τὴν Ἀργώ ἐψαλλε καὶ ἄλλο ἄσμα :

— Πόσον εὐχάριστον εἶναι νὰ πλέῃ κανεὶς ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ νὰ δομῇ ἀπὸ κύματος εἰς κῦμα, ἐνῷ δὲ ἀνεμος σφυρίζει ἐπὶ τῶν σχοινίων καὶ αἱ κῶπαι κινούμεναι μὲ δυνθόν, ἀστράπτουν ἀναβαίνουσαι ἐκ τῶν ἀφρῶν ! Πόσον τερπνὸν εἶναι νὰ περιέρχεται κανεὶς τὰς θαλάσσας, νὰ βλέπῃ νέας χώρας καὶ μεγάλας πόλεις καὶ ἔπειτα νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὴν πατρίδα του φέρων θησαυρούς !

“Οταν ἐτελείωσε τὸ ἄσμα ἐδόθη πρόσταγμα καὶ ὅλοι οἱ ἡρωες στηρίζαντες τὸν ἕνα πόδα δπίσω καὶ τὸν ἄλλον ἐμπρὸς ἐσπρωξαν τὸ πλοῖον μὲ δῆλην των τὴν δύναμιν πρὸς τὴν θάλασσαν· ἥ δὲ Ἀργώ, ως νὰ ἐννόησε τὸν λόγους τοῦ “Ορφέως καὶ ὡς νὰ ἐπεθύμηει αὐτὴ νὰ πλεύσῃ εἰς ξένας χώρας, ἥρχισε νὰ σιλεύῃ καὶ νὰ σηκώνεται πρὸς τὰ ἐπάνω ἐκ τῆς πρώρας καὶ ἐκ τῆς πρύμνης καὶ τέλος σφαδάζουσα ὡς νεαρὸς ἵππος, ἐπήδησεν ἐκ τῆς ἄμμου ἐπάνω εἰς τὰς ράλαγγας καὶ κατέβαινε μὲ δομήν, ἔως ὅτου εἰσῆλθεν ὑπερηφάνως εἰς τὴν θάλασσαν.

Τότε ἐκόμισαν ὕδωρ καὶ τροφὰς καὶ πάντα τὰ ἀπαιτούμενα διὰ μακρονὸν ταξείδιον, ἔλυσαν τὰ σχοινία, ἐκάθισαν εἰς τὰς θέσεις, καθεὶς πλησίον τῆς κώπης του, καὶ ἥρχισαν νὰ κωπηλατοῦν πάντες δμοῦ μὲ δυνθόν καὶ τάξιν, ἐνῷ δὲ Ὁρφεὺς καθήμενος εἰς τὴν πρύμνην ἔκρουε τὴν λύραν. “Οταν ἔξηρχοντο τοῦ κόλπου τὸν ἀπεχαιρέτιζε μέγα πλῆθος ἀνδρῶν, ἐνῷ αἱ γυναικες καὶ τὰ κοράσια ἔχυνον δάκρυα.

« Ἀργοναῦται »

ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ

Εἰς τὸ Μανιάκι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἔνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἔχαιρετισεν, δρθίους Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα **Εἰρ. Δημητρακοπούλου καὶ Μαρίας Πολυμενάκου** ἔκδ. Γ'.

12

δλους, ἐφώτισε τάς λευκάς των φουστανέλας, ἔχαίδευε τάς μαύρας κόμιας των, ἀπήστροφεν εἰς τοὺς φλογερούς των δφθαλμοὺς κατωπτρίσθη εἰς τὸν χάλυβα τῶν σπαθιῶν των, ἔχρυσωσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβάς. Καὶ τώρα, δύων ἐκεὶ κάτω, μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος, νεκρούς σκορπισμένους, ἐπάνω στὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργὰ-ἀργά, ὃς μέγα κλειόμενον ἔρυθρὸν ὅμμα, ὅπερ σβύνον, θέλει ἀκόμη νὰ δίψῃ τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους. "Οὐλην τὴν ἡμέραν ἄστοι καὶ ἀπότοι, ἐπάλαιον πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βοιωτῶν, κατήσχυνον τὴν βροχὴν τῶν μύδρων, ἔχλεύασαν τὴν ὁδοῦν τῆς δομφαίας καὶ τῆς λόγκης τὴν βίαν. Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούντη μὲ τὴν χοῦφταν, ἀφοῦ καὶ τὸ ἔσχατον σπειρί τῆς ἑσώθη μέσα εἰς τὰς παλάσκας των, ἀφοῦ ἔρραγισθη καὶ τοῦ τελευταίου των ὅπλου ἡ κάνη, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιαταγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσαν χαμαί· ἄψυχοι ναί, ἡττημένοι δχι. Κ' ἐν τῷ μέσῳ των δ Παπιαφλέσσας, πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγήν, καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ξαπλωμένος, μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατεῖ ἀκόμη τὸ θραυσμένον τυμῆα αἷμοστάζον, μὲ σφικτὰ τὰ δάκτυλα, ἐν σπασμῷ λύσσης. Καὶ δ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται, ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἥχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῇ, ἐνῷ τὰ μπαΐζακια του, ἀναπεπταμένα, φρίσσουν εἰς τὸν ἀνεμον τῆς ἑσπέρας, καὶ τὴν μισοφέγγαρα ἀστράπτουν ἐπὶ τοῦ καθαροῦ δρίζοντος τῆς δύσεως, Μυρμήκια, ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ πρανῆ, δ συρφετός, καὶ βαρὺ ἀκούεται τὸ βῆμα του. "Ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐκ τοῦ λύθρου γῆς, οἱ "Αραβεῖς βαδίζουν ἐπιμόχθως, τῶν ἀλλόγων τὰ πέταλα γλυστροῦν. "Αλλ' ἡ χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀνελπίστῳ νίκῃ εἶναι τόση, τόση εἶναι μετὰ τὸν φόβον ἡ ἡδονή, ὥστε φέρει αὐτοὺς ταχεῖς πρὸς τὸν ἀνήφιον, ταχεῖς φέρει αὐτοὺς, ἐπὶ τὴν δάχην. "Ηδη δ ἀρχηγός των, ἔφθασεν εἰς τὴν δφρὸν τοῦ λόφου, ἀνέβη καὶ ἐπ' αὐτῆς, ἐστάθη, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκύτταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἀπεσκόπησε τὸν ἀπεοχόμενον στρατόν, εἴδε κύκλῳ τοὺς ὑψηλοὺς κοριούς των, τὰ εὐφέα στέροντα των, καὶ τοὺς βραχίονάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ώραίας μορφάς των, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ ἐπὶ τὴν τραχεῖαν ὅψιν του, ὃς νέφος τι διέρχεται, τὸ βλέμμα του θωλοῦται ἐλαφρῶς, ἀδιόρθατος παλμὸς συσπῆ τὰ χείλη του.

— Κοῖμα νὰ γαθοῦν τέτοιοι λεβέντες !

Καὶ βλέπει, βλέπει γύρω, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀποδῶν ὃσαν νὰ μὴ πιστεύῃ πώς ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες, διὰ τοίνοις ταὶ ἀναίσθητοι, καὶ, ἢν κοιμῶνται, μόνον διὰ νὰ ξυπνήσουν πάλιν φοβερώτεροι, πῶς καὶ δὲ ἕδιος ὁ θάνατος ὑπῆρξεν ἴσχυρότερος αὐτῶν,

— Ποιὸς εἶναι ὁ Παπαφλέσσας :

Οἱ ὅδηγοί του ἔσπευσαν, προσέδραμον, ἔδειξαν τὸ πτῶμα, λάσιον, διάβροχον, περιφρεόμενον ἐκ τοῦ ἰδοῦτος τοῦ ἀγῶνος, κατερρακωμένον τὰ φροέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν κατνόν.

— Σηκῶστε τον, μωρέ, πάρτε τον ! . . . Πάρτε τον πλύντε τον ! . . . Πλύντε τὸ παλληκάρι ! . . .

Δύο ἄνδρες ἐλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἥγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του, καὶ ἐβάδισαν, διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγήν. Ἐκεῖ τοῦ ἐπλυναν τὰς κείρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἔξετριψαν τὸν πηλὸν καὶ τὸν ἰδρῶτα, τὸν ἔκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς ἀσβόλης, τοῦ καπνοῦ καὶ ἵχνος, τὸν ἐσπόγγισαν, διευθέτησαν τὰ ξεσκισμένα του ἐνδύματα καὶ ἐγύρισαν δόπισω, φέροντες των.

— Στῆστε τον ἐκεῖ ἀποκάτω !

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντες ἔκατεροθεν αὐτόν, ὤδευσαν πρὸς τὸ δειχθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ὁῖζαν του, τὸν ὑψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἔστερεόθεσαν ἐπὶ τὸ στέλεχος αὐτοῦ, τὸν ἰσορρόπησαν, ὥσανεὶ ζῶντα. Ἔπειτα, ἐτραβήχθησαν, ἀπεμικρύνθησαν καὶ τὸν ἀφῆκαν μόνον, βασταζόμενον διὰ τῆς ἕδιας του δυνάμεως. Τὸ πτῶμα ἀναπέμεινεν ἀκίνητον, εὐθύ, στηοῖζον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὴν δάζιν, τὸν θώρακα προτεταμένον, καὶ κρεμάμενας τὰς κεῖρας, μέ αναπόσπαστον τὸ τμῆμα τοῦ σπασμένου χατζαριοῦ, τὰ σκέλη διεστῶτα, ὑψηλὰ τὴν κεφαλήν. Τότε δὲ Ἰμπραήμης πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἵσταται καὶ προσβλέπει σιγῇλος ἐπὶ μακρὸν τὸ ἀπνουν πτῶμα τοῦ ἀντιπάλου, καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἥτις ἀνέτελλε τὴν ὁδαν ἐκείνην αἰματόχορους, ὥσεὶ βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ λύθρου τοῦ χυθέντος κατὰ τὴν μάχην, ὑπὸ τοὺς σειομένους κλάδους, οἵτινες ἀνέφριστον πενθίμως, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα, τὸν ὅρθιον νεκρόν.

M. Μητσάκης

ΜΕ ΤΑ ΠΑΝΙΑ

Kαταπράσινη. Μὲ τὸ γλυκὸν σαπφείρινον, τοῦ πόντου χρῶμα Νύμφη τοῦ γιαλοῦ, μὲ τὸ λαχαὶ φόρεμά της. Εἰς τὰς ἀπαλὰς της, τὰς ὁνειρώδεις στρογγυλότητας τῆς μάσκας της, εἰς τὰ λεῖα, τὰ χυτὰ πλευρά της, εἰς τὴν κομψήν, τὴν εὔγραμμον, λαγόνα της, Νηροῖδος λαγόνα, παντοῦ, θαορεῖς καὶ ἀντικατωπιζέτο τὸ σαπφείρινον τοῦ πόντου χρῶμα.

Μακρά, στενή, φορτωμένη διὰ Κωνσταντινούπολιν ἡ σκοῦνα, ἥτο ἀραγμένη εἰς τὸν εὐρύν, τὸν ἀκύμαντον λιμένα, μὲ τοὺς ὑψηλοὺς δύο ἵστούς της, ἀκινήτους ὡς τόπαια. Μὲ τὰ πανιά μαζευμένα, δεμένα εἰς τὰς θέσεις των, εἰς τὰ σταυροειδῆ πενά, ἔτοιμα, θαορεῖς εἰς μίαν πνοήν, πνοήν ἐλαφρὰν ν^ρ ἀνοίξουν, νὰ γλυστρίσουν, μαλακὰ-μαλακά, ὡς νεφέλαι, λευκὸς πέπλος τοῦ Γάμου.

Καμαρώνουσα, κούφη, ἐλαφρά, σειομένη, ὡς κρεμαστή, εἰς τὸ γλυκὺ τῆς αὔρας φύσημα, μὲ τ' ἀναρίθμητα, τὰ πολυώνυμα ἔκεινα σχοινία τῶν ἴστων, δίκτυον γραμμῶν καὶ γωνιῶν πολύπλοκον, ὡς ζωγραφιστὴ ἐφαίνετο ἐν αἰθερίῳ πίνακι, πανδαιδαλον ἔνδαλμα τῶν θαλασσῶν, ὅνειρον θελκτικὸν τοῦ κοιμωμένου λιμένος.

Καθόπετης ἀργυρόχρυσος ὁ λιμήν. Καὶ εἰς τὴν κρυσταλλώδη τὴν στύλβουσαν αὔγήν του, ἔβλεπες ἐν ἡμεβασμῷ, μίαν καταπράσινην, ἀραγμένην σκοῦναν.

Κάθε βράδυ μετὰ τὸν θαλασσινόν μου περίπατον, ἐπερνοῦσα δίπλα της. Ἡ μικρὰ φελούκα ἐσειάριζεν. Ἀνεκόπτετο ὁ δρόμος. Καὶ ἴσταμενος ἐν θάμβει, τὴν ἔθεώδουν, τὴν ἐκαμάρωνα, μὲ πόθου διψαλέα δύματα, λαμποκοποῦσαν εἰς τὴν ἐσπερινὴν φωτοβολίαν, μὲ μίαν κάτασπρην γραμμήν, μεταξωτὴν ἐκ βρόχου χιονώδους ταινίαν, περιθέουσαν τὴν ἄκρην τοῦ ὑψηλοῦ τῆς παραπέτου, μὲ τὸ σπιράγιο τῆς πρύμνης κατάλευκον, τετράγωνον βωμὸν τοῦ θαλασσινοῦ θεοῦ, μὲ τὸν Ἡρακλέα ἔντινον, ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς, τῆς ἀρρενωπῆς πρῷρας της, πολιὸν ἀργοναύτην, λευκαθέντα εἰς τῶν κυμάτων τὴν πυκνὴν βροχήν.

Νικήτρια ἐρθέμβαζε τὴν νίκην.
Ἀνεπαύετο.

—Ν' ἀρμένιζα μαζύ της !

Καὶ ὁ ἀράπης μπογαζιανὸς σκύλαρος, ὑλακτῶν, ἔδακνε μὲ τοὺς ἀγοίους ὅδόντας του τὴν κωπαστήν, καβαλαρωμένος ἐπάνω, φύλαξ ἄγρυπνος τῆς κοιμωμένης θαλασσονύμφης, καὶ ἐξέβαλεν ἐνίστε μετ' ὕρυγῶν, τὸ φοβερὸν φύγκος του, μὲ τὸ τραχύ, μαῦρον τρίχωμα πεταχτὸν ἀνω τῶν κροτάφων, ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ὅποιου ἀγρίως ἐγνάλιζαν δύο πύρινοι δρφαλμοὶ καὶ ἐφαίνοντο φοβεροὶ κυνδοντες, ἀγρίως πειναλέοι.

* * *

"Ηρεμος, ἀπαλή, πυκτή ἡ γαλανὴ θάλασσα, τὴν ἔφεραν ἐλαφρὰν εἰς τὰ δροσερά της νῶτα, κοῦκλαν μικρὰν εἰς τὴν καταπράσινην ἀγκαλιάν της, θαρρεῖς καὶ ἡ θάλασσα ἐπλάσθη δι' αὐτήν.

Κ' ἐκείνη γλυκὰ γλυκὰ τὴν ἔψαυε, καταπράσινη, ἀρμονικῶς συνδυάζουσα τὸ χρυσανγές χρῶμα της μὲ τὸ γλυκὸν τῆς θαλάσσης χρῶμα, θαρρεῖς καὶ ἐπλάσθη διὰ τὴν θάλασσαν.

—Ν' ἀρμένιζα μαζί της !

* * *

Σκαμπαβία μολυβδόχροος, ἐλαφρὰ ὡς ἐκ ναστοχάρτου, μὲ τέτσερα κωπιά, μᾶς ἔφερε μετὰ τοῦ πλοιάρχου ἐπάνω εἰς τὴν ἀρμενίζουσαν ἥδη σκούναν, ἥτις μετὰ κοιμῆσις, χορευούσης παρθένου κάριτος ἀνακόψασα ὡς ἐν χαιρετισμῷ τὸν ἐλαφρόν της δρόμουν ὑπέκλινε θαρρεῖς καὶ μᾶς ἐδέχθη, πηδήσαντας εὐφροσύνως εἰς τὰς ἀγκάλας της, μητέρα τὰ παιδάκια της.

Καὶ ἵδον ἐγώ τέλος ἐπὶ τῆς σκούνας, Ἐν τῇ θαλάσσῃ.

Μὲ τὰ πανιά, ἐπὶ τοῦ καθαροῦ καταστρώματος τοῦ πλέοντος, τοῦ ἥδεως διλισθαίνοντος. Ἐν μέσῳ πολυπλόκων σχοινίων, τεταμένων σχοινίων, χαλαρωμένων, κρεμασμένων, κουλουριασμένων, σχοινίων πισσωμένων, κατραμωμένων, βρεγμένων, ἀβρέκτων, χρωματισμένων σχοινίων, ἀχρωματίστων σχοινίων ἐν ἀτμοσφαίρᾳ δροσερῶς ὑγρᾷ, ἀποπνεούσῃ εὐάρεστον, καραβίσιον ἀπόπνοιαν. Ὅπο τὰ ίστια ὅλα ἀνοικτά, κολπωμένα ἔτοιμα νὰ μᾶς ἀναρπάσουν ὅλους θαρρεῖς μὲ τὴν σκούναν μαζύ, πρὸς τοὺς αἰθέρας.

Κατευόδιον !

Είς τὰς δύο προκυμαίας, εἰς τὴν πλατεῖαν τὴν ὑψηλήν, εἰς τὰς θύρας τῶν μαγαζείων τῆς ἀγορᾶς, εἰς τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν, παντοῦ μᾶς καμαρώνουν.

— ‘Η σκοῦνα !

— Σηκώθη ἡ σκοῦνα !

Καὶ διὰ πυροβολισμῶν μᾶς χαιρετίζουν. Καὶ ἡ σκοῦνα παρέρχεται πρὸ τῆς πόλεως σκιρτῶσα, χορεύουσα, εὔμορφη, μὲ τὰ πανιά κάτασπρα, μὲ τὰ σινιάλα φαιδρά· καὶ ἀποχαιρετίζει ἀπαντῶσα εἰς τὸν χαιρετισμὸν τῆς νήσου, Τρομπανισμὸς βοϊζει βαρύς ἀπ’ αὐτῆς, οὐδὲν δύποκωφος τρόμπος ἐν τρόμῳ κυλίεται ἐπάνω εἰς τὴν γαλανὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ὡς νὰ μιλῇ ἡ εὔμορφος σκοῦνα :

— ‘Ἐχετε γειά !

Δροσερὸς φυσῆ διπάτης διπωΐνος. Τὸ κῦμα παιγνιωδῶν πιτσιλίζει τὴν πρόφραν, ὡς ποταμάκι ἀσημένιο. Καὶ τὴν φαντίζει εὐλαβῶς, ἐπιχαρίτως ἀνασειομένην, μὲ τὸν κάτασπρον Ἡρακλέα της, θαρρεῖς καὶ θωπεύει, θαρρεῖς καὶ τὴν λούει, μητέρα τὸ κῦμα καϊδεύουσα, τὸ παιδάκι της.

Μιὰ γρηγούλα, ὡς νὰ προσεύχεται, κάθηται συμμαζευμένη ἐπὶ τυνος βράχου λευκοῦ, κατάμαυρη.

Τίνος ἀπεργομένου ναύτου νὰ είναι ἡ ἀγαπημένη μητέρα ;

Τὸ δειλινὸν ἔχαδαμεν τὴν κώμην κρυφθεῖσαν ὅπισθεν μιᾶς ἄκρας στενῆς καὶ μακρᾶς. Κατευθυνόμεθα πρὸς βορρᾶν, ἀνοικτά, πρὸς τὴν Σκόπελον. ‘Ο φάρος τῆς Γλώσσης ἐπὶ τυνος βράχου, ὡς πύργος, γλάρων ἐπὶ ἀργιλλώδους, γυμνοῦ ἔδαφους. Μηκόδων κατὰ μικρὸν ἔξαφανίζοντο οἱ ἔρημοι δόμοι τῆς Σκιάθου εἰς εὐθεῖαν τευρόχοουν γραμμήν. Οἱ ναῦται ἐν τῇ πρόφρᾳ, ξαλλάξαντες, παρεκάθησαν εἰς τὸ λιτὸν πρόγυευμά των, τὸ ἀνοιχτόκαρδον κολατσιό, συνομιλοῦντες ὡς ἀδελφοί, καὶ μὲ πόνου δακρυσμένα βλέμματα παρατηροῦντες ἀδιακόπως τὴν ἔξαφανίζομένην πατρίδα. Οἱ ναῦται τὴν ἀγαποῦν τὴν θάλασσαν, πολὺ τὴν ἀγαποῦν ὅλλα μόνον τὴν στερεάν δινειροπολοῦν. Τὸ σῶμα των εἰς τὴν θάλασσαν καὶ δι νοῦς των εἰς τὴν στεργιά.

‘Ο πλοίαρχος κοντός, χονδρός, δρυθογόνιον τμῆμα στερεοποιηθέντος σώματος, μὲ πρόσωπον πλατύ, μὲ τὸν μύστακα ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὡς τὰ δύο τοῦ ἀλφαβήτου πνεύματα, εὐχαριστημένος

διότι τὰ πανιά ἔδούντεναν, ἀνοίξας τὰ δευτέρια του, ἔξετάζει τοὺς λογαριασμούς του.

Καὶ μόνος ὁ πηδαλιοῦχος, ὅρθιος, ἐπὶ τῆς πρύμνης, ἔλαφος στηρίζομενος ἐπὶ τοῦ τροχοῦ τοῦ πηδαλίου, ὃν περιστρέφει διευθύνει τὸ πλοῖον βλέπων ἀτενῶς πρὸς ἓν καὶ κατέμπροσθέν μας γαλανὸν σημεῖον, μίαν μουντζοῦραν τοῦ ὅρίζοντος.

Ἄνοιχτά, κατὰ τὴν Κυρὰ - Παναγιά.

• •

Στηρίζων τὸ στῆθος μου ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ δρυφοάκτου τῆς πρύμνης, ὃς ἐπὶ τῶν χειλέων ἔξοχικοῦ ἀνδήρου, μὲ κρυφὴν καρὰν εἰσπνέω τὴν δρόσον, τὴν ἀμύθητον τοῦ πελάγους δρόσον, τὴν ἀχώνευτον, τὴν ἀλησμόνητον ζωήν.

Δύο - τρία κοπαδάκια, σκιοτῶντα μικρὰ ψαράκια, μικρούτσικες ἀθερίνες τῆς Σκιάθου, μᾶς παρηκολούθησαν ἀπὸ τοῦ λιμένος. Καὶ σπεύδουν τὰ καημένα, καὶ σείουν τὶς οὐρίτσες των, ὃς νὰ τρέμουν μὴ μᾶς ζάσουν. Ἄραιώνουν, πυκνοῦνται, ἀλαργεύουν, σιμώνουν, παρατάσσονται, ἀνακατώνονται. Χάνονται ὑπὸ τὸ καταπράσινον κῦμα, καὶ πάλιν ἵδον ἀναφαίνονται παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς σκούνας, ἡ δοία ὃς διὰ μαγνήτου τὰ προσελκύει κοντά της, τὰ σύρει μαζύ της. Τώρα εἶναι πίσω. Τώρα ἥρθαν εἰς τὴν μέσην. Ἔνα κοπαδάκι, δύο κοπαδάκια, τρία κοπαδάκια. Μικρά - μικρά. Μὲ κοιλίαν ἀσπρην, μὲ ματάκια μαῦρα, ὃς γιαλιστερές κανδρίτσες. Ψήκουλα ποὺ τὰ τίναξαν, θαρρεῖς, οἱ ναῦται ἀπὸ τὸ δεῖπνο των καὶ ἔξωντάνειφαν μέσα εἰς τὸ κῦμα. Καὶ νά, τσιμποῦν τὴν κοιλίαν τῆς σκούνας, ἀναίσθητον μπακιρωμένην. Τώρα ἔκαμαν κύκλον. Τώρα χορεύουν τὸν συρτόν. Τώρα κολυμβοῦν ἔνα - ἔνα. Πλέουν καὶ παίζουν. Ηαίζουν καὶ πλέουν. Ἐξάγουν τὰ κεφαλάκια των νὰ μᾶς ἴδουν καὶ σχηματίζουν φυσαλίδας ὃς νὰ ἐπιπλέῃ ἐκεῖ τρυπημένον κόσκινον. Στρέφουν ἔξαίφνις πρὸς τὸ πέλαγος ὃς νὰ κυνηγοῦν. ψυχίον κατατεσόν, καὶ αἴφνις μετανοοῦν τάχα καὶ τὸ ἀφίνον· καὶ πάλιν ξαναμετανοοῦν καὶ παρακολουθοῦν πάλιν ὅλα μαζύ, ἔνας σωρός, τὴν σκούναν τῆς δοίας τὰ λευκὰ ἵστια κεντῶσιν ἥδη μὲ κουσάφι πολύτικο αἱ χρυσαὶ τῆς δύσεως ἀκτῖνες.

• •

A. Μωραϊτίδης

ΤΟ ΠΟΔΑΡΙΚΟ

Η θεία μου, καλή της ὥρα, τώρα θὰ πτερνίζεται ἡ καημένη ὅπου τὴν ἐνθυμοῦμαι, ἵτο γεροντοκόρη πρώτης τάξεως. Τώρα δὲν εἶναι πλέον ἀφ' ὅτου ὑπανδρεύθη ἀπώλεσε τὴν κεντρική της ταύτην ἰδιότητά, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν γάμον διεφύλαξε, τὰς ἄλλας της ἰδιοτοπίας, ἃς δμως κρύπτει ἥδη ἀπὸ τῶν δημάτων τοῦ κόσμου ἡ μανία, ἣν ἔχει δικαίως της σύζυγος, νὰ μὴ τὴν ἀφίνῃ νὰ φαίνεται οὐδαμοῦ, μανία εἰς τὴν ὅποιαν ἔκεινη ἐναβρυνομένη καὶ κομπάζουσα ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς ζηλοτυπίας.

Αἱ ἐπισημότεραι τῶν ἰδιοτοπιῶν της ἡσαν, πρῶτον ἡ καθαρότης, δεύτερον ἡ πρὸς τὰ ζῷα ἀγάπη, ἣν κατώρθωσε βραδύτερον νὰ συγκεντρώσῃ εἰς ἔαυτὸν δ σύζυγος, καὶ τρίτον αἱ προλήψεις

Διὰ τὴν πρώτην κατηνάλισκε τόσον σάπωνα, δσον θὰ ἥφκει διὰ τὰς ἀνάγκας πολυμελοῦς οἰκογενείας ἔχούσης καὶ μωρά. Ἀλλούμονον νὰ ἔγγιζε ἡ χειρὸς της τὴν μύτην . . . ἔστω καὶ μᾶς βελόνης· ἀμέσως ἔπρεπε νὰ νυφθῇ. Σταφυλὰς δὲν θὰ ἔτρωγε ποτέ, ὅν δὲν ἀνεκάλυπτε μέθοδον νὰ τὰς καθαρίζῃ καὶ αὐτὰς καὶ ν' ἀπορρίπτῃ τὸν φλοιόν των, τὸ κρέας δέ, ὃς διηγοῦντο τὰ χρονικὰ τῆς γειτονιᾶς, τὸ ἐσαπώνιζε τακτικῶς, πρὸς τὸ θέση ἴδιαις χερσὶν ἐν τῇ χύτρᾳ.

‘Ο πρὸς τὰ ζῷα ἔρως τῆς τῇ ἐστοίχιζεν ἐπίσης οὐκ δλίγον. ‘Η γάτα της ἡ Ἀσπασία ἡ Σισῆ, μεγαλοπρεπής καὶ καλοθρεμένη, ὅπως πρέπει νὰ εἶναι πᾶσα γάτα καλῆς οἰκογενείας, μεθ' ὅλας τὰς ζημίας, ἃς προυξένει εἰς τὸ μαγειρεῖόν της καὶ εἰς τὰ μαγειρεῖα τοῦ πλησίον, ἵτο δι' αὐτὴν τὸ πᾶν ἡ μᾶλλον τὸ ἱμισυ τοῦ παντός, διότι τὸ ἄλλο ἱμισυ ἵτο δ Ποσειδῶν ἡ Σισῆς, σκύλος τοῦ δρόμου, περισυλλεκθεὶς τὴν ἐπαύριον τοῦ θανάτου τοῦ μακαρίου Ἀζόρ, καὶ ἐνθρονισθεὶς αὐθημερὸν ἐν τῇ καρδίᾳ της.

Καὶ ὅτε ἔστρεφε τοὺς ὄφθαλμούς της ἐπὶ τοῦ καναπέ, καὶ ἔβλεπε τὴν εὔσωμον Σισῆν κοιμωμένην εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Σισῆ, διότι ἄλλο νὰ σᾶς εἴπω καὶ ἄλλο νὰ ἔβλέπετε, πῶς ἡγαπῶντο τὰ δύο ταῦτα ζῷα, ἐβυθίζετο καὶ αὕτη εἰς οευβασμούς.

‘Αλλὰ καὶ τῶν δύο τούτων ἰδιοτοπιῶν της ισχυροτέρα ἵτο ἡ πρὸς τὰς προλήψεις πεποίθησις καὶ πίστις. Εἶχεν ἵκανὰς πρω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοιύπους ίδικάς της καὶ συμμερίζετο καὶ διὰς τὰς ἄλλας, ἀς-
έσημείωσαν διὰ διαφόρους περιστάσεις οἱ λαοί. Ἀδιάφορον ἀν
ή δεῖνα πρόληψις ἵσχε μόνον ἐν Γαλλίᾳ. Ἡσκει νὰ τὴν μάθῃ,
διὰ νὰ τὴν πολιτογραφήσῃ ἀμέσως καὶ νὰ τὴν προσέχῃ τοῦ λοι-
ποῦ. Ποῦ νὰ τολμήσῃ ὑπηρέτης, ν' ἀνάψῃ τρίτον κηρίον ἐν τῇ
αἰθούσῃ ἢ ποῦ νὰ τολμήσῃ ἄρτος νὰ τεθῇ ὑπτιος ἐπὶ τῆς τρα-
πέζης, ἢ Θεέ μου, τί χαλασμὸς κόσμου ἐγένετο ἀν ἐχύνετο δλί-
γον ἄλας ἐπὶ τῆς τραπέζης ἢ τῇ ἔφερον τὸ μικρόν της εἰσόδημα
κατὰ τὴν 13 τοῦ μηνός.

Ήτο πρώτα τῆς 1ης Ἰανουαρίου. Ἡ θεία μου ἐκάθητο
ὅπισθεν τοῦ παραθύρου τοῦ ἐπάνω πατώματος καὶ μὲ ἀνέμενε,
διότι οὐδεὶς ἄλλος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ εἰσέλθῃ πρῶτος ἐν τῇ
οἰκίᾳ της κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἡμέραν, οὐδεὶς ἄλλος ἐκπός
ἔμοι, τοῦ δποίου ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐθεώρει τυχηὸν
τὸ ποδαρικό.

Γνωρίζεται βεβαίως ποία πρόληψις κρύπτεται ὑπὸ τὸ ἥκιστα
ἐράσμιον τοῦτο ὄνομα. Ἡ ὑγεία, ἡ νεότης, ὁ πλοῦτος ἐκείνου,
ὅστις θὰ διέλθῃ πρῶτος τὴν φλιάν τοῦ οἴκου σας, θὰ ἔχωσι με-
γάλην σχέσιν, θὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τῆς καταστάσεώς σας καθ'
ὅλον τὸ ἔτος. Τὸ ποδαρικὸ εἶναι ὁ οἰωνὸς τῶν νεωτέρων καὶ
οὐδεὶς ὁ μὴ ἀρεσκόμενος εἰς τοὺς ἀγαθοὺς οἰωνούς. Ἡ θεία μου
μάλιστα τοὺς ἐπεδίωκε, τοὺς ἔξηνάγκαζε νὰ ἔλθωσι πρὸς αὐτήν,
ἐγὼ δὲ ἥμην τὸ πτωχὸν θῦμα τῆς πρόληψεώς της ταύτης. Ἀδιά-
φορον ἀν δὲν εἶχον κλείσει τοὺς ὀφθαλμοὺς καθ' ὅλην τὴν πολυ-
τάραχον νύκτα τῆς παραμονῆς. Ἔπρεπε νὰ ἔξυπνήσω πρωΐ καὶ
νὰ σπεύσω ὅπου ἡ πρόληψις τῆς θείας μου μὲ ἔκάλει. Ἐάν
ἔβραδυνον δλίγον, θὰ ἐγινόμην αἵτιος τακτικῆς πολιορκίας τοῦ
οἴκου της ὑπὸ τοῦ κρεοπώλου, καὶ τῶν διανομέων, οἵτινες, ἀνο-
μένουσι τὴν ἡμέραν ταύτην, ἵνα συνδέσωσι προσωπικὰς γνωρι-
μίας μετὰ τῶν συνδρομητῶν καὶ ἔφημερίδων. Καὶ εἶναι μὲν
ἀληθές, ὅτι ἡ θεία μου ἡμέραντο διὰ σιωπῆς καὶ ὅτι ἡ θύρα της
μέχρι τῆς ἀφίξεώς μου ἦτο «τοῦ κουφοῦ ἡ πόρτα», ἀλλ' ἔπρεπε
νὰ σπεύσω, διότι ἄλλως ἡ πολιορκία θὰ εἶχεν ἐπιφόβους συνε-
πείας δι' ἔλλειψιν ζωτοροφιῶν.

Μίαν πρωτοχονιὰν μόνον παρέλιπον τὸ ἱερὸν τοῦτο καθῆ-
κον ἀσθενείας ἔνεκα· ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος ἐκείνο ἀκριβῶς ἀπεβί-
ωσε ὁ Ἀζόρ καὶ πείσατε σεῖς τὴν θείαν μου, ὅτι ἐγὼ δὲν ἥμην
δὲ ἥθικὸς αὐτουργὸς τοῦ πολυδακύτου θανάτου του.

‘**Ητο είπον, ή πρωΐα τῆς πρωτοχρονιᾶς.** ‘**Η θεία μου ἐκάθητο συλλογισμένη καὶ μὲ ἀνέμενεν, ἵτο δὲ συλλογισμένη διότι διάφορα σημεῖα καὶ τέρατα τῆς προανήγγελλον . . . ὅχι τόσον εὐτυχὲς τὸ νέον ἔτος.**

Πρῶτον καὶ κύριον δὲν εῦρεν αὐτὴν ἐντὸς τῆς βασιλόπητας τὸ ἀργυροῦν νόμισμα. Τί ἀραγε νὰ ἐσήμαινε τοῦτο;

Γνωρίζετε, ὅτι ἡ εὔρεσις τούτου θεωρεῖται καλὸς οἰωνός. ‘**Η θεία μου διὰ νὰ μὴ τὸν ἀπωλέσῃ ἐσημείου διὰ φύλλου δάφνης ἐπὶ τῆς ζύμης τὸ μέρος, ἐφ' οὗ ἔκειτο ἐνδόξως ἡ ἀργυρὰ δραχμὴ, ὅτε δὲ ἴδιοκείρως ἔκοπτε τὴν βασιλόπηταν ἐφοράντις εὐτὴν τὸ δαφνηφόρον τεμάχιον.** ‘**Αλλὰ τίς οἶδεν, δικαοῦρος φούρναρης μετέθεσεν, φαίνεται, τὸ φύλλον, καὶ ἔμεινεν εἰς αὐτὴν μὲν ἡ δάφνη ἀλλ' εἰς ἄλλον τὸ ἀργυροῦν γέρας!**

‘**Εντεῦθεν ἡ λιστογία ἀρχεται λαμβάνουσα θλιβερωτέραν χροιάν.** Τὸ παράθυρον τῆς θείας μου ἔβλεπεν ἐπὶ μιᾶς ὁδοῦ, καὶ ἡ θύρα τῆς ἥνοιγεν ἐπὶ τῆς ἑτέρας. Εἰς τὴν γωνίαν ἀκριβῶς συνήντησα φίλον τινά, ὅστις μὲ παρέσυρεν ἐπὶ μακρόν.

‘**Οτε ἐπέστρεψα ἡ θύρα ἵτο ἀνοικτή.**

‘**Ω Θεέ μου, τί νὰ συμβαίνῃ ἄρα γε, ἐσκέφθην.** ‘**Ανηλθον ἐσπευσμένως τὴν κλίμακαν** δικτηρέτης ἵτο ωχρὸς ὡς δι τοῖχος, δι ὅποιος δύμως ἵτο ωχρὸς ἔνεκα τοῦ χρώματός του..., οὐχὶ ἔνεκα συγκινήσεως· ἡ υπηρέτρια καταπόρφυρος καὶ δακρυσμένη.

‘**Αντὶ νὰ μοὶ καμιογελάσωσιν,** ἀν οὐχὶ ἔνεκα τῆς ἥμέρας τοῦ λάκιστον χάριν τῶν φιλοδωρημάτων, τὰ διποῖα ἀνέμενον, ἐτήρησαν κατηφῆ σιγήν.

Προαισθανθεὶς δυστύχημά τι, ἐσπευσα τρέχων εἰς τὴν αἴθουσαν.

‘**Α! τί κακὸ ἔκαμες.** ‘**Απὸ τὸ Θεὸν νὰ τῷβοῃς!** Καὶ ἡ θεία πεσοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας μους ἀνελύθη εἰς δάκρυα.

‘**Ἐγὼ μὲ δόλον ὅτι ἐφόρουν τὸ καλόν, τὸ πρωτόβαλτον ἔνδυμά μου, σᾶς βεβαιῶ οὔτε καν ἐσυλλογίσθην τότε, διτὶ τὰ δάκρυά της θὰ μοῦ ἀφιναν ἐπ' αὐτοῦ βαθέα ἵγνη νεολαδιῶν, δτως καὶ συνέβη. Τόση ἵτο ἡ ταραχή μου.**

‘**Αλλὰ τὶ τρέχει λοιπόν;** Εἰπέτε μου τί τρέχει; Δὲν καταλαμβάνω τίποτε.

Καὶ μὲ κλαυθμυρίζουσαν φωνὴν ἡ θεία μου μοὶ διηγήθη:

— Εἶδες ὅπου ἐκούνησα τὸ χέρι ἀπὸ τὸ παράθυρο. Μόλις

φασες ἥκουσα τὴν πόρτα· ἔτρεξα μονάχη μου νὰ τραβήξω τὸ σπάγγο ἀπὸ τὴ σκάλα γιὰ νὰ σοῦ ἀνοίξω.

— Αὐ ! καί !

— Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἥκουσα τὴν φωνὴν σου κατέβηκα δλίγα σκαλιὰ νὰ ἰδῶ . . . ὅταν . . . τί βλέπω . . . Θεέ μου, καὶ νὰ τὸ συλλογισθῆ κανεῖς . . . Δηλαδὴ θὰ ἔχωμε μιὰ χρονιὰ ποὺ ἔννοια σου . . .

— Ἀλλά . . .

— Νά, μέσα εἰς τὴν σκάλα, μέσα εἰς τὸ σπίτι μου, καλέ, ἦταν ἔνας γέρος φρικτός, ἄρρωστος, λερωμένος καὶ ἔζητοῦσε ἐλε-
-ημοσύνη. Ὁ Σισῆς κούτσα - κούτσα ἐκατέβηκε τὸν ἐγαύγισε καὶ
ἔρθηκε ἐπάνω του . . . καὶ αὐτὸς ἐσήκωσε τὴ μαγκοῦρά του
καὶ ἐκτύπησε τὸ παιδί. Καλὲ πρωτοχρονιὰ ποὺ μοῦ τὴν ἐφύλαγε
ὅ Θεός ! Καλὲ νὰ χτυπήσουν τὸ Σισή ; "Αμα εἶδα τὸν ἀνθρώπο
μέσα τὸν ἐλυτήμηκα, τί νὰ κάνω πλειά ; καὶ ἐκατέβηκα νὰ τοῦ
δώσω κάτι. Τί ἔπταιεν ὁ ἀνθρώπος ; τοῦ ἀνοίξαν, ἐμπῆκε. Δὲν
μοῦ ἔζητοῦσεν ὁ χριστιανὸς ἀπὸ τὸ παράθυρο νὰ τοῦ δώσω τὰ
διπλᾶ, τὰ τρίδιπλα ; "Αχ ! τί κακὸ μοῦ ἔκαμες, παιδί μου ! Νά
παρατηρήσῃς τώρα ποὺ θὰ κατεβαίνῃς νὰ ἰδῆς πῶς ἔκαμε τὴ
σκάλα· ὅλο λάσπες. "Επειτα ἐκτύπησε τὸ σκυλί. Καὶ τὸ χειρό-
τερο, τὸ φοβερότερο, ὅπου δὲν ἔχει θεραπεία . . . Καλὲ νὰ μοῦ
κάμη γέρος, ἄρρωστος, ζητιάνος τὸ ποδαρικό ; . . . Καλὴ χρονιὰ
θὰ ἔχω . . . Θαρῶ πῶς μαζὺ μὲ αὐτὸν ἐμπῆκε μέσα εἰς τὸ σπίτι
μου ἡ γρίνια, ἡ ἀρρώστεια, ἡ κακομοιοιά . . .

Καὶ τώρα νὰ σᾶς εἴπω τὸ τέλος.

Καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἥμην κατειλημμένος ὑπὸ φρικτῆς ἀνησυ-
χίας. Πάντοτε ἐφοβούμην, ὅτι κάτι κακὸν θὰ τῆς συνέβαινε.
Τούλάχιστον νὰ πεθάνῃ ὁ Σισῆς ἢ ἡ Σισή· καὶ ἀλλοίμονον τότε
εἰς ἐμέ.

Καὶ ὅμως κατ' ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ ἔτος ἡ θεία μου ἐπέτυγχε
τὸ μεγαλύτερον ἀγαθόν, τὸ ὅποιον . . . ἐπὶ ἥμισυ καὶ πλέον αἰ-
ῶνα ὀνειροπόλει.

"Ἐνα . . . γαμβρόν.

I. Δαμβέργης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

A

- Ἄγιεςτη** (τὸ) = μπαρούτι ποὺ μπαίνει κάτω ἀπὸ τὸ καψούλι,
στὰ παλιά, ἐμπροσθογεμῆ ὅπλα γιὰ νὰ μεταδίδῃ
τὴ φωτιά.
- Ἀντερὶ** (τὸ) = ἀνδρικὸς ἐπενδύτης.
- Ἀπαγγιασμένος** (δό) = προφυλαγμένος ἀπὸ τὸν ἀέρα.
- Ἀραχνος** (δό) = δυστυχισμένος.
- Ἀργάτης** (δό) = μηχάνημα ποὺ σηκώνει βάρη.
- Ἀρμιδιά** (ῆ) = πετονιά.
- Ἀστραχάς** (δό) = τὸ μέρος τῆς στέγης.
- Ἀφέντης** (δό) = κύριος, ἀρχοντας, δεσπότης, ἀκόμη καὶ πατέρας.
- Ἀφεκτα** = ποὺν νὰ ἔχῃ φέξει.
- Ἀχημεύγεται** = βάζει ἀφόρετα θοῦχα.
- Ἀχήμεντο** (τὸ) = καινούργιο, ἀφόρετο θοῦχο.

B

- Βαῖστρες** (οῖ) = τὰ κορίτσια ποὺ γυνοίζουν καὶ τραγουδοῦν τὸ
εὐχετικὸ τραγούδι τοῦ Λαζάρου τὴν παραμο-
νὴν τῶν Βαΐων.
- Βαλμᾶς** (ό) = αὐτὸς ποὺ βόσκει ήμιόνους καὶ ὁδηγεῖ τὰ ἄλογα
στὸ ἄλωνι.
- Βλάμης** (ό) = ἀδελφοποιός.
- Βλαμιά** (ῆ) = ἡ σχέση τῶν βλάμηδων.

Γ

- Γάμπια** (ῆ) = τὸ δεύτερο τετράγωνο πανί σὲ κάθε κατάρτι κα-
ραβιοῦ μὲ ἀντένες.
- Τεμιτζῆς** (ό) = ναυτικός.
- Τουρμάζω** = ὠδημάζω.

Τούρα (ή) = ἡ πηγὴ τοῦ νεροῦ. Ἐδῶ λάκκος μὲν νερό.

Γράβα (ή) = σχίσμιο γῆς ἢ βράχου.

Γεῦ - γεῦ (τὸ) = ἔνας ἀπ' τοὺς πολλοὺς τρόπους ποὺ ψιαζεύονται
Συνεκδοχικά, οἱ βάρκες ποὺ ἐργάζονται τῇ
νύχτα τέσσερες καὶ πέντε μαζύ, μὲν ζωηρὰ
φῶτα, γιὰ νὰ τραβοῦν ψάρια.

Δ

Δοβλέτι (τὸ) = ἡ τουρκικὴ κυβέρνηση.

Δοκίμιν (τὸ) = δοκιμή, δοκιμαστικὸ ἀγώνισμα, ἀθλος.

Δραμπαλίζομαι = κουνιέμαι ἐπάνω κάτω σὲ ξύλο ποὺ είναι
στηριγμένο.

Δρόλαπας (ό) = ἀνεμοξάλη, καταιγίδα, πολλὲς φορὲς μὲ κρῦσ
καὶ μὲ χιόνι.

Ε

Ἐγριππος (ό) = Εὔριπος

Ζ

Ζωξουλικὸ (τὸ) = ἄγριο ζῶο.

Κ

Καλιαστοῦν = τακτοποιηθοῦν.

Καμιναδόρος (ό) = ἐργάτης τῶν καμινιῶν.

Κάσαρο (τὸ) = μικρὸ δωμάτιο στὴ πρύμνη τοῦ πλοίου.

Κλαμπανόδυχτο (τὸ) = δίχτυν γιὰ ψάρεμα μὲ τὴν βοήθεια τοῦ
κλαμπάνου (εἰδικοῦ ξύλου ποὺ χτυποῦν
τὴν θάλασσα καὶ σπρώχγουν τὰ ψάρια).

Κλαρίζω = κλαδεύω. Ἐδῶ φίγνω στὰ ζῆρα τροφὴ κλαριά.

Κληδών (ή) = προμάντεμα.

Κλίκι (τὸ) = πρόσφροδο.

Κοντόσι (τὸ) = κοντὸ ἐπανωκόρμι μὲ μανίκια.

Κορζέτο (τὸ) = ὑδροφρόνη τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου.

Κουρνέλλα (ή) = ὑδροφρόνη.

Λ

Λάξο (τὸ)=μεγάλο φονικὸ μαχαίρι.

Λαυριὰ (τὰ)=ἀσκιὰ ποὺ βάζουμε λάδι, ἐλιές, τυρί

Λογιάζω=βλέπω.

Λουρώνω=γίνομαι σκληρός.

M

Μακαράς (ό)=τὸ καρούλι.

Μαντάρα (τὰ ἔκαμε)=τὰ ἐθαλασσοποίησε,

Μάσκα (ή)=τὸ πλάγιο μέρος τῆς μάσκας τοῦ πλοίου.

Μαυλίζω (τὰ ζῶα)=τὰ κάνω νὰ προχωρήσουν.

Μετερζῖς (τὸ)=τὸ πρόχωμα δπού κρύβεται κανεὶς γιὰ νὰ πολεμήσῃ.

Μιδιὰ (ή)=σκουλίκι γιὰ δόλωμα.

Μιναδόρος (ό)=μεταλλευτής.

Μονοσυνάγονται=μαζεύονται στὸ ἴδιο μέρος.

Μονοχεριάδη=πιάνονται μὲ τὸ ἔνα χέρι.

Μπάζα (ή)=τὸ κέρδος ποὺ ἔχει κανεὶς ἀπὸ μὰ καλὴ δουλειά.

Μπαρούμα (ή)=τὸ σχοινὶ ποὺ δένει τὴ βάρκα στὴ ξηρά.

Μπαλαλάϊκα (ή)=Ρωσικὴ κιθάρα.

Μπάρκο (τὸ)=φόρτωμα καὶ ξεφόρτωμα τοῦ πλοίου.

Μπερικέτι (τὸ)=ἡ ἀφθονία, τὸ γούρι.

Μπινιάδς (ό)=χωριάτικο σπίτι.

Μπουγιουρντί (τὸ)=προσταγή, διαταγή.

Μπουζουνάρα (ή)=μεγάλη τσέπη ποὺ μπαίνει στὶς γυναικείες μακεδονικὲς φροεσιὲς κάτω ἀπ’ τὴ ζώνη.

Μπουχαρίδες (οἱ)=τρύπες ποὺ ἀνοίγουν πίσω ἀπὸ τὸ τζάκι.

Μπρατίμια (τὰ)=οἱ παράγαμποι. Στενοί, ἄγαμοι φύλοι τοῦ γαμπροῦ, ποὺ παρακολουθοῦν τὴν τελετὴ τοῦ γάμου.

Μπρουμάνικα (τὰ)=ἐπιμανίκια, τὰ πρόσθετα μανίκια.

N

Ναστοχάρτης (ό)=τὸ χοντρὸ χαρτὶ ποὺ φτιάνουν κουτιά.

Νταμαρώνω=πήζω σὰν τσιμέντο. Γίνομαι μιὰ μᾶζα.

Νταραβερίζομαι=κάνω μὲ ἄλλους ἐμπορικὲς δουλειές.

Ντράφτσα (ή)=ἡ εἴδηση.

Νεοελληνικά 'Αναγνώσματα **Εἰρ.** Δημητρακοπούλου καὶ

Μαρίας Πολυμενάκον ἐκδ. Γ'.
13.

Νιραφτσαραιοις (οἱ) = οἱ συγγενεῖς ποὺ κάνουν χρέη ἀγγελιοφόρου στὸ γάμο.

Ομφὴ (ἡ) = φωνὴ τοῦ Θεοῦ.

Π

Παιερω (**δάχτυλο**) = μετακινῶ κάτι μόλις ἐνα δάχτυλο ἀπὸ τὴν θέση του.

Παλιούρια (τὰ) = φυτὰ μὲν ἀγκάθια ποὺ χρησιμοποιοῦν γιὰ φράχτες.

Πάνω = πηγαίνω.

Πάνα (ἡ) = μεγάλο πανὶ ποὺ καθαρίζουν τὸ φοῦρνο πρὶν βάλουν τὰ ψωμιά.

Παπαφίγκος (δ) = ἔνα ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα τετράγωνα πανιὰ σὲ πλοϊο ποὺ ἔχει κατάρτια μὲν ἀντένες.

Παραπέτο (τὸ) = τὸ μέρος τοῦ τοίχου ποὺ εἶναι ἀπάνω ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου.

Πατουλιὰ (ἡ) = θάμνος ἀπὸ βάτα.

Περογλιὰ (ἡ) = κληματαριά.

Πίλα (ἡ) = λίθινο δοχεῖο ποὺ βάζουν τὸ λάδι στὰ ἔλαιοτριβεῖα.

Πουμώνω = γεμίζω καπνό.

Ρ

Ρόβη (ἡ) = τὸ χόρτο ὅροβος ποὺ τὸ δίνουν τρόφῃ στὰ γαλακτοφόρα ζῶα.

Ρουμλούνι (τὸ) = χωριὸ τῆς Μακεδονίας.

Σ

Σαγιάς (δ) = μακρὺς γυναικεῖος ἐπενδύτης.

Σάντουλος (δ) = νονός.

Σέλας (τὸ) = ἡ φεγγοβολὴ ποὺ σκορπίζουν τὰ οὐράνια σώματα ἢ μετέωρα.

Σιάδι (τὸ) = ισάδι, ισιο. Όμαλὸ μέρος σὲ κάμπο ἢ σὲ βουνό.

Σιοβολῶ = σπάζω τοὺς βώλους γιὰ νὰ ίσιώσω τὸ χωράφι.

Σκαμπαβία (ἡ) = βάρκα τοῦ πλοίου.

Σκότια (ῆ)=σκοινὶ δεμένο σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς κάτω ἄκρες τοῦ πανιοῦ πρός τὴν πρόμνη.

Σκουλὶ (τὸ)=λαναρισμένο δεμάτι λίνον. Ἐδῶ σπάρτου.

Σκούνα (ῆ)=ίστιοφόρο μὲ δυὸ κατάρτια ποὺ ἔχει στὸ πλευρὸ ἐλαφρὸς ἀντένες.

Στίγγα (μάϊνα)=πρόσταγμα γιὰ νὰ τραβήξουν ὥρισμένα σκοινὶὰ (τοὺς στίγγους), ὡστε νὰ μάζευται τὸ πανὶ καὶ μάϊνα, ἀλλο πρόσταγμα γιὰ νὰ κατεβῇ.

Στιλέττο (τὸ)=μαζαίρι ἐγχειρίδιο.

T

Ταρσανὰς (ὅ)=ναυπηγεῖο.

Ταχταρίζω=χορεύω τὸ παιδὶ στὴν ἀγκαλιά μου.

Τοκάδα (ῆ)=πρωτόγεννη προβατίνα.

Τουρβαδάκια (τὰ)=ταγάρια μὲ δυὸ αὐτιά.

Τρέγα (τὰ)=τὰ κάτω μεγάλα πανιὰ τοῦ καραβιοῦ.

Τρομπονισμὸς (ὅ)=δ ἕκος ποὺ κάνει τὸ τρομπόνι.

Τσαμπράξια (τὰ)=οἱ πολεμικὲς ἀρματωλικὲς στολές.

Τσοῦρμο (τὸ)=πλήρωμα πλοίου.

Φ

Φελούκα (ῆ)=βάρκα, ἵδιως τῶν πλοίων.

Φερρέρο (ὅ)=ἰταλὸς φιλέλλην ποὺ ἔλαβε μέρος στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 21.

Φλόκος (ὅ)=τὸ τρίγωνο πανὶ τῆς πλώρης τοῦ καραβιοῦ.

X

Χάλαρα (τὰ)=μέρη βράχωδη καὶ δύσβατα.

Χαρμπὶ (τὸ)=ἐγχειρίδιο τρίπλευρο.

Χλάμπουρο (τὸ)=φλάμπουρο. Ἡ σημαία ἡ ἄλλο ὑφασμα ποὺ κρέμεται καὶ ἀνεμίζει γιὰ διακοσμητικὸ σκοπό.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Βλαχογιάννης Γιάννης (Γιάννης Έπαχτίτης) — Λογοτέχνης, λαογράφος και ίστοριοδίφης που κατέχει έξαιρετική θέση στα σύγχρονα γράμματα. Γεννήθηκε στη Ναύπακτο (1868). Παρακολούθησε φιλοσοφία στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Διευθύνει τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Ἐχει σπουδαία συλλογὴ ἀπὸ ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπανάσταση. **Ἐργα** : «Ιστορίες τοῦ Γιάννη Ἐπαχτίτη», (1893). «Ἐρμος κόσμος» (1923). «Τοῦ χάρου ὁ χαλασμὸς» (1923). «Ο γῦρος τῆς Ἀνέμης» (1923). «Λόγοι καὶ ἀντίλογοι» (1925). «Τὰ μεγάλα χρόνια» (1930). Καὶ πολλὲς ίστορικὲς μελέτες καὶ ἔρευνες ποὺ δημοσιεύτηκαν στὰ «Ἀρχεῖα τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ιστορίας» καὶ σὲ διάφορα περιοδικά.

Γεννηματᾶς Νικόλαος Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς Θεωρητικῆς μηχανικῆς στὸ Πολυτεχνεῖο ποὺ καταγινόταν καὶ μὲ τὴν ποίηση. **Ἐργα** : «Τραγούδια».

Δαμβέργης Ιωάννης Λόγιος καὶ δημοσιογράφος ἀπὸ τὴν Κρήτη. Γεννήθηκε στὸ 1862. Τὴν λογοτεχνικὴν του ἐργασία, ποίηματα καὶ διηγήματα τὴν καρακτηρίζει κάποια εὐθυμη, εἰρωνικὴ διάθεση. **Ἐργα** : «Τὸ ἄσυλον τῶν θεῶν». «Οἱ Κρῆτες μου». «Ἐπισόδεια τῆς ζωῆς». «Μικρὰ τραγούδια». «Ἡ διπλωματία μας». «Τὰ Πάτρια». Τὰ «Τραγούδια τῆς φυλακῆς». Τὰ «Τραγούδια τῆς ἀγάπης».

Δασκαλάκη "Ελληνή Διηγηματογράφος ποὺ ἀποδίδει μὲ δύναμη, χάρη καὶ ἀπλότητα τὴν ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ. Γεννήθηκε στὸ Ἡράκλειο τῆς Κρήτης. Τελείωσε τὸ διδασκαλεῖο τῆς πατρίδας τῆς καὶ τὴ γαλλικὴ ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Είναι καθηγητὴς σὲ γυμνάσιο. **Ἐργα** : «Σκληροὶ ἀγῶνες γιὰ μικρὴ ζωή».

Δασκαλάκης Βασίλης Διηγηματογράφος. Γεννήθηκε στὸν Κάβαλλο τῆς Μάνης στὰ 1897. Εσπούδασε ἐμπορικά. Είναι

τιμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας. Ἐχει μεταφράσει ἀπὸ τὰ συνηδικὰ ὅλα σχεδὸν τὰ μυθιστορήματα τοῦ Κνοὺτ Χάμ-σουν ποὺ κυκλοφοροῦν στὴν Ἑλλάδα. Στὸ ἔργο του «οἱ ἔριζωμέ-νοι, (ἴστορία ἐνὸς χωριάτη) δίνει ἀξιοθαύμαστα τὴ σκέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴ γῆ.

Δροσίνης Γεώργιος Λυρικὸς ποιητὴς καὶ πεζογράφος ἀπὸ τοὺς πιὸ παραγωγικοὺς καὶ διδακτικοὺς τῆς ἐποχῆς του. Γεννήθηκε στὰς Ἀθήνας τὸ 1859. Ἐσπούδασε φιλολογία καὶ νομικά. Εἶναι Ἀκαδημαϊκός. Ἀπὸ χρόνια διευθύνει τὸν «Σύλλογον» πρὸς «ἔκδοσιν ὡφελίμων βιβλίων». **Ἐργα** : «Ιστοὶ Ἀράχνης», «Στα-λακτῖται», «Γαλήνη», «Φωτειὰ σκοτάδια», «Εἰδύλλια», «Κλει-στὰ βλέφαρα», «Θὰ βραδυάζῃ», «Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαί», «Διη-γήματα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς πόλεως», «Ἀμαρυλλίς», «Ἐρση», «Εἴπε». Ἐχει γράψει καὶ πολλὲς πραγματείες ποὺ μερικὲς βγῆκαν στὴ σειρὰ τοῦ «Συλλόγου Ὡφελίμων βιβλίων».

Θεοτόκης Κωνσταντίνος Διηγηματογράφος καὶ μυθιστο-ριογράφος. Γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα τὸ 1872. Ἐσπούδασε φυ-σικὲς ἐπιστῆμες καὶ μαθηματικὰ στὸ Παρίσι. Ήξερε πέντε νεκρὲς γλῶσσες καὶ ὅλες τὶς εὐρωπαϊκές. Τὸ πρῶτο του ἔργο δημοσιεύ-θηκε γαλλικά. Τὸ διήγημά του μὲ ἔκτιση, ἀνάλυση καὶ περιγραφὲς ποὺ τὸ φέροντα πλησιέστερα στὸ μυθιστόρημα, εἶναι λαμπρὸ καθφέρισμα τῆς ξεπεσμένης ἀρχοντικῆς κερκυραϊκῆς κοινωνίας καθὼς καὶ τῆς λαϊκῆς. Πέθανε στὰ 1923. **Ἐργα** : «Ἡ τιμὴ καὶ τὸ χρῆμα», «Οἱ σκλάβοι στὰ δεσμά τους», «Ο Κατάδικος», «Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Καραβέλα», **Μεταφράσεις** : «Μάκβεθ» τοῦ Σαικσπηρ. «Τὰ Γεωργικὰ» τοῦ Βιργιλίου.

Ίμβριώτη Ρόζα Καθηγήτρια τοῦ Γυμνασίου. Ἐσπούδασε φιλοσοφία καὶ παιδαγωγικὴ στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν καὶ στὴ Γερμανία. Ως μέλος τοῦ «Ἐπαιδευτικοῦ Ὄμιλου», εἶχε λάβει ἐνέργοδ μέρος στὸ γλωσσικὸ ζήτημα γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς Δημοτικῆς. Εἶναι ἀπὸ τὶς ἴδρυτριες τοῦ φεμινιστικοῦ ἀγῶνα στὴν Ἑλλάδα. **Ἐργα** : «Ἡ Ἀθηναία στὸν 5ο καὶ 4ο αἰῶνα» (1921). «Ἡ γυναῖκα στὸ Βυζάντιο» (1922). «Ἡ ίστο-ρικὴ ἐπιστήμη στὸ σχολεῖο» (Περιοδικὸ Ἀναγέννηση). «Ἡ ἐκ-παιδευτικὴ μεταρρύθμηση στὴ Γερμανία (Δελτίον λειτουργῶν

μέσης έκπαιδεύσεως 1931-1932). «Η ἀξιολόγηση στὴν ἴστορία» κριτική μελέτη (1932). «Ἀνάλυση καὶ κριτικὴ τῆς λογικῆς τοῦ Χέγγελ» (1932).

Καζαντζάκη Γαλατεία Συγγραφεὺς ἀπὸ τὸ Ἡράκλειο τῆς Κρήτης. Γεννήθηκε στὰ 1886. Ἀσχολήθηκε σὲ πολλὰ εἴδη τοῦ λόγου μὲ ἔξαιρετικὴ ἐπιτυχία. Τὸ διήγημα, ποὺ εἶναι ἡ εἰδικότητά της, ἀπεικονίζοντας παραστατικὰ τὴν ζωὴν τῆς μικροαστικῆς τάξης, εἶναι ἀπὸ τὰ λίγα γνωναικεῖα ποὺ ἀντέχουν σὲ σοβαρὰ κριτική. **Ἐργα** : «Ἐγώ». «Ολοι ἐσεῖς». «Ἡ Φωτεινὴ τ' Ἀναγγώστη». «Πληγωμένα πουλιά». «Ἀρρωστη πολιτεία». «Ἡ νύχτα τ' Ἀη Γιάννη». «Κόκκινες Κλωστές». «11 π. μ.—1 μ. μ.» 1930. «Ἐνῷ τὸ πλοῖο ταξιδεύει» δράμα (1932).

Καρκαβίτσας Ἀντρέας Διηγηματογράφος. Γεννήθηκε στὰ Λεχαινὰ τῆς Ἡλείας τὸ 1886. Ἐσπούδασε γιατρός. Ὑπηρέτησε σὲ ἔμπορικὰ βαπτόρια καὶ ἀργότερα στὸν ὑγειονομικὸν κλάδο τοῦ στρατοῦ, ὅπου ἐφθασε τὸ βαθμὸν ἀρχιμάρτιου. Ἀπὸ τὰ ταξίδια του σὲ θάλασσα καὶ σὲ στεριά ἐσύναξε τὸ περισσότερο ὄντικὸ γιὰ τὰ διηγήματά του, ποὺ εἶναι ἀπὸ τὰ ὠραιότερα καὶ τεχνικώτερα Ἑλληνικά. Πέθανε στὰ 1922. **Ἐργα** : «Διηγήματα» (1892) «Ἡ Λυγερὴ» (1896). «Ο Ζητιάνος» (1897). «Τὰ λόγια τῆς Πλώρης» (τόμος α' 1899), β' 1912). «Παλιὲς Ἀγάπες» (1900). «Διηγήματα γιὰ τὰ παλληκάρια μας», «Ο Ἀρχαιολόγος» (1904).

Κρυστάλλης Κώστας Ποιητὴς βουκολικὸς ποὺ ἐδεινοπάθησε γιὰ τὸν πατριωτισμὸν του. Ἡ ποίησή του συνεχίζει τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Γεννήθηκε στὸ Συρράκο τῆς Ἡπείρου τὸ 1868 καὶ πέθανε στὴν Ἀρτα τὸ 1894. **Ἐργα** : «Ἄι Σκιαὶ τοῦ Ἀδου» (1886). «Ο καλόγηρος τοῦ μοναστηρίου τοῦ Μεσολογγίου» (1891). «Τὰ ἀγοριτικὰ» (1891). «Ο τραγουδιστὴς τοῦ Χωριοῦ καὶ τῆς Στάνης» (1893). «Πεζογραφήματα» (1894).

Μαβίλης Λορέντζος Ποιητὴς λυρικὸς-φιλοσοφικός, μεγάλος τεχνίτης τοῦ σονέτου. Γεννήθηκε στὴν Ἰθάκη τὸ 1860. Ἐσπούδασε στὴν Ἀθήνα καὶ στὴ Γερμανία. Ἀξιωματικός τοῦ ἐθελοντικοῦ σώματος τῶν Γαριβαλδινῶν σκοτώθηκε στὴ μάχη τοῦ Δρίσκου (1912). **Ἐργα** : «Σονέτα».

Μαλάμου - Δίπλα Κλεαρέτη Ποιήσια και διηγηματογράφος—ήθιογράφος. Γεννήθηκε στήν Πρέβεζα και μεγάλωσε στή Λευκάδα. Τὰ διηγήματά της «Γιὰ λίγη ἀγάπη» (1930) ἐπαινέθηκαν ἀπὸ δικούς μας και ἔνονυς κριτικοὺς και ἐβραβεύθηκαν ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἀθηνῶν.

Μαμμελῆς Ἀπόστολος Γιατρὸς και ποιητής Γεννήθηκε στὴ Σιγὴ τῆς Προύσσας τὸ 1876. Ἔως τὸ 1922 ἔζησε στὴν Κωνσταντινούπολη και ὑστερα ἐγκαταστάθηκε στὰς Ἀθήνας. Τὸ 1929, γιὰ τὰ ἐθνικὰ ποιήματά του «Σκοποί», πῆρε βραβεῖο ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία. **Ἐργα** : «Πέραν τῆς Ζωῆς» (1904). «Ἀπ' τὰ Σκότη στὸ Φῶς» (1924), «Θαλασσινὰ» (1925), «Σταθμοὶ» (1928), «Σκοποὶ» (1928).

Μαρίνης Κώστας Καθηγητὴς σὲ γυμνάσιο ποὺ καταγίνεται στὴ λαογραφία και στὴν λογοτεχνία. **Ἐργα** : «Ἀντίλαλοι ἀπὸ τὸ χωριό μας» (1929).

Μελᾶς Σπῦρος Δραματογράφος, δημοσιογράφος και βιογράφος. Γεννήθηκε στὰς Ἀθήνας τὸ 1883. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς σταδιοδρομίας του ἐπεβλήθη γιὰ τὴ γονιμότητα, τὴ τολμηρότητα και τὴν πρωτοτυπία τῶν ἰδεῶν του. Συνετέλεσε, ὥστε γὰ ἔξειλυθῇ ἡ θεατρικὴ τέχνῃ, τόσο μὲ τὰ ἔργα του ὅσο και μὲ τὶς διδασκαλίες του και εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους ποὺ ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ ἴδονθῇ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο. **Ἐργα** : «Οἱ Μαῦροι Ἀνθρώποι», «Πολεμικὲς Σελίδες», «Τὰ Ταξίδια μου», «Σφυρίγματα», «Ὁ Γυιὸς τοῦ Ἰσκιού», «Τὸ Κόκκινο Πουκάμισο», «Τὸ Χαλασμένο σπίτι», «Τὸ Ἀσπρό και τὸ Μαῦρο», «Μιὰ Νύχτα μιὰ ζωή», «Ο Κολοκοτρώνης», «ὁ Μιαούλης» κλπ.

Μηλιάδης Γιάννης Ἀρχαιολόγος ποὺ γεννήθηκε στὰς Ἀθήνας τὸ 1895. Εἶναι ἔφορος ἀρχαιοτήτων. **Ἐργα** : «Περὶ τοῦ Δημοτικοῦ Μεσαιωνικοῦ Μυθιστορήματος». «Δελφοί». Και πολλὰ ἀριθμα σὲ περιοδικά.

Μητσάκης Μιχαὴλ Λογοτέχνης και δημοσιογράφος ἀπὸ τὰ Μέγαρα. Γεννήθηκε τὸ 1868. Ἐσπούδασε νομικά. Τὰ διηγήματά του διακρίνονται γιὰ τὴν ἰδιορρυθμία τους και τὸ πρωτότυπο

ῦφος τους. Πέθανε τὸ 1916. **Ἐργα**: «'Αθηναῖκαι Σελίδες». «Εἰς Ἀθηναῖος Χρυσοθήρας». «Κριτικά». «Παραλειπόμενα» καὶ «Διηγήματα».

Μπαστιάς Κώστας Δημοσιογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεύς. Γεννήθηκε στὴ Σύρο τὸ 1901. Ἐδρυσε τὰ περιοδικὰ «Ἀναγέννηση» (1917). «Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα» (1927-1930) καὶ «Τὰ Νέα». Εἶναι γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. **Ἐργα**: «Κόκκινα σημάδια» (1920), «Τὸ Μοντέλο» (1921), «Πέτρα Σκανδάλου» (1923), «Τὸ Πουλὶ τῆς Νύχτας» (1924), «Ἡ Α. Μ. τὸ Ταλέντο» (1925). Στερείες καὶ θάλασσες» (1933).

Μυριβήλης Στρατῆς Διηγηματογράφος, μυθιστοριογράφος καὶ δημοσιογράφος. Γεννήθηκε στὰ Σκαμνιὰ τῆς Μυτιλήνης τὸ 1892. Ἐσπούδασε στὴ πατρίδα του, στὶς Κυδωνίες καὶ παρηκολούθησε νομικὰ καὶ φιλολογία στὸ πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Εἶναι δ συγγραφεὺς ποὺ ἀπέδοσε τὸ δράμα τοῦ πολέμου ἀνάλογα μὲ τοὺς μεγάλους εὐρωπαίους συγγραφεῖς. **Ἐργα**: «Κόκκινες Ἰστορίες» (1914), «Ἡ Ζωὴ ἐν Τάφῳ» (1925). «Διηγήματα» (1928). «Ἡ Ζωὴ ἐν Τάφῳ» (1931), (τελειωτικὴ μορφή). Τὸ ἴδιο ἔργο μεταρράσθηκε γαλλικὰ ἀπὸ τὸν οἶκο «Flammarion» μὲ τὸν τίτλο «De Profundis».

Μωραϊτίδης Ἀλέξανδρος Ἀπὸ τοὺς πιὸ γόνιμους καὶ γλαφυροὺς πεζογράφους τῆς ἐποχῆς του. Γεννήθηκε στὴ Σκιάθο τὸ 1850. Ἐσπούδασε φιλολογία. ἦταν δημοσιογράφος, ἀργότερα ἐκπαιδευτικὸς ὑπάλληλος. Στὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἔγινε καλόγερος. **Ἐργα**: «Ἡ Καταστροφὴ τῶν «Ψαρῶν». «Βάρδας Καλέργης». «Δημήτριος ὁ Ποιολιορκητής», «Διηγήματα» (τόμοι 6). «Μὲ τοῦ Βοϊαὶ τὰ Κύματα» (τόμοι 6).

Οἰκονομόπούλος Ἰωάννης (Φιλύρας Ρᾶμος). Ποιητὴς μὲ ἔξαιρετικὸ τάλαντο. Γεννήθηκε στὰ 1898. **Ἐργα**: «Ρόδα στὸν Ἀφρό» (1911). «Ο Θεατρίνος τῆς Ζωῆς» (1916). «Γυρισμὸς» (1918). «Κλεψύδρα» (1921). «Θυσία» (1923).

Ούέλις Ἐρβέρτος Σημαντικὸς Ἀγγλος μυθιστοριογράφος, κοινωνιολόγος καὶ ιστορικός. Γεννήθηκε τὸ 1866. Τὸ πρῶτο του

διήγημα · «'Η Μηχανὴ τοῦ Χρόνου» ἔχει μεταφραστῇ καὶ ἐλληνικά. **Ἐργα** : «Παγκόσμιος Ἰστορία» κλπ.

Παλαιμᾶς Κωστῆς. Ὁ μεγάλος σύγχρονος ποιητὴς ποὺ ἐδίδαξε καὶ ἐπηρέασε περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον τὴν ἐποχήν. **Ἐργα** **Ἐμμετρα** : «Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου» (1886). «'Υμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν» (1889). «Τὰ μάτια τῆς Ψυχῆς μου» (1892). «'Ιαμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι» (1897). «'Ο Τάφος» (1898). «Οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης» (1900). «'Η Ἀσάλευτη Ζωὴ» (1904). «'Ο Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου» (1907). 'Η φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ» (1910). 'Η Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιὰ» (1912). «Οἱ καῦμοὶ τῆς Λιμνοθάλασσας» (1912). «Βωμοὶ» (1915). «Τὰ παράκαιρα» (1919). «Τὰ Δεκατετράστιχα» (1919). «Οἱ Πεντασύλλαβοι καὶ τὰ παθητικὰ κνυφομιλήματα» (1925). «Δεῖλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι» (1928). «'Ο Κύκλος τῶν τετραστίχων» (1929). «'Η Ξανατονισμένη Μουσικὴ» (1930). «Περάσματα καὶ Χαιρετισμοὶ» (1931). **Ἐργα πεζά** : «Τὸ Ἐργο τοῦ Κρυστάλλη». «Σολωμός». «Γράμματα» (2 τόμοι). «'Ηρωϊκὰ Πρόσωπα καὶ Κείμενα». «Τὰ πρῶτα κριτικά». «'Ἄριστοτέλης Βαλαωρίτης». «Βυζιηνὸς καὶ Κρυστάλλης». «'Ιούλιος Τυπάλδος». «Πῶς τραγουδοῦμε τὸ Θάνατο τῆς Κόρης». «Πεζοὶ Δρόμοι» (2 τόμοι), «Θάνατος τοῦ Παλληκαριοῦ». «Διηγήματα». «Τρισεύγενη». «'Η Ἐλένη τῆς Σπάρτης» τοῦ Βεράρδου (μετάφραση) κλπ.

Παπᾶ Κατίνα Καθηγήτρια σὲ γυμνάσιο. Ἐκαμε σπουδες καὶ στὴν Εὐρώπη. Γεννήθηκε στὴ Βόρειο Ἡπειρῷ τὸ 1900. Ἐσπούδασε φιλολογία. Γράφει παραστατικὰ σὲ πλούσια δημοτική. Τὸ ἔργο της εἶναι σκορπισμένο στὰ περιοδικὰ τῆς τελευταίας δεκαετίας.

Παπαγεωργίου Νικόλαος Ἡθοποιὸς καὶ λόγιος. Γεννήθηκε στὰ Ἀθήνας τὸ 1878. Εἶναι καθηγητὴς τῆς δραματικῆς στὴν ἐπαγγελματικὴ σχολὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. **Ἐργα** : «Αἰσωπικὸι Μύθοι».

Παπαντωνίου Ζαχ. Ποιητής, διηγηματογράφος καὶ τεχνοκριτικός. Γεννήθηκε στὸ Καρπενήσι τὸ 1877. Ἐσπούδασε στὰς Ἀθήνας καὶ στὸ Παρίσι· τὰ συγγράμματά του εἶναι ὑποδειγμα-

τικὰ γιὰ τὴν μορφὴ καὶ τὸ ὕφος τους. "Ιδρυσε τὴν παιδικὴ Βιβλιοθήκη στὴν Ἑλλάδα (1900). Διευθύνει τὴν Ἐθνικὴν Πινακοθήκην. **Εργα**: «Πολεμικὰ Τραγούδια» (1897), «Τὰ Χελιδόνια» (1920), «Πεζοὶ Ρυθμοί» (1922), «Ο Ορκος τοῦ πεθαμένου» (Δράμα), «Διηγήματα» (1927), «Τὰ Θεῖα Δῶρα» (1930) κλπ.

Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντίνος (1805 - 1891). Ο σπουδαῖος συγγραφεὺς τῆς Ἰστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους. Γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐσπούδασε στὴν Ὀδησσό, κατόπιν στὰ Πανεπιστήμια Γαλλίας καὶ Γερμανίας. Αρχικὰ ἦταν ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης. Τὸ 1851 διορίστηκε ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς Ἰστορίας τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὸ 1855 τακτικός. **Εργα**: «Τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας» (1849). «Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς διαμορφώσεως τῶν φυλῶν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ἔθνους» (1855), «Ιστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους» 5 τόμοι (1860—1872), «Ἐπίλογον τῆς Ἰστορίας» (1897) ποῦ ἔξεδόθη καὶ Γαλλικά.

Πολίτης Νικόλαος. Καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας καὶ μυθολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν ποὺ ἀσχολήθηκε συτηματικὰ στὴ λαογραφία. Γεννήθηκε στὰς Καλάμας τὸ 1852. Ἐσπούδασε φιλοσοφία καὶ νομικὰ στὰς Ἀθήνας καὶ στὴ Γερμανία. Εἶναι δὲ πρῶτος ποὺ εἰσήγαγε τὰ νέα Ἑλληνικὰ στὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Ἐκαμε τὴν κατάταξη τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς. "Ιδρυσε τὴν Ἑλληνικὴν λαογραφικὴν ἑταιρίαν. Κατάρτισε τὴν Ἑλληνικὴν λαογραφία καὶ διετέλεσε πρόεδρος τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ «Λαογραφικοῦ Ἀρχείου». Πέθανε τὸ 1921. **Εργα**: «Περὶ Λυκοκανθάρων» (1866), «Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ», «Παροιμίαι» 4 τόμοι καὶ «Παραδόσεις», «Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ» (1899), «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ» κλπ.

Σύψωμος Δημήτριος (Πορφύρας Λάμπρος) Λυρικὸς ποιητὴς ποὺ γεννήθηκε στὴ Χίο τὸ 1879. Τὰ ποιήματά του διακρίνονται γιὰ τὴν εὐγένεια καὶ τὴν ζωγραφικότητά τους. **Εργα**: «Σκιές».

Τσιριμώκος Μᾶρκος (Στέφανος Ραμᾶς) Ποιητής και πεζογράφος. Γεννήθηκε στή Λαμία τὸ 1872. Ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ στὴν ἀρχή, νομάρχης, γενικὸς Διοικητὴς Χίου και ἀπὸ τὸ 1924 διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Εἶνε ἀπὸ τοὺς δημοτικιστὲς ποὺ στὰ 1910 ὑδροσαν τὸν Ἐκπαιδευτικὸν Ὁμιλον. **Ἐργα:** «Τὰ παλιὰ και τὰ νέα» (1905), «Λοξοὶ στρατοκόποι» (1909), «Ἐκ Βαθέων» (1927), «Ωρες Δειλινοῦ» (1930). «Βιλανέλες» (1933) κλπ.

Τσούντας Χρῆστος Ἀρχαιολόγος ἀπὸ τοὺς πιὸ σημαντικοὺς ποὺ ἔχει ὁ τόπος μαζ. Γεννήθηκε στή Στενήμαχο τὸ 1857. Ἐσπούδασε στὴ πατρίδα του στὴ Φιλιππούπολι, στὰς Ἀθήνας και στὴ Γερμανία. Διετέλεσε ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων και καθηγητὴς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν και Θεσσαλονίκης. Εἶναι Ἀκαδημαϊκός. Οἱ διατριβές του εἰναι γνωστὲς και στὴν Εὐρώπη. **Ἐργα:** «Μυκῆναι και Μυκηναϊκὸς Πολιτισμὸς» (1893), «Αἱ Προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις, τοῦ Διμινύου και Σέσκλου» (1908). «Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν» (1900), «Ἴστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης» (1928).

Φιλήντας Μένος Γλωσσολόγος και λόγιος. Γεννήθηκε στὴν Αρτάκη τῆς Μ. Ἀσίας. Εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ ἔγραψε γραμματικὲς τῆς Δημοτικῆς. **Ἐργα:** Γλωσσικὲς και ἄλλες ἐπιστημονικὲς μελέτες. Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς. «Ὀχτάβες», «Ἀνατολίτικες Ἰστορίες» κλπ.

Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ Καλλιτέχνις και συγγραφεύς. Γεννήθηκε στὰς Ἀθήνας τὸ 1895. Ἀφοῦ ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ἔλευθερη ζωγραφικὴ και τὴ διακοσμητικὴ, εἰδικεύθηκε στὴ λαϊκὴ τέχνη, ὅπου μὲ ἀδιάκοπες προσπάθειες και μελέτες κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ γύρω ἀπὸ αὐτὴ μεγάλη κίνηση. Οἱ μελέτες τῆς, λογοτεχνικές, φανερώνουν συγγραφικὸ τάλαντο. **Ἐργα:** «Ἑλληνικὴ Λαϊκὴ Τέχνη» (Σκῦρος 1925). «Οἱ Σαρακατσαναῖοι» (1927). «Ἑλληνικὴ Λαϊκὴ Τέχνη» (Σάμος 1928). «Ὑποδείγματα Ἑλληνικῆς Διακοσμητικῆς» (1929). «Ἑλληνικὴ Λαϊκὴ Τέχνη» (Ρουμλούκι, Τρίκερι, Ικαρία. 1931).

Χριστοβασίλης Χρῆστος Διηγηματογράφος καὶ δράματογράφος ποὺ κατέγινε καὶ σὲ ίστορικὲς καὶ γεωγραφικὲς μελέτες. Τὰ διηγήματά του έμπνευσμένα ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ὑπαίθρου εἰναι ἀπὸ τὰ ὁραιότερα ἡθογραφικά. **Ἐργα**: «Τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ Κάμπου» «Τῆς Ξενιτιᾶς». «Ἡπειρωτικὰ Παραμύθια». «Θεσσαλικά» «Ἑρωϊκά». «Τοῦ χωριοῦ μας». «Ἡ Κυρὰ Φροσύνη». «Οἱ Ἀγῶνες τοῦ Σουλίου». «Γιὰ τὴν τιμήν» κλπ.

Ψυχάρης Ἰωάννης Φιλόλογος καὶ λογογράφος ποὺ ἀγωνίσθηκε γιὰ τὴν συστηματοποίηση τῆς Δημοτικῆς γλώσσας καὶ τὴν ἐπικράτησή της. Γεννήθηκε στὴν Ὁδυσσόδ τὸ 1854. Ἐσπούδασε στὴ Γαλλία καὶ τὸ 1904 διωρίστηκε καθηγητὴς τῶν νέων Ἑλληνικῶν γραμμάτων στὴ Σχολὴ τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν. Πέθανε στὸ Παρίσι τὸ 1929. **Ἐργα**: «Τὸ ταξίδι μου» (1883). «Τὸ ὄνειρο τοῦ Γιαννίδη» (1897). «Γιὰ τὸ Ρωμαϊκὸ Θέατρο» (1901). «Τὰ Ρόδα καὶ Μῆλα» (6 τόμοι 1902 - 1909). «Ζωὴ κι ἀγάπη στὴ Μοναξιά» (1904). «Ἄρρωστη Δοῦλα» (1907). Τὰ δυὸ «Ἀδέρφια» (1910). «Στὸν ἵσκιο τοῦ Πλατάνου» (1911). «Ἀγνή» (1913) κλπ.

ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Α'. ΔΗΜΟΤΙΚΗ

Ο ΠΡΩΤΟΓΟΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ

ΖΩΗ ΤΟΥ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

ΑΣΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Β'. ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
(ΕΙΡΗΝΗΣ ΑΘΗΝΑΙΑΣ)

ΜΑΡΙΑΣ ΠΟΛΥΜΕΝΑΚΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑΣ ΓΥΜΝ. ΘΗΛΕΩΝ ΡΕΘΥΜΝΗΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

τῆς Α' τάξεως τῶν Γυμνασίων καὶ Ἡμιγυμνασίων

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ
(ἀντίτυπα 1.000)

•Αριθ. ἀδείας κυκλοφορίας	16702
	10-3-36
Τιμὴ ἀνεν βιβλίοσήμουν.....	Δρ. 36.20
·Αξία βιβλίοσήμου	» 14.50
Φορόσημουν.....	» 4.30
Συνολικὴ τιμὴ	Δρ. 55.-

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
ΑΘΗΝΑΙ — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 52
1936

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Αὐγούστου 1933

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΠΙ ΑΠΟΔΕΙΞΕΙ

Πρὸς τὰς

κ. κ. Εἰρήνη Δημητρακοπούλον καὶ Μαρίαν Πολυμενάκον

Ἄνακοινοῦμεν ὅμιν δτι διὰ ταυταρίθμου ὑπουργικῆς ἀποφάσεως, ἐκδοθείσης τὴν 1 Αὐγούστου 1933 καὶ δημοσιευθείσης τὴν 9 Αὐγούστου 1933 εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 78 φύλλον τῆς ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, στηριζομένης δὲ εἰς τὸ ἀρθρον 3 τοῦ νόμου 5045 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 80 πρακτικὸν ταύτης, ἐνεργίθη ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς ζητιν τῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως τῶν Γυμνασίων τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα» βιβλίον σας ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς περιλαμβανομένας εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν εἰσηγητῶν ὑποδείξεις.

Ἐντολῇ τοῦ ὑπουργοῦ

· Ο Τμηματάρχης

N. ΣΜΥΡΝΗΣ

Ἄρθρον δον τοῦ Προεδρικοῦ Διατάγματος

«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατυμήσεως τῶν ἐγκεριμένων διδακτικῶν βιβλίων».

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακράν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῆ ἀνωτέρᾳ κατὰ δέκα πέντε τοῖς ἑκατὸν τῆς κανονισθείσης πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὄρον δπως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἔξωφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτυποῦνται τὸ παρὸν ἅρθρον.

Χαροκόπειο τελετή της Εθνικής Ακαδημίας

Επίτροπος της Επιτροπής για την παραγωγή
αποτελεσμάτων στην ανάπτυξη της ελληνικής
τεχνολογίας και την ανάπτυξη της ελληνικής
παραγωγής στην παγκόσμια αγορά.

Από την παραγωγή της ελληνικής τεχνολογίας
αποτελείται η παραγωγή της ελληνικής τεχνολογίας

Από την παραγωγή της ελληνικής τεχνολογίας

επιτρέπεται η παραγωγή της ελληνικής τεχνολογίας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής